

**ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MINISTERULUI AFACERILOR
INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ „ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC”**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.137.5:343.915(043.3)**

STAHURSCHI Alina

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU ATRAGEREA MINORILOR LA
ACTIVITATE CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA
SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE**

Teză de doctor în drept

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autor:	STAHURSCHI Alina
Conducător de doctorat:	CHIRIȚA Valentin , doctor în drept, conferențiar universitar
Comisia de îndrumare:	GLADCHI Gheorghe , doctor habilitat în drept, profesor universitar CARP Simion , doctor în drept, profesor universitar GHERMAN Marian , doctor în drept, profesor universitar

Chișinău, 2024

© STAURSCHI Alina, 2024

CUPRINS

ADNOTARE (în limbile română, rusă și engleză).....	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI DE DOCTOR	
1.1. Materiale științifice la tema tezei de doctor, publicate în Republica Moldova.....	16
1.2. Materiale științifice la tema tezei de doctor, publicate în străinătate.....	24
1.3. Concluzii la Capitolul I.....	30
2. RETROSPECTIVA REGLEMENTĂRILOR NORMATIVE ȘI ASPECTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE	
2.1. Evoluția reglementărilor penale ale faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	32
2.2. Elemente de drept penal comparat.....	42
2.3. Concluzii la Capitolul II.....	50
3. ELEMENTE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ȘI SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE	
3.1. Obiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	53
3.2. Latura obiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	68
3.3. Latura subiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	93
3.4. Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	104
3.5. Concluzii la Capitolul III.....	114
4. FORME AGRAVANTE ȘI ASPECTE DELIMITATIVE ALE INFRAȚIUNII DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE	
4.1. Circumstanțe agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	117
4.2. Delimitarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte fapte similare.....	133
4.3. Concluzii la Capitolul IV.....	141
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	143
BIBLIOGRAFIE	147
ANEXE	168
Declarația privind asumarea răspunderii	173
CV-ul AUTORULUI	174

ADNOTARE

Stahurschi Alina. Răspunderea penală pentru tragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 271 titluri, 142 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 10 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: atragere, instigare, determinare, activitate criminală, infracțiune, fapte imorale, minor, părinte, ocrotitor legal, pedagog, constrângere, violență, victimă, răspundere penală.

Scopul lucrării: scopul prezentei lucrări constă în realizarea unui studiu amplu și multiaspectual al spectrului de probleme juridico-penale referitoare la infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, precum și înaintarea unor recomandări privind perfecționarea cadrului normativ național existent.

Obiectivele cercetării. În vederea atingerii scopului vizat, au fost formulate următoarele obiective: studiul surselor doctrinare și al reglementărilor normative internaționale și naționale ale infracțiunii analizate; examinarea elementelor obiective și subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 208 CP al RM; elucidarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii cercetate; analiza comparativă a legislațiilor penale ale altor state; stabilirea unor criterii clare de delimitare a atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte infracțiuni; concretizarea și diferențierea tipurilor de violență aplicate asupra minorului în procesul realizării faptei date; stabilirea momentului de consumare a infracțiunii analizate; înaintarea unor propuneri de lege ferenda, care vor îmbunătăți cadrul legal existent al infracțiunii în cauză etc.

Noutatea și originalitatea științifică. Prezentul studiu reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretico-practice privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Principalele elemente inovative ale studiului sunt: concretizarea și definirea conceptelor de: atragere la activitatea criminală, instigare la infracțiune, determinare la săvârșirea unor fapte imorale; argumentarea necesității decriminalizării modalității faptice „determinarea la săvârșirea faptelor imorale” și redarea acestei a unui conținut contravențional; concretizarea și gradarea tipurilor de violență aplicate asupra minorilor în cea nepericuloasă și periculoasă pentru viața și sănătatea victimei; argumentarea unui set de recomandări sub formă de lege ferenda etc.

Problema științifică importantă soluționată constă în următoarele: relevarea lacunelor admise la formularea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP; elaborarea unui cadru conceptual care să corespundă standardelor de calitate a legii penale și să faciliteze interpretarea și aplicarea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP, în special prin formularea conceptului de instigare a minorului la săvârșirea infracțiunilor; gradarea tipurilor de violență aplicate asupra acestora, transferarea în sfera aplicabilității contravenționale a modalității faptice de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale; modificarea redacției art.208 CP prin reformularea titlului, a dispoziției și introducerea unui șir de circumstanțe agravante noi.

Semnificația teoretică. Importanța teoretică a tezei rezultă din soluționarea unor probleme de ordin juridico-penal cu referire la infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, iar concluziile formulate ar putea completa bazele teoretice ale dreptului penal, inclusiv prin înlăturarea unor lacune legislative relevate și înaintarea unor propuneri concrete sub aspect de lege ferenda.

Valoarea aplicativă a lucrării va fi apreciată din punct de vedere practic, în mod prioritar, pentru organele de drept, în deosebi: ofițeri de urmărire penală, ofițeri de investigații, procurori, judecători, avocați etc., cărora le vor fi de folos reperele științifico-practice de încadrare juridică a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Totodată, materialele prezentului studiu științific pot servi drept suport în procesul de instruire atât a studenților ciclurilor I-III de studii, audienților cursurilor de formare inițială și managerială, cât și pentru alte categorii de cititori.

Implementarea rezultatelor științifice. Majoritatea subiectelor din prezenta lucrare, precum și unele recomandări, au fost dezbătute în cadrul diferitor manifestații cu caracter științific, fiind publicate atât în reviste științifice recunoscute, cât și în materialele conferințelor științifice naționale. De asemenea, conținutul și concluziile formulate în prezenta teză pot fi utilizate în procesul de instruire a studenților din cadrul instituțiilor de învățământ superior, în activitatea practicienilor, totodată putând sta și la baza perfecționării de perspectivă a cadrului normativ național.

АННОТАЦИЯ

Стахурски Алина. Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность или склонение их к аморальным действиям. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Кишинев, 2024 год

Структура работы: введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из (271 источников), 142 страниц основного текста работы. Результаты исследования опубликованы в 10 научных работах.

Ключевые слова: вовлечение, подстрекательство, склонение, преступная деятельность, преступление, аморальные действия, несовершеннолетний, родитель, законный защитник, педагог, принуждение, насилие, жертва, уголовная ответственность.

Цель научной работы: заключается в проведении комплексного и многоаспектного исследования спектра уголовно-правовых вопросов, относящихся к преступлению вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность или склонения их к аморальным действиям, а также выдвигании рекомендаций по совершенствованию существующей национальной нормативной базы.

Задачи исследования. Для достижения поставленной цели были сформулированы следующие задачи: исследование доктринальных источников и международных и национальных нормативных положений преступления вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность или склонения их к аморальным действиям; рассмотрение объективных и субъективных признаков преступления, предусмотренного ст. 208 УК Республики Молдова; выяснение отягчающих обстоятельств расследуемого преступления; сравнительный анализ уголовных законодательств других государств; установление четких критериев отграничения вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность или склонения их к аморальным действиям от иных преступлений; уточнение и отличие видов насилия, применяемого к несовершеннолетнему в процессе осуществления данного деяния; установление момента доведения анализируемого преступления до конца; выдвигание предложений по *lege ferenda*, способствующих совершенствованию существующей правовой базы по данному преступлению.

Научная новизна и оригинальность. Настоящее исследование представляет собой комплексное исследование теоретико-практических вопросов, связанных с преступлением вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность или склонение их к аморальным действиям. Основными инновационными элементами исследования являются: конкретизация и определение понятий: вовлечение в преступную деятельность, побуждение к совершению преступления, склонение к аморальным действиям; обоснование необходимости декриминализации фактического способа «склонения к аморальным действиям» и придание ему правонарушительного содержания; уточнение и классификация видов насилия, применяемого к несовершеннолетним, на неопасное и опасное для жизни и здоровья жертвы; обоснование ряда рекомендаций в виде *lege ferenda* и др.

Важными научными вопросами, решаемыми в работе, являются выявлению допущенных недостатков при формулировании уголовно-правовой нормы, предусмотренной ст. 208 УК РМ; разработке концептуальной основы, соответствующей стандартам качества уголовного закона и облегчающей толкование и применение уголовно-правовой нормы, предусмотренной ст. 208 УК РМ, в частности, путем формулирования понятия побуждения несовершеннолетнего к совершению преступлений; классификация видов применяемого к ним насилия, перенесение фактического способа склонения несовершеннолетнего к аморальным действиям в сферу правонарушительной применимости; внесение изменений в редакцию ст. 208 УК РМ путем повторного формулирования заголовка, положения и введения ряда новых отягчающих обстоятельств.

Теоретическая значимость диссертационного исследования обусловлена решением ряда уголовно-правовых вопросов применительно к преступлению предусмотренной ст. 208 УК РМ, а сформулированные выводы могут дополнить теоретические основы уголовного права, в том числе путем устранения некоторых выявленных законодательных пробелов и выдвигания конкретных предложений в аспекте *lege ferenda*.

Практическая применимость диссертации будет оценена с практической точки зрения, преимущественно для правоохранительных органов, в частности: офицеров по уголовному преследованию, розыскных офицеров, прокуроров, судей, адвокатов и др. которым будут полезны научно-практические ориентиры по правовой квалификации преступления вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность или склонения их к аморальным действиям. При этом, материалы настоящего научного исследования могут служить подспорьем в учебном процессе студентов I, II и III циклов обучения, слушателей курсов начальной и управленческой подготовки, а также любого читателя.

Внедрение результатов диссертационного исследования. Большинство тем настоящей работы, а также некоторые рекомендации обсуждались на различных научных мероприятиях и публиковались как в признанных научных журналах, так и на национальных научных конференциях. Содержание и выводы настоящей диссертации также могут быть использованы в процессе обучения студентов высших учебных учреждений, в работе практикующих специалистов, а также при дальнейшем совершенствовании национальной нормативной базы.

ANNOTATION

Stahurschi Alina. Criminal liability for involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts. PhD Thesis in Law. Chisinau, 2024

Thesis structure: Introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 271 sources, 142 pages of basic text. The results achieved are published in 10 scientific papers.

Keywords: involvement, incitement, encouragement, criminal activity, crime, immoral acts, juvenile, parent, legal protector, pedagogue, coercion, violence, victim, criminal liability.

Purpose of the paper: this paper aims to conduct a comprehensive and multi-aspectual study of the spectrum of legal-criminal issues related to the crime of involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts, as well as to put forward recommendations for improving the existing national normative framework.

Objectives of the research: to achieve the intended purpose, the following objectives were formulated: study of the doctrinal sources and international and national normative regulations of the crime of involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts; examination of the objective and subjective elements of the crime provided for in Art. 208 of the Criminal Code of the Republic of Moldova; elucidation of the aggravating circumstances of the crime under investigation; comparative analysis of the criminal laws of other States; establishment of clear criteria for distinguishing the involvement of juveniles in criminal activity or their encouragement to commit immoral acts from other crimes; objectification and differentiation of the types of violence inflicted on juveniles in the process of accomplishing the given crime; determination of the moment of commission of the analysed crime; putting forward proposals of lege ferenda, which will improve the existing legal framework of the given crime etc.

Scientific novelty and originality. The present study is a comprehensive research on the theoretical and practical issues concerning the crime of involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts. The main innovative elements of the research are: objectification and definition of the concepts of: involvement in criminal activity, incitement to crime, encouragement to commit immoral acts; argumentation of the need to decriminalize the factual modality of “encouragement to commit immoral acts” and giving it a contraventional content; objectification and grading of the types of violence inflicted on juveniles into non-dangerous and dangerous for the victim’s life and health; argumentation of a set of recommendations in the form lege ferenda etc.

The important scientific issue addressed consists of the following: emphasizing gaps in the formulation of the legal-criminal rule provided for in Art. 208 of the Criminal Code; development of a conceptual framework, meeting the quality standards of the criminal law and facilitating the interpretation and application of the legal-criminal rule provided for in Art. 208 of the Criminal Code, in particular by formulating the concept of incitement of juveniles to commit crimes; gradation of the types of violence inflicted on them, transferring the factual modality of encouraging juveniles to commit immoral acts to the field of contraventional applicability; amendment of the wording of Art. 208 of the Criminal Code by reformulating the title, and the provision and introducing a series of new aggravating circumstances.

Theoretical significance. The theoretical significance of the thesis derives from the settlement of some legal-criminal issues with reference to the crime of involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts, and the conclusions formulated could supplement the theoretical basis of criminal law, including by removing some legislative gaps revealed and putting forward concrete proposals under the aspect of lege ferenda.

The practical value of the paper will be experienced from a practical point of view, primarily for law enforcement bodies, in particular: criminal prosecution officers, investigating officers, prosecutors, judges, lawyers, etc., who will find useful the scientific-practical landmarks of legal classification of the crime of involving juveniles in criminal activity or encouraging them to commit immoral acts. Therewith, the materials of the present scientific study can serve as a support in the training process of students of cycles I, II and III of studies, audiences of initial and managerial training courses, as well as any reader.

Implementation of scientific results. Most of the topics in this paper, as well as some of the recommendations, have been discussed at various scientific events and have been published both in recognised scientific journals and in the materials of national scientific conferences. In addition, the content and conclusions formulated in the present thesis can be used in the process of training students in higher educational institutions, and in the work of practitioners, and can also form the basis for the further improvement of the national normative framework.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	alineat
an.	anul
art.	articol
lit.	literă
nr.	număr
pct.	punct
p.	pagină
sec.	secol
sect.	secțiunea
Cap.	Capitol
CP	Codul penal
CP RM	Codul penal al Republicii Moldova
CP FR	Codul penal al Federației Ruse
C. Civ.	Codul civil
C. Contr.	Codul contravențional
CPP	Codul de procedură penală
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CE	Consiliul Europei
HG RM	Hotărârea Guvernului Republicii Moldova
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
RM	Republica Moldova
RSSM	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească
RSSU	Republica Sovietică Socialistă Ucraineană
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
UE	Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate rezidă în perpetuarea necesității de protejare a minorilor contra tentațiilor ce-i ademenesc și atrag la săvârșirea faptelor infracționale și imorale, la o etapă a vieții în care le vine greu să înțeleagă pericolul social al acțiunilor în care sunt atrași de adulți, având siguranța că aceștia le vor tot binele din lume. De altfel, atunci când o infracțiune este săvârșită de către minori, în complicitate cu maturii, aceasta le oferă o experiență de conduită criminală fără precedent. În astfel de situații sunt create condiții favorabile pentru a face schimb de informații și de a împărtăși experiențele infracționale.

Dezvoltarea accelerată a tehnologiilor, a societății în ansamblu, la care se adaugă curiozitatea și setea copiilor de informație, de activități tentante și atractive, constituie condiții favorabile pentru adulții rău intenționați de a-i atrage în activitatea lor criminală. Din aceste considerente, astăzi se impune ca prioritate modernizarea și racordarea tuturor instrumentelor juridice destinate ocrotirii minorilor la exigențele timpului în care trăim, mai ales cele de natură penală, care sunt mult mai energice și agresive față de cei care intenționează a folosi calitățile fizice și intelectuale ale minorului pentru realizarea scopului infracțional.

În condițiile existenței unui stat de drept este de neconceput tolerarea faptelor care atentează la siguranța minorilor, iar pe acest fundal incriminarea corespunzătoare a lor capătă o relevanță deosebită.

Actualmente, ținându-se seama de rolul principal al familiei în educarea minorului, intervenția statului s-a redus esențial, având un caracter subsidiar, el intervenind numai atunci când familia nu este capabilă să acționeze. După noi, acest concept urmează a fi revăzut, iar instituțiilor specializate ale statului trebuie să li se pună ca sarcină prioritară intervenția prin măsuri de protecție a minorului și de sprijin mai accentuat, prin măsuri cu caracter temporar sau permanent, inclusiv de ordin legislativ, care să-i facă rezistenți în fața unor tentații criminale.

În scopul protejării minorului de implicarea în săvârșirea faptelor infracționale, legiuitorul autohton a consacrat o normă aparte (art. 208) în conținutul Codului penal, căreia îi revine misiunea incriminării faptei de „Atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”. Reglementarea acestei categorii de fapte în Codul penal autohton a contribuit enorm la reducerea fenomenului infracțional în rândul minorilor, acolo unde rolul adulților era decisiv în determinarea lor la săvârșirea acestora.

Cu toate acestea, statistica ultimilor ani înregistrează cazuri de atragere a minorilor în activitatea criminală. Or, potrivit datelor prezentate de Direcția generală informații și evidențe operative a STI al MAI al Republicii Moldova, constatăm că în perioada anilor 2014-2023, pe

teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 481 infracțiuni de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

O contribuție remarcabilă la studierea problematicei enunțate a fost adusă de către autorii din țară și cei din străinătate.

La nivel național, o contribuție valoroasă la cercetarea infracțiunilor săvârșite cu implicarea minorilor au adus-o următorii autori: S. Brînză, V. Stati, A. Borodac, S. Copețchi, R. Cojocaru, X. Ulianovschi, N. Vladliuc, G. Gladchi, D. Vasiloi, M. Buciuneanu, O. Rotaru, Ig. Dolea, V. Zaharia, A. Țurcan, M. Mutu-Strulea, I. Ciobanu, T. Carpov, M. Gherman, V. Bujor, L. Gîrla, M. Bârgău, M. Dascălu, A. Corcenco și alții.

La nivel internațional, un aport considerabil la studiul infracțiunii analizate și-au adus următorii autori: M. Basarab, A. Ungureanu, I. Pitulescu, M. Hotca, I. Casandra, R. Ionuș, I. Oancea, N. Vetrov, N. Kadnikova, E. Hudeakov, S. Ojogov, D. Ușakov, A. Kibalnik, I. Solomenko, Iu. Pudovocikin, Z. Hanova, R. Șevcenko, B. Gladchih, E. Korovin, M. Bavsun, P. Popov, G. Șerbakova, I. Odnoliko, N. Babii, M. Cornejo, E. Chauffard, J. Echegaray, R. Worms, A. Kiskis, S. Justickaja, R. Uscila, N. Bassou, A. Kid etc.

O importanță esențială în efortul comun de consolidare a capacităților de cercetare are și prezentul studiu, prin conținutul căruia insistăm a ne expune punctul de vedere asupra modernizării cadrului juridic incriminator al faptei prevăzute de art.208 CP al RM.

Scopul și obiectivele tezei.

Scopul prezentei lucrări constă în realizarea unui studiu amplu și multiaspectual al spectrului de probleme juridico-penale referitoare la infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, precum și înaintarea unor recomandări de perfecționare a cadrului normativ național existent.

Pentru atingerea finalității scontate au fost trasate următoarele obiective:

- studiul surselor doctrinare și al reglementărilor normative internaționale și naționale ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;
- examinarea elementelor obiective și subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 208 CP al RM;
- elucidarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;
- analiza comparativă a legislațiilor penale ale altor state;
- stabilirea unor criterii clare de delimitare a atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte infracțiuni;

- concretizarea și diferențierea tipurilor de violență aplicate asupra minorului în procesul realizării faptei în cauză;
- stabilirea momentului de consumare a infracțiunii analizate;
- concretizarea motivului și scopului urmărit de făptuitor în urma atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;
- înaintarea unor propuneri de lege ferenda, care vor îmbunătăți cadrul legal existent al infracțiunii date.

Ipoteza cercetării.

Cercetările științifice efectuate în acest domeniu pot constitui o sursă de fundamentare și orientare în combaterea criminalității juvenile, în general, și a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, în special.

În același sens, rezultatele prezentului studiu vor facilita activitatea practică a organelor de drept în procesul de calificare a infracțiunii cercetate și vor contribui la racordarea normei incriminatorii prevăzute la art. 208 CP al RM la criteriile de calitate privind aplicarea legii penale și a principiilor umanismului ale acesteia.

Metodologia cercetării științifice.

Pentru atingerea scopului și obiectivelor indicate supra a fost utilizat materialul normativ (convenții, acorduri internaționale, coduri, legi, hotărâri etc.) și doctrinar (tratate, manuale, monografii, teze de doctorat, ghiduri, materialele conferințelor științifico-practice, reviste, articole științifice, baze de date electronice etc.) vizând infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. De asemenea, latura teoretică a lucrării a fost îmbinată cu studii de caz preluate din practica judiciară națională.

Pentru atingerea obiectivelor prestabilite, în cursul cercetării au fost utilizate cele mai eficiente și recunoscute metode de cercetate în domeniul juridic, cum ar fi: metoda istorico-juridică (utilizată în procesul răsfoirii trecutului istoric al evoluției normelor penale în materia incriminării faptelor de atragere a minorilor în activități criminale); metoda comparativă (utilizată în procesul de comparare a reglementărilor naționale cu cele ale altor state); metoda deductivă (folosită pe larg la selectarea și interpretarea unor idei doctrinare lansate cu ocazia cercetării normei prevăzute la art. 208 CP al RM); metoda interpretării literare (folosită la cercetarea sensului lexical al cuvintelor, expresiilor, termenilor), metoda prospectivă (utilizată în vederea alegerii celor mai eficiente căi de abordare a problematice în materia calificării faptei de atragere în activitatea criminală sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale), precum și cea sistemică (aplicată la identificarea consecutivității reglementării faptei prevăzute la art. 208 a CP al RM în rândul celorlalte componente de infracțiuni în care sunt atrași minorii); sondajul (necesar identificării

practicilor aplicate de organele de urmărire penală și instanțele judecătorești).

Baza empirică a studiului o constituie materialele sentințelor/deciziilor judecătorești pe cauze penale privind atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. În același context, studiul practic a cuprins jurisprudența Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, expusă în unele hotărâri explicative, călăuzitoare ale activității practice a organelor de drept.

Totodată, studiul practic s-a axat pe date statistice privind numărul infracțiunilor de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, pentru perioada 2014-2023, extrase din sistemul informațional automatizat al MAI „Registrul informației criminalistice și criminologice”.

În vederea relevării problemelor de încadrare a infracțiunii cercetate a fost realizat sondajul cu participarea angajaților Secțiilor urmărire penală din cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Poliției, în scopul consultării opiniei pe marginea aplicabilității art. 208 din CP al RM de către practicieni, pe un eșantion de 40 subdiviziuni teritoriale subordonate Poliției.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute.

Acest studiu reprezintă o cercetare complexă a problemelor teoretico-practice privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Elementele inovative ale studiului se desprind din tezele fundamentale ale lucrării:

- au fost concretizate și definite conceptele de atragere la activitatea criminală, instigare la infracțiune, determinare la săvârșirea faptelor imorale;
- au fost studiate minuțios semnele obiective și subiective ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;
- a fost relevată supraaprecierea normativă a gradului prejudiciabil al acțiunii de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale, fiind oportună redarea acestei a unui conținut contravențional;
- au fost concretizate și gradate tipurile de violență aplicate asupra minorilor în sensul săvârșirii infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în: violență nepericuloasă și violență periculoasă pentru viața și sănătatea victimei;
- a fost constatat faptul că motivele comiterii infracțiunii cercetate sunt diverse: răzbunare, invidie, interese materiale, dorința de a transmite deprinderile infracționale etc., însă acestea nu au importanță pentru calificarea faptei, dar pot fi luate în considerație la stabilirea

pedepsei penale;

- a fost stabilit că scopul urmărit de făptuitor, la fel ca și motivul infracțiunii, nu are importanță pentru calificare, însă se poate exprima prin: afirmarea minorului în activitatea criminală, comiterea infracțiunii sau săvârșirea faptei imorale de către minor, formarea în conștiința minorului a unui mod antisocial de viață, trezirea entuziasmului și a dorinței de a comite infracțiuni etc.;

- a fost confirmată atribuirea componenței de infracțiune prevăzută de art.208 CP al RM la categoria celei formale.

Noutatea științifică se nuanțează inclusiv prin argumentarea unui set de recomandări sub formă de lege-ferenda, ceea ce va contribui la perfecționarea practicii de aplicare a normei juridico-penale respective.

Astfel, au fost înaintate următoarele recomandări:

- modificarea titlului articolului 208 CP RM, după cum urmează: din „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale” în „Instigare minorului la săvârșirea infracțiunilor”;

- modificarea prevederilor alin.(1) art. 208 CP al RM din „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigare lor la săvârșirea infracțiunilor, precum și determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu), săvârșite de o persoană care a atins vârsta de 18 ani” în „Determinarea minorului, prin orice metodă, la săvârșirea unei infracțiuni, săvârșite de o persoană care a atins vârsta de 18 ani”;

- modificarea titlului art.209 CP al RM din „Atragerea minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar” în „Instigare minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar”;

- modificarea prevederilor alin. (1) art.209 CP al RM din „atragerea de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani a minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efect similar” în „determinarea de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani a minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efect similar”;

- excluderea modalității normative „determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu)” din componența art.208 al Codului penal și redarea acesteia unui conținut contravențional;

- completarea alin. (2) art. 208 CP al RM cu lit. c) asupra a doi sau mai mulți minori;

- completarea alin. (2) art.208 CP al RM cu lit. b) „aceleași acțiuni săvârșite din motive de prejudecată”;
- completarea alin. (2) art.208 CP al RM cu lit. d) „cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei”;
- completarea alin. (3) art.208 CP al RM cu lit. a) „cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei”;
- completarea alin. (3) art.208 CP al RM cu lit. d) „prin atragerea minorilor în activitatea mercenarilor”.

Problema științifică soluționată constă în următoarele: relevarea lacunelor admise la formularea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP; elaborarea unui cadru conceptual care să corespundă standardelor de calitate a legii penale și să faciliteze interpretarea și aplicarea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP, în special prin: formularea conceptului de instigare a minorului la săvârșirea infracțiunilor; gradarea tipurilor de violență aplicate asupra acestora, transferarea în sfera aplicabilității contravenționale a modalității faptice de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale; modificarea redacției art.208 CP prin reformularea titlului, a dispoziției și introducerea unui șir de circumstanțe agravante noi.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării.

Importanța teoretică a tezei rezultă din soluționarea unor probleme de ordin juridico-penal cu referire la infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, iar concluziile formulate ar putea completa bazele teoretice ale dreptului penal, inclusiv prin înlăturarea unor lacune legislative relevate și înaintarea unor propuneri concrete sub aspect de lege ferenda.

Valoarea aplicativă a lucrării va fi apreciată din punct de vedere practic, în mod prioritar, pentru organele de drept, în deosebi: ofițeri de urmărire penală, ofițeri de investigații, procurori, judecători, avocați etc., cărora le vor fi de folos reperele științifico-practice de încadrare juridică a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Totodată, materialele prezentului studiu științific pot servi drept suport în procesul de instruire atât a studenților ciclurilor I-III de studii, audiențelor cursurilor de formare inițială și managerială, cât și pentru alte categorii de cititori.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele investigației au fost puse în discuție în cadrul următoarelor întruniri științifice:

Internaționale: Conferința internațională științifico-practică a tinerilor cercetători „Medierea polițienească ca instrument al ocrotirii drepturilor și libertăților cetățenilor”, organizată

de către Academia de poliție din Odesa, Ucraina, în parteneriat cu EUAM, 04.06.2021; Conferința științifică cu participare internațională „ Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”, ediția I-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 9.12.2021; Conferința internațională științifico-practică cu genericul „Probleme de drept penal, procesual-penal și criminologic”, cu participare on-line, organizată de Academia de Poliție a Republicii Azerbaidjan, 17.04.2023.

Naționale: Conferința științifică a doctoranzilor „Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 25.09.2018; Conferința științifică a studenților doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 24.01.2020; Conferința științifică a studenților doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”, ediția a II-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 26.06.2020; Conferința criminologică interuniversitară „Învățământul și cercetarea criminologică: Aspecte naționale și regionale”, organizată de Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Chișinău. Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 20.03.2021; Conferința științifică interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”, ediția a III-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 25.03.2021; Conferința științifică națională cu participare internațională „Rolul științei în asigurarea securității naționale și a activității anticrimă”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 21.12.2021; Conferința științifică națională interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, ediția a IV-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I., 27.01.2022.

Totodată, conceptele de bază ale studiului au fost prezentate în variate reviste științifice de profil: Analele științifice ale „Academiei Ștefan cel Mare” a M.A.I.; Revista științifico-practică „Legea și viața”; Revista Națională de Drept; Revista „Supremația Dreptului”.

Sumarul compartimentelor tezei.

Având în vedere cerințele stabilite și succesiunea atingerii scopului și obiectivelor propuse, lucrarea conține următoarea structură: adnotare în limbile română, rusă și engleză; lista abrevierilor; introducere; patru capitole structurate în 14 paragrafe; concluzii generale și recomandări; bibliografie; anexe; declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autoarei.

Respectiv, introducerea lucrării conține următoarea structură: actualitatea și importanța problemei abordate; scopul și obiectivele tezei; ipoteza cercetării; metodologia cercetării științifice; baza empirică a studiului; noutatea științifică a rezultatelor obținute; problematica științifică soluționată; importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; aprobarea rezultatelor

și rezumatul compartimentelor tezei.

Capitolul I, intitulat „Analiza materialelor științifice publicate la tema tezei de doctor”, este consacrat studiului materialelor științifice privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, publicate atât în Republica Moldova, cât și în străinătate, fapt ce a permis realizarea, în cadrul prezentei lucrări, a unei cercetări complexe și multiaspectuale a infracțiunii nominalizate.

Capitolul II cu titlul „Retrospectiva reglementărilor normative și aspecte de drept comparat privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale” conține o retrospectivă asupra reglementărilor penale a faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. În același timp, a fost efectuat un studiu comparativ al infracțiunii cercetate prin prisma legislațiilor penale ale altor state (România, Ucraina, Federația Rusă, Belarus, Armenia, Azerbaidjan, Kazahstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Georgia, Franța, Polonia, Lituania, Elveția, Germania, Italia, Bulgaria, Spania, Grecia, Malta, Letonia, Estonia, Finlanda etc.), dar și studiul unei largi diversități de materiale științifice ce vizează elemente de drept penal comparat, scrise la tema tezei.

Capitolul III, cu genericul „Elemente constitutive obiective și subiective ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”, cuprinde o investigare complexă a elementelor obiective și subiective ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, cum ar fi: obiectul juridic, obiectul material, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă. Totodată, au fost prezentate spețe relevante din practica judiciară națională și reguli de calificare specifice fiecărui element al componenței de infracțiune.

Capitolul IV, cu denumirea „Forme agravante și aspecte delimitative ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”, conține un studiu delimitativ al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte fapte similare, precum și studiul circumstanțelor agravante ale respectivei infracțiuni cu argumentarea propunerilor de introducere a unor circumstanțe agravante noi în conținutul art. 208 CP al RM.

Teza se finalizează cu o serie de **concluzii generale și recomandări** care vin să pună în lumină finalitatea studiului realizat, accesibil tuturor subiecților interesați în cercetarea problematicii ce vizează incriminarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, precum și celor investiți cu atribuții în aplicarea legii penale pe segmentul dat.

1. ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI DE DOCTOR

1.1. Materiale științifice la tema tezei de doctor, publicate în Republica Moldova

Urmărind scopul cercetării profunde și multidimensionale a problematicii ce vizează incriminarea penală a faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală, în compartimentul de față am preconizat să analizăm materialele științifice editate în țară și peste hotare, ce abordează același subiect. Or, consultarea opiniei doctrinare asupra unui subiect sau altul ne face să înțelegem care sunt dificultățile ce afectează calitatea aplicării unei norme, interpretarea și perceperea adevăratei esențe juridice, precum și ne indică asupra unor noi direcții de cercetare, reușind, astfel, să continuăm studiul în vederea îmbunătățirii calității acestuia. De altfel, niciun studiu nu este capabil să soluționeze în totalitate problematica identificată în privința unei norme de drept, în condițiile în care relațiile sociale sunt într-o continuă evoluție, respectiv, și cele a căror ocrotire intră în sarcina dreptului penal fiind în plină dezvoltare. Din aceste considerente, problema relațiilor sociale ce au ca subiecți copiii afectați de acțiunile criminale ale maturilor, prin implicarea lor directă în activități criminale sau determinarea lor la săvârșirea faptelor imorale, necesită un studiu continuu, o abordare sistemică a fenomenului ce afectează nu doar buna dezvoltare a copilului, dar și cadrul de incriminare a tuturor faptelor ce atentează la siguranța zilei de mâine.

În continuare ne vom referi la spațiul doctrinar ce abordează problematica incriminării faptelor ce atentează la interesele copilului minor, în general, iar în mod special, la fapta de atragere a minorului în activitatea infracțională.

Perfecționarea legislației referitoare la minor reprezintă o cerință care se adresează nu numai organului legislativ, dar și întregii societăți. Prevenirea delincvenței juvenile, ca și recuperarea delincventului minor prin modalități cât mai adecvate vârstei acestuia, trebuie să constituie una dintre preocupările fundamentale ale societății contemporane [200, p. 239].

Problematica delincvenței juvenile a fost în permanență în vizorul mediului academic. Tematica pertinentă la justiția juvenilă (inclusiv delincvența juvenilă) se conține în lucrări generale din domeniul criminologiei, justiției penale și drepturilor copilului. Accentul în asemenea lucrări, de regulă, se pune pe teoriile criminologice asupra delincvenței juvenile, cauzele și metodele de control al fenomenului.

Mariana Buciuceanu, în lucrarea „Probleme sociale ale comportamentului delincvent în rândul tineretului” (teză de doctorat) din 2007, examinează fenomenul dat în baza unor studii sociologice. Chiar dacă cercetarea poartă mai mult un caracter sociologic, aceasta reprezintă un interes major și pentru juriști. Rezultatele cercetării sunt utile îndeosebi pentru criminologi, în

vederea identificării metodelor eficiente de control asupra fenomenului. În lucrare sunt analizate fundamentele teoretice în cercetarea delincvenței, pornind de la dinamica interpretărilor metodico-conceptualiste asupra devianței [31, p. 50-51].

În teză autoarea analizează și aspectele socio-psihologice ale devierilor comportamentale normativ-morale ale tineretului infactor social determinant în preluarea și extinderea conduitei delincvente, modelele comportamentale ale personalității infractorului, particularitățile și problemele procesului de resocializare a delincvenților. A treia direcție a cercetării este dedicată modalităților socio-juridice de control și diminuare a delincvenței juvenile în Republica Moldova.

Autorii Gladchi G. și Popa V., în lucrarea „Conceptul și particularitățile criminologice ale criminalității minorilor”, menționează că criminalitatea minorilor, fiind parte componentă a fenomenului criminalității în ansamblu, în același timp își are particularitățile sale specifice, care permit cercetarea acesteia ca obiect de sine stătător al criminologiei. Trăsăturile distincte ale criminalității minorilor sunt determinate în mod dominant de personalitatea infractorului minor care este, în acest sens, un element-cheie în structura criminologică a tipului infracțional respectiv. Astfel, personalitatea infractorului minor are trăsături biopsihosociale specifice. Din acestea fac parte lipsa experienței de viață, formarea nedefinită a orientării sociale, gradul de influență, conformismul sporit, orientarea spre grupurile neformale, dorința de autoafirmare în cadrul acestora, tendința de demonstrare a independenței, atitudinea sfidătoare față de normele morale și juridice, predispoziția de a-și atribui vina altora, supunerea totală autorității recidiviștilor, iresponsabilitatea de acțiunile proprii, orientarea spre satisfacția de moment [138, p. 36].

Autoarea Oxana Rotaru, în „Criminalitatea minorilor: aspect penal, psihologic și criminologic” (teză de doctorat) din 2007, examinează problema sub trei aspecte. Analizând tratamentul penal al minorilor, autoarea pune în discuție originea noțiunilor de „delincvență juvenilă” și „minoritate penală”. Se menționează că atât în unele discursuri teoretice, cât și în limbajul practicienilor se invocă, destul de frecvent, noțiunile de devianță, delincvență, delincvență juvenilă, infracționalitate, criminalitate, uneori cu anumite confuzii și, oricum, mai puțin accesibile publicului larg [183, p. 67].

Se analizează, de asemenea, sub aspect comparat legislația altor state în ceea ce privește tratamentul penal al minorilor (Franța, Germania, Olanda, România, Polonia, Ucraina). Într-un alt sens - cel psihologic - este analizată problema personalității delincventului minor. În așa mod personalitatea delincventului juvenil este plasată la confluența factorilor psihologici și psihosociali. Se încearcă a aprecia coraportul aspectelor sociale și biologice ale personalității criminalului minor și rolul factorilor psihici în etiologia criminală. Pornind de la realitățile

Republicii Moldova, se apreciază condițiile prenatale și calitatea mediului familial ca factori de risc ai delincvenței juvenile [130, p. 47].

Referitor la cercetarea problemei delincvenței, considerăm necesar de a specifica și suportul de curs „Delincvența juvenilă”, elaborat în cadrul Universității de Stat din Moldova (Chișinău, 2008) al autoarei Maria Mutu-Strulea, în care este caracterizat fenomenul de delincvență juvenilă.

În respectiva lucrare se face o analiză a delincvenței juvenile în calitate de concept, a teoriilor și curentelor explicative ale delincvenței juvenile, a personalității minorului delinvent, precum și a cauzelor ce determină conduita devianță a minorilor. Studiul se bazează pe date statistice actuale, grație cărora autoarea a realizat imaginea de ansamblu a stării, structurii și dinamicii fenomenului de delincvență juvenilă în Republica Moldova. Este specificat cadrul instituțional de luptă cu delincvența juvenilă, fiind determinate și modalitățile de prevenire și resocializare a delinvenților minori [168, p. 5].

Autoarea arată că personalitatea infractorului minor reprezintă o sinteză a tuturor trăsăturilor bio-psiho-sociale, care au un înalt grad de stabilitate și atribuie o identitate de sine individului delinvent [130, p. 45].

Infrațiunea prevăzută de norma de la art. 208 a Codului penal a fost analizată în sens juridico-penal de autorii Gladchi G., Cojocar R., Copețchi S., Borodac A., Bujor V., Brînză S., Florea C., Florea V., Botnaru S., Bârgău M. etc., preocupați de materia dreptului penal, fie în timpul elaborării materialului didactic universitar, fie cu ocazia elaborării articolelor științifice, monografiilor, tezelor de doctorat sau altor studii cu caracter științific, fapt pe care îl vom prezenta în cele ce urmează.

Așadar, în primul rând, dintre cercetătorii spațiului doctrinar autohton merită a fi menționat autorul Stanislav Copețchi care, prin conținutul tezei sale de doctorat, s-a preocupat nemijlocit de problema responsabilizării penale pentru infrațiunea de atragere a minorilor în activitatea criminală sau determinarea acestora la săvârșirea faptelor imorale [96, p. 83].

În monografia intitulată „Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”, Copețchi S. subliniază faptul că un număr mare de infrațiuni sunt săvârșite de minori sau cu participarea minorilor. Iar una din cauzele ce determină, în mare parte, existența criminalității în rândul minorilor rezidă în influența negativă exercitată de către adulți asupra minorilor, inclusiv prin atragerea acestora la activitatea criminală. Celor adulți le este convenabil să atragă minorii în calitate de executori la săvârșirea faptelor penale, cel puțin grație faptului că ultimii beneficiază de un tratament sancționator mai blând. Astfel, necesitatea protecției minorilor de o atare influență criminală, exercitată de adulți,

se explică prin lipsa la primii a unei stabilități morale și afective, astfel încât pot fi foarte ușor influențați, inclusiv pe calea comiterii de infracțiuni și fapte imorale [96, p. 5].

Din cele enunțate rezultă că atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale comportă un pericol social, motiv pentru care a apărut necesitatea prevenirii și combaterii unui astfel de comportament, pe calea incriminării acestuia, fapt realizat prin consacrarea în art.208 CP RM a răspunderii penale pentru comiterea unei atare fapte prejudiciabile [96, p. 5].

Drept finalitate a studiului realizat, destinsul autor propune ca norma de la art. 208 să incrimineze doar fapta de atragere a minorilor în activitatea criminală, fără ca aceasta să se refere și la acțiunile de instigare, deoarece ea este dublată de fapta săvârșită în condițiile art. 42 din Codul penal, iar acțiunea de determinare este sinonimă instigării. De asemenea, o propunere a autorului, demnă de apreciat, cu care suntem și noi de acord, este cea de a include în calitate de circumstanță agravantă vârsta de până la 14 ani a minorului care a săvârșit fapta. Susținem această opinie, deoarece gradul de conștientizare a minorului de până la paisprezece ani este altul decât al celui după această vârstă. Nu în zadar și legislația civilă încadrează vârsta minorilor în două categorii: cea de la 7 la 14 ani, perioadă în care poate încheia o categorie de acte juridice, și cea de la 14 la 18 ani, în care, datorită creșterii gradului de discernământ, aceștia pot încheia personal toate actele juridice, evident, cu încuviințarea părinților.

De asemenea, autorul vine cu un șir de observații de natură terminologică, înlăturarea cărora nu au decât să îmbunătățească stilul de exprimare a legiuitorului, iar odată cu aceasta - și creșterea nivelului de claritate și înțelegere din partea cititorului. Bunăoară, acesta propune înlocuirea sintagmei „activitate criminală” cu cuvântul „infracțiune”, pentru a se evita confuzia între atragerea minorilor în activitatea criminală sistematică, în care poate apărea în diferite roluri, și cea a săvârșirii infracțiunii unice, ușoare, spre exemplu, când nu poate fi numit criminal.

De altfel, cu aceasta suntem și noi de acord, precum și cu faptul că autorul propune substituirea termenului de „copil” din conținutul alin. 2 al art. 208 cu cel de „minor”, deoarece, într-adevăr, statutul de minor îl poate avea doar persoana în vârstă de până la 18 ani, iar cel de copil îl poate avea orice persoană în raport cu părinții lui și după această vârstă.

Un aspect destul de important pe care l-a sesizat autorul în cadrul cercetării de doctorat, pe care intenționăm să-l dezvoltăm și noi în continuare, este faptul că actualmente legiuitorul, prin textul normei de la art. 208 CPP, egalează artificial pericolul social rezultat din atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni, în raport cu pericolul social pe care îl comportă fapta persoanei adulte de atragere a minorului la săvârșirea unor fapte imorale [96, p. 169].

Sușinim cu fermitate că cercetarea realizată de autorul Copetchi S., nemijlocit asupra subiectului ce vizează incriminarea faptei de atragere a minorului la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, reprezintă o serioasă bază teoretică și științifică pentru doctrina moldavă, cu multe sugestii de îmbunătățire a cadrului normativ în materie, respectiv, a cadrului aplicativ. Cu toate acestea, până în prezent structura normei cercetate (art. 208 CP) a rămas neschimbată, creând în continuare serioase confuzii în procesul de calificare.

În articolul științific intitulat „Caracteristica criminologică a delicvenței juvenile și a minorilor în Republica Moldova”, I. Ciobanu menționează că problema combaterii delicvenței juvenile și a minorilor constituie una dintre direcțiile principale ale luptei împotriva criminalității.

Astfel, criminalitatea în rândurile minorilor a trezit totdeauna un interes sporit față de acest fenomen social. Aceasta se explică prin faptul că tânăra generație este rezerva umanității, de ea depinde prelungirea dezvoltării întregii societăți. Însă infracțiunile săvârșite de minori demonstrează că aceștia se caracterizează printr-o socializare negativă, printr-o educație nesatisfăcătoare și, deci, integrarea lor în viața societății comportă o mulțime de probleme. Mai mult ca atât, criminalitatea minorilor este un indicator al degradării unei societăți.

Pe parcursul studierii problemei criminalității minorilor, autorul I. Ciobanu a ajuns la următoarele concluzii: minorul delincvent este o personalitate dezarmonică, dezechilibrată, rău formată, dar nu este un om pierdut; există în el încă sau pot fi create premise pentru restructurarea personalității, pentru recuperarea sa [42, p. 74].

În articolul științific intitulat „Răspunderea penală a minorilor. Propuneri de lege ferenda”, autorul Botnaru S. susține că minorii, aflându-se în plină dezvoltare atât fizică, cât și psihică, prezintă, din punct de vedere psihologic, o mentalitate și o capacitate de a gândi diferită de cea a maturilor. Totodată, ei sunt mai receptivi la influențele negative, la care pot fi supuși și, de asemenea, pot fi mai ușor reeducați după ce au încălcat legea penală. Anume din această cauză sancțiunea concretă trebuie echilibrată în așa fel, încât să constituie punctul de plecare spre influențarea unor zone mai profunde ale personalității infractorului, precum și în vederea unor mutații cu caracter de durată și chiar definitive [21, p. 231].

După cum am menționat, analiza juridico-penală a infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală a mai fost examinată de mulți autori autohtoni cu ocazia elaborării materialelor didactice de nivel universitar. Printre aceștia îi menționăm pe autorii Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu ș.a., care, în lucrarea „Drept penal. Partea Generală”, susțin că rațiunea identificării obiectului juridic special al infracțiunii este legată de necesitatea precizării maxime a gradului și caracterului prejudiciabil al unor acte de conduită, care vatămă sau amenință valorile sociale ce înconjoară minorul supus unor influențe negative din partea adulților [22, p. 163].

Un alt autor ce a studiat problema calificării faptelor în care sunt implicați minorii este Carpov T. care, în lucrarea intitulată „Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu”, susține cu fermitate că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 208 al CP îl constituie interesele legitime ale copiilor, educarea și dezvoltarea lor fizică și morală ca personalitate [34, p. 424].

Ultimul, în comun cu alți autori ai doctrinei penale autohtone (Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C., Holban V., Popovici T., Ulianovschi G., Ulianovschi X., Ursu N.), susține că înșelăciunea ca formă a determinării la infracțiune constă în faptul adresării către minor pentru ca el să săvârșească unele acțiuni, ce în percepția lui nu au un caracter infracțional, iar minorul nu conștientizează faptul criminal al acțiunilor sale. Informațiile primite de la matur îl induc în eroare privitor la cele săvârșite de el.

Importante sugestii și cercetări aduce doctrinei naționale și distinșii autori Brînză S. și Stati V., prin numeroasele lor lucrări dedicate dreptului penal (de ex., Drept penal. Partea Specială. Volumul I). Printre problemele cercetate se numără și infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la fapte imorale. Cu referire la această infracțiune, autorii menționează că obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului, apărute împotriva atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinării lor la săvârșirea unor fapte imorale [27, p. 766].

În același context, prin textul unei lucrări de dată mai recentă, autorii susțin că mediul familial este considerat decisiv pentru exercitarea drepturilor minorului, deoarece drepturile acestuia încep din familie. În acest sens, stabilirea unui echilibru dintre autoritatea părintească și aplicarea drepturilor minorului reprezintă o necesitate ce trebuie îndeplinită prin toate metodele posibile [30, p. 996].

De asemenea, într-o manieră destul de originală este examinată de către recunoscuții autori problematica incriminării faptei de atragere a minorilor în activitatea criminală din perspectiva laturii obiective a subiectului, dar, în mod special, și a semnelor laturii subiective.

O contribuție remarcabilă în planul cercetării infracțiunii calificate după semnele componenței prevăzute la art. 208 CP aparține autorilor Alexandru Borodac și Marian Gherman care, în lucrarea „Calificarea infracțiunilor”, susțin că obiectul infracțiunii discutate este interesul minorului, un element obligatoriu, inerent fiecărei infracțiuni, în condițiile în care nu pot exista infracțiuni fără obiect de atentare [15, p. 90].

Remarcați prin lucrările lor se fac și alți penaliști autohtoni, care au cercetat tangențial tema incriminării faptelor cu participarea minorilor, printre care îi menționăm pe Alecu G., Berliba V., Budeci V., Carpov T., Cușnir V., Cojocaru R., Mariș A., Popovici T., Ulianovschi G., Ulianovschi

X., Ursu N., Volcinschi V. Toți acești autori subliniază, într-o lucrare comună, că prin lexemul „desfrâu” trebui de înțeles acțiunile care urmăresc descompunerea morală, destrăbălarea, depravarea în care desprețul pentru muncă se îmbină cu un mod imoral de viață [43].

Nu poate fi contestată nici valoarea implicației în doctrina penală a autorilor autohtoni Borodac Al., Bujor V., Carpov T., Florea C., Florea V., Macari I., care, în una din lucrările lor comune („Drept penal. Partea Specială”), susțin că drept manifestare a legăturii universale în realitatea obiectivă, relațiile sociale sunt totodată și raporturi între oameni, în jurul și datorită valorilor sociale, datorită aptitudinii și rolului pe care ele îl au în formarea, desfășurarea și dezvoltarea relațiilor în cauză [14, p. 74].

Un aport incontestabil pentru doctrina penală în materia cercetării infracțiunii prevăzute la art. 208 CP aduce remarcabila autoare Gîrla L., care printre primii s-a preocupat de examinarea științifică a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală.

În lucrarea lor „Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная”, autorii Gîrla L. și Tabarcea Iu. susțin că atragerea minorilor la activitatea infracțională prezintă un caracter neconcretizat, acțiunile persoanei adulte presupunând în sine propaganda modului de viață criminal, deoarece recrutarea viitorilor membri care ar completa rândurile criminale constă în acțiuni care nu sunt îndreptate spre a-l determina pe minor la săvârșirea unei infracțiuni concrete [216, p. 420-421].

O deosebită implicație în cercetarea fenomenului criminalității juvenile în Republica Moldova o are și autorul M. Bârgău. Încă prin anii 1998 autorul susținea, în textul lucrării cu titlul Prevenirea infracțiunilor săvârșite de minori [10, p. 6], că studierea complexă și minuțioasă a problematicii sancționării (din perspectiva eficienței acesteia) minorilor pentru comiterea infracțiunilor constituie o parte componentă a prevenirii antrenării acestor minori în activități delictuale, respectiv, un obiectiv al pedepsei penale.

În același context, în lucrarea intitulată Infracționalitatea minoră, M. Bârgău menționează faptul că soluționarea științifică a problemelor vizând lupta împotriva implicării minorilor într-o activitate infracțională și antisocială presupune cercetarea aspectelor teoretice fundamentale ale analizei elementelor constitutive proprii infracțiunii [11, p. 6].

O altă lucrare de mare valoare pentru doctrina penală moldavă este cea semnată de M. Dascălu, Fenomenul infracțional în rândul minorilor, în care autorul acordă o atenție specială fenomenului cercetat, numind infractorii minori într-un mod mai neobișnuit - devianți nevârșnici ori minori delincvenți. Tot în această lucrare renumitul autor susține că minorul delincvent este acel nevârșnic, ale cărui necesități biologice, afective, intelectuale, social-educative nu au fost satisfăcute la timp și în modul corespunzător culturii sau subculturii în care trăiește [102, p. 12].

Printre cei care au muncit cu dedicație întru dezvoltarea domeniului penal pe segmentul infraționalității ce implică minorii este și remarcabilul doctrinar A. Corcenco.

Într-o lucrare de a sa („Evoluția dreptului penal privind infractorii minori. Referințe de ordin istoric”), autorul examinează multidimensional evoluția istorică a fenomenului infrațional ce implică acțiuni ale minorului, de sine stătătoare sau dirijate de maturi.

În consecutivitatea respectivă de analiză, autorul observă că în cea de-a doua jumătate a sec. XIX - începutul sec. XX s-a impus progresiv concluzia că adolescentul, inclusiv cel infractor, reprezintă o personalitate în formare, cu un conținut psiho-moral propriu și că reacția de apărare contra conduitei sale socialmente periculoase nu poate face abstracție de acest specific și trebuie să vizeze, în primul rând, problema educației deficitare pe care a primit-o anterior [98, p. 34].

Circumstanțele personale, în opinia autorului A. Corcenco, înglobează totalitatea trăsăturilor de personalitate ale infractorului. Personalitatea este concepută ca un complex al acțiunii conjugate a factorilor bio-psiho-sociali. Formarea personalității infractorului minor nu are loc spontan, ci este un proces de durată, pe al cărui parcurs are loc o sedimentare a informațiilor recepționate, pe baza cărora se constituie concepțiile și deprinderile antisociale [97, p. 52].

Printre autorii de renume din Republicii Moldova, care s-au făcut remarcăți în domeniul științei penale, sunt V. Rusu și O. Pop.

În una din apreciatele lor lucrări, „Urmărirea penală în cauzele cu minori”, aceștia menționează că problematica delincvenței juvenile a fost și rămâne a fi una din cele mai grave și mai dinamice, problemă care se pune pe planul politicii generale a dreptului penal și a dreptului procesual-penal.

Cât privește implicația minorilor în activitatea infrațională, aceștia indică asupra faptului că, actualmente, o problemă gravă este infraționalitatea juvenilă, iar aceasta, cu timpul, capătă o manifestare tot mai perfecționată și mai organizată [184, p. 3].

V. Rusu și O. Pop subliniază că problematica delincvenței juvenile a fost și rămâne a fi una din cele mai grave și mai dinamice, o problemă care se pune pe planul politicii generale a dreptului penal și a dreptului procesual-penal. După cum indică autorii citați, nu există, actualmente, o problemă mai gravă decât infraționalitatea juvenilă, care, cu timpul, capătă manifestare tot mai perfecționată și mai organizată [184, p. 3].

Pentru finalul prezentării cadrului doctrinar național în materia cercetării infraționalității în care sunt implicați minorii, am lăsat să prezentăm lucrarea de dată recentă a autorilor Radion Cojocar și Valentina Rusu, care se intitulează „Răspunderea penală a minorului în unele țări europene”. În conținutul acesteia [79, p. 46] autorii susțin că, urmărind experiența statelor străine în materia reglementării răspunderii penale a minorilor, este oportună sistematizarea normelor ce

vizează minoritatea într-un capitol separat al Codului penal al Republicii Moldova (cum este reglementat, de exemplu, în Codul penal al României). De asemenea, autorii consideră necesar ca legiuitorul să revizuiască sistemul de sancțiuni aplicabile minorilor, astfel încât să fie posibilă înlocuirea modelului represiv de sancționare a minorilor cu un model mai liberal, ceea ce ar permite racordarea sistemului de răspundere penală a minorilor la standardele europene și internaționale în domeniu. Astfel, în prezent, adaptarea legislației naționale, inclusiv cea privitoare la minori, la reglementările europene, devine obligatorie, cel puțin sub raportul principiilor ei fundamentale, din momentul în care țara noastră s-a angajat în reforma juridică, reclamată de tranziția la o societate deschisă și democratică.

Tot ei menționează că, pentru actuala politică penală, ce vizează prioritar prevenirea delincvenței în rândul minorilor, exigențele care decurg din obiectivele umaniste cu privire la constituirea unui nou sistem instituțional și a unui spațiu european de libertate, securitate și justiție, reprezintă suportul direcțiilor de intervenție și, totodată, garanția asigurării unui echilibru al măsurilor pe care aceasta le generează [79, p. 47].

1.2. Materiale științifice la tema tezei de doctor, publicate în străinătate

O contribuție covârșitoare la dezvoltarea doctrinei penale mondiale pe segmentul cercetării infracțiunii de atragere a a minorului în activitatea infracțională o au autorii români.

În acest context, îl menționăm pe renumitul autor român Matei Basarab, care definește obiectul juridic special ca valoarea contra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea (inacțiunea) prevăzută de legea penală, valoare caracterizată prin anumite trăsături proprii, speciale care servesc la individualizarea unei infracțiuni din cadrul aceleiași grupe sau subgrupe [8, p.147]. Raportat la infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală, obiectul faptei respective vizează buna dezvoltare morală a minorului, relațiile de familie care constituie celula în care acesta se afirmă ca personalitate, capătă deprinderi de viață, le consideră și le transmite urmașilor.

De problematica infracțiunii de atragere a minorilor în activități infracționale s-a preocupat și autorul român Augustin Ungureanu. Deși tangențial, totuși, acesta reușește să atragă atenția asupra faptului că obiectul juridic special al infracțiunii constituie o valoare socială sau o relație specială privitoare la aceasta, vătămată sau periclitată prin săvârșirea unei infracțiuni [199, p.75]. Un mod simplu de explicare a esenței valorilor la care se atentează prin infracțiune, valori ce vizează și interesul minorului implicat cu voia sau fără de voia sa în activitatea infracțională.

Pitulescu I. este un alt remarcabil autor român, care completează doctrina română cu valoroase lucrări ce abordează și problema incriminării faptei de atragere a minorilor în activitatea criminală. Acesta începe studiul său în materia menționată cu definirea statutului de minor. În

acest sens, susține că, în legătură cu utilizarea în literatura penală a termenului de „minor”, s-a arătat că el prezintă inconvenientul de a fi prea vag și de a crea confuzia cu accepția pe care acest cuvânt o are în dreptul civil. Minoritatea penală nu este echivalentă cu minoritatea civilă, limitele lor superioare fiind diferite [176, p.40].

O deosebită contribuție la dezvoltarea domeniului penal ce abordează tematica incriminării infracțiunilor la care participă minorii o are și autorul Hotca M.

În una din lucrările sale, intitulată: „Codul penal. Comentarii și explicații”, distinsul autor subliniază că infracționalitatea minorilor este una dintre problemele importante ale societății umane contemporane, deoarece se constată o tendință ascendentă a delincvenței juvenile în toate societățile[148, p.57].

O altă lucrare care vine să îmbogățească gama abordărilor doctrinare române pe segmentul infracționalității în rândul minorilor este cea a autorului Casandra I., cu titlul „Pedepse penale aplicate minorilor”. În această lucrare se elucidează semnificația răspunderii penale a minorilor conform CP al RM și României, în particular prin realizarea acesteia sub forma pedepsei penale, fapt care a contribuit la evidențierea necesității de schimbare a modelului de sancționare a minorilor, conform CP al RM, într-un model liberal, ceea ce ar permite racordarea sistemului de răspundere penală a minorilor la standardele europene și internaționale în acest domeniu [35, p. 6].

De o deosebită apreciere în doctrina română se bucură și autorul Ionuș R., care în conținutul unei lucrări de ale sale punctează că minoritatea nu mai este considerată o circumstanță personală, ci, mai degrabă, o stare de fapt, tranzitorie, definită de vârsta făptuitorului, avându-se în vedere că, la o anumită vârstă, psihicul uman nu este încă pe deplin dezvoltat și format, astfel încât o serie de fapte nu pot fi pe deplin înțelese de o personalitate în formare, incapabilă să distingă legalul de ilegal, binele de rău, decât din prisma psihologiei copilăriei [149, p. 59].

O poziție detaliată referitoare la latura subiectivă a infracțiunii examinate este exprimată de autorul Ion Oancea, care afirmă că atitudinea psihică a infractorului minor este formată din stări intelective (atitudinea conștiinței, scop), stări afective și volitive (motive, mobiluri), atitudine psihică ce precede și însoțește fapta infracțională și urmările ei [170, p. 113].

Doctrina rusă pe segmentul cercetării infracțiunii de atragere a minorilor în activitatea criminală, putem spune cu certitudine, este una din cele mai dezvoltate, probabil din cauza fenomenului cu care s-a ciocnit societatea rusă de-a lungul existenței sale.

Astfel, pe parcursul întregului studiu realizat am întâlnit foarte multe cercetări complexe ale fenomenului infracțional cu implicarea minorilor, acestea venind din fosta URSS, cu precădere din doctrina Federației Ruse. Literatura de specialitate rusă abundă în lucrări cu conținut științific

ce tratează cu minuțiozitate problematica vizată, începând cu polemica asupra esenței juridice a acțiunii de atragere la activitatea infracțională.

În acest sens, profesorul rus N. I. Vetrov, în lucrarea sa „Уголовное право. Особенная часть”, susține că prin termenul de „atragere” trebuie de înțeles diferite acțiuni (influențarea psihică sau fizică), îndreptate spre trezirea la minor a dorinței de a participa la comiterea uneia sau a mai multor infracțiuni [209, p. 119].

Un alt autor rus, Kadnikova N.D., în lucrarea „Комментарий к Уголовному кодексу РФ”, susține că prin termenul de „atragere” se are în vedere acțiunea îndreptată spre trezirea dorinței minorului, aspirației, a determinării de a participa în calitate de autor (coautor), complice la comiterea infracțiunii [228, p. 352].

Din alt unghi de vedere privește acțiunea de atragere la infracțiune autorul Hudeakov E., în lucrarea „Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность”. Potrivit lui, această acțiune reprezintă inducerea unui anumit comportament, determinarea unei anumite activități sau atragerea de a lua parte la ea [268, p. 6].

Tot în sens terminologic, doctrina rusă atribuie, prin textul multor dicționare explicative, un sens bine determinat al acțiunii de atragere la activitate criminală. Bunăoară, autorul Ojogov S., prin atragere înțelege și trezirea unui interes față de ceva [246, p. 123], iar autorul Ușakov D. înțelege prin atragere ispita de a fi predispus la o anumită acțiune, gest, decizie [266, p. 104] etc.

O deosebită contribuție își aduce, prin valoroasele sale lucrări, și autorul A. A. Magomedov. În una din lucrările sale acesta susține că infracțiunea de atragere a minorilor în activitatea criminală aduce atingere atât intereselor minorilor, cât și celor ale familiei. De asemenea, autorul raportează infracțiunea analizată la grupul de infracțiuni care aduc atingere valorilor sociale legate de educarea minorilor, pe calea atragerii acestora la săvârșirea infracțiunilor sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale [225, p. 228].

Remarcabile contribuții în dezvoltarea doctrinei ruse în materia examinării infracțiunilor contra minorilor o are și autorul I. E. Pudovocikin, care recunoaște drept obiect juridic special al respectivei infracțiuni relațiile sociale care asigură dreptul copilului de a fi protejat de informații, propaganda sau agitație, care ar putea provoca daune sănătății, dezvoltării fizice și mentale [249, p. 97].

Nu pot fi trecute cu vederea nici lucrările autoarei Z. P. Hanova care, în lucrarea sa „Вовлечение несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий уголовно-правовое и криминологические проблемы”, susține că obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl formează relațiile sociale care asigură drepturile minorului de a fi protejat de informația care cauzează daune dezvoltării sale sociale și spirituale [267, p. 8].

Dezvoltarea cadrului științific în materie penală, în special în ceea ce ține de subiectul incriminării faptelor ce atentează la drepturile minorilor, este abordată de savantul rus N. P. Șevcenko [270, p. 9].

În lucrarea sa „Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления” acesta menționează că infracțiunea în discuție prejudiciază relațiile sociale ce asigură drepturile minorilor la protecția împotriva informației, propagandei și agitației care prejudiciază dezvoltarea lor socială și spirituală, garantate de art.17 din Convenția ONU privind drepturile copilului, drepturi a căror realizare reprezintă una dintre condițiile formării corecte și normale a personalității copilului.

Și autorii Gladkih V.I. și Kurceev V.S. se fac remarcați prin multitudinea lucrărilor puse la dispoziția publicului studios. În lucrarea „Уголовное право России. Общая и Особенная часть” identificăm poziția autorilor precum că obiectul juridic special al infracțiunii menționate îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de asigurarea unei bune dezvoltări fizice și morale a minorului [215, p. 152].

De mare valoare este și contribuția lucrărilor semnate de autorii Kibalnik A. și Solomonenko I., care consideră drept obiect special al infracțiunii menționate anterior buna dezvoltare fizică și morală a minorilor [225, p. 228].

Nu mai puțină importanță prezintă și lucrarea „Уголовное право. Особенная Часть”, scrisă de un grup de autori (Gaufman L.D., Bobîlev O. V., Borodin S.V., Bosholov S.S.), potrivit căror obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl formează relațiile sociale cu privire la dezvoltarea și educarea normală a minorilor întru neadmiterea comiterii de infracțiuni [214, p. 378].

Grupul de autori Korovin E. P, Bavsun M. V., Popov P.B., în lucrarea „Проблемы квалификации вовлечения несовершеннолетнего в совершение преступления”, susține că, pe lângă cele enumerate de alți autori în materia laturii obiective, infractorii mizează pe provocarea sentimentului de invidie și aspirații egoiste [233, p. 58].

Nici doctrina ucraineană nu trece cu vederea problematica incriminării penale a faptelor de atragere a minorilor în activități infracționale. Studiile realizate în privința acestora sunt destul de complexe și relevante. Deși într-un număr mai restrâns, totuși, lucrările de specialitate ucrainene oferă studii concise și extrem de necesare inspirației tuturor statelor din regiune, acolo unde există multe în comun pe segmentul reglementării și combaterii fenomenului criminalității juvenile.

Lucrarea „Способи втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність”, cu mare impact asupra științei dreptului penal, scrisă de autoarea Șcerbacova G. V., se referă în exclusivitate la problematica calificării faptei de atragere a minorilor în activități infracționale.

Autoarea menționează că nerespectarea în practică a cerințelor legii referitoare la necesitatea stabilirii rolului adulților în fiecare caz de săvârșire a infracțiunilor împreună cu minorii, precum și în formele și modalitățile de implicare a minorilor în activitatea infracțională, conduc la faptul că un număr semnificativ al adulților nu poartă răspunderea penală pentru infracțiunea, prevăzută de art. 304 din Codul penal al Ucrainei.

De asemenea, autoarea recomandă, pentru a evita o astfel de situație, ca în cursul cercetării preliminare în procesul penal în care este implicat un grup de persoane în săvârșirea infracțiunii, care include un adult și un minor, este necesar să se afle natura relației dintre aceștia. Astfel de informații sunt de o importanță esențială pentru clarificarea rolului unui adult în implicarea unui adolescent în comiterea unei infracțiuni, mai ales, în aflarea modului în care a fost săvârșită [271].

O altă valoroasă lucrare, în spațiul doctrinar ucrainean, este cea a grupului de autori Ganova G.O., Priseajniuk I.I., Turkot M. S., unde se menționează că în acele cazuri în care un adult este acuzat de o infracțiune, potrivit modificării prevăzute la art. 304 Cod penal al Ucrainei, în sesizarea suspiciunii și în rechizitoriu trebuie să se precizeze clar ce acțiuni specifice au fost folosite pentru influențarea minorului, menite să-l facă să dorească să participe la săvârșirea cel puțin a unei infracțiuni [212, p.32].

Un aport incontestabil pentru știința dreptului penal ucrainean este adus de cunoscuta autoare, practician, cercetător, Odnoliko I. În una din lucrările sale, intitulată „Предотвращение вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность”, autoarea susține că implicarea minorilor în activități criminale a devenit de mult una dintre problemele globale ale politicii de drept penal a Ucrainei și a altor state, deoarece criminalitatea în rândul minorilor este, într-un anumit sens, un factor de creștere a criminalității adulților.

Pentru argumentarea poziției sale autoarea prezintă unele date statistice și investigative din practica judiciară, potrivit cărora, în fiecare an două treimi dintre minori comit infracțiuni în complicitate cu adulții, în care aceștia din urmă sunt inițiatori și organizatori ai infracțiunii. Astfel, în februarie 2016, polițiștii au reținut o studentă de 17 ani, care a livrat substanțe psihotrope din regiunea Donețk la Harkiv, unde le-a distribuit studenților universităților din Harkiv. Polițiștii au ridicat banii pe care i-a primit din vânzarea de stupefiante în valoare de 1.200 de dolari, peste 9.000 de grivne și circa un milion de grivne pe carduri bancare [245].

Din lista doctrinarilor ucraineni care s-au preocupat constant de analiza juridico-penală a infracțiunii de atragere a minorilor în activitatea criminală menționăm pe Barilo T. S., Baulin Iu. V., Birghiu M.M., Bruskin G.Z., Burceak F. G, Vilsk A., Vitvițika V. V., Golovin B.M, Danișin I.M., Drujba O.M., Emilianov V.P., Kostenko O.M.

Unele cercetări relevante privind subiectul implicării minorilor în activități criminale identificăm și în literatura belorusă de specialitate, acestea aparținând renumitului autor N. Babii.

În una din lucrările sale, „Уголовная ответственность за спаивание несовершеннолетних”, autorul indică asupra faptului că, în rezultatul atragerii minorului la activități criminale, dauna este cauzată dezvoltării armonioase a minorului [203, p. 14], chestiune care vine să precizeze că valorile asupra cărora se atentează, iar nemijlocit obiectul de atentare îl formează relațiile sociale ce au în centru lor minorul, fiindă în plină afirmare și dezvoltare.

Așadar, trecând în revistă lucrările doctrinare din țările menționate, este ușor de observat că practica judiciară, deopotrivă cu știința dreptului penal, au depus eforturi colosale, de-a lungul anilor, în privința dezvoltării unui cadru incriminator cuprinzător și eficient în materia cercetării cazurilor penale ce au ca subiect un minor.

Examinând și specificul doctrinei europene pe segmentul criminalității juvenile, în speciala celei ce implică acțiunile minorilor, constatăm o reticență în cercetarea respectivului fenomen, dar și o reticență în reglementarea faptei de atragere a minorilor în activități criminale. Or, este de observat că majoritatea țărilor europene nu includ în conținutul Codurilor penale infracțiunea în discuție, iar capitolele ce apără minorul și familia incriminează fapte conexe implicării minorilor în activități criminale sau, în alte cazuri, prevăd un număr anumit de infracțiuni în care este implicat minorul (trafic de copii, cerșetoria, proxenetismul, practicarea prostituției etc).

Deci, după cum menționam, în știința dreptului penal european pe segmentul reglementării infracțiunilor în care sunt implicați minorii o deosebită atenție se acordă protecției familiei, așa cum o fac și legiuitorii europeni în textul Codurilor penale, considerând că, odată cu protejarea acesteia, va fi ocrotit și minorul în calitate de membru al ei.

Astfel, constatarea noastră își găsește confirmare în lucrarea „Sociologie generală” a autorilor M. H. Cornejo, E. Chauffard, J. Echegaray și R. Worms, care consideră că „familia este, înainte de toate, un grup economic, în care solidaritatea de interese este întărită prin instinctul sexual, prin autoritate, prin comunitatea de bunuri și a domiciliului” [100, p. 405]. Potrivit acelorași autori, mediul familial este considerat decisiv pentru exercitarea drepturilor minorului, deoarece drepturile acestuia încep din familie.

Deci, din toată doctrina europeană, doar în conținutul celei lituaniene găsim studii impunătoare în materia examinării faptelor penale ce atentează la relațiile sociale de protecție a minorilor. Anume în acest context, prezentăm monografia semnată de autorii Kiškis A., Justickaja S., Uscila R., Justickis V. Nusikalstamumas, care se preocupă de cercetarea fenomenului prevenirii infracționalității, unde se dedică un compartiment aparte și delicvenței juvenile. În respectiva parte a cercetării autorii subliniază că delincvența juvenilă a atras întotdeauna o atenție specială din

partea criminologilor și a publicului larg. În ea pot fi văzute începuturile tuturor crimelor viitoare. Potrivit autorilor, creșterea acestui fenomen mărturisește marile probleme de socializare ale generației în creștere. Se dovedește că familia, școala și alte institute sociale nu fac față sarcinilor lor și nu sunt în măsură să asigure o creștere adecvată a tinerei generații [100, p. 405].

În sfârșit, delincvența juvenilă este percepută ca o amenințare la adresa permanenței și transmisibilității valorilor de bază ale societății, care sunt protejate de legea penală [150, p. 139].

Doctrina franceză, mai exact cea din autonomia Maroc, ne prezintă o lucrare destul de relevantă ce abordează tema delincvenței juvenile în planul atragerii minorilor la activitatea infracțională. Astfel, în articolul semnat de autorii Bassou Najat și Kid Abdellatif se prezintă o imagine istorică de ansamblu a legislației și a justiției juvenile din Maroc.

De asemenea, autorii analizează datele judiciare și se discută despre puterea discreționară a judecătorului față de minori, iar în final examinează situația unităților de reabilitare în raport cu legislația franceză pe același segment [9, p. 149].

În contextul dat, diversitatea tipurilor instituționale europene de răspuns la delincvența minorilor, care se regăsesc, în prezent, și în restul lumii, este dată de diversitatea reacțiilor sociale la fenomen și la unele modele legislative ce țin de diversitatea exigențelor, a situațiilor și a interpretării comportamentelor deviante și delincvente în societate, a varietății acestora și a pretențiilor actuale față de condiția umană în general și, nu în ultimul rând, particularitățile și intervențiile statului în probleme de prevenire și control.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Analiza aprofundată și detaliată a cadrului doctrinar autohton, precum și a celui din străinătate, privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale permite să formulăm următoarele concluzii:

- La nivel național, o contribuție valoroasă la cercetarea infracțiunilor săvârșite cu implicarea minorilor au adus-o următorii autori: S. Brînză, V. Stati, A. Borodac, S. Copețchi, R. Cojocaru, X. Ulianoschi, N. Vladliuc, G. Gladchi, D. Vasiloi, M. Buciuneanu, O. Rotaru, Ig. Dolea, V. Zaharia, A. Țurcan, M. Mutu-Strulea, I. Ciobanu, T. Carpov, M. Gherman, V. Bujor, L. Gîrla, M. Bârgău, M. Dascălu, A. Corcenco și alții.

- La nivel internațional, un rol considerabil în studiul infracțiunii analizate le revine următorilor autori: M. Basarab, A. Ungureanu, I. Pitulescu, M. Hotca, I. Casandra, R. Ionuș, I. Oancea, N. Vetrov, N. Kadnikova, E. Hudeakov, S. Ojogov, D. Ușakov, A. Kibalnik, I. Solomenko, Iu. Pudovocikin, Z. Hanova, R. Șevcenko, B. Gladchih, E. Korovin, M. Bavsun, P. Popov, G. Șerbakova, I. Odnoliko, N. Babii, M. Cornejo, E. Chauffard, J. Echeagaray, R. Worms,

A. Kiskis, S. Justickaja, R. Uscila, N. Bassou, A. Kid etc.

- Domeniul prioritar de cercetare al autorilor menționați 1-a constituit aspectul istorico-evolutiv, juridico-penal, criminologic, sociologic, psihologic și delimitativ al conceptelor de delicvență juvenilă, care în permanență se află în vizorul mediului academic.

- Analiza în complexitate a teoriilor și ideilor promovate de către cercetătorii autohtoni a permis examinarea unor asemenea probleme, cum ar fi: conceptul teoretic al noțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, interpretarea și aplicarea acestora în condițiile existenței mai multor idei, teorii, dar și abordări practice ale subiectului vizat, inclusiv desemnarea unor particularități specifice infracțiunii de referință, alături de analiza teoriilor, precum și analiza conceptelor existente în mediul științific de specialitate de peste hotarele Republicii Moldova.

În baza celor sesizate, ne propunem să soluționăm un șir de probleme, printre care:

- 1) cercetarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale sub aspect detaliat, aprofundat și complex;

- 2) necesitatea relevării lacunelor admise la formularea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP al RM;

- 2) realizarea studiului comparativ al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor faptelor imorale prin prisma legislațiilor penale ale altor țări;

- 3) elucidarea semnelor obiective și subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 208 din CP al RM;

- 4) realizarea unui studiu minuțios al formelor de agravare a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor faptelor imorale;

- 5) realizarea delimitării infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor faptelor imorale de unele fapte similare;

- 6) necesitatea elaborării unui cadru conceptual care să corespundă standardelor de calitate a legii penale și să faciliteze interpretarea și aplicarea normei privind atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale în conformitate cu principiul legalității pedepsei penale;

- 7) înaintarea propunerilor de lege ferenda în scopul perfecționării normei penale studiate, în vederea consonanței acestora cu criteriile de calitate și principiile umanismului legii penale.

2. RETROSPECTIVA REGLEMENTĂRILOR NORMATIVE ȘI ASPECTE DE DREPT COMPARAT PRIVIND INFRAȚIUNEA DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE

2.1. Evoluția reglementărilor penale ale faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

Studiul aprofundat al oricărui subiect în materie de drept, în mod firesc, urmează a demara cu identificarea genezei și rațiunii de la care pornește reglementare sa, dar și a etapelor de evoluție, afirmare și consacrare juridică. Este și cazul examinării esenței normelor penale ce incriminează fapta antisocială de atragere a minorilor în activitatea infracțională, subiect de mare importanță și actualitate pentru toate timpurile.

Pentru că fapta penală, supusă examinării, atentează la valorile sociale de ocrotire a minorilor și familiei în care aceștia își au existența, se cere a iniția cercetarea de la expunerea celor dintâi reglementări cunoscute istoriei, care aveau să protejeze interesele minorilor prin norme juridice de orice fel, indiferent de apartenența la ramura sau domeniul juridic.

În respectiva consecutivitate, este de principiu să arătăm că primele reglementări în domeniul recunoașterii legale a statutului copilului în societate devin cunoscute omenirii cu ocazia delimitării categoriei sociale din care aceștia făceau parte. Adică, potrivit Codului Hammurapi, copilului născut în căsătorie, a cărui mamă este liberă, avea calitatea de om liber, cel născut dintr-o mamă sclavă și tată liber căpăta calitatea de dezrobot la moartea tatălui său, iar când copilul era procreat din părinți sclavi avea, de asemenea, calitatea de sclav.

În materie de pedeapsă, copilul putea fi izgonit fără nicio formalitate, iar odată cu adoptarea Codului lui Hammurapi, această formă de sancțiune se limita doar la cazuri grave și numai cu aprobarea judecătorului [101, p. 31].

Cât privește educația copiilor în spiritul cunoașterii și manifestării comportamentului non-delicvent, facem referire la existența, în Egiptul antic, a primelor școli pentru copii, cât și a primului manual școlar intitulat "kémit-ul", iar în Mesopotamia a fost creat cel mai vechi scris din lume, cu scopul de a fi predat copiilor [202, p. 22].

Primele referințe la statutul legal al copilului le găsim în antichitatea greacă și romană, unde acesta era considerat a fi „om în miniatură”, lipsit de cuvânt (copil în latină - infant, adică cel care nu vorbește), care nu putea să se lipsească de ajutorul altora, deoarece depindea completamente de adulți. Dependența era de un asemenea grad, încât viața sa nu constituia un lucru sacru, făcând o analogie cu dreptul roman, unde abandonul copilului era un lucru permis.

La greci legătura dintre familie și copii, dar și spectrul drepturilor pe care le dețineau părinții asupra copiilor, se stabilea odată cu încheierea actului căsătoriei. La început, autoritatea părintească a tatălui era foarte mare, el având drept de viață și de moarte asupra copiilor, drept de a-și vinde copiii în sclavie. Însă, după epoca lui Solon, puterea tatălui scade, rămânând doar dreptul de a recunoaște sau nu paternitatea și de a-l dezmoșteni în anumite cazuri [197, p. 7].

Multă vreme, însă, copilul nu s-a bucurat de drepturi și de protecție juridică din partea statului. Bunăoară, Aristotel compara copilul cu un animal (motiv fiind faptul că copilul nu are libertatea de a acționa), folosind argumentul: „Sufletul copilului nu diferă de cel al animalelor” [201, p. 10].

În astfel de situație, copilul nu putea fi titular de drepturi, nici să constituie raporturi juridice cu alte persoane, dar nici nu avea dreptul la îngrijirile de bază, precum: alimentație, educație, asistență medicală.

În epoca veche această putere era nelimitată: pater familias putea să-i pedepsească, să-i vândă, să-i alunge din casa familială, să-i abandoneze ca pe niște lucruri nefolositoare, să-i căsătorească fără a-i întreba și chiar să-i omoare după ce, în prealabil, se consulta cu rudele mai apropiate, al căror aviz, însă, nu era pentru el obligatoriu [101, p. 8].

Pater familias era singurul proprietar al patrimoniului familial, unicul judecător și preot suprem al cultului familial ancestral.

Copiii născuți din concubinaj erau considerați nelegitimi. Pe vremea lui Iustinian situația acestor copii se îmbunătățește, ei dobândind dreptul la alimente și la moștenire [101, p. 31].

În acea perioadă interesul superior al copilului era înțeles ca fiind capacitatea de a-și conduce propria afacere și de a fi o parte a comunității. Tatăl era obligat să ofere fiilor săi așa-numitul peculium, o sumă de bani care să-i ajute să înceapă să lucreze independent.

Drept concluzie, înțelegem că în acele timpuri nici nu putea fi vorba despre ocrotirea juridică a copilului din perspectiva dreptului penal, în condițiile în care nici drepturile civile ale minorului nu erau consacrate, apărute și garantate. În același timp, gândirea primitivă se îndrepta, totuși, spre a sesiza puterea drepturilor asupra copiilor, idee ce avea mai târziu să pună temelia procesului de extindere a acestora și în partea minorului, spre a-l înzestra cu drepturi în cadrul societății, respectiv, obligații de abținere de la fapte ilegale.

Dacă e să analizăm și esența evoluției abordărilor medievale în materia de drepturi ale copilului și familiei, în speranța de a găsi unele mențiuni privitoare la consacrarea juridică a drepturilor copilului, dar poate și a protecției sale prin norme de drept penal, atunci constatăm că gândirea medievală a făcut să evolueze relativ principiile dreptului familiei. Cu toate acestea, tot Evul Mediu a trăit aproape cu aceiași idee ca și Antichitatea, iar poziția copilului, în plan juridic,

nu a variat deloc, acesta rămânând la statutul de ființă fără de personalitate proprie, care aparține completamente familiei și nu are drepturi.

O perioadă extrem de importantă, în care sunt sesizate primele valori sociale legate de conviețuirea și dezvoltarea copilului, este marcată de introducerea școlii obligatorii (sec. al XVII-lea). În așa fel, școala substituie instruirea copilului prin imitația adulților. Mai mult, în aceeași perioadă începe a se dezvolta și instinctul protecției copilului în cadrul familiei sale.

Philippe Ariès menționează în una din lucrările sale [4, p. 6] că „Familia a devenit locul de afecțiune necesar între soți și între părinți și copii, ceea ce nu exista înainte. Această afecțiune se exprimă, înainte de toate, prin șansa la educație ce a fost recunoscută. Manifestând acest sentiment cu totul nou, părinții se interesează de studiile copiilor lor și îi urmează cu bunăvoință”.

În contextul dat, familia începe să-și schimbe orientarea de a nu mai fi centrată pe activitatea tatălui și de a lua în considerare interesul copilului în sensul modern al conceptului, axat pe existența și necesitățile proprii ale copilului.

Deci, observăm că la următoarea etapă de evoluție a omenirii și a dreptului deopotrivă, percepția cu privire la statutul copilului se schimbă esențial. După autorul Youf D., copilul „nu trebuie considerat ca lipsă, nici redus la viitorul adultului pe care-l poartă în el, ci copilul trebuie să fie acceptat conform propriei structuri tipice vârstei sale, care are, în același timp, propria sa logică și o lume proprie” [201, p. 24].

Dacă e să abordăm statutul copilului în materie penală, autorul Pitulescu I., care a examinat categoria minorității penale, inclusiv din punct de vedere istoric, susține că minoritatea penală este un concept cunoscut de unele popoare din timpuri străvechi și și-a găsit expresia juridică în legislația scrisă sau în dreptul cutumiar al primelor organizări statale. Încă din cele mai vechi timpuri copilul și, într-o oarecare măsură, adolescentul au fost considerați ca o categorie juridică distinctă, cu drepturi și răspunderi limitate [176, p. 40-41].

Secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX sunt marcate de un interes serios față de copil, îndeosebi prin conștientizarea de către stat a obligației de a proteja copilul. Pe cale de consecință, apar primele inițiative de elaborare a unor instrumente juridice de apărare a copiilor contra activităților de exploatarea prin muncă.

Deja la începutul sec. XIX, prin Legea engleză din 1802, a fost promulgat primul instrument juridic de protecție a copilului, iar abia în anii 70 ai sec. XX Organizația Internațională a Muncii (OIM) a adoptat prima Convenție internațională cu privire la munca copiilor [89].

Secolul al XX-lea a fost unul de afirmare progresivă a noului loc al copilului în societate, fiind sesizate inițiative de colaborare internațională în domeniul protecției drepturilor copilului. În acest sens, după cel de-al II-lea Război Mondial sunt elaborate diverse norme de drept

internațional, care reglementează colaborarea statelor privind asigurarea și protecția drepturilor copilului în toate sferele vieții.

În sens juridic, de la începutul sec. XX până în anul 1945 colaborarea internațională a statelor privind drepturile copiilor se exercita în trei direcții: lupta cu sclavia; problemele privind traficul de femei și copii și reglementarea internațională a muncii copiilor și adolescenților.

De fapt, dezvoltarea protecției internaționale a drepturilor copilului în lumea contemporană își are originea în momentul adoptării Declarației drepturilor copilului din anul 1924 [119] - primul document internațional care acordă copilului o atenție specială și în care găsim o formulare inițială a principiului interesului superior al acestuia. De altfel, actul internațional în discuție a fost conceput de către Organizația Internațională „Salvați Copiii” și mai apoi adoptat de către statele-membre ale Ligii Națiunilor. Prin conținutul acestuia se opta pentru un document care să definească în esență obligațiile adulților față de copii, pe care fiecare stat va trebui să le recunoască, fie prin mijloace de intervenție statală, fie prin acțiuni private. Printre altele, respectivul document poate fi considerat primul care pune bazele juridice ale ocrotirii intereselor copiilor minori, inclusiv prin norme de drept penal. Cu toate acestea, după data adoptării, legislația penală a statelor semnatare nu s-a prea grăbit să transpună directivele actului internațional prin a include în Codurile penale o normă care să incrimineze fapta de implicare a minorilor în activități infracționale.

Continuând discuțiile pe marginea Declarației de la Geneva din 1924 privind Drepturile Copilului, Eglantyne Jebb, fondatoarea organizației „Salvați Copiii”, credea că drepturile copilului ar trebui să fie protejate și aplicate cu precădere. Documentul inițial al lui Jebb din anul 1923 se referea la următoarele criterii de apărare:

1. Copilul trebuie să dispună de mijloacele necesare pentru dezvoltarea sa normală, atât materială, cât și spirituală;
2. Copilul care este flămând trebuie să fie hrănit, copilul care este bolnav trebuie să fie îngrijit, copilul care este retardat trebuie să fie ajutat, copilul delincvent trebuie să fie recuperat, iar orfanul și văduva trebuie să fie protejați;
3. În vremuri de primejdie copilul trebuie să primească primul îngrijire;
4. Copilul trebuie să fie pus în poziția de a câștiga traiul și trebuie să fie protejat împotriva oricărei forme de exploatare;
5. Copilul trebuie să aibă în conștiința faptul că talentele sale trebuie să fie puse în serviciul oamenilor, confracților săi [119].

De remarcat este faptul că după anul 1924, la nivel internațional, au fost adoptate continuu acte care să prevadă obligativitatea reglementării domeniului protecției juridice a copilului prin acte cu caracter general sau special. Așa se face că drepturile copiilor să fie prevăzute dintr-o optică

specială în conținutul actelor internaționale ce au ca obiect de reglementare drepturile persoanei aflate în diferite situații de vulnerabilitate. Bunăoară, în 1951 se adoptă Convenția Organizației Națiunilor Unite privind statutul refugiaților [92], în 1966 - Pactul internațional privind drepturile civile și politice [173]; tot în anul 1966 - Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale [172]. De asemenea, mai spre timpurile noastre (1996) este adoptat actul specific materiei la care ne referim, și anume Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor [85]. Cu câțiva ani mai devreme, la nivel mondial, sunt aplicate deja prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

De dată mai recentă, prevederile internaționale ce se referă nemijlocit la apărarea intereselor minorilor sunt Convenția Consiliului Europei privind relațiile personale referitoare la copii (2003) [94] și Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote, pe 25.10.2007 [82].

Și totuși, cadrul juridic de reglementare expresă a materiei delicvenței juvenile începe să se dezvolte după anul 1985, odată cu adoptarea Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) [2], în care se menționează că „importanța protecției sociale a tineretului în vederea reducerii nevoii de intervenție a legii, stabilind că statele membre trebuie să se mobilizeze să ia măsuri pozitive, care să asigure antrenarea completă a tuturor resurselor existente, mai ales familia, persoanele benevole, ca și alte grupări ale comunității, cum ar fi școlile și alte instituții comunitare, în scopul promovării bunăstării minorului și, deci, și în scopul reducerii nevoii de intervenție a legii, astfel încât persoana în cauză să fie tratată eficient, echitabil și uman în conflictul său cu legea”.

Cel mai recent act internațional în materie este considerat cel care conține Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului [171]. Actul în discuție proclamă că „justiție în interesul copilului înseamnă sisteme judiciare care garantează respectarea și punerea în aplicare eficientă a tuturor drepturilor copilului la cel mai înalt nivel posibil, ținând cont de principiile enumerate mai jos și acordând atenția corespunzătoare nivelului de maturitate și de înțelegere al copilului, precum și circumstanțelor cazului. Aceasta este, în special, o justiție accesibilă, adecvată vârstei copilului, rapidă, diligentă, adaptată la nevoile copilului și concentrată pe drepturile acestuia, respectând drepturile copilului, inclusiv dreptul la un proces echitabil, dreptul de a participa la proceduri și de a le înțelege, dreptul la viață privată și la viața de familie, precum și dreptul la integritate”.

Deși are caracter general, cel mai relevant și eficient instrument în materie de protecție a drepturilor omului, inclusiv și a copilului, este Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale [90], care prevede obligația de a respecta drepturile omului, iar părțile

contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile, după cum urmează: dreptul la viață; interzicerea torturii; interzicerea sclaviei și a muncii forțate; dreptul la libertate și la siguranță; dreptul la un proces echitabil; nici o pedeapsă fără lege; dreptul la respectarea vieții private și de familie; libertatea de gândire, de conștiință și de religie; libertatea de exprimare; libertatea de întrunire și asociere; dreptul la căsătorie; dreptul la un recurs efectiv; interzicerea discriminării; derogare în caz de stare de urgență; interzicerea abuzului de drept; restricții ale activităților politice a străinilor; limitarea folosirii restrângerii drepturilor.

În opinia autoarei Puica V., acest fapt se datorează următoarelor două motive: în primul rând, influența profundă exercitată de Convenție asupra legislației, jurisprudenței și practicii statelor care au ratificat Convenția; și pe de altă parte, faptul că Convenția europeană a drepturilor omului deține propriul mecanism jurisdicțional - Curtea Europeană pentru Drepturile Omului, care se impune statelor membre contractante și garantează, în mod efectiv, respectarea de către acestea a drepturilor proclamate [180, p. 9].

După cum afirmă și autorii Belecciu Șt. și Ionașcu V., Adunarea Generală a ONU a adoptat în unanimitate Convenția cu privire la Drepturile Copilului, încununând, astfel, pledoariile de mai bine de 6 decenii ale experților în drepturile omului cu referire la grija și protecția fiecărui copil din cele 2 miliarde de copii de pe glob [12, p. 110].

Trecând nemijlocit la studiul asupra evoluției reglementărilor penale pe teritoriul Republicii Moldova, trebuie să recunoaștem că acestea nu cunosc o istorie dezvoltată. Aceasta se întâmplă atât din cauza faptului că, în general, infracțiunea de atragere a minorilor în activitatea criminală este cu mult mai recentă în comparație cu multe infracțiuni din Codul penal, dar și că pe teritoriul nostru, de-a lungul istoriei, s-au perindat multe regimuri jurisdicționale ce nu au permis să se statornicească și dezvolte un cadru juridico-penal incriminator consecvent. Cu toate acestea, se poate face referință la Codurile penale ale țărilor care au guvernat în teritoriul Republicii Moldova de azi, ne referim aici la Codul penal ucrainean, dar și la cel al României între anii 1918-1940 ai secolului trecut, ulterior cel al URSS, după anul 1940.

În general, până în anul 1917, pe timpul guvernării Rusiei țariste, în teritoriul Basarabiei nu este cunoscută o codificare clară a normelor în materie penală, fără a mai vorbi despre reglementarea infracțiunii de atragere a minorilor în activitatea criminală.

După anul 1918, trecând sub o altă jurisdicție, pe teritoriul Basarabiei s-a aplicat prevederile Codului penal al României din anul 1865, promulgat și publicat la 30 octombrie 1864, în vigoare până în anul 1936. Deci, primul Cod penal român, intrat în vigoare la 1 mai 1865, sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, reglementează tratamentul penal al minorilor în Titlul VI „Despre cauzele care apără de pedeapsă sau micșorează pedeapsa” [23, p. 87].

De fapt, odată cu realizarea Marii Uniri, s-a pus problema elaborării unui nou Cod, chestiune care și s-a întâmplat în anul 1920, însă adoptarea lui a fost amânată până în anul 1936, intrând în vigoare în același an [6]. Cu toate acestea, norme care ar fi destinate să apere nemijlocit minorii contra faptelor infracționale, în special, prin atragerea lui în activitate criminală nu au existat în acel Cod penal.

Căutând și în conținutul legislației penale aplicate pe teritoriul nostru după anul 1940, atunci când se instaurează regimul de guvernare socialist, observăm că odată cu semnarea la 14 septembrie 1940 a Decretului Sovietului Suprem al URSS privind aplicarea provizorie a legislației RSSU pe teritoriul RSSM, devin aplicabile deja prevederile CP al RSSU din anul 1927 [20, p. 59].

În anul 1957, odată ce li s-a permis republicilor unionale să-și adopte propriile coduri, dar fără a se abate de la Bazele legislației unionale, în teritoriul de azi al Republicii Moldova este elaborat Codul penal al RSSM, votat la 24 martie 1961 și pus în aplicare la 1 iulie 1961.

După stilul structurării actului legislativ în discuție, infracțiunile erau clasificate după obiectul infracțiunii – contra statului, contra vieții, sănătății, libertății, demnității persoanei, contra proprietății socialiste, contra drepturilor politice, de muncă etc.

De remarcat este faptul că acest cod nu conținea un capitol aparte destinat incriminării și pedepsirii infracțiunilor contra familiei și minorilor. Majoritatea infracțiunilor vizate erau dislocate în cadrul Capitolului II al Părții speciale a Codului penal, care era intitulat „Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei”. Dintre acestea pot fi enumerate: sustragerea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor (art.110 C. pen.), sustragerea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului (art.111 C.pen.), divulgarea secretului înfierii (art.112¹ C. pen.), abuzul părinților și altor persoane la înfiere și transmiterea ilegală a copiilor (art.112² C. pen.), scoaterea ilegală a copiilor din Republica Moldova (art.112³ C. pen.), răpirea sau substituirea unui copil străin (art.113 C. pen.), vânzarea și traficul de copii (art.113¹ C. pen.) [67].

Alte infracțiuni contra familiei și minorilor din legislația penală anterioară erau concentrate în cadrul Capitolului XI al Părții speciale a C. pen. al RSSM din 1961, denumit Infracțiuni contra securității publice, a ordinii publice și a sănătății populației. Dintre acestea făceau parte: atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la fapte amorale (art. 224 C. pen.), atragerea minorilor la beție (art. 224C. pen.), atragerea minorilor la consumarea nemedicinală a medicamentelor și a altor mijloace cu efect narcotizant (art. 224C. pen.) [78, p. 19].

Conceptul ce avea să stea mai târziu la baza legislației penale unionale este schimbat puțin după demascarea cultului personalității lui I. Stalin, fapt confirmat prin decizia conducerii URSS de a elabora o nouă constituție. Ideea ce a influențat decizia de modificare a Constituției, iar odată cu ea - și a întregii legislații subordonate ei - a fost cea de a transforma statul dictaturii

proletariatului în stat atotnorodnic. Astfel, la 14 aprilie 1978 și-a început lucrările sesiunea a opta extraordinară a Sovietului Suprem al RSSM., care la 15 aprilie 1978 a votat în unanimitate Constituția RSSM.

Textul noului act suprem declara egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor, indiferent de rasă, naționalitate, sex, studii, religie, limbă etc., și lărga alte drepturi ale cetățenilor.

După destrămarea Uniunii Sovietice, în 1991, fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească se declară independentă la 27 august 1991, schimbându-și numele în Republica Moldova, iar la 2 martie 1992 a fost recunoscută și de Organizația Națiunilor Unite.

Între timp, atunci când Republica Moldova a devenit un stat independent, apare necesitatea adoptării unei noi Constituții. Prin urmare, la 27 august 1994 intră în vigoare legea supremă care declară Republica Moldova ca fiind un stat suveran, independent, unitar și indivizibil, având forma de guvernământ republica, stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, drepturile și pluralismul public reprezintă valori supreme și garantate [182, p. 188].

Contextul nou geopolitic și economic în care apare statul nostru impune să recunoască că copiii sunt viitorul neamului, deci, ei urmează să se bucure de o ocrotire specială din partea statului, și nu numai. Or, aceeași direcție era promovată de mult timp în spațiul european și cel internațional, fiind consacrate anumite reguli, standarde în domeniul protecției copiilor. Evident, cel dintâi act internațional este Convenția ONU privind drepturile copilului [83], care proclamă drepturile și libertățile fundamentale ale copilului.

Respectiv, în aceeași perioadă, urmărind scopul protecției copilului, legiuitorul autohton a elaborat și adoptat Legea Nr. LP338/1994 din 15.12.1994 privind drepturile copilului, unde la articolul 6 specifică dreptul la inviolabilitatea persoanei, la protecție împotriva violenței fizice și psihice - statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltratările, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală, exploatarea în scopul prostituției sau al altei practici sexuale ilegale, în pornografie și în materiale cu caracter pornografic, inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, rudelor [161].

După o lungă perioadă de adaptare a cadrului juridic național la standardele internaționale, în anul 2002 este adoptat Codul penal, care consacră un capitol aparte (Capitolul VII) infracțiunilor contra familiei și minorilor.

Astfel, la art. 208 este prevăzută infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, având următorul conținut:

(1) Atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor, precum și determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu etc.), săvârșite de o persoană care a atins vârsta de 18 ani, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de până la 5 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de părinți sau de alți ocrotitori legali ai copilului, precum și de pedagogii acestuia, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 300 la 700 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 6 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

a) cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei;

b) prin atragerea minorilor într-un grup criminal organizat sau într-o organizație criminală;

c) prin atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

(4) – exclus [160].

Odată cu trecerea timpului și evoluția social-economică au fost impuse noi modificări în Codul penal Nr. 985 din 18.04.2002, versiunea intrată în vigoare din 12.01.2019, cu ulterioara înăsprire a pedepselor cu caracter pecuniar. Respectiv, la alin. 1) mărimea amenzii crește de la 200-500 unități convenționale (în codul vechi) la 550-850 în codul cu modificări; alin. 2) mărimea amenzii crește de la 300-700 unități convenționale la 650-1050 în codul cu modificări [43].

Urmare a incriminării faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală, apare și necesitatea elaborării unui act cu caracter interpretativ, care să tălmăcească ordinea aplicării sale la examinarea unor asemenea cauze. Prin urmare, la data de 22.11.2004 este elaborată și aprobată Hotărârea nr.39 a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele privind minorii”. Potrivit acesteia [144], instanțele de judecată trebuie să țină cont de prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului (1948); Convenției cu privire la apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (1950); Convenției cu privire la drepturile copilului (1989); Convenției Europene pentru prevenirea torturii din 02.05.1996; Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966); Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), adoptate de Organizația Națiunilor Unite prin Rezoluția 40/33 din 29.11.1985; Planului de acțiuni de la Milano și Directivelor privind prevenirea criminalității în contextul dezvoltării

noilor ordini economice internaționale (1985); Regulilor Minime ale Națiunilor Unite referitoare la măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo), adoptate de Organizația Națiunilor Unite prin Rezoluția 45/113 din 14.12.1990; Principiilor Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), adoptate prin Rezoluția nr.45/112 din 14.12.1998; Recomandării 1065 (1987) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind traficul și alte forme de exploatare a copiilor; Recomandării (2001) 1526 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei – o campanie împotriva traficului de minori pentru dezamorsarea filierei de est a Europei: cazul Moldovei; Recomandării REC (2003) 20 a Comitetului de Miniștri a Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile, adoptată la 24.09.2003; Recomandării CM REC (2008) 11 referitoare la regulile europene pentru minorii care fac obiectul unor sancțiuni sau măsuri dispuse de organele judiciare, adoptată la 05.11.2008; Liniilor directe ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru justiția Prietenoasă Copiilor, adoptate la 30.06.2010.

În cazul în care un tratat internațional, la care Republica Moldova este parte, stabilește alte reguli decât cele prevăzute de legislația internă, instanțele judecătorești, în conformitate cu prevederile articolului 7 alin. (2) din Codul de procedură penală [45], urmează să se aplice regulile tratatului internațional.

Și totuși, după o lungă perioadă de promovare a cultului protejării intereselor minorului contra faptelor de implicare a lor în activitatea criminală, astăzi se cere un efort comun al tuturor statelor lumii în reglementarea și aplicarea principiilor documentelor internaționale. Or, obiectivul de bază al justiției juvenile, al măsurilor conexe de abordare a justiției juvenile, trebuie să fie: de a preveni comiterea și recidiva faptelor de natură penală; de a (re)socializa și a (re)integra infractorii și de a se ocupa de necesitățile și interesele victimelor [181].

Sistemul de justiție juvenilă trebuie privit ca o componentă a unei strategii mai largi de prevenire a delincvenței juvenile, care ține cont de contextul larg al familiei, școlii, vecinătății și grupului de persoane în interiorul căruia are loc comiterea faptei. În vederea contracarării infracțiunilor grave, violente și comise persistent de minori, statele membre trebuie să elaboreze o gamă largă de sancțiuni și măsuri de natură comunitară, care ar fi novatorii, eficiente (dar proporționale). Acestea trebuie direct să vizeze comportamentul infracțional, dar și necesitățile făptuitorului. Măsurile comunitare trebuie să-i implice pe părinții sau tutorii minorului (cu excepția cazurilor în care acest lucru nu este productiv), iar ori de câte ori este posibil și adecvat se cere a media, a recupera și a compensa prejudiciul cauzat victimei. Părinții (sau tutorii și curatorii) trebuie încurajați să fie conștienți și să accepte responsabilitatea pe care o au în legătură cu comportamentul infracțional al copiilor lor minori. Părinților și tutorilor trebuie să li se ceară să

frecvențe cursuri de instruire și consultare, pentru a asigura ca copilul să meargă la școală, astfel ajutând structurile oficiale să implementeze sancțiunile și măsurile comunitare [181].

Acestea fiind arătate, rolul Republicii Moldova în implementarea politicilor de reglementare a fenomenului criminalității juvenile, inclusiv a celui ce vizează implicarea lor de către maturi la săvârșirea infracțiunilor se face observat prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 566 din 15.05.2003 [141] despre aprobarea măsurilor speciale pentru combaterea și profilaxia criminalității în rândurile minorilor.

În mod tangențial, strategia care ar viza și aspectul juridico-penal al protecției copilului contra implicării în fapte infracționale este reflectată în conținutul Planului național de acțiuni „Educație pentru toți” pe anii 2004-2008, care prevedea într-un capitol distinct drepturile copilului: perfecționarea procedurilor de intervenție judiciară în cazurile în care sunt implicați copii; adaptarea programelor de educație generală și profesională, a programelor de reabilitare psihosocială în lucrul cu copiii implicați în sistemul de justiție, cu cei aflați în detenție [143].

În opinia noastră, legiuitorul urmează să țină cont de aceste repere în timpul revizuirii conținutului normei de la art. 208 CP, în măsura în care noua structură a acestuia să facă posibilă conexiunea mecanismului național în materie de protecție a minorului, pe calea normelor penale cu sistemul juridic european și internațional, caracterizat prin eficiența sa sporită, chestiune deja confirmată și demonstrată de ceva timp.

2.2. Elemente de drept penal comparat

Studiul complex asupra unei probleme de drept penal, de altfel, ca și în cazul tuturor problematicilor ce vizează materia dreptului, necesită o cercetare mai extinsă, care să cuprindă și aspecte de drept comparat. Or, ideea colaborării între state, împărtășirii experienței de reglementare, realizarea măsurilor comune de combatere a fenomenului criminalității juvenile, elaborarea strategiilor internaționale de modernizare a cadrului incriminator în materie penală, impune la consultarea continuă între state, prin lucrări științifice, foruri științifice internaționale, precum și cercetări de amploare, care să atingă și elementele de drept comparat.

Astfel, fiind ghidați de aceste realități, în compartimentul de față vom extinde studiul asupra elementelor de drept penal comparat asupra infracțiunii de atragere a minorilor la activități criminale.

Evident, ca și de fiecare dată, inițierea studiului de drept comparat va începe de la consultarea legislației statelor vecine, în condițiile în care ne leagă tradiții comune de reglementare, aceiași abordare a valorilor apărute de legea penală, același specific geografic, istorie comună a evoluției multor norme penale etc.

În continuare atenția noastră va fi îndreptată spre studierea legislației penale în materie a statului vecin. În partea specială din Codul penal al României răspunderea penală pentru infracțiunile ce atentează la relațiile sociale de protejare a familiei este prevăzută în Capitolul II, intitulat „Infracțiuni contra familiei”, din Titlul VIII cu denumirea marginală de infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială. Din categoria acestor infracțiuni fac parte: bigamia (art. 376 C. pen. al României), incestul (art. 377 C. pen.), abandonul de familie (art. 378 C. pen.), nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art. 379 C. pen.), împiedicarea accesului la învățământul general obligatoriu (art. 380 C. pen.) [73].

În una din lucrările [78, p. 19] autorilor R. Cojocar și T. Carp găsim referințe la o altă faptă, al cărei subiect pasiv poate fi doar o persoană minoră, fiind vorba de infracțiunea de împiedicare a accesului la învățământul general obligatoriu. Respectiv, autorii arată că, potrivit art. 380 C. pen. al României, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 1 an sau cu amendă fapta părintelui sau persoanei căreia i-a fost încredințat, potrivit legii, un minor și care, în mod nejustificat, îl retrage sau îl împiedică prin orice mijloace să urmeze cursurile învățământului general obligatoriu.

În această ordine de idei, potrivit autorilor Streteanu Fl. și Moroșanu R., acțiunea de retragere a minorului de la cursuri (care presupune retragerea unui minor înscris anterior la cursuri școlare) sau orice acțiune sau inacțiune prin care minorul este împiedicat să participe la cursuri (în această situație, minorul poate să nu fie anterior înscris la cursuri școlare; spre exemplu, prin refuzul de a-i permite minorului să plece de acasă spre școală, refuzul de a procura acestuia rechizite sau alte materiale, deși veniturile îi permit părintelui achiziționarea acestora) [194, p. 357].

În opinia noastră, după acest model, lista faptelor care atentează la dezvoltarea normală a minorului urmează a fi completată și de legiuitorul nostru, chiar dacă multe din ele, după pericolul social, sunt mai mult de natură contravențională. Or, împiedicarea accesului la învățământul general obligatoriu, de rând cu determinarea la cerșit, consumul de alcool, vagabondaj, injurie sunt fenomene periculoase la adresa minorului, însă contracararea lor ar fi posibilă și prin măsuri de drept contravențional, principala chestiune fiind alegerea corectă a formei de pedeapsă aplicabilă făptuitorilor care, adesea, sunt părinții minorului.

Legislația penală a Federației Ruse consacră infracțiunilor contra familiei și minorilor un capitol aparte (Capitolul XX – „Infracțiuni contra familiei și minorilor”), în cuprinsul titlului VII al Codului penal – „Infracțiuni contra persoanei” [260].

La categoria infracțiunilor contra familiei și minorului se atribuie următoarele fapte: implicarea minorilor la săvârșirea unei infracțiuni (art. 150 C. pen. al FR); implicarea minorilor în

săvârșirea unor fapte antisociale (art. 151 C. pen.); comercializarea cu amănuntul a băuturilor alcoolice minorilor (art. 151C. pen.); înlocuirea copilului (art. 153 C. pen.); adopția ilegală (art. 154 C. pen.); divulgarea secretului adopției (art. 155 C. pen.); neexecutarea obligației de educare a minorului (art. 156 C. pen.); eschivarea de la plata pensiei de întreținere a copiilor sau a părinților inapți de muncă (art. 157 C. pen.) [260].

Pentru a face o scurtă comparație între norma din Codul penal al Republicii Moldova cu cea din Codul penal al Federației Ruse, care incriminează fapta de atragere a minorilor în activitatea criminală, adică: implicarea unui minor în săvârșirea unei infracțiuni prin promisiuni, înșelăciune, amenințări sau în orice alt mod, săvârșită de o persoană care a împlinit vârsta de optsprezece ani; aceeași faptă săvârșită de un părinte, un lucrător pedagogic sau o altă persoană căreia îi este încredințată prin lege îndatorirea de a crește un minorul; faptele prevăzute de prima sau a doua parte a prezentului articol, săvârșite cu uzul violenței sau cu amenințarea folosirii acesteia.

Așadar, norma descrisă anterior, spre deosebire de cea de la art. 208 CP al RM, indică la aliniatul întâi modalitățile normative prin care se realizează implicarea minorului în săvârșirea infracțiunii, și anume: promisiuni, înșelăciune, amenințări sau în orice alt mod.

Cuantumul sancțiunii este același când vorbim de termenul detenției (până la cinci ani), pe când legislația noastră penală prevede și alte varietăți ale pedepsei, cum ar fi amendă sau muncă neremunerată în folosul comunității.

Circumstanțele agravante prevăzute la alin. 2 a art. 150 din CP al FR nu se deosebesc de cele prevăzute la art. 208 din CP al RM, doar că pe lângă pedeapsa cu privațiune de libertate se mai adaugă și pedeapsa complementară cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de până la trei ani, ceea ce nu este specific și pentru legislația penală a Republicii Moldova.

Agravanta prevăzută la art. 150 CP al FR se limitează doar la cazul săvârșirii faptei cu aplicarea violenței, pe când art. 208 din CP al RM prevede și alte circumstanțe care agravează răspunderea penală pentru aceeași faptă.

În legislația penală a Ucrainei nu este consacrată o normă separată ce ar incrimina fapta de atragere a minorilor în activitate criminală. Cu toate acestea, în diferite capitole sunt identificate norme ce ar reglementa infracțiuni similare implicării minorilor în activități infracționale. Bunăoară, Capitolul III din Partea specială („Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei”), conține norme destinate incriminării unor fapte contra minorilor, cum ar fi: exploatarea minorilor (art. 150), folosirea copilului pentru cerșetorie (art. 150-1) [263].

De asemenea, după cum mai identifică autorii R. Cojocaru și T. Carp, și Capitolul II, intitulat *Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei*, art. 137 C. pen. al Ucrainei, stabilește răspunderea penală pentru infracțiunea de executare necorespunzătoare a atribuțiilor de protejare a vieții și sănătății copiilor. Potrivit textului incriminator, fapta presupune neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a obligațiilor profesionale sau a obligațiilor de serviciu legate de protejarea vieții și sănătății minorilor drept rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiințioase de executare a acestora, dacă aceasta a provocat o daună considerabilă minorului [74].

În legislația penală a Republicii Belarus fapta de atragere a minorului la activitatea criminală este prevăzută expres la art. 172 din CP, conținut în Secțiunea 21 ce prevede toate infracțiunile împotriva dezvoltării relațiilor familiale și a intereselor minorilor [56].

Astfel, legislația penală a Republicii Belarus la art. 172 din CP prevede nemijlocit implicarea minorului în săvârșirea unei infracțiuni: implicarea unei persoane care nu a împlinit vârsta de optsprezece ani, cunoscută ca fiind minoră, în săvârșirea unei infracțiuni prin promisiuni, înșelăciune sau alte mijloace; aceeași faptă, săvârșită cu uzul violenței sau cu amenințarea folosirii acesteia, sau săvârșită de un părinte, un lucrător pedagogic sau o altă persoană căreia i se încredințează responsabilitatea creșterii unui minor; acțiunile prevăzute de părțile 1 sau 2 ale prezentului articol, referitoare la implicarea unui minor într-un grup organizat sau la săvârșirea unei infracțiuni grave sau deosebit de grave [56].

După o analiză succintă a normei citate, în plan comparat cu legislația noastră, observăm o similitudine izbitoare cu cea din legislația penală rusă, chiar și în privința cuantumului pedepsei. Singura diferență este cea a stabilirii în calitate de circumstanță agravantă a faptei de atragere a minorului în săvârșirea unei infracțiuni grave sau deosebit de grave. După noi, această abordare a legiuitorului bielorus ar fi corectă, în condițiile în care pericolul social îndreptat spre minor crește proporțional cu gradul de pericol social al faptei în care este implicat.

În urma consultării legislației penale a Republicii Armenia, identificăm în Capitolul XX din Codul penal [54] („Infrațiuni împotriva intereselor familiei și a minorilor”), art.165 care incriminează infracțiunea de atragere a unui minor în săvârșirea infracțiunii. O scurtă analiză a respectivei norme ne este suficientă pentru a vedea similitudinea ei cu cea din Codul penal al Federației Ruse, precum și cu cea din Codul penal al R. Belarus, fără nici o diferență, chiar și în planul pedepselor aplicate pentru această faptă. De altfel, norma penală din legislația Armeniei combină o parte din norma penală a legislației ruse cu o parte din cea a R.Belarus. Aceiași situație legislativă o întâlnim și în Codurile penale ale Republicilor Azerbadjan (art. 170) [55]; Kazahstan (art. 132) [63]; Tadjikistan (art.165) [70]; Turkmenistan (art. 153) [71] și Uzbekistan (art. 127) [72], unde fapta se sancționează cu privațiune de libertate pe un termen de până la 5 ani.

Codul penal al Republicii Kazahstan [63], pe lângă incriminarea la art.132 CP a infracțiunii de atragere a unui minor în săvârșirea infracțiunii și la art.133 CP a infracțiunii de atragere a minorilor la săvârșirea faptelor imorale, prevede la art.134 CP, separat, atragerea minorului la practicarea prostituției cu specificarea agravantelor: cu aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea acesteia, infracțiunea săvârșită de un grup de persoane prin înțelegere prealabilă, prin intermediul rețelelor de comunicare (internet), de mai multe ori, de către un grup criminal.

Însă, în cazul săvârșirii infracțiunii de către o persoană care practică activitatea pedagogică, legiuitorul prevede ca pedeapsă interzicerea pe viață de a practica activitatea pedagogică [190, p.52].

Aceeași situație se atestă și în prevederile Codului penal al Republicii Turkmenistan [71] (art.153, 154 și 155 CP).

Este important să menționăm că, în cazul prezentei componente de infracțiuni nu este prevăzut un subiect special antrenat la săvârșirea infracțiunii, însă sunt prezente agravantele: a) de către o persoană care anterior a săvârșit o infracțiune legată de droguri sau alte substanțe cu efect stupefiant, b) împotriva a doi sau mai mulți minori, c) în instituții de învățământ sau alte locuri care sunt folosite de școlari, elevi pentru organizarea evenimentelor școlare sau sportive, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani.

La art.127¹ Cod penal al Republicii Uzbekistan [72] legiuitorul prevede, separat, infracțiunea de cerșetorie și acordă o atenție sporită la descrierea modului de operare. Acțiunea de atragere la cerșetorie prin solicitarea mijloacelor bănești, produselor alimentare sau altor bunuri materiale în: aeroporturi, gări, parcuri, piețe, pe teritoriile centrelor comerciale, a parcarilor auto, pe ulițe, în stații auto, în adiacentul stadioanelor, pe trasee, în preajma monumentelor de cultură, în toate tipurile de transport public sau în oricare alt loc public, săvârșite după aplicarea unei pedepse administrative, se pedepsește cu muncă obligatorie în folosul comunității până la 240 ore sau muncă corecțională până la 2 ani, ori restrângerea libertății până la un an, sau cu închisoare până la un an. Atragerea la cerșetorie a minorilor, a vârstnicilor, persoanelor care suferă de tulburări psihice, a persoanelor cu dizabilități și ale altor persoane, precum și obligarea acestora să consume băuturi alcoolice sau substanțe care nu sunt narcotice sau psihotrope, care afectează capacitățile intelectuale.

Astfel, un aspect important de menționat este că legislația penală a statelor foste membre CSI este similară cu legislația națională prin faptul că conțin câte un capitol aparte menit să asigure protecția familiei și a minorilor. Însă există o deosebire: fapta de atragere a minorului la infracțiune este prevăzută într-un articol separat de fapta atragerii unui minor la comiterea faptelor ilegale

(consumul de băuturi alcoolice, consumul de substanțe cu efect stupefiant, utilizarea non-medicală a substanțelor medicale, prostituție, vagabondaj, cerșetorie etc.).

Spre deosebire de aceste țări, în codul penal al Georgiei [50] nu există reglementări cu caracter penal, care să incrimineze fapta de atragere a minorilor la activități criminale, însă la Capitolul XXIV, intitulat „Infrațiuni împotriva familiei și minorilor”, este prevăzută infracțiunea de convingere a minorilor să se implice în cerșetorie sau alte activități antisociale, precum implicarea minorilor în abuzul de droguri sau medicamente intoxicante (art. 171 CP).

Spre deosebire de țările CSI, în statele europene infracțiunea de atragere a minorilor la activități criminale este diferit reglementată [190, p. 54].

Spre exemplu, în Franța infracțiunile săvârșite cu implicarea minorilor sunt prevăzute separat, și anume: atragerea minorilor la consumul ilegal de droguri (art. 227-18 C. pen.); determinarea minorului la transportarea, păstrarea sau transmiterea drogurilor (art. 227-18-1 C. pen.); determinarea minorului la consumul sistematic al băuturilor alcoolice (art. 227-19 C. pen.); determinarea minorului la cerșetorie (art. 227-20 C. pen.); determinarea minorului la comiterea sistematică a infracțiunilor sau a faptelor antisociale (art. 227-21 C. pen.) [61].

În Codul penal al Poloniei prevederile cu privire la infracțiunile contra minorilor și familiei, în special cele ce presupun atragerea minorilor în activități criminale, sunt destul de vagi. În acest sens, identificăm doar un singur articol, dar care și acesta nu se referă expres la activitatea infracțională a minorului, ci mai mult atragerea sa la activitatea imorală, cum ar fi: atragerea minorului la consumul băuturilor alcoolice (art. 208 C. pen.) [68].

După cum mai constată și alți autori autohtoni, legiuitorul din Polonia incriminează infracțiunile contra minorului și tutelei în Capitolul XXVI al Codului penal, referindu-se la asemenea fapte, cum ar fi: bigamia (art. 206); rele tratamente aplicate minorului sau în privința unei alte persoane care se află în stare de dependență față de făptuitor (art. 207); atragerea minorului la consumul băuturilor alcoolice (art. 208); eschivarea de la executarea obligației de întreținere a persoanei apropiate (art. 208); abandonarea copilului în vârstă de până la 15 ani sau a unei alte persoane care din cauza stării fizice sau psihice se află în neputință (art. 210) [78, p. 22].

O situație mai bună, după noi, identificăm în conținutul Codului penal al Lituaniei, unde în Capitolul XXIII (Infrațiuni și delikte penale contra copilului și a familiei) este prevăzută infracțiunea de implicare a unui copil într-o faptă penală (art. 159), care prevede sancționarea persoanei care convinge, solicită, plătește, amenință, înșeală sau implică în alt mod un copil într-o faptă penală; atragerea minorului la consumul medicamentelor sau a altor substanțe cu efect halucinant (art. 160); atragerea minorului la beție (art. 161) [65].

Deci, observăm că în legislația penală a Lituaniei fapta de atragere a minorului în activitatea criminală este delimitată de cea a determinării la fapte antisociale, imorale, altfel spus.

Cât ar fi de straniu, dar Codul penal al Elveției nu reglementează infracțiunea de atragere a minorilor în activitate criminală. Or, în conținutul Titlului VI, care se referă la infracțiuni și contravenții contra familiei, identificăm cinci norme: incestul (art. 221 CP al Elveției); bigamia (art. 215); atitudinea neglijentă a persoanei față de executarea obligației de întreținere (art. 217); încălcarea obligațiilor de educare sau de curatelă (art. 219); luarea copilului (220) [49].

De altfel, aceeași situație o constatăm și atunci când căutăm în conținutul Codului penal al Germaniei. Astfel, în Secțiunea a 12-a (Fapte pedepsite contra statutului civil, căsătoriei și familiei) drept fapte ce atentează la valorile sociale ale minorilor sunt considerate doar infracțiuni precum ar fi: încălcarea obligațiilor de întreținere (art. 170); încălcarea obligației de îngrijire și educație (art. 171); bigamia (art. 172); concubinajul între rude (art. 173) [59] etc.

Codul penal al Italiei se rezumă doar la reglementarea infracțiunilor contra familiei, fără a fi specificate în parte și infracțiuni de implicare a minorului în activitatea criminală sau la săvârșirea altor fapte imorale [62].

Diametral opus, codul penal al Bulgariei [57], care în conținutul Capitolului IV („Infracțiuni împotriva căsătoriei, familiei și tineretului”), Secțiunea I („Infracțiuni împotriva tineretului”), dedică un articol în care specifică comportamentul persoanei adulte care determină un minor să comită o infracțiune prin constrângere sau prin utilizarea unei situații de dependență sau tutelă (art. 188). La alin.2 al acestui articol este prevăzută și determinarea persoanei ce nu a împlinit vârsta de 18 ani la practicarea prostituției, prin constrângere sau prin utilizarea unei situații de dependență. Astfel, potrivit normei, persoana care determină o persoană, care nu a împlinit vârsta de 18 ani, să comită o infracțiune prin constrângere sau prin utilizarea unei situații de dependență sau tutelă, se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani [57]. Totodată, art.189 din Codul penal al Republicii Bulgaria [57] stipulează că persoana i care folosește, în mod sistematic, pentru cerșetorie o persoană aflată în îngrijirea sa, se pedepsește cu închisoare până la un an sau cu amendă în mărime de 3000 leve, iar dacă acțiunea este comisă de părintele sau tutorele victimei, pedeapsa va fi privarea de libertate de până la doi ani, iar drept pedeapsă complementară - muștrarea publică.

Legiuitorul spaniol a prevăzut faptele în cauză la Capitolul III „Delicte împotriva drepturilor și îndatoririlor familiale”, Subcapitolul I „Încălcarea îndatoririlor de custodie și determinarea minorilor de a abandona domiciliul” [52], care însă nu reflectă protecția minorilor prin prisma incriminării unei fapte infracționale analogice celei de la art.208 CP RM.

Codurile penale ale Republicii Finlanda [60], Regatului Suediei [53], Republicii Portugheze [69] prevăd doar capitole destinate protecției relațiilor de familie, nu și a minorilor, în special. Codul penal al Republicii Malta [66] consacră acestui tip de delikte Subtitlul II „Infrațiuni contra liniștii și reputației familiei și a infracțiunilor contra bunelor moravuri”.

O situație similară privind protecția intereselor minorilor, se atestă în prevederile Codului penal al Republicii Letonia [64], Capitolul XVII, intitulat „Infrațiuni contra familiei și minorilor”, unde Secțiunea 173 prevede cauzarea stării de ebrietate unui minor, implicarea unui minor în utilizarea în copuri non-medicale a medicamentelor terapeutice și ale altor mijloace care cauzează intoxicarea, iar Secțiunea 174 prevede cruzimea și violența la adresa minorilor, aplicarea unor tratamente crude sau violente, dacă au fost provocate suferințe fizice sau psihice minorului, de către persoane de care victima este dependentă din punct de vedere financiar sau în alt mod.

Codul penal al Republicii Estonia [58] conține reglementări ce vizează protecția minorilor. Astfel, conform art. 181, Secțiunea II, prevede implicarea unui minor în săvârșirea unei infracțiuni, iar la art.182 - incitarea minorului la consumul de băuturi alcoolice, care de fapt se încadrează în lista faptelor imorale.

Codul penal al Ungariei [75], la Capitolului XX, Secțiunea 208, prevede infracțiunea intitulată „abuzul asupra minorului”, fapta părintelui sau a tutorelui de a convinge minorul să săvârșească o infracțiune. Astfel, fapta ce încalcă obligația de a realiza custodia parentală și pune în pericol dezvoltarea fizică, morală sau psihică a minorului, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani.

Infracțiunea de neîmpiedicare a cerșetorului și vagabondajului se pedepsește cu închisoare de până la șase luni sau cu pedeapsă pecuniară în Grecia. Codului penal al Greciei [51] prevede sancțiuni pentru instigarea la cerșetorie sau vagabondaj a persoanelor care sunt în grija sau care sunt la întreținerea maturilor. Totodată, aceleași acțiuni îndreptate spre persoane handicapate fizic sau intelectual se sancționează cu închisoare de până la șase luni. În esență, nu există o veritabilă componentă de infracțiune care să incrimineze atragerea minorilor la activitatea criminală sau la săvârșirea unor fapte imorale, deși Capitolul XX este intitulat „Infrațiuni privind căsătoria și familia”.

Abuzul și cruzimea îndreptată asupra copiilor este abordată meticolos de către legiuitorul ungar care, în Capitolul XX(„Infrațiuni împotriva copiilor și a legislației familiei”), Secțiunea 208, stipulează abuzul asupra minorilor, manifestat prin punerea în pericol a dezvoltării fizice, morale sau psihice a minorului, atunci când acesta este convins să săvârșească o infracțiune. În cazul dat, legiuitorul prevede că, în calitate de subiect special, persoana căreia îi este încredințat un minor pentru a-l crește și îngriji, inclusiv partenerul civil al părintelui sau tutorelui care exercită

custodia parentală, precum și orice părinte care a fost lipsit de dreptul la custodie parentală, în cazul în care locuiește în aceeași gospodărie sau în aceeași casă cu minorul și care încalcă grav obligațiile care decurg din această sarcină, se pedepsește cu închisoare de la unu la cinci ani [75].

Politica penală a statelor europene este diferită sub aspectul atitudinii față de minori, cu toate că întâlnim și în legislațiile penale ale lor norme de drept îndreptate spre protecția drepturilor și intereselor minorilor.

În esență, indiferent de localizarea geografică, este extrem de important ca acțiunile sau inacțiunile în care se conțin elementele componente de infracțiune urmează a fi pedepsite sau supuse altor măsuri de constrângere prevăzute de legea penală.

2.3. Concluzii la capitolul 2

În vederea cunoașterii originii și evoluției reglementărilor în materia incriminării penale a faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale a fost examinat un volum impunător de materiale științifico-normative, care ne-a permis să ajungem la următoarele constatări:

- Primele reglementări în domeniul recunoașterii legale a statutului copilului în societate devin cunoscute omenirii cu ocazia delimitării categoriei sociale din care făceau parte. Astfel, potrivit Codului Hammurapi, copilul născut în căsătorie, a cărui mamă era liberă, avea calitatea de om liber.

- În antichitatea greacă și romană se găsesc primele referințe cu privire la statutul legal al copilului, unde copilul era considerat a fi „om în miniatură“, lipsit de cuvânt, care depindea completamende de adulți.

- Primele valori sociale, legate de conviețuirea și dezvoltarea copilului, sunt legate de introducerea școlii obligatorii (sec. al XVII-lea); școala instruia copiii prin imitarea adulților. În această perioadă se dezvoltă și instinctul de protecție a copilului în cadrul familiei.

- Apariția primelor instrumente juridice de apărare a copiilor contra activităților de exploatare prin muncă și manifestarea unui interes sporit față de copil se fac remarcate în secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

- Inițiative de colaborare internațională în domeniul protecției drepturilor copilului sunt sesizate după cel de-al II-lea Război Mondial, fiind elaborate diverse norme de drept internațional privind asigurarea și protecția drepturilor copilului în toate sferile vieții, lupta cu sclavia, problemele privind traficul de femei și copii și reglementarea internațională a muncii copiilor și adolescenților.

- Primul document internațional care pune bazele juridice ale ocrotirii intereselor copiilor, inclusiv prin norme de drept penal, este Declarația drepturilor copilului din anul 1924, fiind conceput de către Organizația Internațională „Salvați Copiii” și ulterior adoptat de către statele membre ale Ligii Națiunilor.

- După anul 1924, la nivel internațional, au fost adoptate continuu acte care prevăd obligativitatea reglementării domeniului protecției juridice a copilului prin acte cu caracter general sau special. În 1951 este adoptată Convenția Organizației Națiunilor Unite privind statutul refugiaților, în 1966 - Pactul internațional privind drepturile civile și politice, tot în acest an - Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale. În 1996 este adoptat actul specific materiei la care ne referim, și anume Convenția europeană privind exercitarea drepturilor copiilor.

- Cadrul juridic de reglementare expresă a materiei delicvenței juvenile începe să se dezvolte după anul 1985, odată cu adoptarea Ansamblului regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori, unde se menționează importanța protecției sociale a tineretului în vederea reducerii nevoii de intervenție a legii, cu implicarea familiei în scopul bunăstării minorului.

- Prevederi internaționale ce se referă nemijlocit la apărarea intereselor minorilor conțin Convenția Consiliului Europei privind relațiile personale referitoare la copii din 15 mai 2003 și Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la 25 octombrie 2007.

- Reglementările penale ce vizează protecția minorilor pe teritoriul Republicii Moldova nu cunosc o istorie dezvoltată, dat fiind faptul că infracțiunea studiată este mult mai recentă, în comparație cu multe infracțiuni din Codul penal.

- Pentru prima oară, la art.224 CP este incriminată fapta de „atrageră a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la fapte imorale” în Codul penal al RM din 1961.

- Urmărind scopul protecției copilului, în 1994 legiuitorul autohton a elaborat și adoptat Legea privind drepturile copilului, prin intermediul căreia statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițând comportamentul plin de cruzime, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală etc.

- Codul penal din 2002 consacră un capitol aparte - Capitolul VII „Infracțiuni contra familiei și minorilor”. În această variantă, la art.208, este prevăzută infracțiunea de „atrageră a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”.

- Legislațiile penale ale statelor foste membre CSI reflectă similitudini izbitoare cu legislația națională, prin faptul că conțin un capitol aparte menit să asigure protecția familiei și a minorilor. Pe lângă acest fapt, un aspect important de menționat este că acțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală este prevăzută într-un articol separat de cea a determinării minorilor la săvârșirea faptelor ilegale (consumul de băuturi alcoolice, consumul de substanțe cu efect stupefiant, utilizarea non-medicală a substanțelor medicale, prostituție, vagabondaj, cerșetorie etc.).

- Legislațiile penale ale țărilor europene nu conțin norme speciale care să sancționeze atragerea/instigarea de către adulți a minorilor la săvârșirea infracțiunilor, aplicându-se regulile participăției penale. În unele legislații este prevăzută acțiunea de determinare a minorilor la săvârșirea unor fapte imorale, precum prostituția sau cerșetoria, atragerea minorilor la consumul ilegal de droguri, determinarea minorilor la consumul sistematic al băuturilor alcoolice, fiind pus accentul pe infracțiunile ce atentează la familie și buna conviețuire etc.

3. ELEMENTE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ȘI SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE

3.1. Obiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

Pornind de la tălmăcirea esenței normei de la art. 17 din Convenția cu privire la drepturile copilului, unde se proclamă dreptul acestuia de a fi protejat împotriva informațiilor și materialelor care dăunează dezvoltării sale sociale, spirituale și morale, descoperim gradul de importanță a ocrotirii minorului în fața situațiilor vulnerabile la care poate fi expus datorit vârstei, respectiv, capacității reduse de a înțelege pericolul unor tratamente la adresa sa. Garantarea acestor categorii de drepturi rezultă din necesitatea respectării condiției de formare corectă a personalității copilului. În virtutea acestui fapt, activitatea statului în contextul politicii sociale de îmbunătățire a situației copiilor constă nu doar în descoperirea și consolidarea eficacității factorilor, favorabili mai ales pentru formarea personalității, dar și în neutralizarea și eradicarea, pe cât posibil, a influențelor indezirabile pentru scopurile de educație. Una din manifestările acestor influențe este atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale [26, p. 333].

Este important de accentuat pericolul social sporit al acestei infracțiuni, dat fiind faptul că sub influența unei persoane mature minorul, caracterizat prin vulnerabilitatea sa sporită, este predispus să repete acele acte de conduită ale părinților sau altor persoane mature care nu sunt acceptate de societate din punct de vedere al normelor penale și etice.

După cum rezultă din art.1 CP RM, legea penală are ca obiect al ocrotirii valorile fundamentale ale statului de drept, precum: suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea și întreaga ordine de drept.

Pentru protejarea existenței și normale funcționalitate a acestor valori, statul, prin intermediul organului legislativ, a reglementat numeroase relații sociale care se referă la impunitatea respectării acestor valori. Din respectivul considerent, în orice normă de drept penal vom găsi, pe de o parte, ideea de îngrădire prin sancționare a acelor acțiuni sau inacțiuni care ar putea lovi sau periclita valorile sociale ocrotite, iar pe de altă parte, prescrierea anumitor conduite de abstențiune.

Funcționalitatea normală a acestor valori este în strictă legătură cu respectarea ordinii sociale. În general, securitatea reprezintă starea de siguranță, de lipsă de primejdie, iar ordinea aranjamentul unor lucruri, al unor fapte, după anumite reguli [28, p. 454].

Construirea și consolidarea societății civile este legată cu necesitate de impactul pe care ilegalitățile (inclusiv infracțiunile) îl exercită asupra ordinii sociale [29, p. 516].

În mor firească, la elaborarea fiecărui text incriminator se are în vedere valoarea socială care se ocrotește prin dispozițiile sale și fapta vătămătoare sau periculoasă, față de care apare necesitatea acestei ocrotiri. Nu există incriminare, adică includerea faptei penale în domeniul penal, fără ca să nu privească ocrotirea unei valori sociale și nemijlocit a relațiilor sociale ce se formează și se dezvoltă în jurul acestor valori [169, p. 138].

Dezvăluirea conceptului și a conținutului valorilor sociale și a relațiilor sociale, ocrotite de legea penală, reprezintă nu altceva decât o premisă metodologică pentru examinarea altor aspecte, mai concrete, ale problemei obiectului de apărare penală, aspecte care au însemnătate teoretico-științifică, dar și practică. Or, analiza acestor aspecte este o condiție sine qua non în elucidarea rolului obiectului infracțiunii atât în activitatea legislativă, cât și în activitatea de aplicare a reglementărilor penale [24, p. 97].

Obiectul infracțiunii este tradițional determinat de doctrina penală a mai multor țări ca ceva la ce atentează subiectul infracțiunii, ceea ce se cauzează sau poate cauza o anumită daună.

În viziunea autorilor Alexandru Borodac și Marian Gherman, obiectul infracțiunii este un element obligatoriu, inerent fiecărei infracțiuni, deoarece nu pot exista infracțiuni fără obiect de atentare [15, p. 90].

Obiectul infracțiunii întotdeauna este tradițional determinat de doctrina penală a mai multor țări, ca ceva la ce atentează subiectul infracțiunii, ceea ce i se cauzează sau i se poate cauza o anumită daună [18, p. 108].

Printre alte lucrări notorii, evidențiază una alcătuită în corespundere cu reglementările Codului penal al Republicii Moldova din 18.04.2002, și anume „Manual de drept penal. Partea Specială”. Autorul acestui manual este profesorul penalist Al. Borodac. Infracțiunile contra familiei și minorilor sunt reglementate de Capitolul VIII „Infracțiuni contra familiei și minorilor”, capitol dedicat integral analizei infracțiunilor corespunzătoare, cu conturarea particularităților distinctive ale acestora. Potrivit autorului, infracțiuni contra familiei sunt considerate acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile descrise de legea penală, care atentează la temelia relațiilor familiale și la dezvoltarea fizică, intelectuală, morală, spirituală normală a minorilor, săvârșite cu intenție directă [17, p. 218].

După cum se cunoaște, relațiile sociale reprezintă legături complicate. Ele cuprind în sine mai multe elemente, și anume: subiecții sau participanții relațiilor, drepturile și îndatoririle lor și evenimentele sau circumstanțele care dau naștere acestor relații. Anume aceste elemente se află

într-o interacțiune reciprocă și numai luate împreună alcătuiesc un tot întreg. Infractorul, prin fapta social periculoasă pe care o comite, aduce daune societății și relațiilor înseși.

Studierea, într-o manieră mai aprofundată, a problemei elucidării obiectului infracțiunii datează încă din anul 1924, când I.I. Corjanschi, în cunoscuta sa lucrare [232, p. 48], argumentează ideea precum că unicul obiect al infracțiunii îl constituie relațiile sociale, idee susținută de majoritatea oamenilor de știință de pe atunci.

În sens diferit este perceput obiectul infracțiunii de către savantul rus A. V. Naumov, care susține că obiectul infracțiunii îl constituie bunurile și/sau interesele persoanei la care se atentează și care sunt ocrotite de legea penală [242, p. 211].

O altă percepție doctrinară asupra obiectului infracțiunii, de data aceasta combinată, se face observată la autorul M. P. Juravliov, potrivit căruia obiectul infracțiunii îl constituie relațiile sociale, precum și persoana ca participant al acestor relații [221, p. 37].

De asemenea, obiectul infracțiunii a fost cercetat profund și detaliat de autorul B.S. Nikiforov [243, p. 31]. În acest scop, cercetătorul a analizat complex și îndelungat esența relațiilor sociale, a căror conținut este legătura reciprocă între oameni.

O sinteză relevantă a opiniilor despre obiectul infracțiunii a fost descrisă și de V.I. Tații, care susține faptul că este esențială înțelegerea conceptului de valori sociale ocrotite de legea penală și obiectul de atentare în cazul unei infracțiuni și a diferenței dintre acestea [257, p. 67].

În conținutul doctrinei române, obiectul infracțiunii este definit în sensul valorii sociale și relațiilor sociale formate în jurul și datorită acestei valori, distingând două categorii de obiect. La concret: un obiect juridic, adică valorile și relațiile sociale amenințate sau vătămate efectiv și un obiect material al infracțiunii, prin care se înțelege entitatea materială (un obiect sau un lucru oarecare, un animal, corpul persoanei), prin intermediul cărora sunt amenințate sau vătămate relațiile sociale formate în jurul acestora [131, p. 7].

Potrivit definiției autorilor autohtoni Șavca A. și Grama M., obiectul infracțiunii îl reprezintă valoarea socială lezată sau pusă în pericol prin săvârșirea faptei infracționale (persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept) [195, p. 26].

Bazându-ne pe ideea că obiectul infracțiunii corelează cu o daună efectivă, putem conchide că obiect al infracțiunii pot fi numai relațiile sociale vătămate sau periclitate de faptele infracționale sau valorile sociale, numite și valori juridice, înțelese anume ca relații sociale. Or, ar fi incorect să considerăm obiect al infracțiunii o valoare socială înțeleasă numai ca o entitate materială prin intermediul căreia se produce daună și relațiilor sociale. După cum mai întâlnim și

în alte opinii, în majoritatea absolută a cazurilor, entitatea materială (un bun material, banii, documentele etc.) nu suferă daune în urma comiterii infracțiunilor [16, p. 11].

După părerea noastră, studiul obiectului infracțiunii are o deosebită importanță atât teoretică, cât și practică, deoarece, întâi de toate, el este criteriul inițial al delimitării unei infracțiuni de alta. În cazul în care obiectele a două infracțiuni coincid, delimitarea acestora se efectuează și în baza celorlalte elemente ale infracțiunii. În al doilea rând obiectul infracțiunii reprezintă temeiul sistematizării infracțiunilor în Partea specială a Codului penal în capitole. Or, Codul penal în vigoare cunoaște 18 grupe (categorii) de relații sociale ocrotite de legea penală.

Acestea fiind precizate, în cele ce urmează ne vom referi nemijlocit la obiectul infracțiunii prevăzut de art.208 CP RM, care stabilește răspunderea pentru acțiunile prejudiciabile ce constau în influența dăunătoare asupra minorilor.

Așa deci, în scopul analizei mai profunde a obiectului infracțiunii în discuție menționăm că doctrina penală distinge noțiunile de obiect juridic general, obiect generic (de grup) și obiect special(nemijlocit) al infracțiunii. La baza acestei clasificări este pus un anumit cerc de relații sociale omogene, cuprinse de un obiect sau altul de ocrotire penală.

În sensul ce i s-a atribuit în explicațiile anterioare, obiectul infracțiunii este un obiect juridic, pentru că acesta constă în valori sociale ocrotite prin dispozițiile legii penale. Atributului „juridic” i se asociază uneori și acela de „social”, deoarece obiectul ocrotirii penale îl constituie valorile sociale și penale de consecință, relațiile sociale legate de aceste valori [192, p. 107].

Obiectul juridic general al infracțiunii îl constituie tot ansamblul (sistemul) de relații sociale sau întreaga ordine de drept a Republicii Moldova, ocrotită de legea penală.

Analizând obiectul juridic al infracțiunii privind atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, stabilim că obiectul juridic general îl constituie totalitatea valorilor și relațiilor sociale protejate de legea penală a Republicii Moldova.

În această consecutivitate a expunerii, trebuie să menționăm, că potrivit alin.(1) art.2 CP RM, legea penală apără împotriva infracțiunilor persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept [43].

Obiectul juridic generic (de grup) se consideră numai acea parte a obiectului juridic general care constituie un grup de relații sociale omogene, dependente unele de altele. Determinarea obiectului juridic generic se poate stabili din denumirea Capitolelor Părții speciale a Codului penal. La baza sistematizării normelor penale în capitole, legiuitorul a pus unul sau mai multe obiecte juridice generice a infracțiunilor.

Anume această sistematizare are o importanță deosebită pentru codificarea normelor juridico-penale. Or, adoptând legea penală, legiuitorul plasează infracțiunile în Partea Specială a Codului penal într-o anumită consecutivitate, având la baza natura juridică a obiectului generic de atentare. Această consecutivitate depinde de gradul importanței relațiilor sociale ocrotite.

Lista obiectelor generice nu este constantă. Ea este indicată și modificată de legislator în conformitate cu importanța unui grup de relații sociale sesizată la acea dată și la un anumit nivel de dezvoltare a societății. De aceea creșterea importanței unui grup anumit de relații sociale într-un moment concret al situației social-economice, politice ideologice poate avea drept rezultat luarea acestui grup de relații sociale sub ocrotirea nemijlocită a legii penale. Spre exemplu, în Codul penal din 2002 a fost inclus capitolul XI „Infracțiuni informatice și infracțiuni în domeniul telecomunicațiilor”.

Obiectul juridic generic (de grup) se consideră doar acea parte componentă a obiectului juridic general care constituie un grup de relații social-omogene, interdependente, la care atentează un grup omogen de infracțiuni [241, p. 301]. Obiectul juridic generic corespunde cu denumirea capitolului din care face partea infracțiunea.

Astfel, infracțiunile contra familiei și minorilor reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul VII din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte socialmente prejudiciabile, săvârșite cu intenție, care aduc atingere – în mod exclusiv sau în principal – relațiilor sociale cu privire la conviețuirea în cadrul familiei și dezvoltarea minorului.

Deci, din cele constatate desprindem ideea că nu pot exista fapte infracționale fără obiectul sau valori sociale împotriva cărora sunt îndreptate acțiuni prejudiciabile, iar în cazul infracțiunilor prevăzute în Capitolul VII al Codului penal aceste valori sociale vizează protecția minorului și dezvoltarea sa prielnică în armonie cu interesele familiei și în acord cu legea.

Prin urmare, constatăm că obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protejarea familiei și a minorilor, precum și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestora, și anume: cele cu privire la conviețuirea în familie, protecția și dezvoltarea sub toate aspectele a minorilor. Or, pe bună dreptate se afirmă că familia este mecanismul de bază în procesul de formare și educare a minorilor. Anume familia este cea care e bariera dintre copil și influența negativă a societății, fiind un factor important atunci când este vorba despre satisfacerea necesităților individuale ale minorilor. Părinții sunt cei care răspund de dezvoltarea socială și psihică a minorilor [255, p. 114].

În acest sens, influența negativă asupra familiei va avea un impact negativ asupra educării minorilor și invers, influența necorespunzătoare asupra minorilor se va reflecta negativ asupra existenței familiei ca celulă a societății. Conexiunea dintre valorile sociale analizate se manifestă

și prin faptul că familia reprezintă principala sursă de existență a minorului. În același timp, trebuie să remarcăm că uneori interesele minorului și familiei nu sunt în strânsă concordanță. Drept exemplu aducem cazurile când minorul provine dintr-o familie social vulnerabilă.

Opinia exprimată de noi își găsește confirmare și în lucrările autorilor M. H. Cornejo, E. Chauffard, J. Echegaray și R. Worms, care consideră că „familia este, înainte de toate, un grup economic, în care solidaritatea de interese este întărită prin instinctul sexual, prin autoritate, prin comunitatea de bunuri și a domiciliului” [100, p. 405]. Mediul familial este considerat decisiv pentru exercitarea drepturilor minorului, deoarece drepturile acestuia încep din familie.

Concluzionând asupra obiectului generic al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale, observăm că în literatura de specialitate opiniile variază de la o extremă la alta. Unii consideră că obiectul acestei infracțiuni îl reprezintă valorile sociale specifice familiei și minorilor în care aceștia își au existența, alții - că obiectul generic al acestei infracțiuni vizează doar minorii distinct de relațiile lor cu familia [192, p. 108].

Bunăoară, obiectul juridic generic al infracțiunii investigate îl formează „relațiile sociale și interesele pentru protecția familiei ca celulă fundamentală în structura societății, precum și dezvoltarea normală, fizică și morală a minorilor”.

De asemenea, și în conținutul legislației penale a mai multor țări, ocrotirea intereselor familiei și minorilor se realizează în temeiul unui singur capitol al părții speciale a Codului penal, idee pe care o susținem, din motivul existenței unei corelații indispensabile între familie și minor. Însă în unele din lucrările savanților ruși observăm o altă viziune cu referire la obiectul generic al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Într-un mod categoric, cu referire la acest subiect, se pronunță și Iu.V. Uskova, care afirmă că în capitolul dat sunt incluse două obiecte de atentare diferite. Autoarea susține ideea că familia și minorii sunt obiecte de atentare care ar trebui să fie separate [264, p. 11].

Aceiași manieră de abordare se identifică și în lucrările autoarei V.I. Litvinova, care consideră că anume „relațiile sociale ce creează condiții normale pentru formarea personalității minorilor” constituie obiectul juridic generic al infracțiunii cercetate [239, p. 17].

Generalizând părerile sus exprimate, totuși, considerăm că atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale afectează în mod direct și familia, moral și spiritual, dar în același timp comportamentul delicvent, ușuratic și vulnerabil în fața convingerii din partea făptuitorului matur, străin minorului, ar avea la bază și cauza needucării adecvate, nesupravegherii din partea părinților. Deci, raportul de interdependență între interesele

copiilor și familiei, în materie infracțională, reprezintă un tot întreg, în interiorul căruia relațiile existente sunt strâns sincronizate și interdependente .

Așa cum afirmă și alți autori, obiectul juridic generic al infracțiunii nominalizate îl formează familia și minorii ca valori sociale fundamentale, precum și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestora, și anume: cele cu privire la conviețuirea în familie, protecția și dezvoltarea sub toate aspectele a minorilor [95, p. 85].

Legiuitorul nostru, făcând o excepție de la regula de bază, a inclus în denumirea capitolului VII din Codul penal al RM două obiecte de atentare, ambele fiind echivalente și nefiind unul în subordinea celuilalt [43].

Autoarea Uskova Iu. susține că această idee a echivalenței obiectelor de atentare (familia și minorii) vine din necesitățile egale de a ocroti în egală măsură atât familia, cât și minorii [264, p. 11].

Este important de menționat faptul că chiar și autorii care sunt de acord cu denumirea actuală a capitolului, în cadrul analizei acestuia, oricum evidențiază două obiecte de atentare - asupra familiei și asupra minorilor.

Acestea fiind clarificate, menționăm că obiectul generic al atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea altor fapte imorale vor fi acele relații care asigură buna dezvoltare a familiei și minorilor. Or, dezvoltarea minorilor are loc nu doar în procesul de autoeducare, dar în mare măsură în rezultatul influenței din partea maturilor. În contextul dezvoltării personalității, educarea minorilor decurge la diferite niveluri: de grupuri sociale mici sau de societate în ansamblu.

Privită ca un complex al relațiilor sociale, buna dezvoltare a minorilor reprezintă dezvoltarea fizică, psihică și morală armonioasă și, nu în ultimul rând, educarea minorilor în spiritul respectării regulilor de conduită și a legilor statului. Este important de menționat că buna dezvoltare a minorilor presupune și buna încadrare socială a acestora, adică afirmarea copilului în societate ca un membru cu drepturi depline. În același context, trebuie să recunoaștem că, în viața de zi cu zi, buna educare și dezvoltare presupune și respectarea legilor statului, ale drepturilor omului, ale muncii etc.

În multe cazuri educația oferită în familie nu întotdeauna corespunde regulilor social-morale impuse de societate, însă statul are menirea de a ocroti acele valori, care deja s-au format la nivel de societate și nu fac parte din viața privată a persoanelor. Cu toate acestea, idealurile educației primite în familie se află sub protecția statului în măsură în care să corespundă cu valorile acceptate de societate.

Astfel, sarcina de bază a societății fiind neutralizarea și lichidarea factorilor nefavorabili, care împiedică buna dezvoltare a minorilor, o manifestare a influenței necorespunzătoare este și atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

În general, perioada adolescenței este caracterizată prin formarea unor devieri comportamentale la minori, dat fiind faptul că ei încă nu au o viziune clară asupra vieții și nu percep lumea înconjurătoare ca atare. Căutarea propriului „eu”, încercările de a se autoafirma și realiza în societate, însoțite de schimbările care au loc în organismul minorului la nivel biologic sunt indicii care demonstrează că orice influență negativă are un impact major asupra personalității sale.

Astfel, influența negativă a maturilor asupra minorilor are o importanță colosală, fapt ce demonstrează necesitatea reglementării penale a unei astfel de infracțiuni, precum „atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”.

Inițiind analiza obiectului special al infracțiunii de atragere a minorilor în activitatea criminală, vom începe de la prezentarea opiniilor distinșilor cercetători autohtoni și străini pentru a elucida viziunea acestora și a trage anumite concluzii.

Așadar, autorii Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu ș.a. afirmă că rațiunea evidențierii obiectului juridic special al infracțiunii constă în a concretiza la gradul maxim posibil caracterul și gradul prejudiciabil al unor sau altor acte de conduită, care vatamă sau amenință valorile sociale și relațiile sociale apărute de legea penală. De aceea, este pe deplin justificată tendința de a formula o astfel de definiție a noțiunii de obiect juridic special al infracțiunii care ne-ar apropia cel mai mult de realitate și care ne-ar ajuta să individualizăm și să stabilim cât mai precis gradul prejudiciabil al fiecărei infracțiuni săvârșite [22, p. 163].

În același context, este important de menționat că comiterea infracțiunii, de cele mai multe ori, cauzează daune diferitor relații sociale, că, practic, nu există infracțiuni care ar cauza daune sau ar pune în pericol doar o singură relație socială, un singur interes al victimei [13, p. 34].

Obiectul juridic special reprezintă o parte din obiectul juridic generic, între acestea existând un raport de subordonare. Deci, absolut orice faptă prevăzută de legea penală care lezează o valoare socială concretă, atentează la grupul întreg de valori sociale și la relațiile sociale de aceeași natură din care aceasta face parte. Prin urmare, și obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la articolul 208 CPRM constituie o parte din obiectul juridic al grupului de infracțiuni ce alcătuiesc Capitolul „Infracțiuni contra familiei și minorilor”.

Trecând la examinarea doctrinei române privind același subiect, constatăm că autorul român Matei Basarab definește obiectul juridic special ca valoarea contra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea (inacțiunea) prevăzută de legea penală, valoare caracterizată prin anumite

trăsături proprii, speciale, care servesc la individualizarea unei infracțiuni din cadrul aceleiași grupe sau subgrupe [8, p. 147].

Potrivit opiniei autorului Augustin Ungureanu, obiectul juridic special al infracțiunii constituie o valoare socială sau o relație specială privitoare la aceasta, vătămată sau periclitată prin săvârșirea unei infracțiuni [199, p. 75].

Opiniile doctrinarilor ruși asupra obiectul juridic special al infracțiunii de atragere a minorilor în activitate criminală prezintă semnificative oscilații în interpretare.

Astfel, potrivit autorului S. B. Borodin obiectul juridic special al respectivei infracțiuni se conține în denumirea capitolului din care face parte și reprezintă relațiile sociale care apără interesele minorilor [205, p. 91]. De altfel, într-un asemenea mod de abordare, nu putem înțelege esența socială a infracțiunii și nici nu putem face delimitarea de alte infracțiuni ce afectează interesele minorilor sau chiar ale familiei, în ansamblu.

Alți autori consideră că în multe articole ale Părții speciale a Codului penal obiectul juridic special nu este indicat direct și nu se determină noțiunea lui, iar uneori sunt descrise doar unele semne ale acestuia. În legătură cu acest fapt, N. Kuznețova a observat că legiuitorul, ținând cont de regulile tehnicii legislative și de faptul că legea penală trebuie să fie cât mai laconică, iar după volum, cât mai restrânsă, în dispoziția normelor penale urmează a fi descris obiectul juridic nemijlocit prin intermediul redării semnelor daunei prejudiciabile, obiectelor materiale sau victimelor și locul săvârșirii infracțiunii [238, p. 128].

După părerea lui A. A. Magomedov, infracțiunea cercetată, precum și celelalte infracțiuni care se regăsesc în acest capitol, aduc atingere intereselor atât ale minorilor, cât și ale familiei. El raportează infracțiunea dată la grupul acelor infracțiuni care aduc atingere valorilor sociale legate de educarea minorilor, pe calea atragerii acestora la săvârșirea infracțiunilor sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale [225, p. 228].

Nu ne asociem la o astfel de abordare, deoarece nu este ușor de a delimita, spre exemplu, infracțiunea prevăzută la art.208 CP de pornografia infantilă, deși ambele infracțiuni cauzează daune bunei dezvoltări a minorilor. Cu atât mai mult că relațiile sociale care asigură buna dezvoltare a minorului sunt indicate în calitate de obiect generic și ca obiect juridic special, fapt ce nu corespunde logicii formale.

O altă părere o are autorul I. E. Pudovocikin, care recunoaște drept obiect juridic special al infracțiunii de atragere a minorilor în activitatea criminală relațiile sociale care asigură dreptul copilului de a fi protejat de informații, propaganda sau agitație care ar putea aduce daune sănătății, dezvoltării fizice și mentale [249, p. 97].

Același stil de abordare este întâlnit și în lucrarea Z.P. Hanova, care susține teza precum că obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl formează relațiile sociale care asigură drepturile minorului de a fi protejat de informația care cauzează daune dezvoltării sale sociale și spirituale [268, p. 8].

De aceeași părere este și autoarea N. P. Șevcenko [270, p. 9], care afirmă că sunt prejudiciate relațiile sociale ce asigură drepturile minorilor la protecția împotriva informației, propagandei și agitației care prejudiciază dezvoltarea lor socială și spirituală, garantate de art.17 din Convenția ONU privind drepturile copilului, drepturi a căror realizare reprezintă una dintre condițiile formării corecte și normale a personalității copilului.

Și totuși, aici nu putem fi de acord cu ideea enunțată de autoarea citată, dat fiind faptul că unica trăsătură comună între art.208 CP RM și a art.17 al Convenției ONU privind drepturile copilului este posibilitatea lezării unor relații sociale cu privire la minori. Anume prevederile Convenției au în vedere asigurarea accesului copiilor la informație și materiale care provin din surse naționale și internaționale sigure, în special cele care urmăresc promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale și a sănătății, pe când interdicția încălcării normei prevăzute la art.208 CP RM este pusă pe seama persoanelor adulte.

În vederea respectării prevederilor art.17 al Convenției ONU, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 07.03.2013 Legea Nr. 30/2013 cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației [159]. Legea menționată asigură protecția și realizarea intereselor superioare ale copilului în sfera informațiilor accesibile publicului și, totodată, limitarea răspândirii informației cu impact negativ asupra copiilor.

Pe cale de consecință, infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale reprezintă un pericol social sporit pentru societate, nu doar prin prisma pericolului social pe care îl reprezintă, dar mai ales prin crearea de impedimente dezvoltării moral-spirituale a minorului, creându-i orientări valorice distorsionate [229, p. 154].

Autorii Gladkih V.I. și Kurceev V.S. afirmă că obiectul juridic special al infracțiunii menționate îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de asigurarea unei bune dezvoltări fizice și morale a minorului [215, p. 152]. De aceeași părere sunt și Kibalnik A. și Solomonenko I., care consideră drept obiect special al infracțiunii menționate anterior buna dezvoltare fizică și morală a minorilor [225, p. 228].

Potrivit lui Gaufman L. D., obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl formează relațiile sociale cu privire la dezvoltarea și educarea normală a minorilor întru neadmiterea comiterii de infracțiuni [213, p. 130].

În urma celor analizate, susținem întru totul poziția autorilor, exprimată în literatura de specialitate autohtonă, unde autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati menționează că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului, apărute împotriva atragerii minorilor la activitatea criminală sau determinării lor la săvârșirea unor fapte imorale [27, p. 766].

De pe această poziție, la evidențierea aspectelor dezvoltării normale a minorilor, asupra cărora se atentează prin atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, putem face trimitere atât la alin. (1) art.27 al Convenției cu privire la drepturile copilului, prin intermediul căruia statele membre recunosc dreptul oricărui copil de a beneficia de un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială, cât și la alin. (1) art.2 din Legea nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului [161], unde statul garantează fiecărui copil dreptul la un nivel de viață adecvat dezvoltării sale fizice, intelectuale, spirituale și sociale.

În această ordine de idei, pentru a da contur elementelor ce descriu obiectul juridic special al infracțiunii examinate, considerăm că este absolut necesar să dăm o definiție acestora după cum urmează: dezvoltarea fizică – un proces dinamic de creștere și maturizarea biologică a copilului în anumite perioade de până la atingerea maturității sale fizice; dezvoltarea socio-emoțională – capacitatea copilului de a stabili și menține relații. Or, copiii mici învață să fie prieteni, să participe la jocuri în grup, să manifeste empatie pentru alții, să colaboreze și să înțeleagă semnificația conceptelor de adevăr și nevoia de a face ceva conform regulilor, precum și ceea ce este acceptabil și inacceptabil în situații sociale; dezvoltarea spirituală - totalitatea ideilor și convingerilor care redau starea sufletească a persoanei; dezvoltarea intelectuală - procesul de formare a personalității copilului la nivelul dimensiunii sale cognitive despre tot ce îl înconjoară; dezvoltarea morală – un proces activ de organizare a experienței în structuri cu semnificație crescândă, prin intermediul căruia valorile morale sunt văzute dintr-o nouă perspectivă. Termenul de moralitate implică abilitatea de a distinge binele de rău, de a acționa în funcție de această distincție și de a experimenta sentimente de mulțumire atunci când persoana face ceea ce este bine sau ce este vină atunci când comite o greșală.

În opinia autorului Karpov T., obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie interesele legitime ale copiilor, educarea și dezvoltarea lor fizică și morală ca personalitate [34, p. 423].

În mod evident, obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM îl constituie totalitatea relațiilor sociale cu privire la dezvoltarea fizică, socială, morală (intelectuală), socio-emoțională și spirituală a minorilor, ce au drept scop de a preveni atragerea minorului în activitatea criminală sau determinării la săvârșirea de către acesta a unor fapte imorale.

De asemenea, mai considerăm necesar a specifica că obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(1.) art.208 CP RM este unul simplu, adică este format din relațiile sociale privitoare la o unică valoare socială și anume relațiile sociale cu privire la dezvoltarea fizică, socială, morală (intelectuală), socio-emoțională și spirituală a minorilor. Însă, în ipoteza prevăzută la lit. a) alin.(3) art.208 CP RM, obiectul juridic special devine complex, deoarece este format din relații sociale ce vizează două sau mai multe valori sociale, lezate prin fapta ilicită. În acest caz vom fi în prezența unui obiect juridic special principal și a unui obiect juridic special secundar, adică vom avea o pluralitate de obiecte ale infracțiunii de atragere a minorilor în activități criminale sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Astfel, obiectul juridic special principal sunt relațiile sociale anterior indicate, iar obiectul juridic special secundar - relațiile sociale cărora li se poate aduce atingere în legătură cu atentarea la obiectul juridic special principal.

În scopul susținerii ideii menționate supra, autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati menționează că în prezența modalității agravate consemnate la lit. a) alin 3 art. 208 CP (cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei), în plan secundar se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală, însă nu cuprinde și ipoteza vătămării intenționate grave sau medii a integrității corporale sau a sănătății [30, p. 121].

Abordând în continuare și trăsăturile obiectului material al infracțiunii examinate, observăm că, în teoria dreptului penal, prin obiect material al infracțiunii se înțeleg toate obiectele, bunurile și lucrurile, care servesc ca pretext material, condiții sau mărturii ale existenței anumitor relații sociale și prin intermediul luării, distrugerii, creării sau schimbării cărora se cauzează daune obiectului juridic al infracțiunii [236, p. 31].

Autorul Bulai C. este de părere că prin obiectul material trebuie de înțeles entitatea materială (un obiect sau un lucru oarecare, un animal, corpul persoanei) asupra căreia se îndreaptă materialitatea actului de conduită, energia fizică a acestuia, amenințându-l cu un pericol de vătămare materială sau provocându-i efectiv o asemenea vătămare [32, p. 78].

Așadar, dacă obiectul infracțiunii este o categorie abstractă, fiind inaccesibil pentru perceperea nemijlocită, atunci obiectul material al infracțiunii este întotdeauna o substanță materială, adică este materialul după natura sa, fiind accesibil pentru perceperea cu ajutorul organelor de simț ale omului [135, p. 263].

Totuși, ține de esență a menționa că nu toate entitățile aflate în orbita relațiilor sociale pot fi considerate obiecte materiale ale infracțiunii. Această calitate o pot deține numai acele entități care au o natură corporală și sunt susceptibile de a fi percepute prin prisma unor atingeri, astfel făcând posibilă fixarea influenței asupra lor prin percepția din afară [25, p. 49].

După o simplistă analiză a infracțiunii prevăzute la alin.1 al art.208 CP RM, susținem că acesta nu are obiect material, fiindcă atingerea obiectului juridic special nu presupune vreo influențare infracțională nemijlocită asupra unei entități corporale. Iar pentru ca componența de infracțiune să aibă obiect material în calitate de semn constitutiv obligatoriu, este absolut necesară o astfel de influențare directă asupra unei entități care să întruchipeze în sine valoarea materială lezată. Totuși, ca excepție, în cazul modalității agravate prevăzute la lit. a) alin.(3) art.208 CP RM, în cazul în care atingerea se va realiza pe calea influențării asupra corpului victimei (aplicarea violenței), aceasta va forma obiectul material al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM.

De aceea cunoașterea obiectului material este importantă din cel puțin două puncte de vedere. În primul rând, pentru că obiectul material, fiind expresia materială a valorii sociale ocrotite prin incriminare, ajută la determinarea obiectului juridic de care este legat, în mod hotărâtor, încadrarea juridică a infracțiunii. În al doilea rând, pentru că vătămarea produsă prin acțiunea sau inacțiunea incriminată se produce asupra obiectului material, iar natura și gravitatea acestei vătămări constituie un criteriu de individualizare juridică a pedepsei [169, p. 143].

Un aspect important al studiului în cadrul prezentului paragraf îl reprezintă analiza victimei infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM - minorul. Această calitate îi este oferită de către legiuitor minorului care are de suferit în urma comiterii unei asemenea infracțiuni de către adult.

În literatura de specialitate, prin victimă a infracțiunii se înțelege orice persoană căreia printr-o acțiune interzisă de legea penală i-a fost cauzat un prejudiciu moral, fizic, material sau i-au fost încălcate drepturile legale [208, p. 29]. În aceeași ordine de idei, victima poate fi considerată persoana căreia prin infracțiune i s-au produs daune fizice, materiale, morale [254, p. 7].

Potrivit art.58 din CPP al RM, se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale [45].

Având în vedere faptul că victima infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM este minorul, este necesar de a înțelege ce presupune termenul „minor”. Prin deducție, din conținutul art. 20 alin.(1) al Codului civil, constatăm că persoana are statut de minor până la atingerea majoratului (antonomia minor-major), respectiv până la vârsta de 18 ani, atunci când dobândește capacitate deplină de exercițiu. Or, potrivit normei indicate, capacitatea deplină de exercițiu începe la data când persoana fizică devine majoră, adică la împlinirea vârstei de 18 ani [44].

De asemenea, la alin.(1) art.1 al Legii privind drepturile copilului, este specificat că o persoană este considerată copil din momentul nașterii până la vârsta de 18 ani [161]. Din cele expuse mai sus putem afirma că prin termenul „minor” ar trebui să înțelegem persoana fizică care nu a împlinit vârsta de 18 ani.

Analizând practica judiciară pe marginea incriminării faptei prevăzute la art.208 CP, ajungem la concluzia că recunoașterea minorului în calitate de victimă este destul de dificilă, mai ales atunci când minorii comit infracțiuni sub influența adulților, fapt ce servește drept temei juridic pentru recunoașterea acestora în calitate de învinuit.

În literatura de specialitate există o diversitate de păreri vis-a-vis de particularitatea aprecierii statutului de victimă a minorului. Analizându-le, ne împotrivim afirmației enunțate de autorul rus Pudovocikin I. E. care susține că recunoașterea minorului în calitate de victimă trebuie să aibă loc în oricare circumstanțe [250, p. 34-35]. O viziune la fel de abstractă, din punctul nostru de vedere, o are și autorul Kanevski L. L., care consideră că minorului care nu a atins vârsta de 14 ani trebuie să i se recunoască calitatea de parte vătămată, iar dacă minorul a atins vârsta de 14 ani atunci calitatea de parte vătămată trebuie să îi fie recunoscută doar în anumite cazuri. Autorul aduce drept argument faptul că, la vârsta de 14 ani împliniți, minorul poate să opună rezistență influenței negative din partea maturilor [224, p. 54-55].

Studiile recente în domeniu au relevat concluzii diferite. Dacă în unele dintre ele autorii susțin că vârsta minimă pentru raspunderea penală trebuie majorată, atunci alții sunt de părere că această vârstă ar trebui micșorată [198, p. 11].

În opinia noastră, este inadmisibilă recunoașterea minorului în calitate de victimă, în dependență de faptul dacă a opus rezistență influenței negative din partea maturului. Dacă „da”, atunci nu este clar în ce măsură ar influența acest fapt asupra calificării.

Pentru a recunoaște minorului statutul de parte vătămată (în cazul în care acțiunile maturului nu au fost însoțite de violență), trebuie să demonstrăm faptul că au fost aduse daune relațiilor sociale care constituie obiectul special al infracțiunii cercetate sau dezvoltării minorului. A suferit acesta un prejudiciu real sau a existat doar o amenințare în acest sens. Pentru aceasta este necesar de a determina nivelul de dezvoltare a minorului până la atragerea la activitatea criminală sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale. În cazul în care minorul era educat într-o familie exemplară, cu un nivel de educație social recunoscut și acceptat de către membrii societății, atunci putem afirma cu certitudine că prin atragerea la comiterea infracțiunii, bunei dezvoltări a minorului i-a fost aduse daune, având temei pentru recunoașterea acestuia în calitate de parte vătămată. Nu putem însă să negăm faptul că, atunci când minorul provine dintr-o familie social vulnerabilă sau condițiile de trai/existență sunt precare, ultimul oricum va avea statut de victimă. Cu toate că, persoană minoră (care nu a atins vârsta de 18 ani) nu poate să distingă în deplină măsură și/sau să înțeleagă esența și importanța aceluiași fapt la comiterea cărora este atrasă.

Mai mult, în afară de infracțiunea pentru care minorul răspunde de la vârsta de 14 ani, în calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM poate fi recunoscut și minorul care a

atins vârsta răspunderii penale. În acest caz, persoana adultă trebuie să răspundă penal atât pentru comiterea infracțiunii concrete, în calitatea sa de autor, cât și pentru fapta prevăzută la art.208 CP RM. Or, acest lucru poate fi dedus cu ușurință și din practica judiciară, fiind posibil ca victimă să fie minorul care a atins vârsta răspunderii penale.

De asemenea, considerăm că pentru a fi în prezența infracțiunii specificate la art.208 CP RM, nu are importanță comportamentul (negativ/pozitiv) minorului până la momentul atragerii la activitate criminală, instigarea la comiterea infracțiunilor sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale. Aici suntem de acord și cu autorul S. Copețchi care susține că „influența ilegală a adulților, comportamentul lor negativ este atât de asemănător cu viziunile antisociale ale minorilor, încât lipsesc semnele obiective ale atragerii la activitatea criminală, ale instigării la comiterea infracțiunilor sau ale determinării la săvârșirea unor fapte imorale” [96, p. 83]. Deoarece comportamentul antisocial al minorilor, deprinderile negative, comiterea sistematică a faptelor antisociale sunt asemănătoare cu cele ale persoanelor adulte, uneori la comiterea acțiunilor stabilite în norma de incriminare a art.208 CP RM nu se atestă lezarea valorilor și relațiilor sociale ocrotite prin lege.

Acestea fiind menționate, un lucru ar mai trebui de clarificat, și anume, dacă în calitate de victimă a infracțiunii de tragere a minorilor la activitate criminală poate fi considerată și familia acestuia sau nu, în condițiile în care spunem că prin aceasta sunt lezate și valorile sociale din categoria celor ce vizează familia. Din start, insistăm să considerăm că în asemenea caz nu i se va recunoaște familiei minorului calitatea de victimă, chiar de suferă și aceasta din cauza faptei săvârșite de către minor.

Cu toate acestea, infracțiunea afectează direct minorul și buna sa dezvoltare, respectiv, doar acesta poate avea statutul de victimă pentru că, până la urmă, în cazul tuturor infracțiunilor au de suferit indirect și alte persoane apropiate victimei, însă acestora nu li se poate atribui statutul de victimă.

Deci, la săvârșirea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, în toate cazurile, statutul de victimă trebuie de recunoscut doar minorului, în condițiile în care doar acesta este obiectul spre care se îndreaptă pericolul social, el fiind afectat direct prin infracțiune și doar el urmează a beneficia de o repunere în drepturi și o satisfacție din partea dreptului penal de natură să remedieze leziunile morale suferite și prevenirea altor fapte ce ar putea lovi pe viitor în soarta altor minori.

3.2. Latura obiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

Componenta de infracțiune înglobează totalitatea semnelor care caracterizează fapta prejudiciabilă ca infracțiune. Prin latura obiectivă a infracțiunii se înțelege totalitatea condițiilor cerute de norma de incriminare privitoare la actul de conduită pentru existența infracțiunii [127, p. 190].

Așadar, latura obiectivă reprezintă totalitatea acelor semne ce caracterizează fapta prejudiciabilă ca infracțiune doar sub aspect exteriorizat, fiind manifestarea în exterior a infracțiunii, exprimată în comportamentul persoanei vinovate, și anume în cauzarea daunelor sau amenințarea cu cauzarea daunelor obiectelor ocrotite de legea penală în anumite condiții, într-un anumit loc și în timpul prescris [248, p. 3].

După cum afirmă distinsul autor V. N. Kudreavțev, interacțiunea și corelația laturii obiective și subiective ale infracțiunii reiese din aceea că fapta conștientă a omului întotdeauna este dirijată de trăsăturile psihologice, de voința și conștiința lui. Dependența laturii obiective a infracțiunii de latura subiectivă se exprimă prin faptul că „latura subiectivă concepe, orientează și reglează latura obiectivă” [237, p. 9].

Latura obiectivă a infracțiunii reprezintă partea componentă a infracțiunii care se caracterizează prin manifestarea exterioară a unui comportament social periculos, a unor încălcări care se produc în anumite condiții, loc și timp și care cauzează daune relațiilor sociale ocrotite de legea penală [210, p. 125].

Este important de menționat faptul că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art. 208 CP RM se exprimă în fapta prejudiciabilă care se caracterizează prin acțiune.

Prin urmare, această infracțiune cunoaște următoarele trei modalități normative cu caracter alternativ:

- 1) atragerea minorului la activitatea criminală;
- 2) instigarea minorului la săvârșirea infracțiunilor;
- 3) determinarea minorului la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu).

Aceste modalități normative ale faptei prejudiciabile au un caracter alternativ, adică este necesară prezența măcar a uneia dintre ele pentru a avea loc infracțiunea examinată. Este important să menționăm faptul că infracțiunea are loc doar prin acțiune. În același timp, atragem atenția că varianta actuală de exprimare a legiuitorului poate crea unele confuzii, creând impresia că pentru calificare ar fi necesar să se realizeze toate aceste trei acțiuni (atragera, instigarea și

determinarea), când, de fapt, atragerea se poate realiza prin acțiuni de instigare, care ar fi un sinonim cu determinarea, realizată la rândul ei pe diferite căi și prin diferite mijloace.

Înainte începerii analizei propriu-zise a modalităților normative menționate, exprimăm opinia potrivit căreia conchidem că este necesară reducerea semantică a normei, prevăzute la art.208 CP al RM, doar la termenul de „atragere” a minorului la săvârșirea infracțiunii. Printre altele, nici aceasta nu ar fi cea mai potrivită exprimare. După noi, mai corect ar fi „instigarea minorului la săvârșirea infracțiunilor”, însă despre aceasta vom vorbi separat.

Fenomenul criminalității presupune un ansamblu de acte infracționale, săvârșite într-un anumit teritoriu, cu intensitate sporită și efecte distructive asupra tuturor domeniilor vieții. Aceasta este o percepție generală despre criminalitate și activitatea criminală.

Într-un stil apropiat este definită criminalitatea de către autorul Mateuț Gh., potrivit căruia, sensul restrâns al criminalității semnifică totalitatea crimelor săvârșite în limitele unei perioade de timp determinate, într-o arie geografică determinată [166, p. 126].

Astfel, actul criminal reprezintă, în esență, expresia concretă a unui ansamblu de fapte (acțiuni și inacțiuni) care intră în conflict cu normele penale prin care sunt protejate cele mai importante valori sociale referitoare la viața și integritatea individului, familiei, societății și statului. Actele criminale comise primesc o expresie cantitativă, numerică și statistică, împreună îmbrăcând haina de criminalitate [136, p. 44].

Așadar, la intitularea normei penale de la art. 208 CP legiuitorul a folosit sintagma „activitate criminală”. Ea se folosește și în cazul primei modalități normative de atragere la activitatea criminală, pe când în tot restul textului acesteia se referă la esența faptei de instigare la infracțiune și determinare la săvârșirea unor fapte imorale. Aici ne apare întrebarea dacă săvârșirea unei infracțiuni și practicarea activității criminale sunt activități sinonime.

Inițial, credem că oricine din noi percepe activitatea criminală ca fiind mult mai periculoasă în comparație cu săvârșirea unei infracțiuni. De aceea am încercat să găsim diferențe prin a începe de la definirea activității criminale.

După cum s-a văzut din noțiunile prezentate mai sus, criminalitatea este un fenomen extrem de negativ, ce constă în săvârșirea unui ansamblu de infracțiuni, în mod sistematic și organizat, pe un anumit teritoriu și într-o anumită perioadă de timp. Respectiv, nu putem pune semnul egalității între activitatea criminală și infracțiune, în condițiile în care acestea presupun acțiuni specifice din punct de vedere cantitativ și al intensității.

Cu toate acestea, credem de cuviință să venim cu o succintă analiză privind modalitățile prin care se poate săvârși infracțiunea de la art. 208 CP, așa cum e prevăzută în varianta textului

actual. Respectiv, este necesar de caracterizat fiecare din cele trei modalități normative de comitere a infracțiunii, prima fiind atragerea minorilor la activitatea criminală.

Înainte de toate, urmează a fi menționat că, pentru a califica fapta în baza art.208 al Codului penal, este necesară prezența unei influențe îndreptate asupra minorului, indiferent de gradul și intensitatea acesteia, de aici rezultând și necesitatea ca inițiativa de a săvârși infracțiunea să-i aparțină de fiecare dată persoanei adulte. Dacă inițiativa de a comite infracțiunea împreună cu persoana adultă aparține minorului sau ambilor, atunci cele comise trebuie calificate în baza regulilor participației penale [144].

Deci, nu este relevant și nici necesar ca minorul să conștientizeze caracterul și gradul prejudiciabil a celor comise ca fiind o consecință a influenței psihice realizate de persoana care a atins vârsta de 18 ani, fiind suficientă înțelegerea de facto a celor comise de el.

Este lesne de observat că pentru aplicarea corectă a legii penale trebuie să explicăm minuțios conținutul acesteia, în cazul nostru, să talmăcim înțelesul termenului de „atragere”. Or, este absolut necesar ca conținutul normei penale să aibă un sens bine determinat, care să nu permită o interpretare diferită și, pe cale de consecință, să denatureze conținutul acesteia.

Pentru că în legislația penală autohtonă nu există o explicație a noțiunii de „atragere la activitatea criminală”, atât în doctrină, cât și în practică, acestei noțiuni i se atribuie înțelesuri diferite, chiar dacă există o hotărâre explicativă în acest sens.

De altfel, atunci când nu există o claritate a înțelesului unui termen, adevăratul lui sens poate fi identificat prin intermediul interpretării juridice, în special istorice și sistematice.

În acest sens, profesorul Gheorghe Avornic afirmă că „Dacă în lege nu este stabilită semnificația termenului respectiv, atunci trebuie să i se atribuie acel sens, care îi este caracteristic în știința și practica judiciară” [5, p. 441].

Mergând pe această cale, în doctrină găsim că atragerea reprezintă un proces de influențare activă asupra conștiinței minorului cu scopul de a-l determina la practicarea activității infracționale [230, p. 554].

Vorbind la concret despre infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM, atragerea constituie o acțiune de determinare, doar că reprezintă o modalitate neconcretizată a influenței exercitate în privința victimei. În acest sens, subscriem opiniei exprimate de Brînza S. și Stati V., potrivit cărora atragerea victimei la activitatea criminală reprezintă influențarea neconcretizată asupra acesteia, prin manipularea psihologică a victimei, când i se inoculează în conștiință modul criminal de viață sau când se realizează o racolare a acesteia într-un grup infracțional [27, p. 766].

Alți autori, precum Gîrlă L.G., Tabarcea Iu. M., sunt de părere că atragerea minorilor la activitatea criminală prezintă de fiecare dată un caracter neconcretizat, acțiunile persoanei adulte

presupunând în sine propaganda modului de viață criminal, recrutarea noilor adepți ai lumii interlope, care ar completa rândurile criminale, acțiuni care nu sunt îndreptate spre a-l determina pe minor la săvârșirea unei infracțiuni concrete [216, p. 420-421].

Astfel, prin atragerea minorilor la activitate criminală trebuie să înțelegem acele acțiuni, întreprinse de o persoană care a atins vârsta de 18 ani, în privința unui minor, acțiuni care nu au un caracter concretizat, cu scopul de a forma în conștiința minorului un mod antisocial de viață, când acesta este captat de viața criminală [188, p. 100].

Dacă facem comparație cu legislația penală rusă, în ceea ce privește dispoziția art. 208 CP RM, atunci constatăm că aici este utilizat doar termenul de atragere sub 2 forme (atragera concretizată și neconcretizată), rezultând faptul că legiuitorul rus în dispoziția normei de incriminare indică asupra unei singure modalități normative de săvârșire a faptei prejudiciabile.

Astfel, tâlmăcind înțelesul juridic al cuvântului atragere, cercetătorii au conchis asupra necesității interpretării acestuia atât sub forma atragerii concretizate, cât și a celei neconcretizate.

Art.224 din Codul penal al RSSM, în redacția din 1961 [67], se intitula „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la fapte amorale”, adică atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor.

Art.210 din CP al RSFSR în redacția din 1960 (actualmente abrogat) [262], se intitula „Atragerea minorului la activitate criminală”. Prin urmare, în sensul titlaturii existente la acel moment, atragerea era concepută atât în formă concretizată, cât și neconcretizată.

Ulterior, ca rezultat al adoptării Codului penal al Federației Ruse în redacția din 1996, sintagma „activitate criminală” din denumirea articolului a fost înlocuită cu termenul „infracțiune”. Cu toate acestea, actualmente părerile cercetătorilor cu referire la modalitățile pe care poate să le îmbrace acțiunea de atragere variază [96, p. 87].

Continuând să analizăm esența juridico-penală a „atragerii”, observăm că în lucrarea sa autorul Șevcenko N.P. evidențiază trei forme de atragere:

1) atragerea neconcretizată, fiind acțiunile făptuitorului îndreptate spre atragerea noilor persoane în grup, care sunt gata să ducă un mod de viață criminal și trezirea interesului de a comite infracțiuni;

2) atragerea concretizată, care se manifestă prin atragerea minorului la comiterea unei infracțiuni concrete, bine chibzuite de către matur. Acest tip de atragere este mai răspândit;

3) atragerea concretizată unde minorul are calitatea de coautor sau complice la comiterea infracțiunii bine gândite de către matur [270, p. 32].

Aplicând aceste forme ale acțiunii de atragere la sensul art.208 din CP RM, atunci observăm că primei forme îi corespunde acțiunea de atragere la activitatea criminală, iar celei de-a doua -

acțiunea de instigare a minorilor la săvârșirea infracțiunilor. Deci, legiuitorul autohton a abordat într-un mod diferit de legiuitorul rus acțiunea făptuitorului pentru atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Prima formă este una din cele mai dificile din punct de vedere al percepției practice, care practic nu poate fi dovedită (probată). Pregătirea minorului pentru comiterea unei infracțiuni presupune o activitate bine planificată și gândită din timp, cu scopul de a-i forma minorului o viziune antisocială. Aceasta poate fi sub formă de propagandă a modului antisocial de viață, cu expunerea unor exemple despre cât de interesantă și plină de aventuri poate fi viața încălcând legea.

Atragerea neconcretizată poate fi realizată atât prin modalități de informare (intelectuale), cât și prin intermediul aplicării forței fizice. Minorul este îmbunat, îi sunt lăudate unele trăsături de caracter pe care ar putea să le pună în evidență prin comiterea infracțiunii, i se insuflă modul parazitar de existență, propunându-i-se spre consum băuturi alcoolice, i se poate invoca dependența materială față de făptuitor și, totodată, minorul poate fi învățat să mânuiască unelte/arme etc.

Analizând în detaliu doctrina rusă pe segmentul definerii și calificării juridice a acțiunii de atragere la activitatea criminală, devine lesne de observat că interpretarea termenului de „atragere” este una destul de variată.

În acest sens, profesorul Vetrov N. I. susține că prin termenul de „atragere” trebuie de înțeles diferite acțiuni (influențarea psihică sau fizică), îndreptate spre trezirea la minor a dorinței de a participa la comiterea uneia sau a mai multor infracțiuni [210, p.119].

Autoarea Nikolaeva V. I. conchide că prin termenul de „atragere” trebuie de înțeles acțiunea îndreptată spre trezirea la minor a dorinței, aspirației, a determinării de a participa în calitate de autor (coautor), complice la comiterea infracțiunii [228, p. 347].

O altă viziune asupra termenului de „atragere” o prezintă autorul rus Hudeakov E., care susține că atragerea reprezintă inducerea unui anumit comportament, determinarea unei anumite activități sau atragerea de a lua parte la ea [268, p. 55].

Deci, din analiza opiniilor expuse în doctrina rusă, putem înțelege că toate aceste definiții sunt plauzibile și înglobează în sine diverse formulări ale activității ilegale a maturilor, care este îndreptată spre familiarizarea minorilor cu activitatea criminală.

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, prin „atragere” trebuie să înțelegem „acțiunea de determinare a cuiva, aducere a cuiva într-un loc sau într-o situație periculoasă, a ademini, a ispiti, a tenta” [121].

În același timp, doctrina națională nu ne oferă o tălmăcire aprofundată a înțelesului acțiunii penale de atragere, în contextul infracțiunii cercetate. Totodată, consultând dicționarele explicative, prin atragere putem înțelege și trezirea unui interes față de ceva [246] sau ispita de a fi înclinat spre o anumită acțiune, gest, decizie [265] etc.

Astfel, prin atragerea minorului la activitatea criminală trebuie să percepem acele acțiuni ale persoanei mature, îndreptate spre trezirea dorinței de a săvârși o infracțiune. Drept urmare, atragerea reprezintă întotdeauna o acțiune, esența manifestându-se prin influența asupra conștiinței și voinței minorului cu scopul trezirii entuziasmului și dorinței de a comite o infracțiune prevăzută de Codul penal. Determinarea unei asemenea atrageri rezidă din faptul că maturul nu limitează voința minorului, doar îi insuflă gândul despre infracțiune prin aplicarea diferitor metode de influență și de a trezi dorința de a comite o infracțiune concretă.

Potrivit pct.16 al Hotărârii Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii nr. 39 din 22 noiembrie 2004, modificată de Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.4 din 21.12.2015, prin atragerea minorilor la activitate criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor se înțeleg acțiunile îndreptate spre a-i provoca minorului dorința de a participa la săvârșirea uneia sau a câtorva infracțiuni, însoțite de aplicarea constrângerii fizice sau psihice, loviturilor, asigurărilor de nepedepsire, măgulirilor, amenințări, intimidări, înșelăciune, provocarea sentimentului de răzbunare, invidie și alte îndemnuri josnice, darea de sfaturi despre locul și modul de săvârșire a infracțiunii, promisiunii de a-i acorda minorului ajutor în recăpătarea obiectelor sustrase etc [144].

Deși prin această formulă de exprimare s-a urmărit scopul oferirii unei clarități în ceea ce privește atragerea minorilor la activitate criminală, totuși, credem că legiuitorul moldav nu a reușit să asigure înțelegerea clară a sensului de atragere, doar a complicat și mai mult lucrurile prin a pune semn de egalitate între două modalități normative (vorbim aici de atragere și instigare). Dimpotrivă, am sublinia mai mult sensul diferit al acțiunii de instigare la săvârșirea infracțiunii, ca modalitate normativă diferită a faptei prejudiciabile cu o semnificație separată. Anume din aceste motive au apărut și confuziile pe care le sesizează astăzi practicienii (a se vedea Anexa1) la calificarea faptelor ce cad sub incidența art. 208 din Codul penal.

Analizând practica judiciară pe marginea infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, deși nu am găsit vre-o cauză penală concretă în care făptuitorului să-i fie demonstrate acțiunile de atragere a minorului la activitatea criminală, totuși, de cele mai multe ori acțiunile făptuitorului au fost încadrate anume ca atragere la activitatea criminală.

De asemenea, în practica judiciară există cazuri când faptele infracționale sunt calificate și ca atragere la activitate criminală și ca instigare la săvârșirea infracțiunilor. Prin urmare, nu este

clar din ce motiv două modalități alternative de comitere a faptei prejudiciabile sunt confundate, fiind tratate ca având același sens, deși au înțelesuri și semnificații diferite. Spre exemplu, semnul egalității pus între două modalități normative de comitere a faptei prejudiciabile ni-l demonstrează următorul caz din practica judiciară: Instanța de fond a constatat că inculpatul B.F., având intenția de sustragere a bunului altei persoane, cunoscând despre faptul că nu va putea de sine stătător să comită infracțiunea în cauză, a atras în comiterea infracțiunii cunoscuții săi, și anume pe I.V., V.V. și O.G., care erau la acel moment minori, și împreună cu ei, la 07 iunie 20XX au sustras 30 de iepuri de la domiciliul lui P.G. Astfel, inculpatul a comis infracțiunea prevăzută de art. 208 alin. (1) Cod penal - atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor de o persoană care a atins vârsta de 18 ani [114].

Într-un caz similar, însă, acțiunile persoanei care a atras la săvârșirea infracțiunii un minor au fost calificate drept instigare. În speță, T.M., cunoscând despre faptul că XXXXX este minor, având scopul instigării ultimului la comiterea acestei infracțiuni, l-a instigat pe acesta să sustragă bunuri. Astfel, ca urmare a acțiunilor lui T. M. și minorului XXXXX, în noaptea de 02 spre 03 ianuarie 20XX au pătruns în ograda vilei situată în s. XXX r. XXX, ce-i aparține lui O. A., au sustras pe ascuns bunurile ultimului, pe care le-au ascuns, și au pricinuit un prejudiciu material considerabil în sumă totală de 7820 lei MD.

Instanța a conchis că întregul sistem de probe enumerate demonstrează faptul că inculpatul T. M. a comis infracțiunile imputate lui, inclusiv cea prevăzută la art. 208 alin. (1) Cod penal, adică instigarea minorului la comiterea infracțiunii [113].

Un alt caz din practica judiciară: la 09 iunie 2012, orele 03.00, inculpatul P.A., împreună cu P. E. și G. D., a pătruns pe teritoriul terasei restaurantului „Prut”, ce aparține SRL „Chaumax”, situată în or. XXX, str. Națională, de unde a sustras bunuri, cauzând părții vătămate daune în proporții considerabile, în mărime de 12.000 lei. Tot el, în noaptea de 26 spre 27 iunie 2012, orele 23.30, împreună cu P. E., G. D. și M. C., s-a deplasat cu automobilul BMW 730, n/î UN AZ 667, la marginea s. XXX, r-nul Ungheni, unde P.E. și M. C. au rămas să aștepte în automobil, iar P. A. împreună cu G. D. au luat cagulele și s-au îndreptat spre stația peco, ce aparține SRL „XXX”, cu intenția de a ataca operatorii și a sustrage bani din incinta stației, însă au fost demascați de colaboratorii de poliție, care erau dislocați pe teritoriul stației respective.

Tot el, la 09 și 26 iunie 2012, a atras-o și a instigat-o pe minora G. D., născută la 16 iulie 1994, la săvârșirea infracțiunilor menționate. Instanța a aplicat pedeapsa, în baza art. 208 alin. (1) Cod penal, de 1 an închisoare [117].

În contextul dat, este extrem de important ca practicienii, cei ce aplică legea, să sesizeze faptul că în dispoziția normei de incriminare a art. 208 CP RM sunt indicate trei modalități normative de comitere a infracțiunii, care au înțelesuri diferite.

Mulți specialiști ai domeniului juridic sunt induși în eroare din motiv că titlul articolului „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale” nu corespunde cu esența faptelor descrise în acesta.

Deci, nu poate fi sesizată cu precizie latura obiectivă a infracțiunii discutate. De fapt, în conținutul normei sunt indicate mai multe modalitățile normative de comitere a faptei prejudiciabile, fapt care creează confuzii între instigare ca formă a participației și atragerea minorului la activități criminale, mai ales că se mai adaugă și acțiunile de determinare la săvârșirea unor fapte imorale.

În scopul eficientizării practicii de aplicare a normei prevăzute la art.208 CP al RM, precum și în scopul evitării unor confuzii în procesul calificării, considerăm absolut necesară modificarea titlaturii articolului 208 CP RM, după cum urmează: „Instigarea minorului la săvârșirea infracțiunilor”. Cu indicarea expresă la alin.(1) „Determinarea minorului, prin orice metodă, la săvârșirea unei infracțiuni”.

În sensul propunerii înaintate, termenul de instigare la infracțiune ar include atât acțiuni de atragere, cât și de determinare, având ca scop final atragerea minorului la infracțiune. Deci, instigarea ar însemna nu altceva decât atragerea și/sau determinarea la o anumită faptă infracțională prin ademenire, tentare, trezirea interesului de a săvârși infracțiuni etc. Drept urmare, prin prisma propunerilor înaintate, s-ar atinge scopul uniformizării termenilor și expresiilor din Codul penal, deoarece această formulare ar fi una similară prevederilor art. 42 alin. (4) CP al RM.

Modificarea titlaturii articolului ar ușura semnificativ percepția acestuia de către practicieni. Determinarea, în sensul propunerii înaintate, ar prevedea acțiunea făptuitorului îndreptată spre convingerea minorului de a săvârși o infracțiune.

Prin sintagma „prin orice metodă” se va înțelege absolut toate metodele posibile de săvârșire a infracțiunii. Astfel, dispoziția incriminatoare ar cuprinde întreg spectrul de metode și procedee existente de săvârșire a infracțiunii în discuție, fără excepție.

După noi, în contextul normei incriminate la art.208 CP RM, nici într-un caz nu poate fi pus semnul egalității între cele două modalități normative de atragere a minorilor la activitatea criminală și instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor, cu atât mai mult că în dispoziția normei de incriminare este prezentă conjuncția „sau”, care demonstrează că au conotații diferite.

Deci, suntem total de acord cu faptul că atragerea minorului la activitatea criminală reprezintă influențarea neconcretizată a acestuia, prin manipularea psihologică a victimei, când i

se inoculează în conștiință modul criminal de viață sau când se întreprinde o racolare a acesteia într-un grup infracțional [30, p.1053].

Însă mai este important de menționat aici și faptul că implicarea directă a minorului în săvârșirea unei infracțiuni alături de infractorul matur, sub acoperirea și ghidarea lui, prezintă un pericol social mai sporit în comparație cu îndemnul sau, cum se exprimă legiuitorul, instigarea la infracțiune sau determinarea la săvârșirea faptelor imorale. Mai mult, pericolul se amplifică atunci când o singură participare la infracțiune alături de maturul organizator este urmată de implicarea lui în săvârșirea mai multor infracțiuni în mod sistematic, formându-i acestuia deprinderi și dependență de infracțiune, eventual, făcându-l membru al unui grup de infractori sau chiar al unei organizații criminale, creându-i minorului senzația de protecție, încredere și siguranță.

De aceea fapta de instigare a minorului la săvârșirea infracțiunii și atragerea în activitatea criminală urmează a fi delimitată de cea a determinării acestuia la săvârșirea unei fapte imorale. Astfel, în privința determinării minorilor la săvârșirea unor fapte imorale, propunem decriminalizarea acestei fapte, aducând-o în zona răspunderii contravenționale.

Astfel, consultând DEX în privința sensului acțiunii de „atragere”, aflăm că acesta este sinonim cu acțiunea de aducere a cuiva într-un loc sau într-o situație periculoasă. Aceeași sursă ne arată că atragerea este realizată prin acțiuni de a ademeni, a fascina, a fermeca, a ispiti, a tenta, a încânta.

Raportând sensul acțiunii de atragere la cea a activității criminale, înțelegem că atragerea la activitatea criminală ar consta în acțiunea de a aduce pe cineva în mediul criminal prin acțiuni de ademenire, tentare, fascinare etc. Prin urmare, după cum e ușor de observat, atragerea minorului în activitatea criminală e altceva decât instigarea lui la săvârșirea unei infracțiuni.

În primul caz, are loc acțiunea de atragere, prin metode specifice acesteia, a minorului într-o activitate (criminală), aceasta fiind înțeleasă ca un șir de acțiuni consecutive, deci, este o îndeletnicire a minorului, un stil de viață anume.

Prin acțiunea de instigare se înțelege faptul de a se decide sau de a decide pe cineva la o acțiune, a servi drept cauză pentru apariția sau dezvoltarea unui fapt.

Prima se realizează pe calea creării unor condiții ce ar trezi minorului interesul sau l-ar impune să fure, să bată, să amenințe etc. La concret, acestea ar consta în justificarea ideii pe care se fondează infracțiunea, prezentarea avantajelor. De cealaltă parte, prin atragerea minorului în activitatea criminală, făptuitorul deseori urmărește tragerea foloaselor pentru sine de pe urma activității criminale a minorului, respectiv, tinde să perpetueze activitatea acestuia alături de el.

Vorbind despre instigarea la infracțiune, acesta poate fi definită cu ajutorul conceptului bine cunoscut în psihologie – manipulare.

Astfel, manipularea poate fi caracterizată ca fiind impactul psihologic utilizat pentru obținerea foloaselor, prin intermediul intențiilor ascunse, manifestate de către manipulator, care impune terțului o anumită conduită [219, p. 30].

De fapt, în dreptul penal manipularea este percepută mai mult ca o instigare decât ca o determinare la infracțiune. Or, figura manipulării în dreptul penal este de obicei înțeleasă ca un inductor sau instigator și are un reproș penal, așa cum este cazul autorului material al infracțiunii.

Totuși, pentru ca manipularea să fie considerată la calificare, se cere întrunirea unor precondiții, cum ar fi:

1) Existența unei ținte asupra căreia se va influența; aici se mizează pe calitățile negative ale minorilor, și anume: răutate, agresivitate, iritabilitate, sugestibilitate crescută;

2) Posibilitatea de a opera cu informația: minorului i se fac diferite promisiuni, i se spun minciuni, se folosesc toate mijloacele posibile de convingere, se amenință cu aplicarea sau chiar se aplică forța fizică;

3) Caracterul ascuns al manipulării; se tănuiește nu faptul manipulării, ci intențiile adevărate ale manipulatorului;

4) Se pune miză pe executarea întocmai a sarcinilor, în urma influenței din partea manipulatorului.

Manipularea poate fi realizată cu ajutorul folosirii calităților personale ale celor implicați: recunoașterea faptului că minorul este o personalitate reprezintă o măsură impusă și are loc atunci când constrângerea și înșelăciunea nu pot fi folosite. În acest proces este importat ca minorul să simtă că este o personalitate și nu o jucărie în mâinile cuiva. Aceasta poate avea loc dacă maturul îl face să vrea să răspundă pentru acțiunile săvârșite. Esența manipulării constă în tendința de a transpune responsabilitatea pentru faptele săvârșite de pe umerii manipulatorului pe cei ai manipulatului (minorului) [188, p. 101].

În literatura de specialitate mai sunt întâlnite diverse căi de realizare a instigării. Bunăoară, în lucrarea sa, Speranschi C.C. indică asupra procedeele aplicate asupra minorilor în cazul instigării, precum: îmbunarea, laudarea anumitor trăsături de caracter ale minorului, cultivarea sentimentelor și dezvoltarea instinctelor neschimbate, propagarea modului de viață parazitar, îndemnul de a consuma băuturi alcoolice, dependența materială, precum și antrenarea deprinderilor și priceperilor chiar la locul infracțiunii [256, p.84-85].

De asemenea, instigarea, fiind privită de doctrină și ca o atragere concretizată, este considerată ca fiind cea mai răspândită și tangibilă modalitate normativă de săvârșire a infracțiunii cercetate.

Astfel, în contextul dat, se mai apreciază că instigarea minorului la săvârșirea infracțiunilor, în dezvoltarea sa logică, are trei etape:

1. Influența asupra minorului, trezirea dorinței de a comite infracțiuni;
2. Apariția deciziei de a comite infracțiunea;
3. Comiterea propriu-zisă a infracțiunii.

Cât privește opiniile doctrinarilor autohtoni privind identificarea acțiunilor ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, S. Brînză și V. Stati consideră că instigarea victimei la săvârșirea infracțiunilor constituie o influențare concretizată asupra acesteia, având ca efect crearea în conștiința victimei a unei intenții de săvârșire a infracțiunii [30, p. 1053].

Astfel, autorii menționați ne prezintă următorul algoritm al calificării cazurilor de instigare a victimei la săvârșirea infracțiunilor:

a) dacă făptuitorul influențează asupra unui minor, pasibil de răspundere penală, care a săvârșit infracțiunea de sine stătător, la instigarea făptuitorului, atunci ultimul trebuie tras la răspundere atât conform art. 208 CP RM, cât și pentru instigarea la infracțiunea care a fost săvârșită de către minor, pe când minorul urmează a fi atras la răspundere pentru infracțiunea pe care a săvârșit-o [30, p. 1054];

b) dacă, într-o situație similară, infracțiunea este săvârșită de către minor împreună cu făptuitorul, atunci ultimul va trebui să răspundă potrivit art.208 CP RM, precum și pentru coautoratul la infracțiunea respectivă; minorului îi va fi incriminat coautoratul la infracțiunea concretă respectivă; dacă norma privind infracțiunea respectivă conține prevederea referitoare la modalitatea agravată „de două sau mai multe persoane”, circumstanța agravantă va fi incriminată atât făptuitorului, cât și minorului [30, p. 1054];

c) dacă, într-o situație similară, minorul nu a dus până la capăt executarea infracțiunii, din cauze independente de voința lui, făptuitorul trebuie să răspundă pentru infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM, precum și pentru tentativă la infracțiunea respectivă, în plus le va fi aplicată agravanta „de două sau mai multe persoane” [30, p. 1054];

d) dacă, într-o situație similară, minorul nu a încercat să săvârșească infracțiunea, la care este instigat, făptuitorul trebuie tras la răspundere în conformitate cu art.208 CP RM, precum și pentru pregătirea infracțiunii respective [30, p. 1054];

e) dacă făptuitorul influențează asupra unui minor, care nu este pasibil de răspundere penală, atunci, în cazul în care acest minor săvârșește de sine stătător sau împreună cu făptuitorul o faptă penală, făptuitorul va fi tras la răspundere conform art.208 CP RM, precum și în calitate de autor al infracțiunii respective [30, p. 1054]. Or, atașamentul mediocru contribuie la săvârșirea

de către matur a infracțiunii prin intermediul unei persoane care acționează nevinovat sau nu are calitate de subiect al infracțiunii. În practica judiciară astfel de cazuri sunt mai rare. Dar gradul de pericol al acestor infracțiuni nu se diminuează. În astfel de cazuri, răspunderea maturului trebuie examinată prin cumul, dat fiind faptul că prin acțiunile sale ultimul aduce daune relațiilor sociale, care constituie obiectul infracțiunii săvârșite de minor și corelează cu buna dezvoltare a acestuia.

De altfel, susținem poziția autorului Иванов В. Ф., care conchide că dacă adultul, instigând minorul la acțiuni antisociale, este sigur că acțiunile lui nu se pot răsfrânge negativ asupra dezvoltării morale a minorului în măsura în care ultimul nu este capabil să înțeleagă esența și caracterul faptelor pe care le comite, atunci acțiunile adultului pot fi examinate prin prisma folosirii minorului în calitate de „armă oarbă” [211, p. 37];

f) dacă, într-o situație similară, minorul nu a încercat să săvârșească infracțiunea la care era instigat, făptuitorul va fi tras la răspundere numai conform art. 208 CP RM [30, p. 1054].

Tot în privința regulilor de calificare, grupul de autori Kovaliova M.I., Frolova E.A., Efrimova M.A. consideră că, dacă pedeapsa pentru infracțiunea la care a fost instigat minorul este mai mică decât cea prevăzută pentru infracțiunea cercetată de către noi, atunci acțiunile făptuitorului trebuie calificate doar ca instigare. Iar dacă pedeapsa pentru infracțiunea la care a fost instigat minorul este mai mare, atunci făptașul trebuie să răspundă cumulativ pentru infracțiunea de atragere a minorului la activități criminale și pentru complicitate prin instigare la comiterea unei alte infracțiuni concrete [261, p. 409].

După noi, această abordare este una inacceptabilă. O abordare mai corectă ar fi dacă acțiunile de instigare ale maturului în privința minorului întotdeauna ar fi calificate cumulativ, atunci când este necesar de stabilit dacă minorul a comis infracțiunea sub influența maturilor sau nu.

Pe lângă această abordare, mai găsim adecvată și opinia savantului R. R. Galikbarov, care susține ideea precum că săvârșirea de comun a infracțiunii de către mai multe persoane, atunci când este implicată forța fizică a persoanelor considerate incapabile, care nu au atins vârsta răspunderii penale, sau ale altor persoane care nu pot fi atrase la răspundere penală, aceasta poate fi considerată drept o infracțiune comisă în grup. Autorul propune calificarea acestor fapte drept comiterea infracțiunilor de către un grup de persoane, deși la răspundere vor fi atrase doar persoanele pasibile de răspundere penală [211, p. 42].

Sistematizând toate regulile de calificare propuse de autorii citați mai sus, considerăm posibilă și varianta de calificare potrivit căreia, în cazul în care la săvârșirea infracțiunii au participat un matur și un minor, chiar dacă acesta nu are vârsta atragerii la răspundere, infracțiunea să fie considerată a fi săvârșită de două sau mai multe persoane.

Potrivit Hotărârei Plenului CSJ a RM „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor” Nr.11 din 24.12.2012, aplicarea circumstanței agravante prevăzute la art.145 alin.(2) lit. i) CP al RM („de două sau mai multe persoane”) presupune trei ipoteze alternative: 1) săvârșirea omorului de doi sau mai mulți coautori; 2) săvârșirea omorului de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane care nu întrunesc aceste semne (de ex., nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.); 3) săvârșirea omorului de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu întrunește aceste semne (de exemplu, nu a atins vârsta răspunderii penale, este iresponsabilă etc.). În primul rând, omorul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la comiterea faptei au participat în comun doi sau mai mulți coautori, în lipsa unei înțelegeri prealabile între ei, cât și în cazul în care la comiterea faptei au luat parte doi sau mai mulți coautori care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea în comun a omorului [147, p. 162].

Astfel, dacă maturul comite o infracțiune împreună cu un minor, dar acesta nu poartă răspundere penală, atunci maturul va fi atras la răspundere conform art. 208 CP RM, dar și pentru infracțiunea propriu-zisă pe care a comis-o, săvârșită de două sau mai multe persoane.

De altfel, în aceeași privință se expune și autorul Tuktarova I. N., care propune calificarea cazurilor de săvârșire a infracțiunilor prin participare atât de către subiecții infracțiunii, cât și de către cei ce nu au vârsta atragerii la răspundere penală, conform regulii de calificare a infracțiunilor comise în grup.

De aceeași părere este și autorul A. P. Kozlov, care susține că, dacă maturul săvârșește o infracțiune împreună cu un minor ce nu este pasibil de răspundere penală, atunci nu este vorba despre complicitate și, respectiv, persoana matură trebuie să poarte răspundere nu doar pentru infracțiunea de atragere a minorului la activitatea criminală sau determinarea lui la săvârșirea unor fapte imorale, dar și pentru infracțiunea propriu-zisă, care s-a comis în grup.

Mai mult, în același context, o opinie cu totul specială este susținută de către Tukratova I. N., și anume necesitatea de a adăuga circumstanța agravantă „infracțiune săvârșită în prezența minorului” [259, p. 13]. O astfel de propunere este argumentată de faptul că săvârșirea infracțiunilor de omor, viol, tortură etc. (care de cele mai multe ori au loc în condiții casnice), săvârșite în prezența minorilor, au consecințe grave pentru buna dezvoltare a acestora. Astfel de experiențe nu trec neobservate și cauzează traume psihologice de lungă durată.

Totodată, autoarea susține ideea precum că pedeapsa în astfel de cazuri trebuie înăsprită, dacă este demonstrat că prezența minorului este conștientizată de către matur care, la rândul său,

trebuie să fie subiect al răspunderii penale. Noi, însă, considerăm că adăugarea unei astfel de agravante ar fi de prisos, dat fiind faptul că aceasta se regăsește în cazurile enumerate anterior.

În ipoteza instigării la săvârșirea infracțiunii a unui minor care nu are vârsta răspunderii penale, persoana adultă trebuie să răspundă penal atât pentru fapta prevăzută la art. 208 Cod penal, cât și pentru comiterea infracțiunii concrete, în calitate de autor imediat. Aceeași soluție de calificare trebuie reținută și în situația în care minorul nu poate fi supus răspunderii penale pentru fapta comisă, ca rezultat al influenței exercitate de persoana adultă, din cauza iresponsabilității sau altor împrejurări prevăzute de lege (de exemplu, constrângerea fizică sau psihică) [144].

În cazul în care la infracțiunile săvârșite de minori participă adulții urmează să se stabilească caracterul relațiilor dintre majori și minori, acest aspect având importanță primordială la încadrarea juridică corectă a faptei și stabilirea rolului fiecărui participant la comiterea infracțiunii, precum și pentru stabilirea rolului persoanei adulte în atragerea minorului la acțiunile ilegale prevăzute la art.208 Cod penal [144].

Ținem să menționăm că determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale poate fi realizează prin diferite acțiuni (promisiune, înșelăciune, amenințare, intimidare, tănuirea unor informații despre minor, favorizare etc.), chiar dacă unele pot fi comune cu cele ale atragerii, implicării lor în activitatea criminală.

Astfel, ajungând să vorbim și despre a treia modalitate de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 208 CP, adică cea de determinare a minorului, ținem să arătăm opiniile identificate în literatura de specialitate asupra căilor prin care se realizează determinare, și anume:

Prin promisiuni trebuie să înțelegem diferite declarații despre intenția de a realiza în viitor anumite acțiuni favorabile pentru persoana influențată, manifestate prin: remunerări, asigurarea unui alibi după săvârșirea infracțiunii, oferirea unei recompense financiare rudelor etc.

Înșelăciunea presupune inducerea intenționată în eroare sau susținerea unei idei greșite cu scopul de a forma o intenție în interesul înșelătorului sau a terțelor persoane. Înșelăciunea are drept scop nu doar inducerea în eroare a minorului, dar și tendința de a dirija spre adaptarea unui anumit comportament.

Amenințarea reprezintă atragerea forțată a minorul la activitatea criminală, reprezentând o varietate a violenței psihice manifestate prin promisiunea de a cauza careva urmări nefavorabile îndreptate spre suprimarea voinței ultimului. Un aspect importat îl reprezintă faptul că amenințarea trebuie să fie una reală, adică persoana amenințată trebuie să aibă un temei real pentru frică în cazul în care va avea loc realizarea amenințării. În caz contrar, amenințarea nu se va deosebi cu nimic de acord, cerere sau propunere.

Totodată, amenințarea poate fi tălmăcită ca o formă a violenței psihice, care se manifestă prin intimidare, promisiunea de a cauza minorului neplăceri. Amenințările pot fi îndreptate nu neapărat în adresa minorului, dar și către părinții sau persoanele apropiate acestuia [247, p. 7].

Intimidarea minorului și determinarea de a săvârși fapte imorale poate fi însoțită de amenințarea cu distrugerea și/sau deteriorarea bunurilor materiale. Amenințarea poate fi realizată în mod verbal, scris, la telefon sau, mai nou, prin intermediul rețelelor de socializare sau a diferitor aplicații, instalate în telefoanele performante.

Alte semne ale determinării pot fi: declanșarea dorinței de răzbunare, invidia, acordarea unei recompense financiare, înaintarea diferitor rugăminți insistente, trasarea indicațiilor, lingușirea, asigurarea de impunitate.

Dat fiind faptul că există o varietate foarte largă de modalități ale determinării de a săvârși fapte imorale, precum și în contextul evoluției în domeniul tehnologiilor informaționale, în textul de mai sus am făcut referință doar la acțiunile antisociale cele mai frecvent întâlnite.

În cele ce urmează vom arăta și alte semne ale realizării laturii obiective de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale.

Potrivit autorilor Korovin E.P., Bavsun M.B., și Popov P.B., pot fi considerate drept metode lingușirile, convingerile că infractorii vor scăpa de pedeapsa penală, rugămințile, propunerile, oferirea unei recompense financiare. Unii infractori mizează pe provocarea sentimentului de invidie și aspirații egoiste, aceasta, de asemenea, făcând parte din metodele de realizare a determinării [233, p.58].

Propunerea lansată minorilor de a consuma băuturi alcoolice sau înclinarea acestora spre consumul sistematic pot servi drept catalizator pentru impunerea unei datorii, lansarea unor promisiuni nefondate sau realizarea unor fapte negândite. Astfel, treptat minorii cad în plasa infractorilor, fiind atrași în lumea criminală.

În afară de acțiunea de determinare, care se pedepsește penal, una din faptele imorale ar fi consumul în comun a băuturilor alcoolice. Or, acesta poate fi considerat ca o premisă sau o etapă a activității de atragere a minorilor la activitatea criminală, nicidecum o metodă.

Toate aceste categorii de acțiuni, prin care se ajunge la determinarea minorului de a recurge la săvârșirea faptelor imorale, pot fi divizate cu ușurință în două mari categorii de semne/modalități: de convingere și de constrângere. Această metodă de separare se fundamentează și pe abordarea unor renumiți autori ruși, potrivit cărora, metodele de bază de influențare asupra minorilor pot fi clasificate în două categorii:

1. Convingerea – fără aplicarea forței fizice;
2. Constrângerea – cu aplicarea forței fizice și a amenințărilor.

Clasificarea dată ne va permite să determinăm gradul de influență asupra minorului, precum și pericolul social pe care îl au acțiunile infractorului [233, p. 59].

Prima modalitate se dovedește a fi mai periculoasă și generează un pericol social mai mare, dat fiind faptul că prin convingere se acționează asupra conștiinței și voinței minorului.

În cazul aplicării violenței fizice și/sau psihice, minorul este în drept/în posibilitatea de a face o alegere: pe de o parte, interesele și bunurile ocrotite de legea penală, iar pe de altă parte, actul infracțional prin săvârșirea căruia își va securiza existența sau va fi îngădit de careva urmări nefavorabile.

Astfel, considerăm că gradul pericolului social generat în cazul convingerii va fi mult mai diminuat, decât în cazul constrângerii. Or, constrângerea psihică sau fizică poate avea și ea urmări distincte asupra minorului, chiar dacă a săvârșit ulterior infracțiunea sau nu. Mai mult, constrângerea este o circumstanță agravantă (alin. 3 art. 208). De asemenea, am mai adăuga că în cazul aplicării de către infractor a măsurilor de convingere, minorului nu i se aduce niciun prejudiciu, dacă el conștientizează faptul, și nu va fi înduplecat la săvârșirea infracțiunii, respectiv, are posibilitatea de a comunica părinților, deoarece nu este constrâns fizic prin violență.

Totalizând studiul asupra acțiunilor de atragere și instigare la infracțiune (determinarea la fapte imorale), precum și după o amănunțită analiză a conținutului normei de la art. 208 CP, constatăm o incertitudine a modalităților de săvârșire a infracțiunii examinate, în contextul în care legiuitorul pune pe același cântar atragerea, instigarea minorului la activitatea criminală și determinarea minorului la săvârșirea faptelor imorale.

La prima vedere, se pare că acestea sunt trei fapte penale distincte și nu trei acțiuni/modalități de săvârșire a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. Prin urmare, stilul formulării textului actual al normei cercetate creează prea multe confuzii pentru cei ce aplică legea penală, mai ales că instigarea este o formă a participației penale calificată în prezența subiecților infracțiunii pasibili de răspundere penală conform criteriului de vârstă. Pe de altă parte, stilul echivoc de expunere a autorului creează condiții de calificare eronată a respectivelor fapte, oferind infractorilor posibilitate de a se inspira din textul legii sau de a inventa metode noi.

Drept concluzie privind analiza acțiunii de atragere raportată la cea a instigării, precum și la cea a determinării, considerăm că, de fapt, acțiunea de instigare include în sine atât atragerea, cât și determinarea. Atragerea înseamnă o acțiune de determinare, tentare, ademenire etc., de aceea considerăm că faptele infracționale de atragere a minorilor în activități criminale și cele de instigare la săvârșirea infracțiunilor trebuie să fie incriminate separat de acțiunea de determinare a

minorilor la săvârșirea faptelor imorale, care ar trebui să fie incriminată în Codul contravențional al RM, dat fiind faptul că pericolul social al acestora nu este de natură penală.

Continuând analiza acțiunii de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale ca modalitate normativă, observăm că legiuitorul o încadrează la fel ca atragerea și instigarea, fapta asimilată și determinarea. Astfel, în cazul determinării minorilor la săvârșirea unor fapte imorale, acțiunea făptuitorului este îndreptată spre a îl face să se decidă de a lua parte la cerșetorie, jocuri de noroc sau desfrâu. Instigarea minorului la săvârșirea acțiunilor infracționale poate avea loc în baza provocării din partea maturului, a dorinței de răzbunare, invidiei, urii etc [34, p. 425].

Înșelăciunea, ca formă a determinării, constă în faptul adresării către minor pentru ca el să săvârșească unele acțiuni, care pentru el nu poartă un caracter infracțional. Minorul nu conștientizează faptul criminal al acțiunilor sale, ci, în temeiul informației primite de la matur, el benevol e indus în eroare privitor la cele săvârșite de el [34, p. 425].

Pentru a înțelege esența faptelor imorale, ca acțiuni ale laturii obiective ce caracterizează infracțiunea examinată, este extrem de important să definim termenul de moralitate.

Așadar, termenul de morală (provenit din latinescul *mos, mores* – obicei) desemnează un anume cod special, un ansamblu de reguli cărora fiecare individ trebuie să i se conformeze pentru a fi acceptat în societate. „Morală reprezintă, astfel, totalitatea convingerilor, atitudinilor, deprinderilor, sentimentelor reflectate în principii, norme, reguli determinate istoric și social, care reglementează comportamentul și raporturile indivizilor între ei, precum și dintre aceștia și colectivitate (familie, grup, clasă, națiune, societate), în funcție de categoriile bine, rău, datorie, dreptate, nedreptate și a căror respectare se întemeiază pe conștiința și pe opinia publică” [99].

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, cuvântul „morală” înseamnă ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor reflectate și fixate în principii, norme, reguli, determinate istoric și social, care reglementează comportarea și raporturile indivizilor între ei, precum și dintre aceștia și colectivitate și a căror respectare se întemeiază pe conștiință și pe opinia publică [122].

În aceeași ordine de idei, valorile morale, în cea mai comună înțelegere, reprezintă standarde ale binelui pe care le asumăm, la nivel individual sau comunitar [186, p. 16].

Totuși, morală ni se prezintă sub forma unui discurs normativ și imperativ, care rezultă din opoziția dintre Bine și Rău, concepute ca valori iminente vieții oamenilor [185, P. 42]. Morală ține de probleme referitoare la drepturile omului, la respectul proprietății și a vieții celuilalt, la compasiune.

Astfel, putem concluziona că faptele imorale reprezintă ansamblul de fapte (acțiuni sau inacțiuni) care, odată comise, sunt în detrimentul individului și al societății.

Potrivit dispoziției normei de incriminare prevăzute de art.208 Cod penal al RM, drept fapte imorale sunt expres indicate în textul legii: cerșetoria, jocurile de noroc și desfrâul.

În mod evident, drepturile copiilor trebuie protejate și respectate, nicidecum încălcate. Practicarea cerșetoriei de către copii, în particular sau de către părinți împreună cu copiii, reprezintă o atingere a drepturilor acestora, precum și încălcarea mai multor norme care condamnă această practică ca fiind distructivă și dăunătoare copiilor, însă nu e specifică dreptului penal.

În acest sens, menționăm că Comisia Europeană a realizat în 2011-2013 Studiul privind Tipologia și politica de răspuns privind cerșetoria practică de copii în Uniunea Europeană. Cercetarea a cuprins 13 țări UE și 2 țări din afara UE, 30 de orașe europene și a avut drept scop obținerea imaginii reale a fenomenului cerșetoriei practicate de copii în Europa, precum și impactul acesteia asupra garantării respectării și implementării drepturilor copilului [37].

Astfel, raportul final de studiu a constatat că cerșetoria defavorizează copii, prezintă un pericol grav pentru sănătatea și buna dezvoltare a acestora, deseori stigmatizând copiii implicați și împiedicându-i pe aceștia în exercitarea corespunzătoare a drepturilor lor.

Prin cerșetorie trebuie de înțeles fapta persoanei care apelează, în mod repetat (sistematic), la mila publicului, cerând ajutor material, indiferent dacă are sau nu capacitatea de a munci [30, p. 1055].

Chestiunea implicării minorilor în cerșetorie este prevăzută de Convenția nr. 182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor, în vigoare pentru RM din 14.06.2003. Prin conținutul acesteia (art. 3), cerșetoria este calificată ca formă gravă a muncii copilului – muncile care, prin natura lor sau prin condițiile în care se exercită, sunt susceptibile să dăuneze sănătății, securității sau moralității copilului. Deși, în sine, cerșetoria nu este o muncă, scopul de a „produce” al acestei acțiuni o poate califica drept o formă a muncii și exploatarea copiilor în vederea obținerii de venituri [89].

Legea nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, la art. 8, pct. c), califică copiii care practică vagabondajul, cerșetoria, prostituția, alături de copiii supuși violenței, neglijați, abandonați sau ai căror părinți au decedat, ca fiind copii în situație de risc [162]. Deci, toate aceste fapte imorale la care sunt supuși minorii, îi aduc în zona de risc, de vulnerabilitate, favorabilă pentru infractori de a-i atrage să participe la săvârșirea infracțiunilor sau să-i determine să săvârșescă fapte imorale. Respectiv, aceste fapte imorale pot avea ca efect infracțiunea, dar nu sunt infracțiuni prin esență.

În același context, este important să menționăm că impunerea sau implicarea copiilor, alături de mături, la acțiuni de cerșetorie ar putea constitui temei pentru decăderea din drepturile părintești, prin aplicarea art. 67 din Codului familiei [47] nr.1316 din 26.10.2000 – abuzul de

drepturile părintești, eschivarea de la exercitarea obligațiilor părintești și comportare amorală care influențează negativ asupra copilului.

În final, rămâne de remarcat faptul că practicarea cerșetoriei în sine nu constituie o infracțiune, respectiv, determinarea minorului să cerșească pentru sine sau pentru părinți ori pentru o altă persoană decât părinții, în mod unitar, de asemenea nu o constituie. Respectiv, această acțiune nu trebuie confundată cu organizarea cerșetoriei, faptă care se alcătuiește din mai multe acțiuni consecutive în scop de îmbogățire (cupiditate) și se interzice de legea penală. Or, potrivit art. 302 al CP – organizarea cerșetoriei cu scopul de a obține pentru sine sau pentru altul foloase materiale injuste, se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 1350 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

Continuând discuția privind acțiunile de determinare a minorilor la săvârșirea de fapte imorale, menționăm că prin ele urmează de înțeles acțiunile îndreptate spre a incita dorința minorului să săvârșească fapte imorale, precum și activitatea făptuitorului îndreptată spre crearea de condiții propice săvârșirii unor asemenea acte. De exemplu, procurarea locului, recrutarea jucătorilor, punerea la dispoziție a mijloacelor necesare, cum ar fi cărțile de joc, fișele, ruletele, mesele de joc, mijloace care solicită un ajutor material, prin afișarea unor anunțuri care apelează la mila publicului [7, p. 425].

Potrivit art. 2 al Legii Nr. 291 din 16.12.2016 cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc, există următoarea explicație a termenului joc de noroc – activitate desfășurată conform regulilor stabilite, bazată pe risc, care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: permite a câștiga bani, alte bunuri sau drepturi patrimoniale, ca urmare a oferirii publice de către organizator a unui potențial câștig și a acceptării ofertei de către participant, cu perceperea taxei de participare directe (mizei de joc) sau indirecte, câștigurile fiind atribuite prin selecția aleatorie a rezultatelor evenimentelor care fac obiectul jocului (cu excepția pariurilor pentru competițiile/evenimentele sportive), indiferent de modul de producere a acestora [157].

Potrivit acestei legi, participarea la jocurile de noroc (cu excepția loteriilor și jocurilor abilitate) a persoanelor ce nu au împlinit vârsta de 18 ani se interzice.

Așadar, determinarea minorilor la participarea la loterie sau la jocuri de abilitate nu intră sub incidența art.208 CP RM. Or, în temeiul Legii cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc, loteria reprezintă un joc de noroc în grup sau în masă, în care sunt folosite rezultatele pur aleatorii ale unor evenimente ce constau din extrageri de mijloace de joc specifice sau auxiliare (indiferent de procedurile și mijloacele de joc utilizate pentru efectuarea extragerilor), conform schemei stabilite în regulile de desfășurare a jocului de noroc. De cealaltă parte, jocurile

de abilitate [124] reprezintă acele jocuri unde este necesar de a demonstra anumite aptitudini, deprinderi, obiceiuri legate de ceva.

Pe întreg teritoriul Republicii Moldova se permite organizarea și desfășurarea (inclusiv prin aplicarea sistemului electronic de loterii) a următoarelor tipuri de loterii:

- în funcție de varietate: cifrică; clasică; momentană;
- după metoda desfășurării: cu tiraje; fără tiraje;
- după modul de formare a fondului de câștiguri: în bani; în obiecte; combinate.

În funcție de varietatea lor, potrivit art. 21, 22 și 23 incluse în Capitolul V („Organizarea și desfășurarea loteriilor”) din Legea Nr.291/2016, deosebim:

Loteria cifrică - o loterie cu tiraje, care folosește rezultate pur aleatorii ale unor evenimente ce constau din extrageri de numere, simboluri, litere și/sau semne, indiferent de procedurile și caracteristicile mijloacelor de joc utilizate pentru efectuarea extragerilor (lototron, roți etc.), care nu se desfășoară în prezența fizică a jucătorilor;

Loteria clasică - o loterie cu tiraje care folosește rezultate pur aleatorii ale unor evenimente ce constau din extrageri de numere și serii de mijloace de joc specifice, indiferent de procedurile și caracteristicile mijloacelor utilizate pentru efectuarea extragerilor (urne, cupe etc.), care nu se desfășoară în prezența fizică a jucătorilor;

Loteria momentană - o loterie fără tiraje, în cadrul căreia stabilirea faptului de acordare sau neacordare a câștigurilor stabilite în prealabil se efectuează nemijlocit la momentul procurării mijlocului de joc specific prin răzuirea stratului protector (sau prin o altă metodă similară) [157].

În funcție de metoda desfășurării, potrivit art.20 al Legii Nr.291/2016, distingem:

Loteria cu tiraje - o loterie în cadrul căreia tragerea la sorți a mijloacelor de joc specifice se împarte în tiraje – cicluri complete unice, de la punerea în vânzare a mijloacelor de joc specifice până la tragerea generală la sorți – și eliberarea câștigurilor pe aceste mijloace de joc specifice, respectându-se intervalele și termenele stabilite de prezenta lege și regulile de desfășurare a loteriei;

Loteria fără tiraje - o loterie în cadrul căreia rezultatul tragerii la sorți se stabilește prin verificarea mijlocului de joc specific imediat după cumpărarea acestuia sau prin metoda tragerii nemijlocit pe acesta [157].

În conformitate cu prevederile art.24 din Legea nr. 291/2016, în Republica Moldova se permite desfășurarea loteriilor (distribuirea mijloacelor de joc specifice) prin sistemul electronic de loterii, precum și prin internet.

Sistemul electronic de loterii constă dintr-un server (sistem informatic) al sistemului electronic de loterii și terminale de loterie conectate la rețeaua internet sau interconectate prin alte

mijloace de comunicații electronice. Organizatorul loteriei este obligat să asigure conexiunea (funcționarea) tuturor terminalelor sistemului electronic de loterii.

Terminalul de loterie nu va conține dispozitive și/sau programe care determină în mod independent rezultatul tragerii la sorți a loteriei sau mărimea câștigului jucătorului (generator de numere aleatorii) și nu va fi conectat la astfel de dispozitive și/sau programe [157].

Din norma citată rezultă că minorii au, totuși, dreptul să participe la loterii și la jocurile de abilitate. Din aceste considerente, determinarea de către o persoană adultă a unui minor să participe la loterii și la jocurile de abilitate nu va forma componenta de infracțiunea analizată. Totodată, nu interesează tipul loteriilor la a căror participare este determinat minorul.

Potrivit autorilor S. Brînză și V. Stati, prin „desfrâu” se are în vedere practicarea prostituției. S. Brînză și V. Stati menționează: „Pentru a putea fi considerată prostituție, o faptă trebuie să îndeplinească următoarele condiții: 1) să se exprime în practicarea de acte sexuale cu persoane diferite; 2) să implice procurarea mijloacelor de existență sau a principalelor mijloace de existență ca urmare a practicării de acte sexuale cu persoane diferite” [27, p. 897].

După noi, deși această interpretare este una restrictivă, ea nu contravine regulilor de interpretare a normelor penale. Or, o asemenea interpretare restrictivă este dictată de necesitatea respectării regulii fixate la alin. (2) art.3 CP, potrivit căreia este interzisă interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale [42].

Potrivit grupului de autori Barbăneagră A., Alecu G., Berliba V., Budeci V. și alții, prin lexemul „desfrâu” se înțeleg acțiunile care urmăresc descompunerea morală, destrăbălarea, depravarea în care desprețul pentru muncă se îmbină cu un mod imoral de viață [7, p. 425].

Prin „fapte imorale” trebuie de înțeles faptele nepenale (contravenții, încălcări disciplinare, delikte civile), care presupun o încălcare a normelor etice. Este important de menționat faptul că în situația unor divergențe de neînlăturat vizând înțelesul noțiunii „fapte imorale” interpretarea se va face în favoarea făptuitorului.

De asemenea, putem susține că sintagma „fapte imorale” presupune o mare varietate de activități antisociale, cum ar fi: vagabondajul, perturbarea libertății conștiinței, tulburarea liniștii publice sau oricare alte acțiuni prin intermediul cărora este atinsă existența socială.

În ipoteza oricărei din cele trei modalități normative ale acțiunii prejudiciabile pe care le-am analizat – atragerea victimei la activitatea criminală; instigarea victimei la săvârșirea infracțiunilor; determinarea victimei la săvârșirea unor fapte imorale - influențarea asupra victimei se exercită prin diverse metode: îndemnare; asigurare de nepedepsire; măgulire; intimidare; oferirea unei recompense materiale; înșelare; folosirea dependenței fizice; profitarea de dependența de orice natură a victimei; provocarea sentimentului de răzbunare, a invidiei etc.

Anume aici este vorba despre influențarea activă a minorului și nu de o simplă tolerare de către făptuitor a afirmării victimei în activitatea criminală, determinând-o la săvârșirea infracțiunilor ori a unor fapte imorale. Este important de menționat faptul că, dacă influențarea asupra victimei se exprimă în aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea ei, răspunderea urmează a fi aplicată în conformitate cu lit. a) alin. (3) art. 208 CP RM.

În context, considerăm că este absolut necesar ca să existe o tălmăcire explicită a sintagmei „fapte imorale”. O expunere a unei liste exemplificative a faptelor imorale, la a căror comitere este determinat minorul, ar clarifica multe întrebări cu privire la încadrarea juridică a infracțiunii.

Pentru că în dispoziția normei de incriminare de la art.208 Cod penal nu este prevăzută expres modalitatea cum ar fi îndemnul minorului la consumul de alcool, considerăm necesar a menționa că o asemenea faptă, de asemenea, face parte din lista faptelor imorale. Cu toate acestea, practica judiciară demonstrează faptul că, în marea majoritate a cazurilor, minorii care săvârșesc infracțiuni au fost îndemnați să consume băuturi alcoolice. Spre exemplu:

CZ, în noaptea spre 09 februarie 2016, aproximativ la ora 00:00, împreună și de comun acord cu alte două persoane minore, știind despre faptul că acestea nu au împlinit vârsta de 18 ani, adică sunt minore, prin comportamentul său și exemplul personal, a provocat dorința lor de a participa la săvârșirea infracțiunii, și acestea împreună, aflându-se în casa nr. 6, situată pe adresa xxxxxx, în timpul întrebuințării băuturilor alcoolice i-au aplicat cet. U.V. multiple lovituri cu pumnii și picioarele în diferite regiuni ale corpului, pricinuindu-i, conform raportului de constatare medico-legală nr. 54 din 11 februarie 2016, leziuni corporale medii, fapt prin care au săvârșit infracțiunea prevăzută de art. 152 alin. (2) lit. e) Cod penal. 3.

Acestea acțiuni ale inculpatei au fost încadrate în baza art. 208 alin. (1) Cod penal - atragerea minorilor la activitatea criminală [107].

Într-un alt caz, instanța de fond a constatat că la 09 noiembrie 2013, orele 18.00, inculpatul C.I., cunoscând cu certitudine că C.G., născut la XXXXX, este minor, l-a atras la săvârșirea infracțiunii de omor, și anume: aflându-se în odaia nr. XX de pe str. XXXXX XXX, mun. XXXXX, fiind în stare de ebrietate alcoolică, împreună cu minorul C. G., urmărind scopul omorului intenționat al victimei, acționând cu o deosebită cruzime, în rezultatul unui conflict i-a aplicat lui P. V. multiple lovituri cu pumnii, picioarele, cu un cuțit de bucătărie mai mult de 10 lovituri în regiunea gâtului și feței, cu un picior din lemn, cu un amortizator din metal de la automobil, în rezultatul cărora ultimul a decedat pe loc. Instanța a reținut că probele administrate dovedesc vina inculpatului în săvârșirea infracțiunilor incriminate și a încadrat acțiunile lui în baza art. 145 alin. (2) lit. i), j) Cod penal, ca omorul unei persoane, săvârșit de două persoane, cu

deosebită cruzime, și în baza art. 208 alin. (1) Cod penal, ca atragerea minorilor la activitatea criminală [115].

Un fenomen imoral este și vagabondajul, iar acesta reprezintă, în rândul minorilor, una din provocările perioadei contemporane, fiind considerat drept un fenomen îngrijorător. De altfel, problematica vagabonzilor este specifică și țării noastre. Fiind considerat o formă a comportamentului imoral, vagabondajul a evoluat de-a lungul timpului și a ajuns să fie o formă de inadaptare socială, ce vizează marginalizarea și chiar excluderea indivizilor ce aderă la acest stil de trai, din viața social activă, ceea ce generează grave consecințe asupra dezvoltării personale a minorilor – viitorii adulți ai societății.

Grupul de Studiu al Consiliului Europei a hotărât să adopte o descriere a fenomenului, propusă de o echipă de cercetare daneză, potrivit căreia „Copiii străzii sunt copiii sub 18 ani, care trăiesc în mediul stradal pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă. Ei sunt copiii care hoinăresc din loc în loc și care au grupurile asemenea lor și contacte de stradă. Oficial, acești copii pot avea drept adresă domiciliul părinților sau o instituție de ocrotire. Semnificativ este faptul că ei au contacte puține sau chiar deloc cu cei adulți, părinți, școală sau instituții de ocrotire care au obligații față de ei”. O mare parte din copiii străzii au adoptat un comportament predelicvențial și delicvent, datorat situațiilor limită cu care se confruntă. Agresivitatea și violența sunt manifestate pentru a obține hrană sau adăpost, uneori putere asupra grupului. Principala sursă de existență este cerșetoria [178, p.76].

În opinia noastră, enumerarea acestor categorii de fapte duce la gândul că altele, care nu sunt indicate în aceasta, nu vor cădea sub incidența art. 208 CP, ceea ce nu e corect. Mai mult, actele imorale de desfrâu sunt foarte multe și calificate diferit de diferite persoane, culturi, culte religioase etc. De aceea, enumerarea doar a unor fapte imorale le-ar exclude pe celelalte, iar fapta de desfrâu poate include un șir larg de acțiuni. Respectiv, pentru a nu complica calificarea, am propune renunțarea la varianta enumerării în paranteză a faptelor imorale, prin excluderea acestora din textul normei de la art. 208 CP.

De altfel, recomandăm ca modalitatea normativă „determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu)” să fie exclusă din componența art.208 a Codului penal cu redarea acesteia unui conținut contravențional, deoarece atât atragerea minorilor la activitatea criminală, cât și instigarea la săvârșirea infracțiunilor au grade de pericol social diferit față de determinarea la fapte imorale, ultima având o natură contravențională.

Așadar, rezultatele obținute denotă faptul că decriminalizarea acțiunii de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale (cerșetorie, joc de noroc, desfrâu) este absolut necesară.

Decriminalizarea Codului penal este un proces ce presupune activitatea de elucidare a tipurilor de fapte pe care legea penală în vigoare le califică ca infracționale și pasibile de pedeapsă penală, care din diferite cauze și-au diminuat pericolul social pe care l-au prezentat sau contracararea cărora prin mijloace juridico-penale a devenit nejustificată [223, p. 88].

Anume pericolul social constituie caracteristica socială propriu-zisă a crimei. Pericolul social, fiind o trăsătură calitativă a crimei, poate fi perceput numai înțelegând dauna, prejudiciabilitatea faptei în raport cu stabilitatea și dezvoltarea normală a sistemului social. Astfel, după noi, determinarea minorilor la săvârșirea faptelor imorale (cerșetorie, joc de noroc, desfrâu), în esența sa nu este de natură penală, motiv din care propunem încadrarea acestei fapte într-un articol separat din Codul Contravențional al Republicii Moldova.

Trebuie să remarcăm că, prin decriminalizarea faptei de „determinare a minorilor la săvârșirea unor fapte imorale” se va obține și umanizarea Codului penal.

Potrivit autorului Gladchi G., prin umanizarea crescândă a dreptului penal se va reuși stabilirea unui echilibru între apărarea societății împotriva infracționalității și respectarea drepturilor infractorului. Potrivit acestui principiu, în elaborarea și aplicarea normelor dreptului penal trebuie să se pornească de la interesele și drepturile fundamentale ale omului, de la necesitatea asigurării condițiilor de realizare a personalității fiecăruia [137, p. 49].

Prin urmare, faptele imorale, precum ar fi desfrâul, consumul de alcool, vagabondajul, cerșetoria etc., sunt precondiții ale infracțiunii de care se fac vinovați cei care, potrivit legii, au obligația de a preveni aceste fenomene, în special părinții. Anume de aceea și sugerăm ca în conținutul normei la art.88¹ al Codului contravențional să fie prevăzută drept contravenție acțiunea de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale cu specificarea, după caz, a faptelor imorale care ar cădea sub incidența acestui articol.

De altfel, în practică, anume „copiii străzii” săvârșesc cel mai frecvent infracțiuni, chiar fără influența directă a maturilor, ci din nepăsarea pe care o manifestă părinții față de copiii lor.

În acest sens, la nivel european, se cere din ce în ce mai insistent ca părinții (sau tutorii și curatorii) să fie încurajați și să devină conștienți să accepte responsabilitatea pe care o au în legătură cu comportamentul infracțional al copiilor lor minori. Părinților și tutorilor trebuie să li se ceară să frecventeze cursuri de instruire și consultare, pentru a asigura ca copilul să meargă la școală, astfel ajutând structurile oficiale să implementeze sancțiunile și măsurile comunitare [129, p. 13].

În funcție de momentul consumării faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, structura componentei de infracțiune trezește

anumite semne de întrebare. Unii autori consideră că componența de infracțiune este una materială, în timp ce alții susțin ideea precum că este formală.

Astfel, pentru clarificarea acestei dileme, înainte de toate, trebuie de înțeles dacă infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale trebuie percepută ca un proces sau ca un rezultat.

Datorită particularităților componenței de infracțiune, atragerea se va considera consumată odată cu finalizarea primei etape. Or, calificarea instigării minorilor la săvârșirea unor infracțiuni este specifică atâta timp, cât acțiunile maturului înglobează, de facto, mai multe componente de infracțiune. Potrivit autorului rus Burceak G., acțiunile de instigare a maturului trebuie calificate de fiecare dată prin cumul cu altă infracțiune care rezultă din acțiunile minorului [249, p. 103].

Autorul Iu. Pudovocikin consideră că atragerea, fără survenirea cărorva urmări, nu este infracțiune, ci reflecția unor intenții/dorințe nerealizate. Atragerea nu este doar fapta, dar și urmarea, adică cauzarea de daune bune dezvoltări a minorilor [207, p. 114].

În literatura de specialitate există opinii precum că infracțiunea cercetată are componență materială. Adică, infracțiunea ar trebui să fie considerată consumată odată cu survenirea urmărilor prejudiciabile sau măcar la etapa pregătirii infracțiunii [270, p. 25].

De altă părere sunt A. G. Kibalnik și I. G. Solomonenko, care apreciază că ar fi mai corect de considerat consumată această infracțiune în momentul când se începe pregătirea de săvârșirea ei [226, p. 284].

La o altă concluzie au ajuns marea majoritate a savanților care s-au preocupat în mod constant de cercetarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale, și anume că este vorba despre o componență de infracțiune formală, dat fiind faptul că acțiunea de atragere a minorului presupune un proces de influență a maturului asupra minorului [240, p. 44].

O altă viziune despre componența de infracțiune examinată o are I.E. Pudovocikin. Acesta susține că, dacă ne bazăm pe faptul că infracțiunea se consideră consumată din momentul cauzării de daune obiectului infracțiunii, atunci trebuie să recunoaștem faptul că se aduc prejudicii dezvoltării normale a minorului nu doar în urma săvârșirii infracțiunii, dar din momentul când minorul începe a fi influențat necorespunzător de către maturi [249, p. 100-101]. Iată de ce infracțiunea de atragere a minorilor la activități criminale sau determinarea la săvârșirea unor fapte imorale trebuie considerată finalizată anume din momentul când începe procesul de „atragere a minorului”.

Cu toate că această componență de infracțiune este una formală, nu înseamnă că ea nu produce urmări. Autorul M. I. Kovaliov vine, în contextul dat, cu remarcă precum că „orice formă

de activitate, chiar și cea mai mică mișcare, provoacă schimbări în mediul înconjurător” [227, p. 38].

Luând în considerare cele expuse anterior, putem afirma că în literatura de specialitate rusă studierii urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii de atragere a minorilor la activități criminale nu i se acordă o atenție sporită, pozițiile doctrinarilor fiind unanime. Bunăoară, Babii N. indică asupra faptului că în rezultatul atragerii minorului la activități criminale dauna este cauzată dezvoltării armonioase a minorului [203, p. 147]. Hudeakov E. A., de asemenea, indică faptul că urmările infracțiunii date sunt daune cauzate bunei dezvoltări a minorilor [269, p. 97].

În același timp, Speranschi C.C. susține că urmările prejudiciabile ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale pot fi atât de origine fizică, cât și morală [256, p. 16]. Potrivit unei alte păreri, atragerea se consumă în momentul lansării propunerii, indiferent dacă minorul a săvârșit sau nu infracțiunea, este suficient doar să apară intenția de a o săvârși. [240, p. 100].

Una din cele mai fondate opinii presupune că componența de infracțiune este una formală, iar fapta se consideră consumată din momentul pregătirii sau la etapa tentativei de săvârșire a infracțiunii [204, p. 79].

După părerea noastră, componența de infracțiune în cazul dat este una formală, cu toate că în teoria dreptului penal părerile sunt contradictorii. Însăși atragerea ca modalitate normativă alternativă de săvârșire a infracțiunii cercetate poate fi descrisă ca un rezultat al unor acțiuni.

Astfel, suntem de părerea că infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM este una formală, deoarece ea se consideră consumată din momentul influențării asupra victimei, indiferent dacă aceasta s-a afirmat în activitatea criminală, a săvârșit sau nu vreo infracțiune sau vreo faptă imorală. La calificarea infracțiunii nu este relevant nici numărul infracțiunilor la a căror săvârșire a fost instigată victima, nici numărul de fapte imorale la a căror comitere a fost determinată. O asemenea împrejurare poate fi luată în considerare doar la individualizarea pedepsei [30, p. 1057].

Aceeași idee este susținută și de grupul de autori Barbăneagră A., Alecu G., Berliba V., Budeci V., Carpov T. etc., care susțin că infracțiunea cercetată este considerată consumată din momentul influențării asupra minorului, indiferent dacă acesta a săvârșit sau nu vreo infracțiune sau faptă imorală [7, p. 425].

3.3. Latura subiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

Pentru ca o faptă să capete o conotație juridico-penală nu este suficient ca elementul material să fie săvârșit, ci este necesar ca această conduită ilegală să fie rezultatul unui impuls

psihic. Spre deosebire de latura obiectivă a infracțiunii, ce poate fi percepută de diferite persoane (de victimă, martori și de alte persoane) datorită materializării actului de execuție, latura subiectivă exprimă aspectul interior, adică „poziția psihică a subiectului infracțiunii în raport cu activitatea materială desfășurată de el și nu poate fi sesizată de organele de simț ale omului” [18, p. 124].

Având în vedere faptul că infracțiunea reprezintă o formă de manifestare a conduitei ilicite umane, este destul de important ca acest act să fie supus unei analize psihologice profunde, care ar include studierea propriu-zisă a acțiunii și inacțiunii prejudiciabile, precum și a motivelor și scopurilor de comitere a acesteia [237, p. 7].

Suntem de acord cu afirmația că latura subiectivă a infracțiunii reprezintă cea mai complexă parte a componenței de infracțiune, deoarece este legată de cercetarea unor fenomene care se supun cu dificultate unei evaluări obiective. La baza respectivei evaluări stau cunoștințele din domeniul psihologiei juridice și criminologiei, extrapolate în spațiul juridico-penal. Prin urmare, aplicarea acestor cunoștințe are o însemnătate deosebită pentru analiza diferitor infracțiuni, dat fiind faptul că anume semnele subiective joacă deseori un rol de bază pentru calificarea faptei infracționale concrete [38, p. 121].

La fel ca și latura obiectivă, cea subiectivă este constituită din două grupuri de semne care, la rândul lor, se împart în obligatorii și facultative. Din categoria celor obligatorii fac parte semnele care prezintă o importanță majoră pentru calificarea infracțiunii ca, de exemplu, vinovăția și formele acesteia (intenția și imprudența). De asemenea, prezența vinovăției în fapta comisă constituie un temei legal de a trage persoana la răspundere penală.

La grupul semnelor facultative se atribuie acele semne care sunt utilizate pentru individualizarea răspunderii și pedepsei penale (spre exemplu, motivul și scopul infracțiunii).

De altfel, importanța juridico-penală a acestor semne nu este identică, însă toate în ansamblu caracterizează procesul lăuntric care are loc în conștiința celui vinovat [22, p. 199].

Constituind un element inerent al componenței de infracțiune, care reflectă atitudinea psihică a făptuitorului față de acțiunile sale, latura subiectivă corelează și cu alte elemente ale componenței, printre care se numără obiectul și subiectul infracțiunii. Legătura dintre latura subiectivă și obiectul infracțiunii poate fi atestată în situația în care, spre exemplu, făptuitorul, aflându-se în procesul săvârșirii infracțiunii, își îndreaptă acțiunile ilicite asupra unui obiect despre care se știe cu certitudine că prezintă o valoare socială ocrotită de lege. Dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, acesta prevede, dorește sau admite în mod conștient și survenirea unor urmări prejudiciabile.

Mai simplă este stabilirea corelației dintre latura subiectivă și subiectul infracțiunii. În esență, latura subiectivă este activitatea mintală a subiectului infracțiunii [175, p. 198].

Conținutul laturii subiective a infracțiunii îl constituie atitudinea psihică a persoanei față de săvârșirea infracțiunii. Elementele care caracterizează latura subiectivă a infracțiunii includ, de asemenea, vinovăția, motivul și scopul infracțiunii. Aceste elemente pot reprezenta întregul proces psihic al infractorului, reflectând legătura care există între conștiință și voință față de fapta social periculoasă săvârșită de acesta.

Latura subiectivă a infracțiunii este, prin urmare, una dintre cele mai complicate probleme, care are o colosală importanță teoretică și practică.

Având în vedere cele menționate, latura subiectivă a componentei de infracțiune poate fi calificată drept o atitudine psihică a persoanei față de fapta săvârșită.

Așadar, prin latura subiectivă a infracțiunii înțelegem reflectarea sau posibilitatea reflectării concomitente în conștiința subiectului infracțiunii a semnelor obiective ale faptei comise, adică a acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile, a consecințelor infracționale, a legăturii de cauzalitate dintre ele, precum și a celorlalte semne obiective prin care este descrisă infracțiunea în legea penală. Latura subiectivă a infracțiunii caracterizează atitudinea psihică a infractorului față de faptele sale. Prin urmare, ea reflectă legătura conștiinței și voinței infractorului cu fapta prejudiciabilă comisă de el [18, p. 154].

Noțiunea de „atitudine psihică” nu reprezintă un termen juridic, ci este împrumutată din știința psihologiei, iar specificul științei dreptului penal constă în faptul de a reflecta această noțiune în sensul legii penale. Astfel, atitudinea psihică a infractorului reprezintă o legătură dintre subiect (personalitate) și obiectul faptei prejudiciabile. Prin urmare, legea penală nu se referă la atitudinea psihică a persoanei față de orice comportament, ci numai față de cel care poartă un caracter prejudiciabil și pe care legea îl atribuie la categoria celui infracțional, care poate să contribuie la survenirea unor consecințe prejudiciabile.

Fiind conștient de acest fapt sau având posibilitatea reală de a înțelege caracterul periculos al propriului comportament, subiectul infracțiunii, prin urmare, își îndreaptă voința în detrimentul celorlalți cetățeni, în defavoarea intereselor publice și ale statului [187, p. 153].

Autoarea Șavga A., la definirea laturii subiective a infracțiunii, susține că aceasta constituie partea interioară a faptei penale, care determină atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită și de urmările acesteia, sub raportul conștiinței, voinței și emoțiilor sale [22, p. 451].

În opinia autorului Augustin Ungureanu, latura subiectivă a infracțiunii constă în atitudinea psihică manifestată de făptuitor înainte sau în timpul săvârșirii faptei prevăzute de legea penală [217, p. 302].

O poziție mai detaliată referitoare la latura subiectivă a infracțiunii a exprimat-o autorul Ion Oancea, care afirmă că atitudinea psihică a infractorului este formată din stări intelective (atitudinea conștiinței, scop), stări afective și volitive (motive, mobiluri), atitudine psihică ce precede și însoțește fapta infracțională și urmările ei [170, p. 113].

Importanța studierii laturii subiective a oricărei infracțiuni, inclusiv a celei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, este influențată de mai mulți factori.

În primul rând, fiind element al componenței de infracțiune, latura subiectivă reprezintă premisa de bază a răspunderii penale, în sensul respectării principiului incriminării subiective ca principiu fundamental al dreptului penal, ce ne obligă să tragem la răspundere penală doar persoanele care au săvârșit fapta prejudiciabilă cu vinovăție. Mai mult, „necesitatea mens rea este reprezentată de expresia latină *actus not facit reum nisi mens sit rea* (fapta nu este infracțiune, dacă nu există vinovăție)” [251, p. 132].

În al doilea rând, latura subiectivă constă în totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea psihică a făptuitorului față de materialitatea faptei săvârșite, pentru ca aceasta să constituie componență de infracțiune, astfel devine, de cele mai multe ori, punctul-cheie la calificarea unei fapte prejudiciabile.

În sensul art.6 alin. (1) din Codul penal, persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție, iar art. 6 alin. (2) CP concretizează faptul că „Răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală” [43].

Deci, pentru existența unei infracțiuni nu este suficient să se constate săvârșirea unei fapte (acțiune sau inacțiune) prevăzute de legea penală și care prezintă un grad prejudiciabil, ci mai este important să se adeverească faptul că infractorul și-a manifestat liber și necondiționat voința de a săvârși infracțiunea [174, p. 41]. Mai mult decât atât, în literatura de specialitate se vehiculează opinia precum că conceptul vinovăției poate fi privit nu numai sub aspect psihologic, ci și juridic, deoarece, săvârșind o infracțiune, făptuitorul nu numai își exprimă atitudinea psihică negativă față de valorile sociale ocrotite de lege, dar și atentează la ele [40, p. 25].

Definițiile legale ale acestor două forme ale vinovăției se regăsesc în art. 17 CP cu următorul conținut: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări” și, respectiv, art. 18 al CP, în care se menționează : „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii

sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă” [43].

Vinovăția sub formă de intenție sau imprudență este considerată drept nucleul laturii subiective a infracțiunii, deși nu epuizează complet conținutul acesteia [251, p. 161].

Determinarea laturii subiective a infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM este destul de dificilă, datorită faptului că este foarte complicat de a pătrunde în lumea interioară a persoanei, în gândurile, dorințele, retrăirile, ideile, sentimentele, aspirațiile și emoțiile acesteia. Dar, totuși, stabilirea corectă a acestui element al componenței de infracțiune, prezintă o importanță juridică majoră atât pentru justa calificare a faptei și individualizarea pedepsei, cât și pentru asigurarea respectării principiilor legalității, umanismului și democratismului.

Pornind de la definițiile prezentate supra, ajungem la concluzia că latura subiectivă constituie nu altceva decât atitudinea psihică interioară a infractorului față de fapta săvârșită și consecințele ei. Adică, elementul subiectiv al componenței de infracțiune constă în voința făptuitorului de a comite o faptă prevăzută de legea penală.

În acest context, reiterăm că latura subiectivă a componenței de infracțiune nu reprezintă altceva decât reflectarea în conștiința subiectului a indicilor obiectivi ai faptelor comise.

Imprudența, ca formă a vinovăției, este exclusă, fapt care reiese chiar din dispoziția normei imputate. Or, nu este posibil ca din imprudență făptuitorul să determine un minor să comită o faptă infracțională sau să-l instige să comită infracțiunea.

După noi, determinarea minorilor la săvârșirea faptelor imorale, precum cerșetoria, jocurile de noroc sau desfrâul, nu poate avea loc din imprudență, deoarece făptuitorul nu putea să nu-și dea seama de caracterul antisocial al acțiunilor sale, să nu prevadă și să nu-și dorească survenirea urmărilor prejudiciabile [191, p. 144].

Astfel, subiectul infracțiunii prevăzut la art.208 CP RM va răspunde penal nu doar în cazul când cunoștea despre faptul că victima este un minor, ci și în cazul când în virtutea circumstanțelor putea și trebuia să prevadă acest fapt [270, p. 92].

În literatura de specialitate, întâlnim o opinie potrivit căreia, dacă se aplică violența față de minor, urmările care survin sub formă de vătămări corporale pot fi percepute drept manifestare a intenției indirecte a făptuitorului [270, p. 92].

În cazul agravantei prevăzute la lit. a) alin.(3) art.208 CP RM - cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei - acțiunile făptuitorului se realizează doar pe calea intenției directe. Intenția indirectă, în cazul acestei agravante, nu este admisă.

Pornind de la faptul că infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale este o infracțiune formală, adică infracțiune care nu provoacă anumite consecințe prejudiciabile, recunoașterea pericolului social se referă doar la acțiune sau inacțiune. Intenția directă în cazul unei astfel de faptă penală se deosebește prin conștientizarea de către făptuitor a caracterului prejudiciabil al acțiunilor sale, prevederea apariției urmărilor prejudiciabile și manifestarea dorinței de survenire a acestora.

Conștientizarea caracterului prejudiciabil al acțiunilor săvârșite este esențial pentru individualizarea pedepsei penale. Pericolul social vizează elementele obiective ale componenței de infracțiune, dar la săvârșirea diferitor infracțiuni aceasta capătă o conotație specială în funcție de infracțiunea săvârșită, iată de ce pentru determinarea intenției este important de a identifica gradul pericolului social la care se expun membrii societății.

În cazul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, gradul prejudiciabil este determinat de următorii factori: vârsta minorului; caracterul acțiunilor săvârșite de către subiectul infracțiunii (mijloace/metode/procedee de atragere); fapta la care este atras/instigat/determinat minorul [239, p. 26].

Esența laturii subiective a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM presupune că făptuitorul cunoaște cu certitudine că victima nu a atins vârsta majoratului, acest fapt constituind un aspect necesar a fi demonstrat pentru individualizarea pedepsei penale.

Forma directă a intenției se caracterizează prin următoarele trei concepte: conștientizarea, prevederea și dorința. Primele două concepte se referă la factorul intelectual al intenției (conștiința), care include conștientizarea de către făptuitor a caracterului prejudiciabil al acțiunilor sale și aptitudinea de a prevedea posibilitatea survenirii unor urmări negative în rezultatul faptei săvârșite. Cel de al treilea concept se referă la factorul volitiv al intenției (voința), care prevede orientarea conștientă a acțiunilor persoanei întru atingerea scopurilor scontate [174, p. 42].

Astfel, factorul intelectual determină conținutul intenției, iar cel volitiv – orientarea ei [217, p. 149].

Pe lângă cele două forme existente ale intenției (directă și indirectă), doctrina penală și practica judiciară cunoaște și alte clasificări ale acesteia, ca, de exemplu, după tipul apariției: intenție premeditată și subită/spontană.

Intenția premeditată apare până la începerea comiterii infracțiunii, când făptuitorul își consolidează hotărârea de a săvârși infracțiunea, chibzuieste proiectul ei, alege metodele și mijloacele învingerii obstacolelor posibile (locul, timpul, instrumentele, mecanismele etc.) [18, p. 178].

Intenția premeditată presupune un anumit interval de timp de la apariția ideii de a săvârși infracțiunea până la realizarea ei. De regulă, în acest interval de timp, persoana planuiește și se pregătește pentru săvârșirea infracțiunii, creând condiții favorabile pentru realizarea ei.

În astfel de situații intenția premeditată sporește gradul prejudiciabil al faptei și al făptuitorului, de aceea ea este mai prejudiciabilă decât intenția spontană.

În alte cazuri premeditarea poate fi luată în vedere la individualizarea pedepsei ca semn ce determină gradul prejudiciabil al infracțiunii (art.7 și art. 15 CP al RM).

Vorbind despre săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM, specificăm că făptuitorul creează condiții de săvârșire a faptelor infracționale, stabilește locul unde va fi comisă infracțiunea de către minor, precum și îl determină pe acesta să comită fapta infracțională. În astfel de cazuri suntem martori ai intenției premeditare. Dar această părere nu este absolută, este posibil ca în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 208 să fim în prezența intenției subite.

Intenția subită/spontană se manifestă în două forme: simplă și din afect. În cazul intenției spontane simple, intenția de a săvârși infracțiunea apare din cauza unor condiții în care se află persoana și se realizează imediat sau după o perioadă scurtă de timp din momentul apariției ei.

Intenția subită simplă apare într-un mod spontan și, respectiv, se realizează imediat sau, după caz, peste un interval neînsemnat de timp după apariția acesteia. Forma respectivă a intenției denotă faptul că, în momentul comiterii infracțiunii, în psihicul făptuitorului era limitat procesul de cugetare, chibzuire, premeditație a actului infracțional. De exemplu, unei persoane care întrunește semnele subiectului spontan i-a venit ideea să-l determine pe minor să comită o infracțiune sau să comită o faptă imorală, dar fără a pregăti comiterea acesteia. Prin urmare, intenția subită apare spontan și ea depinde de faptul dacă o anumită situație creată ar favoriza comiterea faptei de către un minor, fapt care provoacă tentația adultului de a-l determina pe minor să săvârșască infracțiunea, indiferent dacă infracțiunea a fost comisă sau nu.

Spre deosebire de intenția spontană simplă, intenția din afect apare în mod subit, sub imperiul unor tulburări sau al altor stări de provocare, ca reacție imediată la aceste provocări. Această modalitate a intenției spontane constituie un semn ce caracterizează latura subiectivă a unor componente de infracțiuni, cum sunt omorul săvârșit în stare de afect (art.146 CP al RM), pruncuciderea (art. 147 CP al RM) și vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect (art. 156 CP al RM), iar în cazul altor infracțiuni ea poate fi considerată drept circumstanță atenuantă la stabilirea pedepsei (art.76 CP al RM) [167, p. 109]. Sub imperiul unei astfel de intenții este greu de închipuit comiterea infracțiunii prevăzute de art.208 CP.

După gradul de concretizare a intenției, pentru practica judiciară are importanță clasificarea ei în intenție concretă și intenție nedeterminată.

În cazul intenției concrete persoana prevede și dorește survenirea unui rezultat bine determinat. Spre exemplu, făptuitorul știe că victima nu are vârsta de 18 ani și o atrage la săvârșirea unei infracțiuni de furt. În asemenea caz, acțiunile lui vor fi calificate drept furt (art.186 CP RM) și, respectiv, în temeiul art.208 CP RM, vor fi calificate ca acțiuni de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Vorbind despre intenția nedeterminată, ținem să subliniem că făptuitorul prevede și dorește să cauzeze un prejudiciu, însă își imaginează în linii generale urmările posibile, dorind în egală măsură survenirea oricărei dintre aceste urmări.

Pe lângă vinovăția și formele acesteia, latura subiectivă a infracțiunii este compusă și din alte elemente constitutive, cum sunt motivul și scopul. Prin motiv al infracțiunii se înțelege impulsul intern (dorință, tendință, pasiune, sentiment) al infractorului, ce a făcut să se nască în mintea lui ideea săvârșirii unei anumite activități conștient orientate spre satisfacerea acelei dorințe, tendințe, pasiuni.

Motivul și scopul, de care s-a ghidat subiectul infracțiunii analizate, nu au o importanță pentru calificarea infracțiunii. Motivul se poate manifesta sub diferite forme, de ex: răzbunare, invidie, motiv material, dorința de a transmite deprinderile infracționale etc.

Motivul infracțiunii exprimă stimulentele determinant în luarea hotărârii infracționale pentru realizarea satisfacției persoanei. În schimb, esența scopului ca semn al laturii subiective constă în reflectarea rezultatului spre care tinde făptuitorul la săvârșirea faptei prevăzute de legea penală. Spre deosebire de motiv, care reflectă elementele de determinare conștientă a conduitei ilicite (cauzele interne ale acesteia), scopul, care este și el caracteristic, în general, activității voluntare, reflectă rezultatul spre care acesta tinde [134, p. 143].

Scopul infracțiunii reprezintă rezultatul ideal, presupus și subiectiv dorit, al faptei prejudiciabile, pentru atingerea căruia subiectul acționează cu mijloace antisociale, reieșind din anumite considerente. Scopul, ca model, reprezintă acceptorul rezultatului, care declanșează comanda de acțiune, compară comportamentul faptic cu modelul și îl corectează [187, p. 380].

Scopul apare în baza motivului infracțional și, împreună cu acesta, formează baza pe care este concepută vinovăția – ca activitate intelectual-volitivă a subiectului, care se desfășoară în procesul comiterii infracțiunii. Scopul infracțiunii reprezintă o imagine mintală apărută în psihicul persoanei privind obiectivul propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale infracționale. Deci, scopul, ca o imaginație privind rezultatul scontat, caracterizează gândirea, cugetarea persoanei [18, p. 179].

Ca și motivul, scopul nu constituie un semn obligatoriu al laturii subiective a infracțiunii analizate, deoarece, oricare ar fi scopul conduitei făptuitorului, săvârșirea acesteia este suficientă pentru constatarea laturii subiective a infracțiunii.

Lipsa motivului sau a scopului cerut de lege, în calitate de semn obligatoriu, are drept consecință imposibilitatea calificării celor comise potrivit legii penale. În alte cazuri, atunci când scopul sau motivul apar pe post de semn calificativ, lipsa acestora permite calificarea celor săvârșite potrivit normei ce cuprinde componența de bază.

Deci, în cazul infracțiunii prevăzute în art. 208 CP, motivul și scopul nu constituie elemente obligatorii ale laturii subiective a infracțiunii și, respectiv, nu se iau în considerare la calificarea faptei, ci numai la stabilirea și individualizarea pedepsei și răspunderii penale.

La săvârșirea oricărei infracțiuni intenționate, inclusiv cea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, motivul constituie impulsul intern ce se naște în mintea făptuitorului și îi dirijează conduita ilicită, dorința făptuitorului de a se afirma în fața minorilor, năzuința făptuitorului de a-i transmite minorului experiența sa criminală, interesul material, ura, invidia etc.

De asemenea, motivul și scopul infracțiunii analizate ne permit să delimităm atragerea minorilor la activitatea criminală de alte tipuri de infracțiuni.

Dacă motivul infracțiunii reprezintă un semn facultativ, irelevant procesului de încadrare, apoi scopul infracțiunii prevăzute la art. 208 CP RM constituie un semn secundar obligatoriu, având importanță la calificare. Maturul acționează cu dorință concretă, având la bază un anumit scop: afirmarea minorului în activitatea criminală; comiterea infracțiunii sau săvârșirea faptei imorale de către minor. Obiectivele au un caracter alternativ, fiind suficient ca persoana adultă să tindă la realizarea cel puțin a unuia din scopurile propuse, totodată, la încadrare nu contează dacă scopul a fost sau nu atins. Relevant este ca făptuitorul, prin acțiunile sale de influențare asupra minorului, să fi urmărit drept finalitate afirmarea minorului în activitatea criminală, săvârșirea de către minor a infracțiunii ori a faptei imorale. În același timp, săvârșirea de către minor a faptei imorale, la a cărei comitere a fost determinat, va constitui momentul epuizării infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, fapt de care se va ține cont în momentul aplicării pedepsei [96, p. 239].

În pofida caracterului distinct pe care-l au cele două semne, studiul practicii judiciare demonstrează prezența unor cazuri frecvente în care motivul și scopul infracțiunii sunt confundate.

Așadar, este exemplificativ următorul fragment reținut într-o speță practică în care instanța nu a indicat expres motivul și scopul infracțiunii:

P. V. în perioada 19.07.2019-22.07.2019, cunoscând faptul că X.Y., a.n. XX.XX.2002, este minor, având intenție directă manifestată prin năzuința de înlesnire a activității criminale și de profit, în scopul atragerii minorului la activitatea criminală, prin manipulare psihologică, l-a instigat la săvârșirea unei infracțiuni, săvârșite prin pătrunderea pe teritoriul întreprinderii Î.C.C.P.C. „COLPRODCOOP” din localitatea Cupcini, str. Gării 6, de unde au sustras următoarele bunuri: un aparat de telefon staționar în valoare de 380 lei, un calculator de model „Citezen” în valoare de 320 lei, un stabilizator UPS în valoare de 950 lei, un fierbător electric în valoare de 400 lei, un prelungitor de 5 metri lungime în valoare de 150 lei, un telefon-fax de model „Panasonic” în valoare de 250 lei, un monitor de model „Samsung” în valoare de 200 lei, o tastieră în valoare de 100 lei, două boxe în valoare de 100 lei, fiind cauzat părții vătămate un prejudiciu material în sumă de 2850 lei” [116].

Prin sublinierea propozițiilor în speță, intenționăm să demonstrăm deosebirea între scopul atragerii minorului la săvârșirea infracțiunii și scopul pentru care a fost săvârșită acea infracțiune, deși aceste două intenții au o strânsă legătură, una fiind generată de alta. Adică, scopul principal al făptuitorului nu este de a săvârși infracțiunea de la art.208 CP, ci de a obține foloase materiale. Mai bine zis, scopul atragerii minorului este cel de a face din el o unealtă cu care să realizeze scopul de bază (sustragerea, cauzarea de leziuni etc.).

Observăm, deci, că în cazul dat instanța nu a indicat corect asupra motivului și scopului urmărit. Scopul urmărit prin săvârșirea infracțiunii nu poate fi atragerea minorilor în activitatea criminală, în cazul dat scopul final spre care se țintește din start este practicarea de către minor a prostituției, motivul fiind unul din interes material.

Doctrina moldavă, în privința laturii subiective a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, menționează că aceasta se exprimă, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele acestei infracțiuni pot fi diferite, dar, de cele mai dese ori, se manifestă prin: năzuința făptuitorului de a-și înlesni activitatea infracțională; năzuința făptuitorului de a-i transmite victimei experiența criminală acumulată etc. [30, p. 1057].

La momentul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, făptuitorul trebuie să cunoască despre calitatea de minor a victimei sau, în virtutea circumstanțelor cazului, să poată și să fie obligat să prevadă aceasta.

Autorul Alexei Barbăneagră afirmă că latura subiectivă a infracțiunii respective este caracterizată numai prin intenția directă [34, p. 425]. Intenția în cazul infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM poate îmbrăca două forme: intenția premeditată și intenția subită.

Perceperea caracterului socialmente periculos al faptei și previziunea consecințelor social periculoase sunt în sfera intelectuală a psihicului celui învinuit. Dorința de a provoca consecințe social periculoase se referă la sfera volitivă a psihicului celui vinovat. Pentru „infracțiuni formale”, adică infracțiuni care nu provoacă anumite consecințe social periculoase materializate, recunoașterea pericolului social se referă doar la faptă [191, p. 145].

După caz, scopul infracțiunii prevăzute la art. 208 CP RM constă în afirmarea victimei în activitatea criminală; săvârșirea de către victimă a infracțiunilor, săvârșirea de către victimă a unor fapte imorale. Pentru calificarea faptei conform art. 208 CP RM, nu are importanță dacă scopul a ajuns să fie realizat sau nu.

Reieșind din prevederile art.208 CP RM, deducem faptul că motivul urmărit de făptuitor poate fi și cel patrimonial, astfel încât minorul poate fi impus să practice cerșetorie, iar venitul obținut în urma acestor activități imorale să revină persoanei care l-a determinat să le comită.

Drept urmare a celor menționate supra, susținem că cunoașterea motivului și scopului urmărit de făptuitor contribuie la determinarea caracterului și gradului prejudiciabil al faptei, la cunoașterea pericolozității infractorului, stabilirea măsurii de apărare socială adecvată, precum și la delimitarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte infracțiuni asemănătoare, cum ar fi proxenetismul, traficul de copii, prostituția practică de un copil etc.

Cu toate acestea, o mare parte din infracțiunile săvârșite cu implicarea minorilor rămân a fi „ascunse”. Lipsa informației despre aceste infracțiuni, în bazele de date ale instituțiilor statului, îngreunează considerabil procesul de prevenire a acestui tip de criminalitate. Criminalitatea latentă nu permite de a acorda o apreciere criminologică adecvată criminalității și, prin urmare, de a organiza și concentra eforturile necesare în lupta cu acest fenomen, apreciere care ar corespunde stării sale reale.

Este important să specificăm faptul că studierea fenomenului criminalității latente, ce vizează infracțiunile cu implicarea minorilor, diferă de infracțiunile ce rămân a fi nedezvăluite, săvârșite de către persoane ce au atins majoratul. Acest fapt se datorează, pe de o parte, caracteristicilor psihologice ale minorilor, și anume nivelului psihoemoțional nedezvoltat al acestora, iar pe de altă, parte - personalității părinților.

Tăinuirea infracțiunilor săvârșite cu implicarea minorilor este cauzată, în mare parte, de natura relației stabilite dintre copii și părinți. Lipsa comunicării și frica de a nu fi percepuți corect de către părinți favorizează creșterea numărului criminalor latente cu implicarea minorilor.

Nivelul latenței infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale este sporit datorită faptului că, în marea majoritate a cazurilor, fie nu se cunoaște despre săvârșirea infracțiunii, fie infracțiunile nu sunt înregistrate [41, p. 204].

3.4. Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

În doctrina dreptului penal subiectul infracțiunii este considerat un element indispensabil, inerent și strict necesar pentru existența oricărei componente de infracțiune.

După cum menționează autorul Brainin I.M., „Subiectul infracțiunii nu poate fi exclus din numărul elementelor constitutive ale componente de infracțiune, deoarece nici acțiunea prejudiciabilă ca semn obligatoriu al laturii obiective, nici vinovăția ca semn constitutiv al laturii subiective nu pot fi concepute fără existența subiectului, adică a persoanei fizice concrete care săvârșește fapta infracțională. Acțiunea prejudiciabilă și vinovăția sunt două elemente inseparabile de personalitatea infractorului, deoarece anume prin intermediul acestuia ele obțin posibilitatea de a se materializa și a se exprima sub formă de infracțiune. Prin urmare, subiectul infracțiunii, alături de celelalte elemente constitutive, alcătuiește componența oricărei infracțiuni” [206, p. 162].

Literatura de specialitate atribuie calitatea de subiect al infracțiunii „persoanelor implicate în săvârșirea unei infracțiuni, fie prin comiterea actului de executare, fie prin suportarea consecințelor, a răului cauzat prin săvârșirea acesteia” [32, p. 81]. În așa mod, în doctrina juridică română se face distincție între subiectul activ (făptuitorul) și subiectul pasiv (victima) al infracțiunii.

Potrivit doctrinei penale autohtone, în calitate de subiect al infracțiunii este recunoscută „persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală și care, în baza faptului că posedă toate semnele prevăzute de legea penală pentru această categorie de subiect, este pasibilă de răspundere penală” [139, p. 207].

În ceea ce privește subiectul infracțiunii, condițiile răspunderii penale sunt: categoria subiectului infracțiunii, responsabilitatea, vârsta și semnele speciale ale subiectului infracțiunii.

Din conținutul art. 21 al Codului penal vedem că în calitate de subiect al infracțiunii pot evolua următoarele categorii de persoane: persoanele fizice și persoanele juridice [43].

Reieșind din considerentul că subiect al infracțiunii prevăzute de art.208 CP poate fi doar persoana fizică, în continuare vom supune analizei anume această categorie de subiect.

Astfel, persoana fizică este omul, privit individual, ca titular de drepturi și de obligații civile (art. 23 Cod civil [44]). Evident, în sensul legislației civile, aceasta este o noțiune generică a

persoanei fizice, pe când, în realitate, doctrina vine cu complexe tălmăciri ale conținutului juridic al acesteia [3, p. 37].

În calitate de semn al subiectului general al infracțiunii distingem și responsabilitatea. Responsabilitatea conține două componente: 1) intelectuală – care presupune capacitatea subiectului de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei; și 2) volitivă – care presupune capacitatea manifestării voinței și dirijării acțiunilor. Componentele enunțate trebuie să existe cumulativ, lipsa oricăreia din ele atrage starea de iresponsabilitate penală. Responsabilitatea persoanei este prezumată și nu trebuie dovedită. În situația în care apar dubii cu privire la starea de responsabilitate a persoanei, organul de urmărire penală va dispune efectuarea unei expertize pentru a stabili starea psihică a acesteia [180, p. 69].

În acest sens, articolul 24 din Codul penal definește responsabilitatea drept „starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile” [43]. Prin urmare, minorul nu dispune de capacitatea deplină de a înțelege efectul faptelor sale. În aceste condiții, spunem că minorul, care a determinat la săvârșirea infracțiunii un alt minor nu va fi tras la răspundere în conformitate cu art. 208 CP.

Acest context al expunerii ne obligă să discutăm și despre iresponsabilitatea penală prevăzută la art. 23, alin. (1) din Cod penal, potrivit căruia „Nu este pasibilă de răspundere penală persoana care, în timpul săvârșirii unei fapte prejudiciabile, se afla în stare de iresponsabilitate” [43].

Așadar, este de observat că iresponsabilitatea este o caracteristică diametral opusă responsabilității, care include în sine faptul că persoana suferă de boli psihice cronice sau tulburări psihice temporare, din care motiv se află în imposibilitate de a-și da seama de caracterul penal al faptei săvârșite. În astfel de cazuri, nu există subiect al infracțiunii, iar persoanele care sunt declarate iresponsabile nu vor răspunde penal pentru fapta săvârșită.

În aceste împrejurări urmează a distinge între iresponsabilitatea penală a minorului care nu a împlinit vârsta stabilită de art. 21 Cod penal, fiind vorba despre o iresponsabilitate juridică, iar iresponsabilitatea subiectului cu deficiențe psihice este o iresponsabilitate medicală, care are aceleași efecte în materie penală ca și iresponsabilitatea juridică [180, p. 69].

Potrivit pct.2 din Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.39 din 22.11.2004 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, în cazul când apar îndoieli cu privire la starea de responsabilitate sau la capacitatea de percepere justă a împrejurărilor ce au importanță pentru cauza penală, este necesară efectuarea expertizei medico-legale: psihologice sau psihiatrice ori

psihologo-psihiatrice. În acest sens, în ședința de judecată pot fi audiați și specialiști în domeniul psihologiei copiilor și adolescenților (psiholog, asistent social, pedagog) [144].

După cum susține autorul român Al Boroi, „persoanele cărora le lipsesc semnele responsabilității nu pot fi considerate ca subiecți ai infracțiunilor, deoarece faptele lor nu oglindesc o poziție conștientă, astfel că pedeapsa ce li s-ar aplica nu ar fi în măsură să le corijeze” [19, p. 167].

În această ordine de idei, se poate de afirmat că iresponsabilitatea persoanei (făptuitorului) în timpul săvârșirii infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale înlătură posibilitatea recunoașterii acesteia din urmă drept subiect al infracțiunii în cauză. Așadar, subiectul infracțiunii prevăzute și pedepsite de art. 208 Cod penal este persoana fizică responsabilă.

Responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și de a-și dirija acțiunile. Respectiv, această stare este caracterizată printr-o faptă (acțiune sau inacțiune) care este comisă de către o persoană care corespunde cerințelor enunțate anterior. Ea este caracterizată prin 2 criterii: juridic și medical. Cel juridic reprezintă în sine capacitatea de a-și da seama de lucrurile pe care le face, iar criteriul medical reprezintă starea psihică a persoanei, care este fără devieri și îi permite să acționeze în deplinătatea capacităților mentale. În acest caz persoana care a săvârșit o infracțiune va fi considerată subiect al infracțiunii și, respectiv, va răspunde penal [126, p. 268].

Responsabilitatea este strâns legată de vârsta persoanei care a comis o faptă socialmente periculoasă. Vârsta aplicabilă răspunderii penale nu este o simplă determinare a numărului de ani trăiți, dar și caracteristica obiectivă a posibilității persoanei de a înțelege caracterul acțiunilor (inacțiunilor) sale și de a le dirija [231, p. 38].

Potrivit art. 40, alin. (3), lit. a) al Convenției internaționale cu privire la Drepturile Copilului, „Statele părți se vor strădui să promoveze adoptarea de legi [...] special concepute pentru copiii suspectați, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale și, potrivit art. 167, vor stabili o vârstă minimă sub care copiii vor fi presupuși a nu avea capacitatea de a încălca legea penală” [83].

Având în vedere particularitățile biopsihice ale minorului, legislația penală autohtonă prevede că minorul care nu a atins vârsta de 14 ani nu este subiect al infracțiunii, astfel că nu va putea răspunde penal.

În sensul pct. 12 din Hotărârea Plenului CSJ a RM nr.39 din 22.11.2004 cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, reiterăm că, în orice situație, dacă persoana nu are împlinită vârsta necesară la momentul comiterii infracțiunii, aceasta nu poate fi subiect al

infracțiunii, iar incapacitatea penală sau prezumția legală a iresponsabilității penale sunt absolute, nesusceptibile de a fi probate în contrariu.

Instanța de judecată este obligată să constate exact vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii), deoarece vârsta acestuia reprezintă o circumstanță care urmează a fi dovedită și constituie o condiție obligatorie pentru tragerea la răspundere penală.

Este lesne de observat că, stabilind capacitatea de atragere la răspundere penală a făptuitorului, elementul primar necesar a fi constatat este vârsta acestuia, care urmează a fi determinată în baza actelor de stare civilă: certificat de naștere, duplicat al certificatului de naștere sau extras, precum și în baza buletinului de identitate, iar dacă minorul nu deține un act de identificare corespunzător, se va ordona efectuarea expertizei antropologice, expertii urmând să stabilească vârsta minorului. Se consideră că persoana a atins o anumită vârstă începând cu ziua următoare zilei de naștere.

Dacă în rezultatul expertizei medico-legale se stabilește:

- doar luna și anul nașterii, ziua nașterii se va considera ultima zi din luna determinată;
- anul nașterii și mai multe luni (stabilite prin presupunere), ziua de naștere se va considera ultima zi din luna cea mai îndepărtată;
- doar anul nașterii, nefiind posibilă invocarea în calitate de variante a unor luni, ziua de naștere se va considera ultima zi a anului stabilită de către expert [144].

În ipoteza în care vârsta este una presupusă și se încadrează între anumiți ani, instanța de judecată urmează să o stabilească, luând în considerare anul minim stabilit prin raportul de expertiză [144].

Dacă minorul are vârsta prevăzută de lege, dar se atestă dubii cu privire la capacitatea sa de a răspunde penală și eventualitatea iresponsabilității sale din considerente medicale, sau există aparențe ale retardului mintal, se va dispune expertiza psihiatrică. În cazul în care se constată că minorul nu a atins vârsta subiectului infracțiunii, raportată la calificarea juridică a faptei acestuia, persoana este iresponsabilă din considerente psihice, există retard mintal al minorului sub dezvoltat, dar acesta nu influențează discernământul și, respectiv, responsabilitatea acestuia, procurorul va stabili că lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii, și anume latura subiectivă sau subiectul, urmând să ordone refuzul în pornirea urmăririi penale în conformitate cu art. 275 pct. 3) CPP, iar dacă una din circumstanțele enunțate a fost stabilită după dispunerea începerii urmăririi penale, se va ordona încetarea urmăririi penale [180, p. 71].

Vorbind nemijlocit despre subiectul infracțiunii examinate, menționăm că vârsta, în calitate de semn obligatoriu al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, reprezintă o excepție de la regula

de bază enunțată anterior. Adică, dacă în cazul unor infracțiuni vârsta tragerii la răspundere penală este de 14 ani, atunci în cazul infracțiunii analizate vârsta este indicată expres în textul normei incriminatorii - 18 ani.

În context, este lesne de observat că vârsta nu poate să indice asupra evoluției persoanei care comite infracțiunea, în postura de subiect special, din moment ce vârsta răspunderii penale deja este un semn obligatoriu al subiectului infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM [193, p. 83].

Pentru exemplificare, vom prezenta succint un caz din practica judiciară unde, pentru calificare, vârsta subiectului infracțiunii a constituit un semn obligatoriu:

Astfel, în noaptea de 14 spre 15.08.2018, D. V., fiind în stare de ebrietate și aflându-se în satul. XXXXXXXX, de comun acord cu C. N., prin escaladarea gardului au pătruns în gospodăria cet. C. M., după care, prin deteriorarea unui geam de termopan de la casă, au pătruns în locuință, de unde pe ascuns au sustras mai multe bunuri, cauzând astfel un prejudiciu material considerabil în sumă de 20000 lei.

Deci, prin acțiunile sale intenționate, D. V. a comis infracțiunea prevăzută de art.186 alin.(2) lit. b), c), d) Cod penal - furtul, adică „sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane, săvârșită de două persoane, prin pătrundere în domiciliu cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. Tot el, D. V., cunoscând cu certitudine că C.N. nu are vârsta de 18 ani, în noaptea de 14 spre 15.08.2018 i-a propus lui să sustragă bunuri din gospodăria cet. C. M., după care, prin escaladarea gardului au pătruns în gospodăria acestuia și prin deteriorarea unui geam de termopan de la casă au pătruns în locuință, de unde pe ascuns au sustras mai multe bunuri. Astfel, prin acțiunile sale intenționate, D. V. a comis infracțiunea prevăzută de art.208 alin.(1) Cod penal - atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la comiterea infracțiunilor săvârșite de către o persoană care a împlinit vârsta de 18 ani [108].

Într-adevăr, orice persoană care a împlinit vârsta de 18 ani poate fi subiect al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, chiar dacă infracțiunea a fost săvârșită de mai multe persoane, având rolul de organizator, instigator sau complice.

Dacă o persoană a dobândit capacitatea de exercițiu la 16 ani în legătură cu încheierea căsătoriei sau a obținut capacitatea deplină de exercițiu la vârsta de 16 ani prin emancipare, ea nu poate fi subiect al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM, dat fiind faptul că nemijlocit în norma de incriminare este indicat expres vârsta de 18 ani.

Pot exista situații în care un minor a atras la activitatea criminală sau determinat la săvârșirea unor fapte imorale un alt minor. În astfel de cazuri este cert faptul că minorul nu va putea fi atras la răspundere penală potrivit prevederilor art.208 CP RM. Mai mult, chiar dacă minorul instigator, având vârsta de 14 ani, a săvârșit împreună cu minorul de 13 ani o infracțiune

excepțional de gravă, primul va fi atras la răspundere penală doar pentru infracțiunea comisă, nu și pentru atragerea altui minor la săvârșirea infracțiunii, deși, în realitate, acesta a săvârșit și fapta de atragere.

Chiar dacă diferența de vârstă între subiectul infracțiunii și victimă este foarte mică (de la câțiva ani la câteva luni), atunci considerăm că atâta timp cât în acțiunile persoanei care a atins vârsta de 18 ani sunt prezente semnele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, este temeinic și legală atragerea la răspunderea penală a făptuitorului. Susținem această idee, deoarece s-a cauzat un prejudiciu prin lezarea relațiilor sociale privitoare la dezvoltarea normală fizică, socială, morală, intelectuală și spirituală a minorilor. În astfel de situație natura relațiilor juridice a infracțiunii analizate nu poate fi schimbată.

Din analiza normelor care stabilesc răspunderea pentru infracțiunile cu subiect special reiese că pot fi deosebite trei categorii de calități speciale ale subiectului infracțiunii:

1) calități ce caracterizează statutul juridic al persoanei evoluând în postura de subiect al infracțiunii sau funcția pe care aceasta o exercită (spre exemplu, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.138, 139, alin.(2) art.140, alin.(1) art.141, lit. a) art.176, lit.a) alin.(1) art.184, lit. b) alin.(2) art.177, lit. a) alin.(3) art.179, art.180, 183 sau altele din Codul penal);

2) calități ce caracterizează particularitățile demografice (apartenența sexuală, vârsta etc.) sau starea de sănătate ale persoanei evoluând în postura de subiect al infracțiunii (de exemplu, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 208, 209, 211, alin.(2) art.212 sau altele din Codul penal);

3) calități ce caracterizează poziția subiectului infracțiunii în raport cu victima infracțiunii (de exemplu, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.147, 164¹, 201, 201¹) [177].

Acestea fiind menționate, în cazul infracțiunii examinate este ușor de înțeles că atunci când oricare persoană care a atins vârsta de 18 ani atrage un minor în activitate infracțională, acesta deține statutul de subiect general al infracțiunii prevăzute la art. 208 alin. (1) CP. Însă alta este situația atunci când infracțiunea este săvârșită în condițiile alin. (2) (de către părinți, ocrotitori legali sau pedagogi), subiecții faptei având deja statutul de subiect special. Or, potrivit literaturii de specialitate, părinții se regăsesc în lista subiecților speciali, atunci când e vorba de săvârșirea unei infracțiuni.

Trăsăturile subiectului special în teoria dreptului penal au primit denumirea de condiții facultative, fiindcă ele nu sunt necesare tuturor componentelor de infracțiuni concrete.

Subscriem în totalitate viziunilor acelor autori care recunosc subiectul infracțiunii prevăzut la art. 208 CP RM drept subiect general, cu excepția normei de la alin. (2) art.208 CP RM. Or, aici sunt prevăzute acțiuni săvârșite de părinte, pedagog, ocrotitori legali ai copilului, fapt care

aggravează răspunderea penală. Semnul calificativ în acest caz se referă la subiectul infracțiunii, care este unul special - părinte, pedagog, adoptator, tutore, curator, educator [34, p. 425].

Suntem de acord cu opinia autorilor Brânză S. și Stati V. precum că infracțiunile specificate în Capitolul VII din Partea Specială a Codului penal pot fi săvârșite numai de un subiect special - părinte sau alt ocrotitor legal al victimei ori pedagog al acesteia (în cazul infracțiunii specificate la alin.(2) art.208 CP RM) [30, p. 1002].

Realizând o sinteză amplă asupra statutului de subiect special al infracțiunii cercetate, ajungem la concluzia că există unele categorii de calități speciale ce privesc subiectul infracțiunii (inclusiv vârsta), transformând subiectul infracțiunii în unul special. De fapt, acesta este persoana fizică sau juridică care, în afară de calitățile generale cerute de Partea Generală a Codului penal, trebuie să posede calitățile speciale cerute de norma din Partea Specială a Codului penal, în care se stabilește răspunderea pentru acea infracțiune.

Astfel, vorbind de rolul și, respectiv, statutul părinților raportat la acțiunile lor infracționale, trebuie de subliniat că creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului nu poate fi percepută fără prezența unui mediu familial potrivit, orientat spre necesitățile copilului. Personalitatea copilului se formează de-a lungul creșterii sale și este puternic marcată de „exemplele de conduită” pe care acesta le poate vedea la cei care îl înconjoară zilnic, dar și de relațiile cu acele persoane care reprezintă pentru copil modele de urmat – părinții, bunicii, îngrijitorii, frații/surorile etc. În cursul vieții sale copilul parcurge diverse tipuri de relații, care contribuie la formarea unei viziuni și percepții proprii despre normele sociale, regulile de comunicare și principiile de atingere a anumitor scopuri și obiective în viață. Funcția de bază a relației îngrijitor/părinte - copil constă în satisfacerea de către îngrijitor a trebuințelor primare ale copilului. În acest sens, familia constituie mediul natural al copilului, iar părinții reprezintă primii mentori reali în viața copilului. Absența definitivă sau momentană a unuia sau a altuia dintre acești membri se face resimțită în mod obligatoriu [132, p. 128].

O realitate ușor de observat se înscrie în conținutul alin. (1) art.18 al Legii privind drepturile copilului: ambii părinți, în egală măsură, sau persoanele subrogatorii legale poartă răspunderea principală pentru dezvoltarea fizică, intelectuală, spirituală și socială a copilului, ținând cont, în primul rând, de interesele acestuia [161].

Potrivit definiției termenului de „părinte”, acesta înseamnă persoana (persoanele) care deține responsabilitatea părintească, în conformitate cu legislația națională. În cazul în care părintele (părinții) este (sunt) absent (absenți) sau nu mai deține (dețin) responsabilitatea părintească, acesta poate fi un tutore sau un reprezentant juridic desemnat [171].

Spre exemplu, un caz clasic din practica judiciară unde părintele (mama) a instigat minorul la săvârșirea infracțiunii: P.N., în perioada de la 19.06.2016 până la 21.06.2016, având scopul de a provoca dorința minorului P.I. XXXXX, care este fiul acesteia, de a participa la săvârșirea infracțiunii, furtului din biserică, știind cu certitudine că ultimul nu a împlinit vârsta majoratului, i-a propus și intenționat l-a atras în activitatea criminală, exprimată prin comiterea furtului din biserică „Nașterea Maicii Domnului”, care este amplasată în s. XXXXX r-1 XXXXX [109].

Un alt caz, în care părintele (tatăl) a săvârșit infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM: C.R. a sustras prin furt de la C.D., B.L., A.I., B.G., ÎI „, P.J.”, S.P., și G.O. bunuri în sumă de 25 800 lei. Tot el, cunoscând cu certitudine, că fiul C.C.R. este minor, la 02.03.2012 și 20.07.2012, l-a îndemnat și atras la activitatea criminală, privind comiterea infracțiunii de furt.

În drept, instanța de fond a încadrat acțiunile inculpatului în baza art. 186 alin. (2) lit. b), c), d) CP - furt, adică sustragere pe ascuns a bunurilor altei persoane, săvârșită prin pătrundere, cu cauzarea de daune în proporții considerabile și în baza art. 208 alin. (2) CP - atragerea minorului la activitate criminală, săvârșită de părinte [118].

Un caz similar: la 31 octombrie 2012, J. V., acționând de comun acord cu J. A., l-au luat forțat pe I. E. din gospodăria mamei sale din s. Gribova, r-nul Drochia, și l-au transportat la domiciliul său cu o căruță în s. XXX, r-nul XXX, unde a fost legat la mâini și picioare aproximativ 2 ore. Tot el, având intenția răpirii persoanei, la 31 octombrie 2012, l-a atras în activitatea criminală pe fiul minor J. A., a.n. 14.07.1995, și, acționând de comun acord, l-au luat forțat pe I. E. din gospodăria mamei sale din s. XXX, r-nul XXX și l-au transportat la domiciliul său cu o căruță în s. XXX, r-nul XXX, unde a fost legat la mâini și picioare aproximativ 2 ore.

Instanța a încadrat acțiunile inculpatului în baza art. 208 alin. (2) Cod penal, stabilindu-i pedeapsa la 1 an închisoare [110].

Potrivit autorilor Brînză S. și Stati V., prin prisma prevederilor art.208 CP RM, prin „alt ocrotitor legal al copilului” (altul decât părintele) se are în vedere: tutorele, curatorul, părintele educator etc. [30, p. 1057].

Frecvent, provocările în educația copiilor îi copleșesc pe îngrijitori, mai ales, în situațiile când aceștia au fost martori sau victime ale unor experiențe abuzive, stresante sau chiar traumatizante.

Potrivit dicționarului de termeni juridici, tutela este instituția de ocrotire a minorului care este lipsit de îngrijire părintească, precum și a alienatului și debilului mintal, dar mai ales a persoanei care, din cauza vârstei, nu se poate apăra singură. Tutorele exercită drepturile și îndeplinește obligațiile ce-i revin în scopul ocrotirii intereselor acestor persoane [125].

În conformitate cu art.2 al Legii privind regimul juridic al adopției, adoptatorul este o persoană sau familie (soț și soție) care a depus cerere de adopție și care a fost luată la evidență de autoritățile competente în domeniul adopției [163].

Prin termenul de „pedagog” se înțelege persoana abilitată prin lege să se ocupe de instruire și educație, care posedă cunoștințele necesare, deține o funcție într-o instituție educațională sau desfășoară o activitate individuală pedagogică. Au calitatea de pedagog: educatorul, învățătorul, profesorul, conducătorul de cerc, pedagogul social, psihopedagogul, tiflopedagogul, surdopedagogul etc. [30, p. 1057].

Noțiunile utilizate la alin.(2) art.208 CP RM nu trebuie interpretate extensiv. Sub acest aspect, nu putem să fim de acord cu soluția dată la calificare identificată în sentința de condamnare:

Astfel, instanța a constatat că, la 04 mai 2012, B. A., .n.1989, în jurul orelor 01:00, fiind în stare de ebrietate, prin înțelegere prealabilă cu alte două persoane (în privința cărora urmărirea penală a fost disjunsă), având intenția de a-l atrage în activitatea criminală pe fratele său minor, V. B., născut la 30.10.1995, aflându-se în s. Mileștii Mici, r-nul Ialoveni, având scopul pătrunderii ilegale în domiciliul altei persoanei fără consimțământul acesteia și încălcării grosolane a ordinii publice, au intrat în gospodăria familiei P., situată în s. XXXX r. XXXX, iar la solicitarea lui G. P. de a o părăsi, toți patru i-au aplicat lovituri peste diferite părți ale corpului, după care au pătruns în casă și, fără vreun careva motiv, numindu-i pe frații G., O. și C. P. cu diferite cuvinte necenzurate, au deteriorat mobila și obiectele de uz casnic, aplicându-le părților vătămate mai multe lovituri cu pumnii, picioarele, precum și cu alte obiecte, cum ar fi: scaunul, umerarul, talgerul din lemn., folosite pentru vătămarea integrității, peste diferite părți ale corpului, cauzându-le, astfel, următoarele leziuni corporale: lui G.P., conform raportului de expertiză medico-legală din 22 mai 2012 - leziuni corporale medii; lui O. P., conform raportului de expertiză medico-legală din 27 iunie 2012 - contuzia țesuturilor moi ale capului, fractura oaselor nazale, care nu se supun aprecierii medico-legale a gravității vătămării corporale din motivul neconfirmării prin date clinice și paraclinice obiective; lui C. P., conform raportului de expertiză medico-legală din 27 iunie 2012 - leziuni corporale ușoare [111].

La cererea avocatului, acțiunile B.A. în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 208 alin. (2) Cod penal, urmau să-i fie recalificate în baza art. 208 alin.(1) Cod penal, din motiv că B. V. îi este doar frate lui B. A., dar nu părinte, pedagog sau ocrotitor legal. Hotărârea instanței de judecată, însă a rămas neschimbată, fapt cu care nu suntem de acord. În acest caz, este vorba despre un subiect general, acțiunile lui B.A. urmau a fi calificate potrivit art.208 alin.1 CP RM, fiind lezate relațiile sociale privitoare la dezvoltarea normală fizică, socială, morală, intelectuală și spirituală a minorilor.

Considerăm că legătura de rudenie între subiectul infracțiunii și victimă (frați) reprezintă o circumstanță care ar trebui luată în calcul de către instanța de judecată în procesul individualizării pedepsei penale, dat fiind faptul că fratele nu are obligația de educație și instruire, așa cum o au părinții, alți ocrotitori legali sau pedagogii, precum este indicat expres în norma prevăzută la art.208 CP RM. Or, în art. 86 alin.(1) din Codul familiei [47] este prevăzut destul de clar că frații și surorile minore au dreptul de a primi întreținerea de la frații și surorile mai mari apte de muncă, dacă îndeplinesc un șir de condiții, și anume:

- Frații și surorile minore sunt în imposibilitatea de a primi întreținerea de la părinți, din cauza că aceștia sunt decedați, declarați decedați, declarați dispăruți, sunt grav bolnavi, se eschivează de la plata întreținerii etc.

- Aceștia necesită sprijin material, adică frații și surorile minore nu au nici un fel de venituri sau veniturile de care dispun sunt nici pe aproape suficiente, astfel aflându-se în imposibilitate de a se întreține sau de a fi întreținuți;

- Întreținerea dată poate fi impusă doar în cazul în care surorile sau frații majori apti de muncă au posibilitatea de a-i întreține, adică dacă au mijloace suficiente de a plăti întreținerea [36, p. 60].

Însă, atragem atenția că niciuna din aceste situații nu a fost identificată în cazul descris mai sus.

Într-un alt caz din practica judiciară, instanța a constatat că la 18 decembrie 2015, aproximativ ora 12.00, G.V. și concubina acestuia, inculpata V.V., aflându-se la domiciliu său din r. Xxxxx, s. Xxxxx, str. Xxxxx, acționând prin participație complexă, a organizat și instigat contra recompensă minorul Xxxxx și propriii săi copii Xxxxx și Xxxxx, care se aflau în centrul s. Xxxxx, r. Xxxxx, și îl aveau în preajmă pe minorul Xxxxx, de a-l ademeni și invita pe ultimul la el acasă în scopul returnării sumei de 14000 ruble rusești primiți anterior de la fiul său Xxxxx. La scurt timp, Xxxxx, Xxxxxși Xxxxx venind cu Xxxxx la domiciliul lui G. V., au intrat în gospodărie, după care în casă. În continuarea acțiunilor ilegale, Xxxxx, Xxxxx și Xxxxx, ghidați și dirijați fiind prin sfaturi, indicații și încurajări de către G.V., iar de către concubina acestuia V. V. doar prin încurajări, acționând întru privarea ilegală de libertate a persoanei, au aplicat față de Xxxxx violența manifestată prin aplicarea de multiple lovituri peste diferite regiuni ale corpului (cap, față, mâini, picioare, abdomen), și anume de către Xxxxx cu pumnii și picioarele, precum și cu un melesteu și o vergea metalică, de către Xxxxx cu pumnii și picioarele, precum și cu un melesteu din lemn, iar de către Xxxxx - cu picioarele și cu un clește metalic, după care, la cerința lui G. V., V. V. a adus și oferit minorilor lipici, cu care ultimii i-au legat lui Xxxxx mâinile la spate și l-au târât în beciul aceleiași gospodării.

În vederea atingerii scopului infracțional Xxxxx, Xxxxx și Xxxxx, legându-i lui Xxxxx picioarele cu o frânghie, cu acordul lui G. V., l-au privat ilegal de libertate și l-au ținut până în jurul orei 16:00, timp în care toți trei au continuat să-l amenințe și insulte, precum și să-i aplice multiple lovituri cu pumnii, picioarele, cu un melesteu din lemn și un clește metalic în diferite regiuni ale corpului, provocându-i părții vătămate minore Xxxxx vătămări corporale neînsemnate, sub formă de echimoze și excoriații multiple ale feței și membrilor superioare și inferioare. Tot G. V., la 18 decembrie 2015, în perioada de timp cuprinsă între orele 12:00 – 16:00, prin manipulare psihologică a atras, iar prin influență creând intenții de săvârșire a infracțiunii, a determinat la activitatea criminală pe Xxxxx și propriii săi copii Xxxxxși Xxxxx, despre care cunoștea cu certitudine că sunt minori. Drept consecință, în asemenea mod a organizat privațiunea ilegală de libertate a minorului Xxxxx.

Acțiunile inculpatului G. V. au fost calificate de prima instanță în baza art. 42 alin. (3), (4) și (5), 166 alin. (2) lit. c), d) și f) Cod penal - că a organizat, instigat și, prin complicitate, a contribuit prin sfaturi și indicații la privațiunea ilegală de libertate a unei persoane care nu este legată de răpirea acesteia, săvârșite de mai multe persoane, cu bună știință în privința unui minor și cu aplicarea de obiecte în calitate de armă, și în baza art. 208 alin. (2) Cod penal - atragerea și determinarea minorilor la activitatea criminală manifestată prin săvârșirea privațiunii ilegale de libertate a unei persoane care nu este legată de răpirea acesteia, săvârșite de mai multe persoane, cu bună știință în privința unui minor și cu aplicarea de obiecte în calitate de armă, săvârșite de părinți [112].

Deci, acțiunile participanților urmau să fie calificate în temeiul art. 208 doar în privința copiilor lor minori, și doar în privința inculpatului G. V., nu și a concubinei sale, deoarece aceasta nu deține statutul legal de părinte.

Concluzionând cele examinate în compartimentul de față al lucrării, remarcăm faptul că subiectul infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM este unul general, cu excepția alin. (2), iar pentru a fi în prezența acestuia este necesară întrunirea condițiilor, precum caracterul fizic, vârsta (18 ani) și responsabilitatea în sensul legii penale.

3.5. Concluzii la capitolul 3

Rezultatele investigației efectuate în prezentul capitol permit formularea următoarelor concluzii:

- Obiectul juridic generic al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protecția familiei și a minorilor, precum și relațiile sociale cu privire la buna

conviețuire în familie, protecția și dezvoltarea minorilor din toate punctele de vedere.

- Obiectul juridic special al infracțiunii cercetate îl constituie totalitatea relațiilor sociale cu privire la dezvoltarea fizică, socială, spirituală și morală (intelectuală), socio-emoțională și spirituală a minorilor, ce au drept scop neadmiterea comiterii de infracțiuni.

- Obiectul juridic special devine complex, în ipoteza prevăzută la lit. a) alin.(3) art.208 CP RM cu „aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei”, deoarece este format din relații sociale ce vizează două sau mai multe valori sociale, lezate prin fapta ilicită. Astfel, în plan secundar se aduc atingeri relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală sau libertatea psihică sau morală a persoanei.

- Suntem în prezența obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM doar în cazul agravantei prevăzute la lit. a) alin. (3) art.208 CP RM, atunci când atingerea se realizează pe calea influențării asupra corpului victimei - „aplicarea violenței”.

- Statutul de victimă, în toate cazurile, trebuie recunoscut doar minorului, în condițiile în care doar el este afectat direct prin infracțiune.

- Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM se exprimă prin fapta prejudiciabilă, care se caracterizează prin acțiune. Componenta infracțiunii de „atrageră a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale” poate fi realizată prin trei modalități normative cu caracter alternativ:

- 1) atragerea minorului la activitatea criminală;
- 2) instigarea la săvârșirea infracțiunilor;
- 3) determinarea la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, joc de noroc, desfrâu).

- Latura subiectivă a infracțiunii cercetate se caracterizează prin intenție directă. Esența laturii obiective presupune că făptuitorul cunoaște cu certitudine că victima nu a atins vârsta majoratului, acest fapt constituie un aspect necesar a fi demonstrat pentru individualizarea pedepsei penale.

- Subiectul infracțiunii prevăzute la alin.(2) art.208 CP devine special, atunci când acțiunile infracționale sunt săvârșite de părinte, pedagog, ocrotitorii legali ai copilului, fapt ce agravează răspunderea penală.

- Pornind de la apariția necesității eficientizării practicii de aplicare a normei prevăzute la art.208 CP RM, precum și în scopul evitării confuziilor, în procesul de calificare, considerăm oportună modificarea titlaturii articolului 208 CP RM, după cum urmează: din „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale” în „Instigarea minorului la săvârșirea infracțiunilor”, precum și a dispoziției acestuia prevăzute în

alin.(1) din „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau instigarea lor la săvârșirea infracțiunilor, precum și determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu), săvârșite de o persoană care a atins vârsta de 18 ani” în „Determinarea minorului, prin orice metodă, la săvârșirea unei infracțiuni, săvârșite de o persoană care a atins vârsta de 18 ani”.

- Pentru înțelegerea exactă a sensului norme penale, uniformizarea termenilor și expresiilor din Codul penal este absolut necesară și modificarea titlului art.209 CP RM, după cum urmează: din „Atragerea minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar” în „Instigarea minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar” și a dispoziției acestuia prevăzute la alin. (1) din „atragerea de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani a minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efect similar” în „determinarea minorului, prin orice metodă, la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani”.

- Pornind de la considerentul că enumerarea expres în textul legii a faptelor imorale (cerșetoria, joc de noroc, desfrâu) duce la gândul că altele, care nu sunt indicate, nu cad sub incidența art.208 CP RM, fapt care nu este corect. În consecință, propunem renunțarea la enumerarea în paranteză a faptelor imorale. În aceeași ordine de idei, este absolut cert că cerșetoria, jocurile de noroc, desfrâul, practicate de către minori, prezintă un grad de natură contravențională respectiv și pentru cei ce admit sau încurajează minorii la asemenea fapte.

- Reieșind din faptul că acțiunea de „determinare a minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu)” prezintă un grad de pericol mult mai redus în comparație cu acțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală și cea de instigare la săvârșirea infracțiunilor, propunem decriminalizarea respectivei modalități normative din componența art.208 a Codului penal și incriminarea acesteia într-un articol separat din Codul contravențional, după cum urmează „Instigarea minorilor la săvârșirea faptelor imorale”.

4. FORME AGRAVANTE ȘI ASPECTE DELIMITATIVE ALE INFRAȚIUNII DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATEA CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE

4.1. Circumstanțe agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale

După cum este specific majorității faptelor penale, și gradul de pericol social al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale poate fi evaluat de la nivelul sporit spre unul mai grav, atunci când fapta este săvârșită în circumstanțe agravante. Cu alte cuvinte, există circumstanțe din cauza cărora gradul de pericol social al infracțiunii examinate crește în intensitate.

Însă, până a trece nemijlocit la enumerarea acestor circumstanțe, ține de esență să arătăm că obiectivul de bază al justiției juvenile, al măsurilor conexe de abordare a justiției juvenile, trebuie să fie: de a preveni comiterea și recidiva faptelor de natură penală; de a (re)socializa și a (re)integra infractorii și de a se preocupa de necesitățile și interesele victimelor [171, p.20]. Sistemul de justiție juvenilă trebuie privit ca un component al unei strategii mai largi de prevenire a delincvenței juvenile, care ține cont de contextul larg al familiei, școlii, vecinătății și grupului de persoane în interiorul căruia are loc comiterea faptei.

La nivel internațional, în vederea contracarării infracțiunilor grave, violente și comise persistent de minori, statele membre trebuie să elaboreze o gamă largă de sancțiuni și măsuri de natură comunitară, care ar fi novatorii, eficiente (dar proporționale).

În plan comunitar, măsurile trebuie să-i implice pe părinții sau tutorii minorului (cu excepția cazurilor în care acest lucru nu este productiv), iar ori de câte ori este posibil și adecvat se cere a media, a recupera și a compensa prejudiciul cauzat victimei [171, p.21].

Înainte de a trece la analiza tuturor circumstanțelor agravante specifice infracțiunii de la art. 208 CP, credem de cuviință a prezenta câteva noțiuni ce le definesc.

În acest sens, autoarea T.A. Kostareva definește circumstanțele agravante ca acele împrejurări esențiale specificate în lege, care sunt caracteristice doar pentru o parte din infracțiuni de același tip, ce reflectă schimbări esențiale ale gradului prejudiciabil al faptei comise și ale personalității infractorului, care influențează asupra estimării legislative față de cele comise, asupra măsurii de răspundere și a pedepsei [235, p.141].

Menționăm că, prin circumstanțe agravante, trebuie să avem în vedere anumite împrejurări ale realității, care întotdeauna reflectă un pericol sporit al infractorului și un grad prejudiciabil

sporit al faptei comise de către acesta. Anume din acest considerent, se impune o reacție mai dură din partea statului.

Din noțiunile expuse, rezultă că circumstanțele agravante ale infracțiunii reflectă schimbarea esențială a gradului prejudiciabil al faptei penale comise și, nu în ultimul rând, a personalității infractorului.

Trecând direct la examinarea circumstanțelor agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, începem de la faptul că actualmentealin.(2) al art.208 CP RM prevede răspunderea penală pentru acțiunile indicate în alin.(1), săvârșite de părinți sau de alți ocrotitori legali ai copilului, precum și de pedagogii acestuia, iar alin. (3) - acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

- a) cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei;
- b) prin atragerea minorilor într-un grup criminal organizat sau într-o organizație criminală,
- c) prin atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist,

Cât privește fapta subiecților indicați la alin. 2, nu întâmpinăm dificultăți de înțelegere și încadrare juridică, acestea fiind descrise în paragraful anterior ce ține de subiectul infracțiunii.

Acestea fiind clarificate, continuând studiul asupra celorlalte agravante, identificăm la alin. 3 al articolului 208 CP, în calitate de circumstanță agravantă, „*aplicarea violenței sau amenințarea aplicării ei*”. Prin urmare, în cele ce urmează vom analiza esența și implicația violenței în aprecierea stării ce agravează pericolul social al faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

În context, nu putem trece cu vederea interpretarea cauzală pe care ne-o oferă Plenul Curții Supreme de Justiție prin textul Hotărârii nr.4 din 19.06.2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. Potrivit acesteia, „violența fizică se poate manifesta prin cauzarea unor prejudicii sănătății, care pot surveni în urma săvârșirii acțiunilor cu caracter violent, produse prin aplicarea de lovituri, prin imobilizarea, îmbrâncirea, punerea unei piedici victimei, urmate de vătămarea integrității corporale sau de leziuni corporale, sau fără cauzarea prejudiciului sănătății”.

În ceea ce privește conceptul de violență fizică, privit prin optica doctrinară, există o diversitate largă de opinii, aceasta fiind considerată manifestare prin influență directă asupra corpului uman: aplicarea loviturilor, leziunilor corporale, torturii prin diferite metode (inclusiv cu folosirea diferitelor mijloace sau substanțe) etc.

După părerea autoarei Djindjolia R. S., în urma aplicării violenței fizice, victimei i se pot cauza suferințe și prejudiciu sănătății, influențarea ilegală, social periculoasă asupra corpului unei alte persoane, împotriva voinței sale; influența ilegală și intenționată asupra organelor interne și

(sau) externe ale corpului uman sau asupra întregului organism, contrar sau neținându-se cont de conștientizarea sau voința victimei, cauzându-i un prejudiciu, limitând sau excluzând libera exprimare a ei; manifestarea influenței exterioare asupra corpului uman, inclusiv asupra drepturilor și libertății, cauzarea unui prejudiciu considerabil sau punerea în pericolul cauzării unui astfel de prejudiciu; acțiunea ilegală și intenționată cu forță (direct sau indirect) asupra altei persoane contrar sau neținându-se cont de voința acesteia, atentând la integritatea corporală, sănătate etc. [218, p. 94].

Astfel, prin violență, în sensul circumstanței agravante de la lit. a) alin.(3) art. 208 CP RM, urmează să înțelegem doar violența fizică. Aceasta deoarece legiuitorul utilizează în același timp sintagma „sau cu amenințarea aplicării ei”, fapt ce ne duce la gândul aplicării fizice a violenței.

Într-un asemenea context de abordare, observăm năzuința autorității legislative de a face distincție, în textul legii penale, între noțiunile „violență fizică” și „violența psihică”, exprimate prin amenințarea aplicării lor, deși atât violența fizică, cât și cea psihică constituie forme ale violenței, în general. Prin urmare, lato sensu, violența înglobează violența fizică și psihică. Stricto sensu, violența presupune doar violența fizică, așa cum este cazul infracțiunii analizate.

O altă Hotărâre a Plenului Curții Supreme de Justiție („Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor” nr. 23 din 28.06.2004) definește violența nepericuloasă pentru viață și sănătate ca vătămări neînsemnate (care nu au generat o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile, nici pierderea capacității de muncă, ce rezultă din pct.74 din Regulamentul de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, aprobat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 99 din 27.06.2003, modificat prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 654 din 16.08.2011) sau aplicarea intenționată de lovituri ori săvârșirea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică (art. 78 alin. (2) Cod contravențional), dacă aceste acțiuni nu au creat pericol pentru viața și sănătatea victimei [146].

Prin raportare la infracțiunea prevăzută la art.208 CP al RM, putem conchide că pentru calificarea acțiunilor nu are importanță faptul când a fost aplicată violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu o astfel de violență, și anume: până la acțiunile de atragere sau instigare la săvârșirea infracțiunii sau determinare la săvârșirea unor fapte imorale, concomitent cu aceasta sau nemijlocit după. Este esențial ca, în toate acestea cazuri, violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea aplicării acesteia să aibă destinația de facilitare a săvârșirii infracțiunii.

În sensul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.23 din 28.06.2004 „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, prin violență periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei se are în vedere violența care s-a soldat cu vătămarea medie

sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori care, deși nu a cauzat aceste urmări, comportă la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viață și sănătate. Sub incidența noțiunii „violența periculoasă pentru viață și sănătate” nimeresc și cazurile: de compresiune a gâtului cu mâinile sau cu ajutorul unui șnur; de ținere îndelungată a capului victimei sub apă; de îmbrăcare pe capul victimei a unei pungi de polietilenă; de aruncare a victimei de la înălțime ori dintr-un mijloc de transport etc. Deși asemenea acțiuni violente pot să nu provoace nici moartea victimei, nici vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății acesteia, totuși, datorită caracterului lor, ele creează un pericol real pentru viață și sănătate [146].

De altfel, și subiecților care instrumentează cauzele penale intentate în baza indicilor infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. 3 a art. 208 CP le este dificil să înțeleagă la ce tip de violență s-a referit legiuitorul în textul acestei norme: la violența periculoasă, nepericuloasă, fizică sau psihică (a se vedea Anexa 1).

Potrivit sondajului efectuat în rândul practicienilor pe marginea aplicabilității art.208 din CP al RM, întrebarea nr.8 „Considerați oportună concretizarea tipului de violență aplicată asupra minorului (periculoasă, nepericuloasă, fizică sau psihică) în textul agravantei specificate la lit. a) alin. 3 al art. 208 din CP al RM?”, am obținut următoarele răspunsuri: 48% au răspuns afirmativ, 36% au indicat să fie inclusă sintagma „violența fizică sau psihică”, 12% au răspuns negativ, 4% au indicat să fie inclusă prevederea „violența periculoasă” (a se vedea Anexa 1).

În acest sens, exemplificăm printr-un caz din practica judiciară:

C. V., în perioada de timp 29 noiembrie 2010 – 04 decembrie 2010, aflându-se în r-nul XXX, s. XXX, știind cu certitudine că frații săi C. V., a.n.2002 și C.M., a.n.2001, nu au atins vârsta de 16 ani și sunt minori, aplicând violență și amenințându-i cu aplicarea ei, cauzându-le leziuni corporale fără cauzarea prejudiciului sănătății, i-a atras la activitatea criminală, instigându-i la comiterea furtului, precum și i-a impus să cerșească produse alimentare de la locuitorii s. XXX, r-nul XXX. Ulterior, în aceeași perioadă de timp, C.V. împreună cu frații săi C. V.și C. M., urmărirea penală în privința căroră a fost încetată din cauza că ei nu sunt subiecți ai infracțiunii, urmărind scopul sustragerii bunurilor altei persoane, au pătruns prin spargerea ferestrei în domiciliul cet. F.N., de unde pe ascuns au sustras bunuri materiale în valoare totală de 2810 lei, cauzându-i părții vătămate o daună materială în proporții considerabile.

C.V.a fost condamnat în baza art. 186 alin.(2) lit.b), c), d) Cod penal la 2 ani închisoare și în baza art. 208 alin.(3) lit.a) Cod penal - la 4 ani închisoare [105].

Drept urmare a celor constatate și descrise, în scopul concretizării formelor violenței aplicate asupra minorului în vederea atragerii lui la săvârșirea infracțiunii, propunem gradarea violenței în sensul normei prevăzute la art.208 CP RM după cum urmează:

alin. (2) lit. d) cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei;

alin. (3) lit. a) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei.

După noi, gradarea tipului de violență este absolut necesară, anume în contextul enunțat anterior, dat fiind faptul că nu putem să punem semnul egalității între aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei și violența periculoasă. Deci, există o diferență considerabilă atunci când aplicarea violenței s-a soldat cu vătămare medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății, în cazul aplicării violenței periculoase, și vătămări neînsemnate care nu a generat o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile, în cazul aplicării violenței nepericuloase. Este ușor de observat, că daunele cauzate prin aplicarea violenței periculoase sunt mai grave, iar în cazul aplicării violenței nepericuloase - mai puțin grave.

Continuând analiza esenței acțiunii de violență, consemnăm că prin violență se înțelege influența ilegală și intenționată din partea unor persoane, exercitată asupra altei persoane (sau unui grup de persoane), exprimată contrar sau în pofida voinței acesteia și susceptibilă să cauzeze o traumă organică, fiziologică sau psihică și să limiteze libertatea de voință și acțiune [253, p.22].

Pe de altă parte, violența fizică presupune influențarea fizică intenționată ilegală, exercitată asupra unei persoane cu sau fără consimțământul acesteia, prin care se atentează asupra integrității corporale, sănătății sau vieții, limitării sau excluderii libertății de acțiune.

După această constatare, urmează să clarificăm care este conținutul exact al violenței în sensul infracțiunii analizate. Altfel spus, ce tipuri de vătămări cuprinde?

În conformitate cu prevederile Regulamentului de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, partea III, pct. 67, criteriile de calificare a vătămarilor corporale medii sunt: a) lipsa pericolului pentru viață; b) lipsa tuturor consecințelor, prevăzute de prezentul regulament, cu referință la vătămarile corporale grave; c) dereglarea sănătății de lungă durată; d) incapacitatea permanentă însemnată de muncă. Pct. 69 al regulamentului menționat stipulează că printr-o dereglare a sănătății de lungă durată se subînțeleg consecințele determinate nemijlocit de vătămare (maladii, dereglări de funcții etc.), care au o durată de peste 3 (trei) săptămâni (mai mult de 21 zile). Iar pct.70 al aceluiași regulament prevede că incapacitatea permanentă și însemnată de muncă trebuie înțeleasă ca o incapacitate generală de muncă în volum mai mare de 10%, dar până la 33% (o treime) inclusiv [142].

Partea IV a Regulamentului de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale prevede și criteriile de calificare a vătămarilor corporale ușoare, acestea fiind: dereglarea sănătății de scurtă durată și incapacitatea stabilă și neesențială de muncă. Dereglarea sănătății de scurtă

durată este determinată nemijlocit de leziunea corporală și durează mai mult de 6 zile, dar nu mai mult de 21 zile (trei săptămâni). Prin incapacitatea permanentă și neînsemnată de muncă se înțelege o incapacitate generală de muncă în volum de până la 10% inclusiv [142].

Cât privește vătămările neînsemnate (nepericuloase), fără cauzarea prejudiciului sănătății, din acestea fac parte leziunile ce nu generează o dereglare a sănătății mai mult de 6 zile sau o incapacitate permanentă de muncă [142].

Cu referire la vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, aceasta nu poate fi absorbită de infracțiunea specificată la lit. a) alin.(3) art. 208 CP RM. Totuși, care trebuie să fie soluția de calificare în ipoteza în care făptuitorul, în procesul atragerii minorului la activitatea criminală, instigării la comiterea infracțiunii sau determinării la săvârșirea unei fapte imorale, aplică violența concretizată în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății? Credem că va fi aplicat aici, în concurs, și norma de la art.151 CP.

În cele ce urmează, ne vom concentra atenția asupra identificării înțelesului noțiunii „amenințarea cu aplicarea violenței”. Ab initio, precizăm că amenințarea cu aplicarea violenței este o formă a violenței, de aici este desprinsă următoarea concluzie: în sensul lit. a) alin.(3) art.208 CP RM, amenințarea nu poate să se exprime în amenințarea cu răspândirea unor informații defăimătoare, amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor, amenințarea cu răpirea persoanei, amenințarea neconcretizată de genul „o să fie mai rău” sau „ai să vezi ce va urma” ori alte tipuri de amenințări, ci doar în amenințarea cu aplicarea violenței.

În general, prin amenințare se are în vedere acțiunea care presupune efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temere, care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrângerii. Totodată, din cele reliefate supra, rezultă că amenințarea este o formă a violenței psihice, cea din urmă constând în influențarea asupra organismului altei persoane prin intermediul presiunii exercitate asupra psihicului.

Deci, în cele din urmă, prin amenințarea cu aplicarea violenței, în conjunctura faptei infracționale analizate, urmează să înțelegem acțiunea persoanei adulte de exercitare a unei influențe asupra psihicului minorului de natură să inspire celui din urmă temere, influență exprimată în eventuala punere în aplicare a intenției de aplicare a violenței în situația în care nu se va supune cerințelor înaintate, și anume: de a se afirma în activitatea criminală, de a săvârși infracțiunea sau fapta imorală. Nu contează momentul realizării violenței, în prezent sau în viitor. Important este ca amenințarea cu aplicarea violenței să fie reală, nu imaginară.

Dacă în urma violenței sau amenințării cu aplicarea violenței este paralizată aptitudinea victimei de a-și determina în mod liber actele de conduită, fiind impusă, datorită energiei străine

exercitate asupra fizicului sau psihicului, să săvârșească o infracțiune, minorul nu va putea fi tras la răspundere penală pentru cele comise, în virtutea lipsei aspectului volitiv al intenției.

Altfel spus, cele săvârșite de minor nu-i vor fi imputate acestuia, cauza fiind constrângerea psihică exercitată asupra lui, căreia nu i-a putut rezista, din care considerentul că nu a putut să-și dirijeze acțiunile. De altfel, în acord cu art.39 CP RM, constrângerea fizică și cea psihică sunt instituite de către legiuitor drept cauze care înlătură caracterul penal al faptei.

În cazul constrângerii psihice, persoana aflată în această stare se găsește în fața unei alternative de a suporta răul cu care este amenințată sau de a săvârși fapta prevăzută de legea penală, ce i se cere de către cel care exercită acțiunea de amenințare.

După E.P. Korovin, în cazurile aplicării constrângerii care paralizează total voința victimei, acțiunile făptuitorului nu formează atragerea minorului la săvârșirea infracțiunii și trebuie calificate doar ca autorat mediat la infracțiunea concretă comisă de minor [234, p. 16].

Nu ne putem ralia opiniei respective, deoarece, în viziunea noastră, în postura de victimă a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM poate evolua chiar și un minor constrâns fizic sau psihic la săvârșirea infracțiunii sau faptei imorale.

Și totuși, considerăm că, în afară de infracțiunea concretă comisă de minor sub imperiul constrângerii fizice sau psihice irezistibile, persoana adultă urmează să răspundă penal și pentru comiterea infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. Oare constrângerea fizică sau psihică, menită să neutralizeze voința minorului, îndreptată cu scopul de a-l determina la săvârșirea infracțiunii sau a faptei imorale, nu este în stare să lezeze relațiile sociale referitoare la dezvoltarea minorului? De ce constrângerea fizică sau psihică rezistibilă este în stare să atenteze la numitele relații sociale, iar cea irezistibilă - nu? În opinia noastră, în ambele situații minorul are de suferit de pe urma constrângerii realizate.

Atragerea minorilor într-un grup criminal organizat sau într-o organizație criminală este o altă circumstanță agravantă a infracțiunii prevăzute de lit. b) alin. (3) al art. 208 CP RM.

Dat fiind caracterul pronunțat periculos al faptelor infracționale săvârșite de o pluralitate de făptuitori, legiuitorul a decis, pe bună dreptate, să agraveze răspunderea penală pentru fapta persoanei adulte, în condițiile în care cele comise sunt însoțite de atragerea minorilor în cadrul unui grup criminal organizat sau într-o organizație criminală.

Dacă exercitarea unei influențe de către o persoană adultă asupra unui minor în vederea comiterii unei fapte penale atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni, în mod normal, același comportament, dar însoțit de atragerea minorilor în cadrul unor astfel de forme ale participației penale, precum grupul criminal organizat și organizația criminală, trebuie să conducă la stabilirea unui tratament sancționator vădit mai aspru în privința făptuitorului.

În acord cu prevederile art. 46 CP RM, grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni.

Potrivit prevederilor art.47 CP RM, se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice [43].

Din norma citată se desprind următoarele trăsături definitorii ale grupului criminal organizat: a) constituie o reuniune de persoane; b) formează o reuniune stabilă de persoane; c) este o reuniune organizată în prealabil; d) scopul reuniunii rezidă în comiterea uneia sau mai multor infracțiuni [189, p. 94].

Raportând definiția legală sus-enunțată la infracțiunea investigată, menționăm că circumstanța agravantă analizată va fi incidentă, atunci când acțiunile făptuitorului prevăzute la alin.(1) sau la alin.(2) art.208 CP RM sunt săvârșite prin atragerea minorului în cadrul unei reuniuni stabile de persoane, organizate în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni.

Este relevant un caz din practica judiciară, unde se aplică agravanta prevăzută la alin.(2) lit.b): inculpata G.N., la 29 ianuarie 2012, aflându-se în apartamentul nr. 40, situat pe str. XXX 10, mun. XXX, unde locuia cu chirie, urmărind scopul sustragerii în proporții deosebit de mari a bunurilor altei persoane, i-a instigat pe cunoscuții săi B.A., M.V., F. V. și C.M., care în acel moment se aflau la ea în ospetie, să sustragă prin tâlhărie bani și alte bunuri materiale de la cunoscutul ei de origine turcă B. I. I.A., născut la 01.04.1950, spunându-le că acesta are afaceri în Republica Moldova și situația sa materială este bună, asigurându-i, totodată, că se va întâlni cu acesta și va afla adresa unde locuiește, iar ulterior le va oferi informația necesară pentru comiterea atacului tâlhăresc, fapt cu care ultimii au căzut de acord.

La fel, G.N., de comun acord cu M. V., B. A. și F. V., știind cu certitudine că C. M., născut la 09.12.1994, și C. O., născută la 14.06.1996, nu au atins vârsta de 18 ani și sunt minori, în perioada 29-31.01.201, i-au determinat pe aceștia să participe împreună cu ei la sustragerea prin tâlhărie a bunurilor de la cetățeanul de origine turcă B. I. I.A., atrăgându-i astfel pe ultimii într-un grup criminal organizat, întocmind în prealabil, de comun acord, un plan criminal al atacului asupra victimei Bayindir Ismet și sustragerii bunurilor acestuia, distribuind preventiv rolurile fiecăruia [103].

Nu vom fi în prezența lit. b) alin.(3) art.208 CP RM în cazul în care reuniunea de persoane în care a fost atras minorul cu scopul săvârșirii unei sau mai multor infracțiuni nu este una stabilă.

În acest sens, M. Grama opinează: „Stabilitatea grupului este caracterizată de existența unor legături strânse permanente între membrii grupului și formele și metodele individuale, specifice ale activității acestuia” [139, p.147]. De aici se poate trage și concluzia că până la exercitarea în privința minorului a unei influențe în vederea comiterii unei infracțiuni, grupul criminal organizat și, mai cu seamă, organizația criminală trebuie să existe.

În cazul împrejurărilor expuse de autoare, pe care le acceptăm, ne mai aliniem și punctului de vedere exprimat de Iu. Pudovicikin și G. Cecel, potrivit căruia doar în cazul în care minorul este atras în cadrul unui grup criminal, care ar exista și fără participarea sa, la momentul atragerii fiind prezentă deja o înțelegere prealabilă între cel puțin două persoane de a săvârși infracțiunea, atragerea minorului la săvârșirea infracțiunii poate fi calificată în baza alin.(4) art.150 CP FR [249, p. 38] (normă similară cu cea de la lit. b) alin.(3) art. 208 CP RM).

În cazul circumstanței agravante analizate, infracțiunea se consideră consumată din momentul în care minorul a consimțit să participe la săvârșirea infracțiunii concrete alături de membrii grupului criminal organizat sau ai organizației criminale, nefiind necesar ca grupul criminal organizat sau organizația criminală să fi săvârșit infracțiunea la a cărei comitere a fost atras minorul. Nu contează rolul pe care urmează să-l îndeplinească minorul la săvârșirea infracțiunii concrete. Acesta poate participa nemijlocit la săvârșirea infracțiunii sau poate doar să contribuie la săvârșirea ei. Totuși, atunci când este incidentă lit. b) alin.(3) art.208 CP RM, de regulă, un grup criminal organizat sau o organizație criminală săvârșește acțiuni de atragere la activitatea criminală sau de instigare la săvârșirea infracțiunii, situație în care acțiunile făptuitorilor trebuie calificate potrivit normei de la lit. b) alin.(3) art.208 CP RM [189, p. 95].

Un exemplu din practica judiciară în acest sens: Ș. I., în primăvara anului 2015, data precisă nu a fost posibil de stabilit, până la 24 februarie 2016, orele 19:29, în cadrul unui grup criminal organizat, fiind împărțite bine rolurile, împreună cu R. F. și alte persoane neidentificate, specializându-se în realizarea substanței narcotice heroina pe teritoriul R.Moldova, organizau aprovizionarea grupului cu substanța narcotică respectivă, pe care o predau comercianților spre realizare, iar banii acumulați se transmiteau acestora. Ș. I. în activitatea sa în cadrul grupului criminal organizat, în perioada indicată, a avut rolul de organizator de realizare a substanței narcotice pe teritoriul mun. Chișinău și raionului Anenii Noi, atrăgând-o în activitatea criminală și pe minora O. E., născută la XXXXX atribuindu-i rolul de vânzător nemijlocit, care, împreună cu O. A. și alți membri ai grupului, realizau heroina contra unei sume de 1 100 lei per 0,5 grame de heroină lui C. M. și altor persoane necunoscute, care, la rândul lor, o întrebuițau personal și/sau o înstrăinau altor persoane necunoscute, desfășurând astfel o activitate infracțională privind circulația ilegală a substanțelor narcotice.

Astfel, Ș. I., prin acțiunile sale intenționate, a comis infracțiunea de distribuire ilegală a substanțelor narcotice în scop de înstrăinare, exprimate în procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, distribuirea și alte operațiuni ilegale cu substanțe narcotice săvârșite de un grup criminal organizat, adică infracțiunea prevăzută de lit. b) alin. (4) art. 2171 Cod penal. Tot ea, Ș.I., în circumstanțele indicate mai sus, cunoscând faptul că O. E., născută XXXXX nu are vârsta de 18 ani, a atras-o în activitatea grupului criminal organizat, atribuindu-i rolul de vânzător nemijlocit al substanțelor narcotice (heroinei).

Astfel, prin acțiunile sale intenționate, Ș.I. a comis atragerea minorului la activitatea criminală, într-un grup criminal organizat, săvârșite de o persoană care nu a atins vârsta de 18 ani, infracțiune prevăzută de art. 208 alin. (3) lit. b) Cod penal ^[104].

Atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist este o altă circumstanță agravanta a infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (3) art. 208 CP RM.

Deci, ținem să precizăm că nu în puține cazuri, la săvârșirea infracțiunilor cu caracter terorist, dacă nu în Republica Moldova, atunci în alte state, participă minorii. Evident, pentru Republica Moldova fenomenul terorismului este unul puțin răspândit. Totodată, alinierea la anumite instrumente internaționale, menite să prevină și să contracareze actele teroriste și nu doar, ci și alte infracțiuni cu caracter terorist, a determinat legiuitorul să incrimineze asemenea fapte.

Cât privește atragerea minorilor de către persoanele care au atins vârsta de 18 ani la săvârșirea infracțiunilor cu caracter terorist, legiuitorul a considerat că o atare faptă atentează în mod exclusiv asupra dezvoltării normale a minorilor, de aceea a și decis să amplaseze norma care incriminează respectivul comportament în capitolul dedicat protecției familiei și minorilor.

Agravarea răspunderii penale pentru atragerea minorului de către o persoană, care a atins vârsta de 18 ani, la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist este dictată de pericolul social sporit pe care-l comportă infracțiunile cu caracter terorist, la a căror comitere este atras minorul, precum și de rezonanța socială a unor asemenea fapte infracționale.

La capitolul dat, autoarea D. Ziadova susține, pe bună dreptate, că minorul infractor, care a participat la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist, devine victimă, din cauza că sub influența persoanelor adulte primește o „montare” antisocială – este gata să săvârșescă o infracțiune împotriva securității publice [222, p. 48].

Astfel, acțiunile persoanei adulte, îndreptate spre atragerea minorului la săvârșirea uneia din următoarele infracțiuni, urmează a fi încadrate potrivit normei de la lit. c) alin.(3) art.208 CP RM: utilizarea, dezvoltarea, producerea, dobândirea în alt mod, prelucrarea, deținerea, stocarea sau conservarea, transferarea directă sau indirectă, păstrarea, transportarea armelor de distrugere în masă (art.140¹ CP RM); atacul asupra persoanei care beneficiază de protecție internațională

(art.142 CP RM); deturnarea sau capturarea unei garnituri de tren, a unei nave aeriene, maritime sau fluviale (art.275 CP RM); actul terorist (art.278 CP RM); (art.279³ CP RM); călătoria în străinătate în scop terorist; livrarea, plasarea, punerea în funcțiune sau detonarea unui dispozitiv exploziv ori a altui dispozitiv cu efect letal (art.278¹ CP RM); recrutarea, instruirea sau acordarea altui suport în scop terorist (art.279¹ CP RM); instigarea în scop terorist sau justificarea publică a terorismului (art.279² CP RM); luarea de ostatici (art.280 CP RM); crearea sau conducerea unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist (alin.(2) art.284 CP RM); infracțiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor (art.289¹ CP RM); fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea materialului nuclear, dacă acestea creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului (alin.(11) art.292 CP RM); fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea materialului nuclear, care au provocat din imprudență decesul unei persoane sau alte urmări grave (alin.(2) art.292 CP RM); atacul asupra unei instalații nucleare (art.295² CP RM); atentarea la viața Președintelui Republicii Moldova, a Președintelui Parlamentului sau a Prim-ministrului (art.342 CP RM), precum și diversiunea (art.343 CP RM).

Autorii V. Chirița și A. Cazacicov menționează că gradul prejudiciabil al infracțiunilor cu caracter terorist este extrem de mare. Acesta este determinat, pe de o parte, de faptul că infracțiunile date atentează atât la securitatea publică, pacea, securitatea omenirii, transporturi, autoritățile publice și securitatea de stat, cât și la viața, sănătatea, integritatea, libertatea persoanei, patrimoniul, mediul înconjurător, iar pe de altă parte, de faptul că respectivele fapte au obținut în ultimul timp o răspândire largă [39, p. 7].

Distinsa autoare Trișeva A. concluzionează că la categoria infracțiunilor cu caracter terorist urmează de atribuit faptele care prezintă pericol pentru securitatea publică și care creează un pericol colectiv pentru oameni [258, p. 35]. În raport cu legislația penală națională, optica sus-nominalizată este prea restrictivă. Or, infracțiunile prevăzute la art.142 și art.342 CP RM nu atentează asupra securității publice și nici nu creează un oarecare pericol colectiv pentru oameni.

La 10 noiembrie 1976, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei adoptă textul Convenției europene pentru reprimarea terorismului, ulterior semnată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.456-XIV din 18.06.1999, în vigoare pentru Republica Moldova din 24.12.1999). Reieșind din art.1 al Convenției, aceste acțiuni sunt considerate: infracțiunile îndreptate contra siguranței aviației civile; infracțiunile grave ce constau într-un atac împotriva vieții, integrității corporale sau libertății personale, care se bucură de protecția internațională, inclusiv a agenților diplomatici, infracțiunile care au ca obiect răpirea,

luarea de ostatici sau sechestrarea ilegală; infracțiunile care au ca obiect folosirea de bombe, grenade, rachete, arme de foc automate ori scrisori sau colete-bombă, în măsura în care această folosire prezintă un pericol pentru persoane, tentativa de săvârșire a infracțiunilor date ori participarea în calitate de coautor sau de complice al unei persoane care săvârșește ori încearcă să săvârșească o astfel de infracțiune [84].

Legea Republicii Moldova nr.120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului definește în art.3 terorismul ca fenomen cu un grad înalt de pericol social, caracterizat printr-o ideologie radicală și o practică de influențare prin violență a luării unor decizii de către autorități și instituții publice sau organizații internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale” [158].

De fapt, noțiunea de „infracțiune cu caracter terorist” este una nouă pentru legislația penală a Republicii Moldova, norma de la art.134¹¹ fiind inserată în Codul penal al RM odată cu adoptarea Legii nr.136 din 19.06.2008 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [158].

Articolul 3 al Legii nr.120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului a fost completat cu o nouă noțiune – infracțiuni cu caracter terorist, prin care se are în vedere infracțiunile prevăzute la art.134¹¹ CP RM [158]. Tot atunci, Codul penal a fost completat cu alte norme menite să sancționeze unele infracțiuni cu caracter terorist. Și, nu în ultimul rând, alin.(3) art.208 CP RM a fost completat cu litera c) – „atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist”.

Totodată, prin atragere, în sensul circumstanței agravante analizate, trebuie de înțeles exercitarea din partea persoanei adulte a unei influențe concretizate asupra minorului, atunci când acesta este instigat la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist.

Infracțiunea de atragere a minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist are o componentă de infracțiune formală, consumându-se odată cu exercitarea din partea făptuitorului a unei influențe asupra victimei, manifestată prin formarea în conștiința acestuia a ideii de a comite o infracțiune cu caracter terorist, totodată, cel din urmă consimțind să recurgă la comportamentul infracțional la care a fost determinat.

Acțiunile persoanei care a atras o altă persoană la săvârșirea infracțiunii concrete cu caracter terorist, menționează Elizarov I.E., trebuie calificate potrivit regulilor concursului ideal de infracțiuni. Astfel, spre exemplu, în ipoteza atragerii unui minor, pasibil de a fi supus răspunderii penale, la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist, atunci: a) minorul va răspunde pentru infracțiunea cu caracter terorist comisă, b) acțiunile persoanei adulte vor fi încadrate potrivit lit. c) alin.(3) art.208 CP RM și conform normei care sancționează comportamentul infracțional la care

a recurs minorul (una din normele care vizează infracțiunile cu caracter terorist) cu trimiterea la alin. (4) art.42 CP RM [220, p. 19].

În această consecutivitate, ne punem întrebarea: de ce legiuitorul nu a stabilit drept circumstanță agravantă fapta de atragere la activitatea criminală a doi sau mai mulți minori. Oare nu este fapta sa cu impact mai extins în cazul în care afectează soarta și buna dezvoltare a mai multor minori? De ce acțiunile de trafic a doi sau mai mulți copii sunt considerate circumstanțe agravante (art. 206 alin. 3, lit. b CP), iar alte fapte infracționale în care sunt implicați minorii, efectele cărora se îndreaptă tot în direcția minorilor, nu sunt considerate circumstanțe agravante. Mai mult, trebuie de amintit că infracțiunea de atragere a minorului la activitatea criminală, de asemenea, îl afectează direct, chiar dacă acesta nu a reușit să săvârșească o faptă la care a fost determinat, iar circumstanța agravantă trebuie de calificat în raport cu făptuitorul, anume prin aprecierea perimetrului de extindere a efectelor faptei lui ilicite. Printre altele, actualmente și practicienii sesizează o necesitate de înăsprire a pedepsei penale pentru cazurile în care sunt implicați în săvârșirea actelor infracționale doi sau mai mulți minori (a se vedea Anexa 1).

Așadar, propunem legiuitorului completarea alin. (2) lit. c) al art. 208 CP cu o nouă circumstanță agravantă, care va avea următorul conținut: „asupra a doi sau mai mulți minori”.

În consecutivitate, propunem completarea listei circumstanțelor agravante în cadrul alin. (2) lit. b) cu următoarea sintagmă: „din motive de prejudecată”.

Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, cuvântul „prejudecată” semnifică - părere, idee preconcepută (și adesea eronată) pe care și-o face cineva asupra unui lucru, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă a faptelor sau impusă prin educație, societate [123].

Potrivit art.134²¹ CP al RM, prin sintagma „motive de prejudecată” trebuie să înțelegem idei preconceptuate ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală [43].

Aici este important să specificăm că minorii, în virtutea vârstei fragede și a caracteristicilor pe care le posedă, ar putea să nu sesizeze faptul că au fost atrași la săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată. E inadmisibil ca acest fapt să rămână necontracarat.

Astfel, respectarea principiului egalității și nediscriminării este absolut necesar, fiind prevăzut în documentele internaționale.

Articolul 2 al Declarației Universale a Drepturilor Omului prevede că fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație, fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări [120].

Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, articolul 14 (Interzicerea discriminării) stipulează că exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație [90].

Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 04 noiembrie 2000, care la art.1 prevede interzicerea generală a discriminării prevede: 1. Exercițarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nicio discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație. 2. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate în paragraful 1 [179].

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966, la art.4 alin.1 : „În cazul în care un pericol public excepțional amenință existența națiunii și este proclamat printr-un act oficial, statele părți la prezentul Pact pot ca, în limita strictă a cerințelor situației, să ia măsuri derogatorii de la obligațiile prevăzute în prezentul Pact, cu condiția ca aceste măsuri să nu fie incompatibile cu celelalte obligații ce le revin potrivit dreptului internațional și ca din ele să nu rezulte o discriminare întemeiată exclusiv pe rasă, culoare, sex, limbă, religie sau origine socială [173].

Art. 2 din Partea a doua a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale din 16 decembrie 1966 prevede că statele părți la prezentul Pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nicio discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau pe orice altă împrejurare. [172].

Articolul 1 al Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 21 decembrie 1965 prevede că prin noțiunea de „discriminare rasială” se are în vedere orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile: politic, economic, social și cultural sau în oricare alt domeniu al vieții publice [86].

Principiul egalității și nediscriminării mai este prevăzut și în următoarele documentele: Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei din 18.12.1979 [81]; Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10 decembrie 1984 [87]; Convenția cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989 [85]; Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități din 13.12.2006 [91]; Protocolului opțional la Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 03 mai 2008 [106]; Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului din 15 decembrie 1960 [93]; Convenția OIM nr.111 privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei din 25 iunie 1958 [88].

Principiul egalității și nediscriminării este prevăzut de o serie de documente internaționale, precum și de actele normative interne.

Constituția Republicii Moldova, la articolul 16, prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială [80]. Un alt act național care pune în aplicare principiul egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică, este Legea cu privire la asigurarea egalității nr. 121 din 25 mai 2012, care la articolul 1 stipulează că scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar [154].

Articolul 8 al Codului muncii nr.154 din 28 martie 2003 prevede că în cadrul raporturilor de muncă acționează principiul egalității în drepturi a tuturor salariaților. Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu, dizabilitate, infectare cu HIV/SIDA, apartenență sau activitate sindicală, precum și pe alte criterii nelegate de calitățile sale profesionale, este interzisă [48].

Potrivit art. Articolul 11 al Codului serviciilor media audiovizuale nr. 174 din 08 noiembrie 2018, sunt interzise programele audiovizuale: a) susceptibile de a propaga, incita, promova sau justifica ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță sau pe discriminarea pe criterii de sex, de rasă, de naționalitate, de religie, de dizabilitate sau de orientare sexuală [76]; Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr. 5 din 09 februarie 2006, articolul 5 (1) : „În Republica Moldova, femeile și

bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiindu-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor” [154].

Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30 martie 2012, articolul 8 (6): „Discriminarea persoanelor cu dizabilități constând în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare” [151].

Prin intermediul art.6 al Legii cu privire la drepturile copilului nr. 338 din 15.12.1994, statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică, neadmițând comportarea plină de cruzime, grosolană, disprețuitoare, insultele și maltratarile, antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea ilicită de substanțe stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșetoriei, incitarea sau constrângerea de a practica orice activitate sexuală ilegală, exploatarea în scopul prostituției sau al altei practici sexuale ilegale, în pornografie și în materiale cu caracter pornografic, inclusiv din partea părinților sau persoanelor subrogatorii legale, rudelor [161].

Prevăd aspecte importante ce vizează nondiscriminarea și următoarele acte normative naționale: Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor nr. 382 din 19.07.2001 [156]; Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014 [46]; Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18.06.2010 [153]; Legea ocrotirii sănătății nr. 411 din 28.03.1995 [152]; Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.07.2010 [164]; Codul familiei nr.1316 din 26.10.2000 [47] etc.

O practică nocivă, care în ultima perioadă cunoaște o ascendență îngrijorătoare în întreaga lume, este activitatea mercenarilor. Conflictele militare ce au loc în ultimii ani în diverse regiuni ale lumii (Ucraina, Nagorno-Karabah, Siria, Libia și altele) și în cadrul cărora se proliferază tendința clară de implicare a mercenarilor, provoacă îngrijorare la nivel mondial.

După noi, ar fi absolut necesară introducerea în alin. (3) lit. d) „prin atragerea minorilor în activitatea mercenarilor”. Referindu-ne la tangențele activității mercenarilor cu realitățile Republicii Moldova, observăm că pentru statul nostru amploarea semnificativă și dezvoltarea rapidă a fenomenului dat din ultimii ani este generată în special de conflictele militare în imediată proximitate de hotarele Republicii Moldova.

Această practică se extinde tot mai mult, odată cu declanșarea și desfășurarea evenimentelor nefaste în statul vecin, în prezent atestându-se un număr sporit de cazuri de implicare a cetățenilor Republicii Moldova în acțiunile militare din zona conflictului.

În acest context, importantă este opinia exprimată de doctrinara R. Grecu, potrivit căreia „Internaționalizarea și globalizarea fenomenului infracțional (este suficient să amintim despre traficul de ființe umane, circulația ilegală a drogurilor, terorismul, migrațiunea ilegală, activitatea mercenarilor) solicită imperios reconsiderarea politicii penale a statelor naționale la etapa actuală. Spre regret, și statele care au înregistrat succese remarcabile în cauză prevenirii și combaterii criminalității nu pot afirma astăzi sus și tare că au învins în lupta contra criminalității” [140, p. 31].

Trebuie să specificăm că, în cazul participării minorilor la un conflict armat, pericolul social constă în faptul că persoana are acces la armele de foc și muniții, fapt care considerabil facilitează cultivarea abilităților de utilizare a acestora, iar de aici și până la dorința de a utiliza aceste arme în viața reală ori în activitatea mercenarilor sau la acțiuni teroriste este doar un pas.

După cum afirmă M. Gheorghită, „Până în prezent Republica Moldova nu a fost afectată de terorism, însă aceasta nu trebuie să inspire încrederea în invincibilitatea societății sau a statului față de acest fenomen extrem de negativ” [133, p.411].

Conducându-ne după acest exemplu, minorii, în virtutea vârstei fragede, ar putea fi ușor convinși, sub influența mediului social și proceselor psihice la nivelul conștiinței în dezvoltare, să se implice în activități de mercenariat.

La stabilirea categoriei și cuantumului pedepsei penale aplicate în cazul comiterii unei fapte penale un rol deosebit de important le revine circumstanțelor agravante. Într-adevăr, de circumstanțele agravante în care se săvârșește infracțiunea depinde cuantumul pedepsei penale ce se cere a fi aplicată. Or, pedeapsa penală constituie principalul mijloc de asigurare a ocrotirii ordinii de drept în cadrul unui stat, care se realizează prin intermediul aplicării unor măsuri de constrângere a celor care se fac vinovați de comiterea faptelor interzise de lege.

4.2. Delimitarea infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de alte fapte penale

Cunoașterea profundă a esenței unei norme penale nu este posibilă fără a examina în detaliu și alte norme conexe, cu puncte de tangență, dar care, în același timp, incriminează fapte diferite.

De altfel, pentru o corectă încadrare juridică a unei fapte este necesară distingerea între anumite elemente comune, între țintele spre care se îndreaptă o faptă penală sau alta, dar și mecanismele diferite prin care se realizează intenția criminală a făptuitorului.

După aceste criterii vom delimita și infracțiunea de atragere a minorilor în activitatea criminală de alte infracțiuni săvârșite împotriva minorilor sau cu participarea lor, iar în mod

special, între infracțiunea prevăzută la art. 208 din Codul penal și cea de trafic de copii (art. 206 CP), precum și de proxenetism (art. 220 CP).

Pentru că textul normei incriminate la art. 208 CP l-am prezentat pe parcursul prezentei lucrări, vom începe analiza diferențelor între aceasta și traficul de copii cu enunțarea textului incriminator al ultimei, adică a infracțiunii prevăzute la art.206 CP.

Așadar, infracțiunea - traficul de copii - se comite prin acțiunile de recrutare, transportare, transfer, adăpostire sau primire a unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului, în scopul: exploatării sexuale comerciale sau necomerciale; exploatării prin muncă sau servicii forțate; practicării cerșetoriei sau în alte scopuri josnice; însușirii ajutoarelor, indemnizațiilor sau prestațiilor sociale; folosirii ilegale în testări sau experimente medicale ori științifice; exploatării în sclavie sau în condiții similare sclaviei; folosirii în conflicte armate; folosirii în activitatea criminală; prelevării organelor, țesuturilor și/sau celulelor umane; vânzării sau cumpărării; folosirii în calitate de mamă-surogat ori în scop de reproducere; adopției ilegale.

Potrivit alin. (2) al art.206 CP RM [43], sunt prevăzute aceleași acțiuni însoțite: de violență fizică și/sau psihică, de aplicare a armei de foc sau de amenințare cu aplicarea acesteia; de abuz și/sau violență sexuală; de profitare de abuz de autoritate sau de situația de vulnerabilitate a copilului, de amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei copilului sau altor persoane; de prelevare a organelor țesuturilor și/sau celulelor umane.

Alin. (3) incriminează acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2) [43]: săvârșite de o persoană care anterior a săvârșit aceleași acțiuni; săvârșite asupra a doi sau mai multor copii; săvârșite de două sau mai multe persoane; săvârșite de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional; săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; însoțite de contaminarea copilului cu o boală venerică sau cu maladia SIDA; soldate cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a copilului, cu decesul sau sinuciderea acestuia; săvârșite asupra copilului care se află în îngrijirea, sub ocrotirea, sub protecția, la educarea sau la tratamentul făptuitorului; săvârșite asupra unui copil în vârstă de până la 14 ani.

Este important să specificăm că victima traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Deci, trebuie de remarcat de la început că ambele infracțiuni atentează nemijlocit la interesele și buna dezvoltare a minorilor, fapt care l-a determinat pe legiuitor să le prevadă în același Capitol din Codul penal (VII – „Infracțiuni contra familiei și minorilor”), respectiv, ambele infracțiuni au același obiect juridic generic.

Cu toate acestea, cele mai multe deosebiri între cele două componente de infracțiuni analizate se identifică în privința laturii obiective. Deci, infracțiunea de trafic de copii se realizează, în principiu, prin aceleași metode și cu aceleași mijloace, adică recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil, precum și darea sau primirea unor plăți ori beneficii pentru obținerea consimțământului unei persoane care deține controlul asupra copilului. Or, și atragerea minorului la săvârșirea infracțiunii, de asemenea, se poate realiza prin recrutarea minorului, transportarea lui la locul săvârșirii infracțiunii etc., respectiv, prin obținerea pe calea înșelăciunii a acordului părintelui de a-l învoi să-l însoțească pe eventualul infractor.

Totuși, diferența ar fi în scopul ademenirii și atragerii minorului: în cazul infracțiunii prevăzute la art. 208 DP, scopul primordial este cel de a implica minorul în săvârșirea infracțiunilor concrete, iar în cazul traficului de copii scopul deseori este de a-l implica în activități generatoare de profit (exploatarea prin muncă, exploatarea sexuală, cerșetorie etc.), altele decât cele ce se consideră a fi infracțiuni. De fapt, norma din conținutul art. 206 lin. 1, lit. e) din Codul penal se suprapune cu art. 208 CP. Or, dacă minorul a fost atras de un adult în activitatea criminală ulterior recrutării care, în esență, este o acțiune asemănătoare atragerii minorului la săvârșirea infracțiunii, ceea ce e absurd.

De asemenea, în cazul traficului de copii, acțiunea de implicare a lor în activități aducătoare de profit, fiind în același timp, activități amorale, se realizează deseori pe cale forțată, de constrângere fizică, iar în majoritatea cazurilor prin viclenie. Pe de altă parte, atragerea minorilor în activitatea criminală se realizează prin instigarea și determinarea lor la săvârșirea de infracțiuni, fără a-i avea în stăpânirea deplină a făptuitorului, așa cum se întâmplă în cazul traficului de copii. Or, în cazul respectivei infracțiuni, recrutarea, transportarea adăpostirea etc. sunt condiții ale săvârșirii infracțiunii. Respectiv, infracțiunea prevăzută la art. 206 CP se consumă din momentul recrutării, transportării lor spre locul săvârșirii faptei, iar cea de la art. 208 CP - din momentul realizării acțiunilor specifice determinării sau instigării.

Cât privește recrutarea realizată în cazul infracțiunii de trafic de copii și instigarea prevăzută la art.208 CP, între ele există diferențe esențiale. Or, în cazul traficului de copii făptuitorul este organizator al infracțiunii, deci, săvârșește nemijlocit infracțiunea prin recrutarea minorului pentru traficare, iar în cazul infracțiunii prevăzute de art.208 CP instigatorul nu participă neapărat la săvârșirea infracțiunii nemijlocite, dar îl poate determina pe minor să o săvârșască singur, fără ca adultul să înfăptuiască careva acte ajutătoare în realizarea faptei infracționale. Prin urmare, instigarea de la art.208 CP este diferită de modalitatea de recrutare de la art.206 CP, prima nu are nimic cu complicitatea, ci este doar o modalitate normativă de săvârșire a infracțiunii de atragere a minorului la activitatea criminală.

Aceeași idee se desprinde și din spusele autorului Gh. Alecu, potrivit căruia, „complicitatea la traficul de persoane se materializează în activitatea persoanei care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la realizarea infracțiunii de traficare, inclusiv prin promisiunea de a tăinui bunurile provenite din săvârșirea faptei sau de a-l favoriza pe infractor, promisiune făcută anterior începerii executării sau în timpul realizării acesteia [196, p. 140].

După cum mai susține autorul, instigarea este posibilă și constă în activitatea unei persoane de a determina cu intenție pe o alta să efectueze una sau mai multe acțiuni specifice traficului de persoane, respectiv recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea, găzduirea sau primirea unei persoane minore sau adulte, în scopul exploatării acesteia” [1, p. 121].

Ce mai este important de precizat, cu titlu de distincție între aceste două infracțiuni, e faptul că pentru fapta deosebit de gravă și excepțional de gravă săvârșită de minorul atras de către adult, primul va fi tras la răspundere penală, fapt ce nu se întâmplă și în cazul traficului de copii. Or, în alin. 4 al art. 206 Cod penal se spune expres că victima traficului de copii este absolvită de răspundere penală pentru infracțiunile săvârșite de ea în legătură cu această calitate procesuală.

Referitor la deosebirile dintre aceste două infracțiuni, evidențiate în funcție de subiectul săvârșirii lor, spunem că vârsta tragerii la răspundere penală pentru traficul de copii este de 16 ani, iar în cazul celei prevăzute la art. 208 din CP este de 18 ani [43].

Privitor la această diferență, autorul rus Seithojin B.U. sugerează legiuitorului kazah de a mări vârsta minimă a răspunderii penale pentru infracțiunea „Traficul de minori” (art.133 din Codul penal al Kazahstanului) de la 16 la 18 ani. În argumentul său autorul face analogia cu infracțiunea de atragere a minorului în activitatea infracțională (art.131 CP RK), unde vârsta atragerii la răspundere este de 18 ani [225, p. 78].

De altfel, o asemenea problemă este sesizată și de autorul M. Ștefănoaia în legea penală a Republicii Moldova, acesta fiind în dezacord cu faptul că, în cazul infracțiunilor contra minorilor (art.206-209 CP RM), numai infracțiunile prevăzute la art.208 și 209 CP RM prevăd că subiectul are o altă limită minimă de vârstă a răspunderii penale decât cea de 16 ani, și anume – cea de 18 ani [196, p. 140].

După noi, la fel nu este clar de ce fapta de atragere la activitatea criminală a unui minor de către un alt minor nu este pasibilă de răspundere penală, iar traficare de către un minor a unui alt minor se consideră a fi o faptă infracțională, prevăzută la art. 206 CP.

În opinia unor autori, în ipoteza traficului de copii, subiectul poate fi doar unul special, și anume: părintele victimei sau o altă persoană care poartă răspundere pentru acțiunile victimei [244, p. 168], însă, în opinia noastră, acesta poate fi și un subiect general, străin victimei.

Argumentul nostru este susținut și de către autorul Mihai Ștefănoaia, care precizează că o asemenea părere nu este întemeiată și nu rezultă nici din prevederile legislației Republicii Moldova, nici din cea rusă, ci preponderent din prevederile legislației altor state. După cum acesta menționează, părintele victimei sau o altă persoană, care poartă răspundere pentru acțiunile victimei, poate fi (însă nu este necesarmente) subiect special al infracțiunii de trafic de copii [196, p. 141].

O asemănare între fapta penală prevăzută la art.206 CP al RM (traficul de copii) și cea de la art. 208 CP al RM (atragera minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale) rezidă prin asemănarea scopului traficului de copii (exploatării sexuale comerciale sau necomerciale, practicării cerșetoriei sau în alte scopuri josnice) și celei de-a treia modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 208 CP al RM și anume: determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, jocuri de noroc, desfrâu).

Astfel, prin exploatare sexuală comercială se înțelege activitatea aducătoare de profituri, care are drept urmare majorarea activului patrimonial al făptuitorului sau altor persoane, exprimându-se în folosirea victimei prin constrângere în prostituție sau în industria pornografică. Prin exploatare sexuală necomercială se înțelege activitatea care nu are niciun impact direct asupra mărimii patrimoniului făptuitorului sau altor persoane, exprimându-se în căsătorie (inclusiv poligamică), concubinaj sau alte asemenea forme de coabitare etc [145]. La fel ca în cazul modalității normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art. 208 CP al RM -determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetorie, desfrâu), maturul tinde să obțină foloase în urma săvârșirii infracțiunii.

O a doua infracțiune ce se cere a fi comparată cu atragera minorilor în activitatea infracțională este infracțiunea de proxenetism (art. 220 din Codul penal al RM).

Potrivit normei, proxenetismul se realizează prin:

(1) Îndemnul sau determinarea la prostituție ori înlesnirea practicării prostituției, ori tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană, dacă fapta nu întrunește elementele traficului de ființe umane, care se pedepsesc cu amendă în mărime de la 650 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani;

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

a) asupra a două sau mai multor persoane;

b) asupra unei femei gravide;

c) de două sau mai multe persoane;

d) de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional,

se pedepsesc cu închisoare de la 4 la 7 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală

(3) se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani.

În fapt, deosebiri între infracțiunea de atragere a minorilor în activitatea criminală și cea de proxenetism sunt multe, legătura accentuându-se doar în cazul în care subiect al infracțiunii comparate este un minor, fapt ce și ne-a determinat a recurge la analiza comparativă.

Așadar, infracțiunea de proxenetism (art. 220 CP) este reglementată într-un capitol diferit (Capitolul VII – „Infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale”) decât cea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea la fapte imorale (Capitolul VII- „Infracțiuni contra familiei și minorilor”). Prin urmare, obiectul juridic generic al acestor două infracțiuni este diferit. În cazul proxenetismului, obiectul generic se formează pe baza relațiilor sociale legate de sănătatea publică și conviețuirea socială, iar în cazul celei de a doua infracțiuni, pe relațiile sociale în care se dezvoltă familia și minorul.

Ca și în cazul altor infracțiuni, diferența dintre proxenetism și atragerea minorilor în activitatea criminală va începe de la descrierea laturii obiective, evident, ulterior analizei comparative realizate deja în privința obiectului acestor infracțiuni.

Deci, asemănarea aparentă între aceste două infracțiuni se înscrie în noțiunea de „îndemn”, în cazul proxenetismului - la prostituție, iar în cazul art. 208 CP - la săvârșirea infracțiunilor. Cu toate acestea, deosebirile sunt destul de multe și anume:

- în cazul proxenetismului unul din motivele de bază ale săvârșirii infracțiunii este cel material, de îmbogățire pe seama serviciilor cu caracter sexual, prestate de victimă, iar atragerea minorului la activitatea criminală nu urmărește în mod obligatoriu tragerea de foloase patrimoniale;

- infracțiunea de proxenetism, de obicei, are în vizor o persoană de gen feminin adultă, iar în cazul art. 208 CP - un minor, indiferent dacă e băiat sau fată; mai frecvent sunt atrași băieții în activități criminale decât fetele;

- fapta de îndemn la prostituție, deși este o infracțiune, însăși fapta de întreținere de către victimă a raportului sexual contra plată nu este incriminată penal. De cealaltă parte, infracțiunea de la art. 208 CP se referă la atragerea minorilor la săvârșirea inclusiv a faptelor penale.

După cum susțin autorii Loghin O. Și Filipaș A., latura obiectivă este cu atât mai mult realizată, cu cât îndemnul la prostituție a fost urmat de determinarea persoanei la săvârșirea faptei [165, p. 231].

Modalitatea normativă de săvârșire a acțiunii de determinare la prostituție, prevăzută la art.220 CP RM, este asemănătoare celei de determinare la săvârșirea unor fapte imorale, și anume desfrâul, prevăzute la art.208 CP RM; diferența o face victima – în cazul art. 208 CP RM ea fiind minorul.

Într-o altă opinie, determinarea la prostituție presupune activitatea prin care persoana este influențată să ia hotărârea de a practica prostituția. Acțiunea poate fi realizată prin diferite metode, cum ar fi: oferirea de recompense, convingere, adresare de rugăminți, scutire de datorii etc. În modalitatea analizată infracțiunea de proxenetism se consideră consumată din momentul în care persoana a luat hotărârea de a practica prostituția [77, p. 14], pe când atragerea minorului la activitatea criminală se consideră consumată nu din momentul luării deciziei minorului de a săvârși infracțiunea, ci din momentul în care făptuitorul a săvârșit acțiuni de atragere, instigare, determinare a minorului, chiar dacă acesta nu a recurs la infracțiune

Un alt element care face ca infracțiunea de atragere a minorului în activitatea criminală să se distingă de proxenetism este profitul, adică foloasele de natură patrimonială, ceea ce nu se cere în mod obligatoriu pentru calificarea faptei prevăzute la art. 208 CP. Or, de multe ori un adult poate atrage la infracțiune minorul în scopul atingerii scopului de răzbunare, din ură, invidie sau alte cauze nepatrimoniale.

În același timp, după cum afirmă autorii Cojocar R. și Cazacicov A., pentru existența faptei în modalitatea vizată este indiferent dacă obținerea foloaselor este echivalentul unor servicii pe care proxenetul le face persoanelor care practică prostituția sau al unei „asistențe” acordate persoanei care practică prostituția. Tragerea de foloase se consideră consumată din momentul în care făptuitorul a obținut măcar pentru o singură dată profituri sau avantaje materiale ca rezultat al practicării prostituției de către o altă persoană. Totodată, tragerea de foloase de pe urma practicării prostituției presupune obținerea de profituri, avantaje materiale de orice fel de pe urma practicării prostituției de către o altă persoană [77, p. 14].

În literatura de specialitate întâlnim argumentarea poziției potrivit căreia îndemnul unui minor la practicarea prostituției urmează a fi calificat ca infracțiune de trafic de copii și nu ca atragere a minorului în activitatea criminală. Astfel, potrivit autorilor Cojocar R și Cazacicov A, îndemnul sau determinarea unei persoane minore la practicarea prostituției urmează a fi calificat de fiecare dată ca trafic de copii (art. 206 C. pen), întrucât victima nu are nivelul necesar de dezvoltare psihologic și social, care să-i permită să înțeleagă, pe de o parte, caracterul imoral și ilicit al activității de prostituție, iar pe de altă parte, natura unei asemenea activități și efectele pe care le-ar putea produce [77, p. 14].

Pentru că, în fapt, infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, în multe cazuri, are ca finalitate săvârșirea unei alte infracțiuni, faptă săvârșită prin implicație comună a adultului cu minorul, în doctrină, dar și în practică, este asimilată cu participația penală (art. 42 CP).

În cele ce urmează vom face delimitarea între aceste două norme, adică art. 208 și art. 42 din Codul penal al Republicii Moldova.

Așadar, noțiunea de „participație” este definită în art. 41 din CP în sensul de „cooperare cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”. Continuarea acestei norme vine art. 42 din Codul penal, care se referă la statutul penal al participanților, menționând că aceștia sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de autor, organizator, instigator sau complice.

Pe de altă parte, gândul la comunitatea dintre infracțiunile reglementate la art. 208 și art. 42 CP vine din prezența în textul ambelor norme a ideii de instigare/instigator (art. 42 alin. 4 CP - se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune).

De fapt, cele două norme sunt total diferite. În primul rând, infracțiunea de atragere a minorului la activitatea criminală este săvârșită de către un adult contra minorului și nu împreună cu minorul. Da, după săvârșirea faptei de atragere, poate avea loc săvârșirea unei infracțiuni, dar aceasta e o altă infracțiune la care, evident, participă doi subiecți ai ei.

Cu alte cuvinte, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 208 CP, minorul are statutul de victimă și nu de participant, respectiv, adultul are statutul de autor și nu de instigator, odată ce infracțiunea se consumă din momentul instigării și nu cu săvârșirea infracțiunii prin instigare.

În al doilea rând, participația penală implică cooperarea dintre două sau mai multe persoane pe timpul săvârșirii unei infracțiuni, iar la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 208 CP minorul nu cooperează cu adultul, ci este atras, prin diferite metode, la săvârșirea unei infracțiuni sau determinat la săvârșirea unor fapte imorale, într-un final el fiind recunoscut drept victimă a infracțiunii.

Astfel, doctrina sistematizează din fenomenul participării anumite condiții, întrunirea cărora prezumă participarea. În acest sens, autorii români C. Bulai și B.N. Bulai indică asupra următoarelor condiții ale participației penale:

- a) să se fi săvârșit o faptă prevăzută de legea penală;
- b) fapta să fie săvârșită în cooperare de către două sau mai multe persoane, deci, să existe o pluralitate de făptuitori;

c) să existe o voință comună a participanților de a săvârși în cooperare aceeași faptă prevăzută de legea penală;

d) fapta prevăzută de legea penală, săvârșită de două sau mai multe persoane, trebuie să constituie infracțiune [33, p. 458-459].

Potrivit opiniei autorului Boroș A., citat de către un alt celebru doctrinar, Vasile Dobrinou, [128, p. 348], în cazul infracțiunilor intenționate, participația penală apare ca o conlucrare cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea aceleiași infracțiuni. Astfel, orice contribuție neintenționată este în acest caz incompatibilă cu ideea de participație penală.

Prin urmare, în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 208 CP, minorul nu are nicio contribuție la săvârșirea infracțiunii împotriva sa, respectiv, chiar dacă este victimă a infracțiunii, nu putem vorbi nici de contribuția victimei la infracțiune.

Mai mult, specificăm că instigarea minorului la săvârșirea infracțiunii nu este o instigare specială - formă a participației.

Statistica ultimelor decenii arată o creștere considerabilă, în întreaga lume, a numărului de persoane angajate ca mercenari în diferite conflicte armate. Astfel, apariția companiilor militare private și creșterea importanței acestora în războaiele moderne au introdus necesitatea problematizării acestui fenomen și, în contextul infracțiunii cercetate, a minorilor.

4.3. Concluzii la capitolul 4

Cercetarea amplă a circumstanțelor agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale și a parametrilor de delimitare a infracțiunii studiate de alte fapte similare, ne permite să formulăm următoarele concluzii:

- Pentru înțelegerea exactă a sensului agravantei prevăzute la lit. a) alin.(3) art.208 CP al RM „cu aplicarea violenței sau cu amenințarea aplicării ei, precum și în scopul aplicării proporționale și graduale a pedepsei penale”, se impune necesitatea gradării tipului de violență care atentează la viața și/sau sănătatea minorului - în periculoasă și nepericuloasă. Cu siguranță, aplicarea violenței periculoase sau amenințarea cu aplicarea ei prezumă un grad prejudiciabil mai sporit decât aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei. Prin urmare, propunem operarea următoarelor modificări: completarea art.208 CP RM cu circumstanțe agravante noi, care își vor găsi sediul în cadrul alin. (2) „aceleași acțiuni săvârșite”: d) „cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei”; și la alin. (3) „acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite”: a) „cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei”.

- Pornind de la considerentul că deseori infracțiunea prevăzută de legiuitor la art.208 CP RM este săvârșită asupra a doi sau mai mulți minori, recomandăm completarea cu următoarea circumstanță agravantă, care își va găsi sediul în cadrul alineatului (2) lit. c) „asupra a doi sau mai mulți minori”. Necesitatea introducerii acesteia este dictată de gradul prejudiciabil sporit al faptei comise, în asemenea circumstanțe având un impact mai extins în cazul în care este afectată soarta și buna dezvoltare a mai multor minori.

- Urmărind scopul respectării principiului egalității și nediscriminării, precum și reieșind din oportunitatea individualizării pedepselor aplicate infractorilor, se impune necesitatea existenței, la nivel legislativ, a prevederilor menite să prevadă sancțiuni mai dure pentru săvârșirea infracțiunii cercetate, ghidate de ideile preconceptuate ale făptuitorului, bazate pe considerente de: rasă, culoare, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, starea civilă etc. Prin urmare, considerăm absolut indispensabilă completarea art.208 CP RM cu o circumstanță agravantă care se va găsi în cadrul alineatului (2) cu următorul conținut: „aceleași acțiuni săvârșite din motive de prejudecată”.

- Internaționalizarea și globalizarea fenomenului infracțional prin formarea, dezvoltarea și utilizarea mercenarilor este indisolubil legată de dezvoltarea generală a societății, iar minorii, în virtutea vârstei fragede, pot fi ușor convinși să lupte într-un conflict armat, să ia parte la operațiuni militare în vederea obținerii unui avantaj personal sau a unei remunerări bănești. Prin urmare, propunem completarea art.208 CP RM cu o circumstanță agravantă, care se va găsi în cadrul alineatului (3) lit. d) acțiunile prevăzute la alin.(1) și (2) săvârșite „prin atragerea minorilor în activitatea mercenarilor”.

- Infracțiunea, specificată la art.208 CP RM, din punct de vedere al elementelor obiective și subiective, dispune de unele semne asemănătoare cu alte tipuri de infracțiuni, cum ar fi traficul de copii, prevăzut la art. 206 CP RM, ambele infracțiuni atentează nemijlocit la interesele și buna dezvoltare a minorilor, făcând parte din același capitol al părții speciale a Codului penal - Capitolul VII intitulat „Infracțiuni contra familiei și minorilor”. O altă infracțiune care comportă semne asemănătoare infracțiunii cercetate este proxenetismul, prevăzută la art. 220 CP RM, care, deși este prevăzută în Capitolul VIII „Infracțiuni contra sănătății publice și conviețuirii sociale”, lezează drepturile minorilor, cauzându-le daune iremediabile. Studiul delimitativ a permis relevarea și formularea noilor modalități de reglementare normativă, precum și înaintarea propunerilor menite să lichideze neclaritățile existente în materia incriminatorie, ce vizează infracțiunea cercetată.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele științifice obținute ca urmare a realizării prezentului studiu sunt:

1) efectuarea retrospectivei reglementărilor normative internaționale și naționale privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;

2) realizarea studiului comparativ al infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale prin prisma legislațiilor penale ale altor țări;

3) elucidarea semnelor obiective și subiective ale infracțiunii prevăzute la art. 208 din CP al RM;

4) realizarea studiului minuțios al formelor de agravare a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale;

5) realizarea delimitării infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale de unele fapte similare;

6) înaintarea propunerilor de lege ferenda în scopul perfectării normei penale studiate, în vederea consonanței acesteia cu criteriile de calitate și principiile umanismului legii penale.

Dintre cele mai relevante **concluzii** cu caracter general menționăm următoarele:

○ Atragerea la activitatea criminală reprezintă orice acțiune de determinare, prin exercitarea influenței neconcretizate asupra minorului, cu scopul de a-l convinge să participe la activități infracționale. Manifestarea influenței neconcretizate poate fi realizată prin: ademenire, tentare, fascinare, îmbunare, lansarea unor promisiuni, intimidări, acordarea recompenselor etc.

○ Instigarea la infracțiune se manifestă prin trezirea interesului minorului pentru săvârșirea unei infracțiuni concrete, bine chibzuite de către matur, prin prezentarea și expunerea anumitor avantaje de care ar putea beneficia minorul în urma comiterii infracțiunii. Acțiunea de instigare îmbracă forma unei atrageri concretizate și presupune aplicarea următoarelor procedee: îmbunarea, laudarea anumitor trăsături de caracter ale minorului, propagarea modului de viață parazitar, antrenarea deprinderilor și priceperilor infracționale, darea de sfaturi și instrucțiuni în scopul facilitării săvârșirii unei infracțiuni concrete etc.

• Determinarea la săvârșirea faptelor imorale poate fi realizată prin: promisiuni, înșelăciune, amenințări, intimidări, declanșarea dorinței de răzbunare, a sentimentului de invidie, lingușiri, asigurări de impunitate etc. cu scopul de a-l convinge pe minor să săvârșască fapte imorale (cerșetorie, joc de noroc, desfrâu), care sunt în detrimentul individului și al societății.

• Acțiunile de atragere, instigare și determinare, în calitate de modalități normativ-

alternative de săvârșire a infracțiunii cercetate, au sensuri comune, iar acțiunea de instigare cuprinde atât acțiunea de atragere, cât și cea de determinare. În asemenea circumstanțe, în sensul uniformizării termenilor și expresiilor din Codul penal, dar și în vederea excluderii posibilității interpretării eronate, considerăm oportună operarea unor modificări ce vizează actuala titulatură și dispoziție a art.208 CP al RM.

- Experiența penală a Republicii Moldova, sub aspectul penalizării faptelor, este orientată de principiul umanismului, care urmează a fi dozat proporțional, în strictă concordanță cu respectarea principiilor echității și inevitabilității răspunderii (pedepsei) penale. Drept urmare, a fost relevat faptul că, în cazul încriminării acțiunii de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale, de rând cu atragerea minorului la activitatea criminală și instigarea la săvârșirea unei infracțiuni, are loc supraaprecierea normativă a gradului prejudiciabil al acesteia. În această ordine de idei, considerăm oportun redarea acesteia a unui conținut contravențional.

- În scopul aplicării proporționale și graduale a pedepsei penale, oportună este concretizarea și gradarea tipurilor de violență fizică, aplicate asupra minorului în urma săvârșirii infracțiunii prevăzute la art.208 CP al RM, în periculoasă și nepericuloasă. Astfel, în componența alin.(2) art.208 CP al RM s-ar încadra doar violența nepericuloasă pentru viață și sănătatea victimei, care constă în cauzarea unor vătămări neînsemnate (care nu au generat o dereglare a sănătății mai mult de șase zile, nici pierderea capacității de muncă), sau aplicarea intenționată de lovituri ori săvârșirea altor acțiuni violente care au cauzat o durere fizică. Iar în componența alin.(3) al aceleiași fapte penale s-ar regăsi violența periculoasă pentru viața sau sănătatea minorului, care se caracterizează prin violența soldată cu vătămarea medie sau ușoară a integrității corporale sau a sănătății ori care, deși nu a cauzat aceste urmări, comportă la momentul aplicării sale, datorită metodei de operare, un pericol real pentru viață și sănătate. Recomandarea modificării textului normei penale prevăzute la art.208 CP al RM se racordează logicii utilizării noțiunilor și expresiilor din Codul penal și favorizează acțiunea principiului echității pedepsei penale.

- Studiarea practicii judiciare a CSJ a RM atestă că motivele comiterii infracțiunii, prevăzute la art.208 CP RM, sunt diverse: răzbunare, invidie, interese materiale, dorința de a transmite deprinderile infracționale etc., însă acestea nu au importanță pentru calificarea faptei, dar pot fi luate în considerație la stabilirea pedepsei penale.

- Scopul urmărit de făptuitor, la fel ca și motivul infracțiunii, nu are importanță pentru calificare, însă se poate exprima prin: afirmarea minorului în activitate criminală, comiterea infracțiunii sau săvârșirea faptei imorale de către minor, formarea în conștiința minorului a unui

mod antisocial de viață, trezirea entuziasmului și a dorinței de a comite infracțiuni etc.

- Componenta de infracțiune prevăzută de art.208 CP al RM este una formală, aceasta se consideră consumată din momentul influențării asupra victimei, indiferent de faptul dacă aceasta a comis sau nu o faptă infracțională sau una imorală [191, p. 144].

Problema științifică actuală, de importanță majoră, care a fost soluționată constă în următoarele: relevarea unor lacune admise la formularea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP; elaborarea unui cadru conceptual care să corespundă standardelor de calitate a legii penale și să faciliteze interpretarea și aplicarea normei juridico-penale prevăzute de art.208 CP, în special prin: formularea conceptului de instigare a minorului la săvârșirea infracțiunilor; gradarea tipurilor de violență aplicate asupra acestora; transferarea în sfera aplicabilității contravenționale a modalității faptice de determinare a minorilor la săvârșirea faptelor imorale; modificarea redacției art.208 CP prin reformularea titlului, a dispoziției și introducerea unui șir de circumstanțe agravante noi.

În calitate de **rezultat** al studiului efectuat, considerăm necesară înaintarea unor **recomandări cu titlu de lege ferenda**, care, în opinia noastră, ar putea perfecționa conținutul și structura normei juridico-penale supuse cercetării.

Modificarea redacției art. 208 CP al RM după cum urmează:

Articolul 208. Instigarea minorilor la săvârșirea infracțiunilor

(1) Determinarea minorului, prin orice metodă, la săvârșirea unei infracțiuni, de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 150 la 200 de ore, sau cu închisoare de până la 5 ani.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite de:

a) părinți sau de alți ocrotitori legali ai copilului, precum și de pedagogii acestuia;

b) din motive de prejudecată;

c) asupra a doi sau mai mulți minori;

d) cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei;

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 650 la 1050 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 6 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite:

a) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei sau cu amenințarea aplicării ei;

b) prin atragerea minorilor într-un grup criminal organizat sau într-o organizație criminală;

- c) prin atragerea minorului la săvârșirea unei infracțiuni cu caracter terorist;
 - d) prin atragerea minorilor în activitatea mercenarilor;
- se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Reformularea titlului și a dispoziției art. 209 CP al RM după cum urmează: din „Atragerea minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efect similar” în „Instigarea minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar” și a dispoziției acestuia, prevăzute în alin.(1), din „Atragerea de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani a minorilor la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similar” în „Determinarea minorului, prin orice metodă, la consumul ilegal de substanțe stupefiante, psihotrope și/sau de alte substanțe cu efecte similare, de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani”.

Completarea Codului contravențional al RM cu un articol ce ar prevedea răspunderea contravențională pentru „Instigarea minorilor la săvârșirea faptelor imorale”, dispoziția căruia s-ar rezuma la „Determinarea minorului, prin orice metodă, la săvârșirea faptelor imorale, de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani”.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare de cercetare legate de tema abordată: 1) elaborarea unui ghid care să vizeze aspecte de interpretare și calificare a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale; 2) analiza aspectelor criminologice ale infracțiunii nominalizate; 3) investigarea infracțiunii prevăzute la art.208 CP al RM sub aspectul metodicii criminalistice.

BIBLIOGRAFIE

1. ALECU, Gh. *Instituții de drept penal. Partea Generală și Partea Specială*. Constanța: Ed. „Ovidius University Press”, 2010. 660 p. ISBN 978-973-614-579-7.
2. Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing). Rezoluția ONU 40/33 din 29 noiembrie 1985. [citat 13.10.2022] Disponibil: [https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/sites/33/Documente%20utile%20pdf/AnsamblulregulilorminimealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori\(Regulile de la Beijing\).pdf](https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/sites/33/Documente%20utile%20pdf/AnsamblulregulilorminimealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori(Regulile%20de%20la%20Beijing).pdf).
3. ARDELEAN, G. *Drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chișinău: Ed. „Cartea Militară”, 2021. 303 p. ISBN 978-9975-3366-7-3.
4. ARIES, Ph. *L'enfant et la vie familiale sous l'Ancien Régim*. Seuil: Collection Histoire, 1973. 488 p.
5. AVORNIC, Gh., ARAMĂ, E., NEGRU, B. ș.a. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău: „Cartier”, 2004. 654 p. ISBN 9975-79-274-X.
6. BABII, E. *Evoluția dreptului penal în Republica Moldova*. [citat la 29.07.2022]. Disponibil: http://www.academia.edu/6554659/Evolutia_dreptului_penal_in_Republica_Moldova.
7. BARBĂNEAGRĂ, A. ALECU, G., BERLIBA V. ș.a. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Editura „Sarmis”, 2009. 656 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
8. BASARAB, M. *Drept penal. Partea generală*. București: „Lumina Lex”. 2001. 480 p. ISBN 978-973-1720-65-4.
9. BASSOU, N., KID A. *Délinquance juvénile et justice des mineurs au Maroc: l'écart entre la loi et son application*. [citat 20.02.2022]. Disponibil: <http://journals.openedition.org/insaniyat/20681>.
10. BÂRGĂU, M. *Prevenirea infracțiunilor săvârșite de minori. Material didactic*. Chișinău, 1998. 104 p. ISBN 9975-944-22-1.
11. BÂRGĂU, M. *Infracționalitatea minoră*. În: „Legea și viața”, 1998, nr.5. 6-9 p.
12. BELECCIU, ȘT., IONAȘCU, V. *Protecția specială a copiilor aflați în situații de risc. Suport de curs*. Chișinău: Ed. „Cartea Militară”, 2019. 260 p. ISBN 978-9975-3362-2-2.
13. BÂRGĂU, M. LARII, Iu. *Aspecte juridico-penale și criminologice ale șantajului*. Chișinău, 2004. 67 p. ISSN 1811-0770.
14. BORODAC, A. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: Editura „Știința”, 1994. 368 p. ISBN 5-376-01847-4.

15. BORODAC, A. GHERMAN, M. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006. 264 p. ISBN 978-9975-78-136-7.
16. BORODAC, A. GHERMAN, M. MALDEA, N. *Manual de drept penal. Partea generală. (pentru învățământul universitar)*. Chișinău, 2005. 512 p. ISBN 975-935-77-X.
17. BORODAC, A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8.
18. BORODAC, A. ș.a. *Manual de Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2005. 516 p. ISBN 9975-936-77-X.
19. BOROI, A. *Drept penal. Partea generală: conform noului Cod penal*. Ediția a 2-a, revăzută. București: C.H. Beck, 2014. 693 p. ISBN 978-606-18-0717-8.
20. BOȘCANEANU, M., ARDELEAN, G., URȘU, V. *Răspunderea penală și civilă pentru poluarea apei*. Ed. „Artpoligraf”, Chișinău, 2022. 602 p. ISBN 978-9975-3395-4-4.
21. BOTNARU, S. *Răspunderea penală a minorilor. Propuneri de lege ferenda*. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Rolul pedepsei în societatea de tranziție”*. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2002, 320 p. ISBN 9975-9694-37.
22. BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V. *Drept penal. Partea Generală*. Chișinău: „Cartier juridic”. 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0.
23. BREZEANU, O. *Din istoria regimului sancționator al minorului infractor în România*. În: *Revista de drept penal nr. 2/1995*, București. pp. 83-93.
24. BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului: Monografie*. Chișinău, 2005. 675 p. ISBN 9975-70-414-X.
25. BRÎNZĂ, S. *Semnificația juridico-penală a obiectului material al infracțiunii*. În: *Revista Națională de Drept*, 2003, nr.10. ISSN 1811-0770.
26. BRÎNZĂ, S. ULIANOVȘCHI, X., STATI, V. ș.a. *Drept penal. Partea specială. Volumul II*. Ediția a II-a. Chișinău: „Cartier juridic”, 2005. 805 p. ISBN 9975-79-325-8.
27. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială. Volumul I*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2011. 1062 p. ISBN 978-9975-53-028-6.
28. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială. Volumul II*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2011. 1324 p. ISBN 978-9975-53-034-7.
29. BRÎNZĂ, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Volumul II*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2015. 1300 p. ISBN 978-9975-53-470-3.
30. BRÎNZĂ, V., STATI, S. *Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul I*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2015. 1326 p. ISBN 978-9975-53-469-7.

31. BUCIUCEANU, M. *Probleme sociale ale comportamentului delicvent în rândul tineretului*. Teză de doctor în științe sociologice. Chișinău: Universitatea de stat din Moldova, 2007. 163 p.
32. BULAI, C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Editura „ALL”, 1997. 647 p. ISBN: 973-9229-74-3.
33. BULAI, C., BULAI, B. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Editura „Universul Juridic”, 2007. 680 p. ISBN 978-973-8929-83-8.
34. CARPOV, T. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu*. Chișinău: Tipografia „Reclama”. 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
35. CASANDRA, I. *Pedepse penale aplicate minorilor*. Teză de doctor în drept. Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Moldova, 2018. 179 p.
36. CEBOTARI, V., *Noțiunea, caracterele juridice și categoriile obligației legale de întreținere*. În: Revista Institutului National al Justiției Nr.2, 2014. 60 p. ISSN 1857-2405. p. 24-29.
37. Centrul național de prevenire a abuzului față de copii. Antrenarea copilului în cerșetorie - o încălcare a drepturilor copilului. [accesat 18.10.2023] Disponibil: <https://www.cnpac.md/ro/antrenarea-copilului-cerșetorie-o-încălcare-drepturilor-copilului/>.
38. CHIRIȚA, V. *Luarea de ostatici: Analiza juridico-penală și criminologică*. Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM, 2011. 242 p. ISBN 978-9975-935-66-1.
39. CHIRIȚA, V., CAZACICOV, A. *Infrațiuni cu caracter terorist. Suport de curs*. Seria: Drept penal (Partea specială). Chișinău: Tipografia „Academiei Ștefan cel Mare”, 2016. 165 p. ISBN 978-9975-121-22-4.
40. CHIRIȚA, V., STAHURSCHI, A. *Latura subiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața” nr.12. Chișinău, 2019. p. 23-27. 54 p. ISSN 1810-309X.
41. CHIRIȚA, V., STAHURSCHI, A. *Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale: parametri statistico-criminologici și unele aspecte privind latentitatea*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Chișinău, 2022. p. 198-205. 369 p. ISSN 1857-0976.
42. CIOBANU, I. *Caracteristica criminologică a delicvenței juvenile și a minorilor în Republica Moldova*. În: Analele științifice ale Universității de Stat, 1999. Nr. 2, 74-79 p.
43. *Cod penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009 nr. 72-74 art. 195.

44. *Codul Civil al Republicii Moldova* nr.1107 din 06.06.2002. În redacția legii modernizate din 01.03.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04-2009, nr. 72-74.
45. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251.
46. *Codul Educației al Republicii Moldova* nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, nr.319-324/634.
47. *Codul Familiei al Republicii Moldova* nr.1316 din 26.10.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.04.2001 nr. 47-48.
48. *Codul muncii al Republicii Moldova* nr.154 din 28.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.07.2003, nr. 159-162.
49. *Codul penal al Elveției* din 21 decembrie 1937. [citată la 13.12.2022]. Disponibil: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/en.
50. *Codul penal al Georgiei* din 13.08.1999. [citată la 02.11.2023]. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/16426?publication=259>.
51. *Codul penal al Greciei*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html>.
52. *Codul penal al Regatului Spania*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>.
53. *Codul penal al Regatului Suediei*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>.
54. *Codul penal al Republicii Armenia* adoptat la 18 aprilie 2003. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus.
55. *Codul penal al Republicii Azerbaidjan* № 787-IQ din 30 decembrie 1999. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: https://continent-online.com/Document/?doc_id=30420353.
56. *Codul penal al Republicii Belarus* № 275-3 din 9 iulie 1999. [citată 09.10.2023]. Disponibil: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9900275>.
57. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>.

58. *Codul penal al Republicii Estonia*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html>.
59. *Codul penal al Republicii Federale Germane*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>.
60. *Codul penal al Republicii Finlanda*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>.
61. *Codul penal al Republicii Franceze*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 15.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>.
62. *Codul penal al Republicii Italiene*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>.
63. *Codul penal al Republicii Kazahstan* cu ultimile modificări din 20.05.2023. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252.
64. *Codul penal al Republicii Letonia*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>.
65. *Codul penal al Republicii Lituania*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 13.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html>.
66. *Codul penal al Republicii Malta*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Malta-RO.html>.
67. *Codul penal al Republicii Moldova* din 24.03.1961, completat prin Legea nr. 316-XIII din 09.12.1994, abrogat la data de 12.06.2003. În: „Vestile”, 24.04.1961, nr. 010.
68. *Codul penal al Republicii Polone*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 16.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Polonia-RO.html>.
69. *Codul penal al Republicii Portugheze*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Portugalia-RO.html>.

70. *Codul penal al Republicii Tadjikistan* № 574 din 21 mai 1998. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30397325.
71. *Codul penal al Republicii Turkmenistan* № 222-I din 12 iunie 1997. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31295286.
72. *Codul penal al Republicii Uzbekistan* № 2012-XII din 22 septembrie 1994. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: <https://lex.uz/docs/111457>.
73. *Codul penal al României*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html>.
74. *Codul penal al Ucrainei* № 2341-III din 5 aprilie 2001. [citată la 09.10.2023]. Disponibil: <https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/>.
75. *Codul penal al Ungariei*. În: Codex penal, Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, proiect editorial elaborat sub coordonarea prof. T. Toader. [citată la 14.12.2022]. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>.
76. *Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova* nr.174 din 08.11.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.12.2018, nr. 462-466.
77. COJOCARU R., CAZACICOV A. *Latura obiectivă a infracțiunii de proxenetism – conținut și caracterizare*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI. Ediția a XVI-a, nr.1. Chișinău, 2016. p. 13-19. ISBN 978-9975-121-54-5.
78. COJOCARU, R., CARP, T. *Elemente de drept penal comparat privind infracțiunile contra familiei și minorilor*. În: „Legea și viața”, nr. 10. Chișinău, 2016. p. 18-23. ISSN 1810-309X.
79. COJOCARU, R., RUSU, V. *Răspunderea penală a minorului în unele țări europene*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, nr. 14/ 2021. p. 43-58. ISSN 1857-0976.
80. *Constituția Republicii Moldova* din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78.
81. *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei* din 18 decembrie 1978. [online] [citată la 21.04.2023] Disponibil: https://irido.ro/irido/pdf/112_ro.pdf.
82. *Convenția Consiliului European pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale*, Lazarote, 25 octombrie 2007. [citată la 10.07.2023]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046e1d9>.
83. *Convenția cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989*. [citată la 21.04.2023] Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>.

- 84.** *Convenția europeană pentru reprimarea terorismului*, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1977 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr.456-XIV din 18.06.1999). În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol.28. Chișinău, 2001, pag.74. [citată la 13.10.2022] Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/40751>.
- 85.** *Convenția internațională cu privire la Drepturile Copilului* nr. 1989 din 20.11.1989, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite. În: *Tratate Internaționale*, 30.12.1998, nr. 1. 390 p. ISBN 9975-73-022-1.
- 86.** *Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială* nr. 78 din 21.12.1965. În: *Tratate Internationale* din 30.12.1998, nr. 1 art. 78. [citată la 13.10.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115570&lang=ro
- 87.** *Convenția împotriva torturii și altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante*, adoptată la New York la 10 decembrie 1984. [citată la 21.04.2023] Disponibil: https://www.cdep.ro/pls/legis_pck.htm?act_text?id=32204.
- 88.** *Convenția nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei*. [citată la 21.04.2023] Disponibil: <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-111-1958-privind-discriminarea-in-domeniul-ocuparii-forței-de-munca-si-exercitarii-profesiei.pdf>.
- 89.** *Convenția nr. 182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor*, în vigoare pentru RM din 14.06.2003. [citată la 24.09.2021]. Disponibil: https://www.cnpac.md/uploaded/Amicel/files/legi/conventia_182_md.pdf.
- 90.** *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale* Nr.342 din 04.11.1950. În: *Tratate Internationale* 30.12.1998, nr. 1 art. 342. [citată la 24.09.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115582&lang=ro.
- 91.** *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități* nr.320 din 30.03.2007. În vigoare pentru Republica Moldova din 30.12.2016 nr. 50 art. 320. [citată la 24.09.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro.
- 92.** *Convenția privind statutul refugiaților* din 28 iulie 1951. [citată la la 10.07.2023]. Disponibil: https://www.unhcr.org/ro/wp-content/uploads/sites/3/2016/12/1951_Convention_ROM.pdf.
- 93.** *Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului*. [citată la 21.04.2023] Disponibil: https://irido.ro/irido/pdf/087_ro.pdf.
- 94.** *Convenție asupra relațiilor personale care privesc copiii* din 15 mai 2003. [citată la 10.07.2023]. Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/81219>.

95. COPEȚCHI, S. *Particularitățile obiectului și victimei infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. În: Revista „Studia Universitatis”, 2012, nr.8(58). P.84-91. ISSN 1814-3199.
96. COPEȚCHI, S. *Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*. Monografie. Chișinău:Tipografia „Foxtrot”, 2014. 346 p. ISBN 978-9975-120-41-8.
97. CORCENCO, A. *Considerații generale privind personalitatea infractorului minor*. În: Revista Națională de Drept, 2002. Nr. 4. 70 p.
98. CORCENCO, A. *Evoluția dreptului penal privind infractorii minori. Referințe de ordin istoric*. În: Revista Națională de Drept, 2002, Nr. 7. 34-35 p.
99. Corelația dintre etică și morală. [citat la 04.10.2021]. Disponibil: <http://eticaeconomic.blogspot.com/2015/03/corelatia-dintre-etica-si-morala.html>.
100. CORNEJO, M.H., CHAUFFARD, E., ECHEGARAY, J. și WORMS, R. *Sociologie generale*. Paris: V. Giard et E. Briere, 1911. 512 p.
101. CUȘMIR, L. *Protecția drepturilor mamei și copilului în condițiile dezvoltării sociale stabile*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2005. 184 p. ISBN 978-9975-9522-0-0.
102. DASCĂLU, M. *Fenomenul infracțional în rândul minorilor. Comportamentul uman în procesul judiciar - o lucrare ce prezintă interes*. În: „Legea și viața”, 2000, Nr. 4. 12-15 p.
103. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-1031/2016 din 20 septembrie 2016. Dosarul nr. 1ra-1031/2016. [citat la 21.04.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7224.
104. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-1914/2021 din 24 noiembrie 2021. Dosarul nr. 1ra-1914/2021. [citat la 21.04.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19966.
105. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-561/13 din 25 iunie 2013. Dosarul nr. 1ra-561/13. [citat la 21.04.2022]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=359.
106. Decizia Consiliului privind încheierea de către Comunitatea Europeană a Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap. [citat la 21.04.2023] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:92a4171d-1bb3-4002-827d-d4889762075f.0013.02/DOC_1&format=PDF.
107. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1591/2018 din 30 octombrie 2018. Dosarul nr. 1ra-1774/2019. [citat la 28.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12305.

- 108.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1378/22 1-20028610-01-1ra-05092022 din 16 noiembrie 2022. Dosarul nr. 1ra-1378/22 1-20028610-01-1ra-05092022. [citată la 13.04.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22419.
- 109.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1699/2022 1-18065043-01-1ra-19122022 din 01 noiembrie 2023. Dosarul nr. 1ra-1699/2022 1-18065043-01-1ra-19122022. [citată la 01.02.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=23923.
- 110.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1481/2016 din 2 noiembrie 2014. Dosarul nr. 1ra-1481/2016. [citată la 01.02.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7577.
- 111.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1001/2014 din 04 iunie 2014. Dosarul nr. 1ra-1001/2014. [citată la 13.04.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2248.
- 112.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-1774/2019 din 13 noiembrie 2019. Dosarul nr. 1ra-1774/2019. [citată la 13.04.2023]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14615.
- 113.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-346/2019 din 20 martie 2019. Dosarul nr. 1ra-346/2019. [citată la 28.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13250.
- 114.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-499/2021 din 10 februarie 2021. Dosarul nr. 1ra-499/2021. [citată la 20.05.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17923.
- 115.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-491/2015 din 29 aprilie 2015. Dosarul nr. 1ra-1ra-491/2015. [citată la 28.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4171.
- 116.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-411/2022 din 18 mai 2022. Dosarul nr. 1ra-411/2022. [citată la 13.04.2023] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=21588.
- 117.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-812/13 din 11 septembrie 2013. Dosarul nr. 1ra-812/13. [citată la 28.04.2021]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=579.
- 118.** Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 1ra-947/2013 din 30 octombrie 2013. Dosarul nr. 1ra-947/2013. [citată la 01.02.2024]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=764.

- 119.** Declarația de la Geneva din 1924 privind Drepturile Copilului. [citat la 10.07.2023]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Declaratia_de_la_Geneva_din_1924_privind_Drepturile_Copilului.
- 120.** Declarația Universală a drepturilor omului nr.12 din 10.12.1948. În: Tratatate Internaționale din 30.12.1998, Nr.1 ar.12.
- 121.** Dexonline. [citat la 17.12.2023]. Disponibil: <https://dexonline.ro/intrare/atragere/63082>.
- 122.** Dexonline. [citat la 18.10.2023] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/morală>.
- 123.** Dicționar al limbii române. [citat la 20.04.2022] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/prejudecata>
- 124.** Dicționar explicativ al limbii române. [citat la 15.10.2021]. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/abilitate>
- 125.** Dicționarul de termeni juridici. [citat la 12.04.2023] Disponibil: www.justice.md/md/dic/
- 126.** DICUSEARĂ, I. *Subiectul infracțiunii cu elemente de extranietate*. În: Materialele sesiunii naționale cu participare internațională de comunicări științifice studențești. Chișinău, 2022. Ediția 26, Vol.1, R. 443 p. ISBN 978-9975-159-49-4.
- 127.** DIMA, T. *Drept penal. Partea generală*. Vol. I. București: „Lumina Lex”, 2001. 414 p. ISBN 973-588-363-5.
- 128.** DOBRINOIU, V., PASCU, I., MOLNAR, I. *Drept penal. Partea generală*. Editura „Europa Nova”. București, 1999. 576 p. ISBN 973-9183-43-3.
- 129.** DOLEA, IG., ZAHARIA, V. *Proceduri prietenoase aplicate copiilor aflați în contact cu poliția*. Ghid pentru polițiști. Chișinău, 2011. 100 p. ISBN 978-9975-80-515-5.
- 130.** DOLEA, Ig., ZAHARIA, V., ȚURCAN, A. *Studiu de bază. Situația actuală privind prevenirea delicvenței juvenile în Republice Moldova*. Chișinău: Institutul de reforme penale (IRP). 2014. 230 p.
- 131.** DONGOROZ, V. și alții. *Explicații teoretice ale codului penal român. Partea specială. Vol.III*. București, 1970. 676 p.
- 132.** DUMBRĂVEANU, V., ȚĂRUȘ, C., TRIBOI, C. *Psihologia relației copil-profesionist în domeniul social. Suport de curs*. Chișinău, 2015. 272 p. ISBN 978-9975-87-079-5.
- 133.** GHEORGHITĂ, M. *Tratat de metodică criminalistică*. Chișinău: CEP USM 2015. 532 p. ISBN 978-9975-71-606-2. (p.411)
- 134.** GIURGIU, N. *Legea penală și infracțiunea (doctrină, legislație, practică judiciară)*. Iași: „Gama”, 1996. 448 p.
- 135.** GLADCHI G. *Drept penal. Partea generală: Manual pentru facultățile de drept. Vol. I. Ed. a 2-a, rev. și ad.* Chișinău, 2022. ISBN 978-9975-64-346-7. 636 p

- 136.** GLADCHI, G. *Victimologie criminologică: probleme teoretice, metodologice și aplicative*. Autoreferat al tezei de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005. 60 p.
- 137.** GLADCHI, G. *Tendința umanizării dreptului penal*. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”. USM, 10-11 noiembrie 2020, pp. 48-53. 314 p. ISBN 978-9975-152-49-5.
- 138.** GLADCHI, G., POPA, V. *Conceptul și particularitățile criminologice ale criminalității minorilor*. În: Revista Națională de Drept, 2016, nr. 5, pp. 31-3, Chișinău. ISSN: 1811-0770.
- 139.** GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROȘU, VL. *Drept penal. Partea generală*. Volumul I. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083- 5.
- 140.** GRECU, R. *Protectia drepturilor si libertatilor fundamentale ale omului - vector al politicii penale în era globalizării*. În: „Statul și dreptul între tradiție și modernitate”. Materialele conferinței naționale cu participare internațională. pp. 30-37. ISBN 978-9975-108-77-5.
- 141.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „*Cu privire la aprobarea măsurilor speciale pentru combaterea și profilaxia criminalității în rândurile minorilor*” nr. 566 din 15.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23-05-2003, nr. 87.
- 142.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea *Regulamentului privind aprecierea medico-legală a gravității vătămării integrității corporale sau sănătății* nr.534 din 26.07.2023. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.08.2023, nr. 287-290.
- 143.** Hotărârea Parlamentului privind *aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008* nr. 415 din 24.10.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.11.2003, nr. 235.
- 144.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „*Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii*” pentru modificarea și completarea Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.39 din 22.11.2004.
- 145.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „*Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii*” nr. 37 din 22.11.2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr.8, pag.4. Modificată prin : Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.13 din 22.12.2014 și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.9 din 22.12.2008.
- 146.** Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor nr. 23 din 28.06.2004. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 8, 2004.

- 147.** Hotărâri Explicative în materie penală ale Curții Supreme de Justiție. Chișinău: Institutul Național al Justiției, 2019 (Tipogr. „Sirius”). —408 p. ISBN 978-9975-57-259-0.
- 148.** HOTCA, M. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: Editura C. H. Beck, 2007. 1598 p. ISBN 978-973-115-001-7.
- 149.** IONUȘ, R.G. *Minoritatea făptuitorului*. În: Revista Națională de Drept, nr. 7. Chișinău, 2006, pp.59-61. ISSN 1811-0770.
- 150.** KIŠKIS, A., JUSTICKAJA, S., USCILA, R., JUSTICKIS, V. *NUSIKALSTAMUMAS LIETUVOJE IR JO PREVENCIJOS PERSPEKTYVOS*. Vilnius, 2014. 467 p. ISBN 978-9955-19-687-7.
- 151.** *Legea Republicii Moldova privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități Nr.60 din 30.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.07.2012, nr. 155-159.
- 152.** *Legea ocrotirii sănătății a Republicii Moldova Nr.411 din 28.03.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.1995, nr. 34.
- 153.** *Legea Republicii Moldova cu privire la serviciile sociale nr.123 din 18.06.2010*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010. nr.155-158 art.541.
- 154.** *Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, nr.5 din 09.02.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.03.2006, nr. 47-50.
- 155.** *Legea Republicii Moldova cu privire la asigurarea egalității nr.121 din 25.05.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.05.2012, nr. 103.
- 156.** *Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor nr.382 din 19.07.2001*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.09.2001, nr. 107.
- 157.** *Legea Republicii Moldova cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.01.2017, nr.2-8.
- 158.** *Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea terorismului nr.120 din 21.09.2017*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.10.2017, nr. 364-370.
- 159.** *Legea Republicii Moldova cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației, nr. 30 din 07.03.2013*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.04.2013, nr.69-74.
- 160.** *Legea Republicii Moldova pentru modificarea unor acte legislative nr.245 din 15.11.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.12.2018, nr.462-466.
- 161.** *Legea Republicii Moldova privind drepturile copilului, nr.338 din 15.12.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02-03-1995, nr.13.

- 162.** *Legea Republicii Moldova privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți* nr. 140 din 14.06.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.08.2013, nr. 167-172.
- 163.** *Legea Republicii Moldova privind regimul juridic al adopției nr.99 din 28.05.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2010, nr. 131-134.
- 164.** *Legea Republicii Moldova privind regimul străinilor în Republica Moldova* Nr.200 din 16.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.09.2010, nr.179-181.
- 165.** LOGHIN, O., FILIPAȘ, A. *Drept penal român. Partea specială.* Ed. Casa de Editură și Presă „Șansa” – S.R.L., București, 1992. 368 p. ISBN 973-95556-5-9.
- 166.** MATEUȚ, Gh. *Criminologie. Note de curs.* Arad, 1993. 160 p.
- 167.** MÎȚU, S. *Vinovăția sub formă de intenție.* În: *Materialele conferinței internaționale științifico-practice: “Abordări europene în cercetare și inovare”.* Chișinău, 9-12 octombrie 2014, pp.107-110.
- 168.** MUTU-STRULEA, M. *Suport de curs. Declinvența juvenilă.* Chișinău, 2008. 233 p. ISBN 978-9975-70-783-1.
- 169.** NISTOREANU, G. BOROI, A. LAZĂR, V. *Drept penal. Partea Specială.* București: Editura „Europa Nouă”, 1997. 576 p. ISBN 973-9183-43-3.
- 170.** OANCEA, I. *Tratat de drept penal. Partea generală.* București: All, 1994. 352 p. ISBN 9735-71-009-9.
- 171.** *Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului, adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 17 noiembrie 2010 și expunerea de motive.* Programul Consiliului Europei “Construirea Europei cu și pentru copii”. Consiliul Europei, 2012. 90 p. ISBN 978-92-871-7274-7.
- 172.** Pact internațional Nr.19 din 16.12.1966 cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. În vigoare pentru Republica Moldova din 30.12.1998, nr. 1 art. 19. [citat la 10.07.2023]. Disponibil: lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=356369&lang=1.
- 173.** Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966. [citat la 10.07.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro.
- 174.** PILAT, S. *Latura subiectivă a infracțiunii de vandalism.* Chișinău. În: „Legea și viața”, Nr. 5. 2017. P. 40-45. ISSN 2587-4365.
- 175.** PILAT, S. *Vandalismul: analiza juridico-penală.* Chișinău: Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” al MAI., 2018. 268 p. ISBN 978-9975-121-45-3.
- 176.** PITULESCU, I. *Delincvența juvenilă.* București: Editura Ministerului de Interne, 1995. 376 p.

- 177.** POPOV, N. *Condiții generale și speciale pentru existența subiectului persoană fizică în cazul infracțiunilor prevăzute în capitolele XV și XVI din partea specială a Codului penal: Aspecte introductive.* În: Revista Națională de Drept, Seria “Științe sociale” 2012, p. 107. ISSN: 1814-3199. [citată 13.04.2023] Disponibil: <https://social.studiamsu.md/wp-content/uploads/2012/01/15.-p.99-111.pdf>.
- 178.** PREDĂ, V. *Delincvența juvenilă.* Cluj-Napoca: Ed. „Presă Universitară Clujeană”, 1998. 129 p. ISBN 973-9074-34-0.
- 179.** *Protocolul nr. 12 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 2000.* [citată la 21.04.2023] Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/71155>.
- 180.** PUICA, V. *Justiția juvenilă îndrumar pentru judecători și procurori.* Chișinău: Combinatul Poligrafic, 2014. 104 p. ISBN 978-9975-4411-4-8.
- 181.** *Recomandarea Rec (2003) 20 cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile.* (adoptată de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003). [citată la 15.09.2022]. Disponibil: https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394401249_cercetarea-fenomenul-delicventei-juvenile-final_2012.pdf.
- 182.** ROTARU, M. *Istoria Dreptului Românesc. Curs Universitar.* Editura ASEM. Chișinău-2008. 331 p. ISBN 978-9975-75-407-1.
- 183.** ROTARU, O. *Criminalitatea minorilor: aspect penal, psihologic și criminologic.* Teză de doctor în drept penal. Chișinău: Universitatea Liberă Internațională din Republica Moldova, 2008. 165 p.
- 184.** RUSU, V., POP, O. *Urmărirea penală în cauzele cu minori.* Chișinău: „Pontos”, 2008. 120 p. ISBN 978-9975-72-072-4.
- 185.** SÂRBU, T. *etică valori și virtuți morale.* Iași: Editura Societății Academice „Matei Teiu Botez”. 2005. 219 p. ISBN 973-7962-64-8.
- 186.** SOCACIU, E., VICĂ, C., MIHAILOV, E. *etică și integritate academică.* Editura universității din București, 2018. 378 p. ISBN 978-606-16-1021-1.
- 187.** SPALATU, V. *Antreprenoriatul ilegal: Analiza juridico-penală și criminologică.* Chișinău: Tipogr., Adriga-Vis”, 2014. 293 p. ISBN 978-9975-9536-9-6.
- 188.** STAHURSCHI, A. *Atragerea minorilor la activitate criminală – modalitate normativă de comitere a faptei prejudiciabile prevăzute la art. 208 Cod penal al Republicii Moldova.* În: Revista științifico-practică „Legea și viața”, Chișinău, 2022, pp. 99-103. ISSN 1810-309X.

- 189. STAHURSCHI, A.** *Circumstanțele agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.* În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”. Ediție specială. Chișinău, 2020. pp. 93-96. ISSN 1810-309X.
- 190. STAHURSCHI, A.** *Comparative criminal law elements regarding the offense provided for in article 208 criminal code of the Republic of Moldova.* În: Revista „Supremația Dreptului SD” nr.1. Chișinău, 2023. pp.48-55. ISSN 2345-1971.
- 191. STAHURSCHI, A.** *Elemente constitutive subiective privind atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.* În: Revista Națională de Drept Nr.1 (249). Chișinău, 2023, pp. 137-147. ISSN 1811-0770.
- 192. STAHURSCHI, A.** *Obiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.* În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr.2. Chișinău, 2021, pp. 107-110. ISSN 1810-309X.
- 193. STAHURSCHI, A.** *Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.* În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”. Chișinău, 2020, pp. 82-85. ISSN 1810-309X.
- 194. STRETEANU, FL., MOROȘANU, R.** *Instituții și infracțiuni în noul cod penal. Manual pentru uzul formatorilor SNG.* București, 2010. 359 p. Proiect finanțat de Uniunea Europeană. Facilitatea de Tranziție FT 2007/19343.07.01.02.14.
- 195. ȘAVGA, A., GRAMA, M.,** *Album de scheme. Drept penal. Partea specială (Material metodic-didactic).* Chișinău, 2004. 136 p. ISBN 9975-70-411-5.
- 196. ȘTEFĂNOAIA, M.** *Subiectul infracțiunilor privind traficul de persoane în dreptul comparat.* În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2012, nr.8(58), pp. 140-145. ISSN 1814-3199.
- 197. ȚARĂLUNGĂ, V.** *Protecția drepturilor copilului. Curs universitar pentru programul de master “Drepturile Omului”.* Bălți, 2022. 186 p.
- 198. ULIANOVSKI, X.** *Răspunderea penală a minorilor.* În: Revista Națională de Drept, 2002, nr.3. pp.10-12. ISSN 1811-0770.
- 199. UNGUREANU, A.** *Drept penal român. Partea generală.* București: „Lumina LEX”, 1995. 460 p. ISBN 978-606-39-0123-2.
- 200. VLADIUC, N., VASILOI, D.** *Particularitățile pedepsei penale privative de libertate aplicate minorului.* În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Rolul pedepsei în societatea de tranziție”. Chișinău: Centrul Editorial al Universității de Criminologie, 2002. pp. 235-239.

- 201.** YOUF, D. *Ethique à Nicomaque. Penser les droits de l'enfant*. Presses Universitaires de France -PUF. Paris, 2002. 183 p. ISBN 2130503179.
- 202.** ZERMATTEN, J. *L'intérêt supérieur de l'enfant: De l'Analyse Littérale à la Portée Philosophique*. Working report 3-2003. IDE, 2003. 30 p.
- 203.** БАБИЙ, Н.А. *Уголовная ответственность за спаивание несовершеннолетних*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Минск, 1986 г. 147 с.
- 204.** БЕЛЬЦОВ, Д.В. *Особенности уголовной ответственности за преступления против семьи и несовершеннолетних*. Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук, 2008 г. 233 с.
- 205.** БОРЗЕНКОВ, Г.Н. и др. Под ред.: Кузнецова Н.Ф.: *Новое уголовное право России Учебное пособие. Основная часть*. Москва, 1996. 168 с.
- 206.** БРАЙНИН, Я.М. *Уголовная ответственность и её основание в советском уголовном праве*. Москва: „Юридическая литература”, 1963. 275 с.
- 207.** БРИЛЛИАНТОВ, А.В. и др. *Уголовное право России. Части общая и особенная*. Москва. Проспект, 2015. 1185 с. ISBN 978-5-392-15428-9.
- 208.** БУЛГАКОВ, Д.Б. *Потерпевший в уголовном праве и его криминологическая характеристика*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Ставрополь, 2000. 126 с.
- 209.** ВЕТРОВ, Н. И. *Уголовное право. Общая часть*. Москва, 1999. 542 с. ISBN 5-7990-0228-8.
- 210.** ВЕТРОВ, Н. И. *Уголовное право. Особенная часть*. Москва, 2002. 535 с. ISBN 5-238-00457-5.
- 211.** ГАЛИАКБАРОВ, Р.Р. *Борьба с групповыми преступлениями вопросы квалификации*. Краснодар: КГАУ, 2000. 198 с.
- 212.** ГАНОВА, Г.О. и др. *Притягнення до кримінальної відповідальності неповнолітніх: процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення: Навчально-практичний посібник / К.: нау; тов «центр учбової літератури», 2015. 82 с. ISBN 978-617-673-172-6.*
- 213.** ГАУФМАН, Л.Д., МАКСИМОВ, С.В. *Уголовное право. Особенная Часть*. Москва, 2005. 335 с. ISBN 978-5-370-01213-6.
- 214.** ГАУХМАН, Л.Д. и др. *Уголовное право. Особенная Часть. Учебник*. Москва, «Юриспруденция», 1999. 784 с.

- 215.** ГЛАДКИХ, В.И., КУРЧЕЕВ, В.С. *Уголовное право России. Общая и Особенная часть*. Новосибирск, 2015. 614 с. ISBN 978-5-04-105712-1.
- 216.** ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том I*. Кишинэу: «Cartdidact», 2010. 712 с. ISBN 978-9975-4158-0-4.
- 217.** ДАГЕЛЬ, П.С., КОТОВ, Д.П. *Субъективная сторона преступления и её установление*. Воронеж, 1974. 243 с.
- 218.** ДЖИНДЖОЛИЯ, Р.С. *Унификация оценочных признаков при квалификации преступления против личности*. Москва: Изд. «Юнити-Дана», 2017. 271 с. ISBN 5-238-00751-5.
- 219.** ДОЦЕНКО, Е.Л. *Механизмы манипуляций: феномены, механизмы и защита*. Москва, 1997. 344 с. ISBN 5-88711-038-4.
- 220.** ЕЛИЗАРОВ, И.Е. *Уголовно-правовой анализ вовлечения в совершение преступлений террористического характера*. Автореферат дис. на соискание ученой степени кан. юрид. наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва, 2003. 205 с.
- 221.** ЖУРАВЛЕВА, М.П., ИВАНОВИЧ, Н.С. *Уголовное право*. Москва: «Норма», 2014. 784 с. ISBN 978-5-917668-455-0.
- 222.** ЗИЯДОВА, Д.З. *Вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений террористического характера*. Москва: Изд. «Законность». 2005. №6, с.47-49. ISBN 0869-4486.
- 223.** ЗЫКОВ, Д.А., ШЕСЛЕР, А.И. *Понятие, основания и принципы при криминализации и декриминализации деяний*. В: Вестник Владимирского юридического института, 2013. №1(26), 85-90 с.
- 224.** КАНЕВСКИЙ, Л.Л. *Особенности предмета доказывания, планирования и организации взаимодействия по делам о вовлечении несовершеннолетних в преступную деятельность и иные формы антиобщественного поведения//Проблемы борьбы с вовлечением несовершеннолетних в антиобщественное поведение*. Москва, 1982. 111 с.
- 225.** КИБАЛЬНИК, А. Г., СОЛОМОНЕНКО, И. Г. *Лекций по уголовному праву*. Ставрополь, 2000. 528 с. ISBN 5-93078 -048-X.
- 226.** КИБАЛЬНИК, А. Г., СОЛОМОНЕНКО, И.Г. *Практический курс уголовного права России*. Ставрополь: «Ставрополь сервисшкола», 2001. 624 с. ISBN: 5-93078-079-X.
- 227.** КОВАЛЕВ, М.И. *Общественно опасные последствия и диспозиция уголовного закона*. Советское государство и право. Москва, 1990. Nr. 10. 38 -43 с.
- 228.** *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/Под ред. КАДНИКОВА, Н.Г. Москва, 2019. 1069 с. ISBN 978-5-9516-0828-4.

- 229.** *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*/Под ред. ЛЕБЕДЕВА, В.М. Москва, 2019. 371 с. ISBN 978-5-534-00046-7.
- 230.** *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. БРИЛЛИАНТОВА, А. В. Москва, 2016. 792 с. ISBN 978-5-392-20247-8.
- 231.** *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. 10-е издание, переработанное и дополненное. Ответственный редактор, заслуженный деятель науки РФ, доктор юридических наук, профессор РАРОГ, А.И., Москва: «Проспект», 2015 г. 944 с. ISBN 978-5-392-16326-7.
- 232.** КОРЖАНСКИЙ, Н.И. *Объект посягательства и квалификация преступлений. Учебное пособие*. Волгоград, 1976. 120 с.
- 233.** КОРОВИН, Е.П. и др. *Проблемы квалификации вовлечения несовершеннолетнего в совершение преступления*. Вестник Омской юридической академии, 2015. N 2. 56-61 с.
- 234.** КОРОВИН, Е.П. *Вовлечение в совершение преступления: уголовно-правовая характеристика и особенности квалификации*. Автореферат диссертаций на соискание ученой степени кан. юрид. наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Ростов-на-Дону, 2008. 214 с.
- 235.** КОСТАРЕВА, Т.А. *Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве. Понятие, законодательная регламентация, влияние на дифференциацию ответственности*. Ярославль: Изд-во «ЯрГУ», 1993. 234 с.
- 236.** КРИГЕР, Г.А. *Квалификация хищений социалистического имущества*. Москва, 1971. 360 с.
- 237.** КУДРЯВЦЕВ, В.Н. *Объективная сторона преступления*. Москва: «Госюриздат», 1960. 244 с.
- 238.** КУЗНЕЦОВА, Н.Ф. *Проблемы квалификации преступлений: лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений»*. Москва, 2007. 332 с. ISBN: 978-5-9584-0173-4.
- 239.** ЛИТВИНОВА, И.В. *Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в совершение преступлений и иные антиобщественные действия*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кан. юрид. наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования. Московский университет. Москва, 2008. 26 с.
- 240.** МИНЬКОВСКИЙ, Г.М. *Повышение эффективности уголовно-правовой борьбы с вовлечением несовершеннолетних в антиобщественное поведение. Вопросы борьбы с*

вовлечением несовершеннолетних в преступную деятельность. Межвузовский сборник научных трудов. Омск: Изд-во Ом. ВШМ МВД России, 1984. 42-55 с.

241. НАУМОВ, А.В. *Российское уголовное право. Курс лекций. Общая часть*. Москва: «Юридическая литература», 1996. 496 р. ISBN 539-2-263-291.

242. НАУМОВ, А.В. *Уголовное право в 2 т. Том 1. Общая часть: учебник для академического бакалавриата*. Москва: Издательство «Юрайт», 2019. 410 с. ISBN 978-5-534-04853-7.

243. НИКИФОРОВ, Б.С. *Объект преступления по советскому уголовному праву*. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1960. 229 с.

244. *Новое уголовное право России. Особенная часть* под редакцией КУЗНЕЦОВОЙ, Н.Ф. Москва: «Зерцало», ТЕИС, 1996. 391 с.

245. ОДНОЛЬКО, И.В. *Предотвращение вовлечения несовершеннолетних в преступную деятельность*. Науковий часопис Національної Академії Прокуратури України, 2016. 150 с. [citat la 21.02.2022]. Disponibil: <https://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/12-2016/odnolko.pdf>.

246. ОЖОГОВ, С.И. *Словарь русского языка*. Москва, 2010. 1200 с. ISBN: 5-488-00727-X.

247. ПОЛИКАШИНА, О.В. *Предупреждение вовлечения несовершеннолетних в совершение преступлений и иных антиобщественных действий*. Москва, 2013. 172 с. ISBN 978-5-7042-2388-7.

248. ПОПОВ, А.Н., ЗИМИРЕВА, Л.А., ФЕДЫШИНА, П.В. *Объективная сторона преступления. Учебное пособие*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. 64 с. ISSN: 2227-8397.

249. ПУДОВОЧКИН, Ю.Е. *Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву*. Санкт-Петербург: Изд. «Юридический центр пресс», 2002. 293 с. ISBN 5-94201-060-9.

250. ПУДОВОЧКИН, Ю.Е. *Уголовно-правовая борьба с вовлечением несовершеннолетних*. Диссертация на соискания ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2005. 364 с.

251. СВЕРЧКОВ, В.В. *Уголовное право. Особенная часть: Краткий курс лекций*. 5-е издание, перераб. и доп. Москва: «Высшее образование, Юрайт-Издат», 2009. 262 с. ISBN 978-5-9692-0410-2.

- 252.** СЕЙТХОЖИН, Б.У. *Торговля несовершеннолетними: проблемы и возможные пути их разрешения*. В: Актуальные проблемы уголовного права, криминологии и уголовно-исполнительного права. Материалы Международной научно-практической конференции. Караганда, 2004, 77-80 с.
- 253.** СЕРДЮК, Л.В. *Насилие: криминологическое и уголовно правовое исследование*. Москва: Изд. «Юрлитинформ», 2002. 384 с. ISBN 5-93295-059-5.
- 254.** СИДОРЕНКО, Э.Л. *Отрицательное поведение потерпевшего как обстоятельство влияющее на дифференциацию ответственности и индивидуализацию наказания субъекта преступления*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Ставрополь, 2002. 208 с.
- 255.** СОКОЛОВ, Э.В., ДУХОВИЧ, Б.Н. *Семья как источник воспитательных воздействий//Семья как объект философского и социального исследования*. Санкт-Петербург, 1997. 150 с.
- 256.** СПЕРАНСКИЙ, К.К. *Уголовно-правовая борьба с преступлениями несовершеннолетних и против несовершеннолетних*. Указанное сочинение. Ростов-на-Дону: Северо-Кавказский научный центр высшей школы, 1991. 178 с.
- 257.** ТАЦИЙ, В.Я. *Объект и предмет преступления в советском уголовном праве*. Харьков, 1988. 198 с.
- 258.** ТРИШЕВА, А. *Преступление террористического характера*. Москва: Изд. «Законность», 2008, №8. 34-37 с. ISSN 0869-4486.
- 259.** ТУКТАРОВА, И.Н. *Уголовно-правовая охрана несовершеннолетних*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Саратов, 2000. 224 с.
- 260.** *Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996* (ред. от 01.07.2021, с изм. и доп., вступ. в силу с 22.08.2021). [citata la 23.12.2022]. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/?ysclid=luv05_svx87595499258
- 261.** *Уголовный кодекс РСФСР: Научный комментарий. Т.2. Особенная часть. Учебное пособие*/Под ред. Ковалева, М. И., Фролова, Е. А., Ефримова, М. А. Свердловск, 1962. 569 с.
- 262.** *Уголовный кодекс РСФСР от 27 октября 1960 г.* В: Ведомости Верховного Совета РСФСР, 1960, №40. [citata la 26.03.2022]. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_2950/?ysclid=luv00y5kb1325910110.
- 263.** *Уголовный кодекс Украины, No 2341-III от 05.04.2001*. В: Відомості Верховної Ради України, No 25-26, 2001. [citata la 15.12.2022]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30418109.

- 264.** УСКОВА, Ю.В. *Уголовно-правовая охрана семьи*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кан. юрид. наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Краснодар, 2001. 216 с.
- 265.** УШАКОВ, Д.Н. *Толковый словарь русского языка*. Том I. Москва, 1935. 828 с.
- 266.** УШАКОВ, Д.Н. *Толковый словарь современного русского языка*. Москва: Издательство «Аделант». 2014. 800 с. ISBN 978-5-93642-345-1.
- 267.** ХАНОВА, З.В. *Вовлечение несовершеннолетних в совершение антиобщественных действий: уголовно-правовые и криминологические проблемы*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Махачкала, 2008. 208 с.
- 268.** ХУДЯКОВ, Е.А. *Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кан. юрид. наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Москва, 1967. 16 с.
- 269.** ХУДЯКОВ, Е.А. *Преступления против общественной безопасности, общественного порядка и здоровья населения*. Учебное пособие. Москва, 1970, 172 с.
- 270.** ШЕВЧЕНКО, Н.П. *Уголовная ответственность за вовлечение несовершеннолетнего в совершение преступления*. Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Специальность: 12.00.08 – Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. Ставрополь: Ставропольский государственный университет, 2003. 206 с.
- 271.** ЩЕРБАКОВА, Г.В. *Способи втягнення неповнолітнього у злочинну діяльність*. [citat la 21.02.2022]. Disponibil:<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/12b1125c-ecf4-40ce-a48c-2d5b2f0e8711/content>.

ANEXE

ANEXA 1. Chestionar realizat cu participarea angajaților Secțiilor urmărire penală din cadrul subdiviziunilor teritoriale ale Poliției în vederea consultării opiniei pe marginea aplicabilității art. 208 din CP al RM de către practicieni

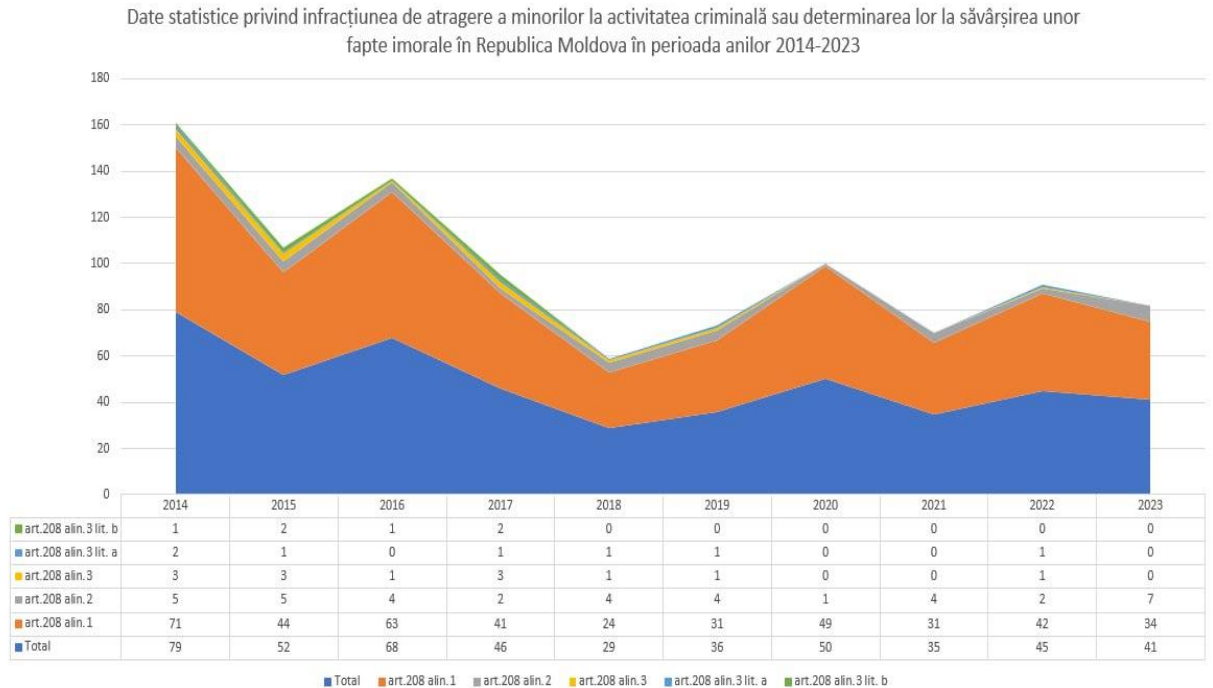
(ofițeri de urmărire penală, șefi ai Secțiilor urmărire penală din subdiviziunile subordonate Poliției)

/eșantion: 40 subdiviziuni teritoriale ale Poliției/
/rata de eroare: 0,1-0,2 %/

Nr. crt.	Întrebarea	Răspunsul	Rezultatele raportate la numărul de persoane chestionate
1.	Considerați corectă actuala denumire a art. 208 CP al RM – „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”?	a) Da	55%
		b) Nu	4%
		c) Mai corectă ar fi denumirea: „atragerea minorilor la săvârșirea infracțiunilor”	41%
2.	Considerați rațională incriminarea faptei de atragere a minorilor la activitatea criminală, de rând cu determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale, respectiv, aplicarea acelorași pedepse?	a) Da	38%
		b) Nu	12%
		c) Atragerea minorilor la activitatea criminală trebuie prevăzută într-o normă separată, cu aplicarea unei pedepse mai aspre, decât pentru determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale	42%
		d) Pentru determinarea minorilor la săvârșirea unor fapte imorale (cerșetoria, jocurile de noroc, desfrâul), făptuitorul ar trebui să fie sancționat doar contravențional	8%
3.	La calificarea faptelor ce cad sub incidența alin. (1) art. 208 CP RM, sesizați vre-o diferență între acțiunea de „atragere” și cea de „instigare”?	a) Da	44%
		b) Nu	28%
		c) E dificil de a înțelege ce a avut în vedere legiuitorul	28%
4.	Sesizați diferența dintre acțiunea de „instigare” prevăzută la alin. (1) art. 208 CP RM și cea de la art. 42 CP RM?	a) Da	28%
		b) Nu	44%
		c) E dificil de a face o diferență	28%
5.	Ce înțelegeți prin „determinarea minorului la săvârșirea infracțiunilor”?	a) Convingerea minorului de a săvârși infracțiuni	57%
		b) Organizarea săvârșirii unei infracțiuni cu implicarea minorului	18%
		c) Constrângerea (fizică/psihică) de a săvârși infracțiuni	25%
6.	În opinia Dvs., lista faptelor imorale (cerșetorie, joc de noroc, desfrâu) enumerate în conținutul art. 208 CP RM, este completă?	a) Da	12%
		b) Nu	32%

		c) Poate fi completată și cu alte fapte	24%
		d) Creează impresia că sunt supuse pedepsei penale doar faptele imorale, indicate expres în textul legii	32%
7.	În activitatea DVS., ați întâlnit cazuri de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, săvârșite de către reprezentanții unui cult religios?	a) Da	4%
		b) Nu	92%
		c) Destul de frecvent	0%
		d) Foarte rar	4%
8.	Considerați oportună concretizarea tipului de violență aplicată asupra minorului (periculoasă, nepericuloasă, fizică sau psihică) în textul agravantei specificate la lit. a) alin. 3 al art. 208 din CP al RM?	a) Da	48%
		b) Nu	12%
		c) Să fie indicată doar violența periculoasă	4%
		d) Să fie inclusă sintagma „ violența fizică sau psihică”	36%
9.	Considerați că săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 208 CP asupra a doi sau mai mulți minori agravează pericolul social al faptei penale?	a) Da	79%
		b) Nu	0%
		c) Aceasta este o circumstanță agravantă specifică mai multor infracțiuni săvârșite în privința minorilor	21%

ANEXA 2. Date statistice privind infracțiunea de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale în Republica Moldova în perioada anilor 2014-2023

Notă:

* indicii din tabel sunt extrași din sistemul informațional automatizat al MAI „Registrul informației criminalistice și criminologice” și reflectă numărul de infracțiuni constatate în perioada anilor 2014-2023.

ANEXA 3. Dovada realizării sondajului

**Şefilor secțiilor urmărire penală
a subdiviziunilor subordonate
ale Poliției**
de la Alina Stahurschi, studentă-
doctorandă a Academiei „Ștefan
cel Mare” a MAI al RM,
tel.078510280,
alina.stahurschi@igp.gov.md

DEMERS

Stimați domnilor Șefi,

În contextul elaborării tezei de doctorat cu denumirea „*Atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale*”, solicit condescendent completarea sondajului atașat.

Rog insistent ca, răspunsurile la sondaj să fie expediate, în variantă electronică până la **18.08.2023**, exclusiv la adresa electronică: alina.stahurschi@igp.gov.md.

În aceeași ordine de idei, îmi manifest gratitudinea pentru timpul acordat, în vederea îmbunătățirii legislației penale și combaterea criminalității în rândul minorilor.

Anexă: 2 fișe

Cu respect,

**Doctorandă a Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI al RM**

Alina Stahurschi

От : Alina Stahurschi <alina.stahurschi@igp.gov.md>

сб, 29 июл. 2023 18:05

Тема : Solicitare Secții Urmarire penală

2 вложений

Кому : DP mun.Chișinău <dp_chisinau@igp.gov.md>, IP Anenii Noi <ip_aniinoi@igp.gov.md>, IP Basarabasca <ip_basarabasca@igp.gov.md>, IP Briceni <ip_briceni@igp.gov.md>, IP Cahul <ip_cahul@igp.gov.md>, IP Călărași <ip_calarasi@igp.gov.md>, IP Cantemir <ip_cantemir@igp.gov.md>, IP Căușeni <ip_causeni@igp.gov.md>, IP Ceadr-lunga <ip_ceadir-lunga@igp.gov.md>, IP Cimișlia <ip_cimislia@igp.gov.md>, IP Comrat <ip_comrat@igp.gov.md>, IP Criuleni <ip_criuleni@igp.gov.md>, IP Dondușeni <ip_donduseni@igp.gov.md>, IP Drochia <ip_drochia@igp.gov.md>, IP Dubăsari

<ip_dubasari@igp.gov.md>, IP Edineț <ip_edinet@igp.gov.md>, IP Fălești <ip_falesti@igp.gov.md>, IP Florești <ip_floresti@igp.gov.md>, IP Glodeni <ip_glodeni@igp.gov.md>, IP Hîncești <ip_hincesti@igp.gov.md>, IP Ialoveni <ip_ialoveni@igp.gov.md>, IP Leova <ip_leova@igp.gov.md>, IP Nisporeni <ip_nisporeni@igp.gov.md>, IP Ocnîța <ip_ocnita@igp.gov.md>, IP Orhei <ip_orhei@igp.gov.md>, IP Rezina <ip_rezina@igp.gov.md>, IP Sîngerei <ip_singerei@igp.gov.md>, IP Soroca <ip_soroca@igp.gov.md>, IP Strășeni <ip_straseni@igp.gov.md>, IP Taraclia <ip_taraclia@igp.gov.md>, IP Telenești <ip_telenesti@igp.gov.md>, IP Ungheni <ip_ungheni@igp.gov.md>, IP Vulcănești <ip_vulcanesti@igp.gov.md>, IPS Botanica <ips_botanica@igp.gov.md>, IPS Buiucani <ips_buiucani@igp.gov.md>, IPS Centru <ips_centru@igp.gov.md>, IPS Ciocana <ips_ciocana@igp.gov.md>, SG IP Bender <sg_bender@igp.gov.md>, SPJ Bălți <spj.balti@igp.gov.md>

demers.jpg
119 KB

Solicitare Sondaj.docx
23 KB

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, **STAHURSCHI Alina**, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

STAHURSCHI Alina

Semnătura: _____

Data: _____

CV- ul AUTOAREI

DATE PERSONALE:

Numele, prenumele: STAHURSCHI Alina

Data nașterii: 13.01.1993

Locul nașterii: Republica Moldova, or. Ocnîța

STUDII:

1999 – 2011 - Liceul teoretic „Mihail Sadoveanu”, or. Ocnîța

2011 – 2014 - Licență în protecție, pază și securitate, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

2014 – 2016 - Studii de masterat, Specializarea „Drept penal”, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

2017 – 2021 - Studii de doctorat, Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

2022 – 2024 - Studii de masterat, Specializarea „Drept penal și criminologie”, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

ACTIVITATEA PROFESIONALĂ:

2014 – 2015 - ofițer superior de investigații al Secției nr.1 (investigații infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei) a Direcției investigații criminale a Inspectoratului național de investigații al IGP al MAI

2015 – 2017 - ofițer superior de investigații al Secției nr.2 (investigații infracțiuni contra patrimoniului) a Direcției investigații criminale a Inspectoratului național de investigații al IGP al MAI

2017 – 2022 - ofițer superior de investigații al Secției nr.1 (investigații infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei) a Direcției investigații criminale a Inspectoratului național de investigații al IGP al MAI

2022 – prezent - ofițer principal de investigații al Secției nr.2 (investigații infracțiuni contra patrimoniului) a Direcției investigații criminale a Inspectoratului național de investigații al IGP al MAI

DOMENIILE DE INTERES ȘTIINTIFIC:

Drept penal (partea generală și specială)

CURSURI DE FORMARE, SEMINARE DE INSTRUIRE, ATELIERE DE LUCRU:

2017 (3-7 aprilie) – Curs de instruire: „Behaviour Analysis Introductory Course”. Organizat de către U.S. Department of Justice Federal Bureau of Investigation. Republica Moldova, Chișinău.

2017 (9-13 octombrie) – Seminar de instruire: „Training Program on Organized Crime Investigation” which was held by Turkish National Police in TADOC. Turcia, Ankara.

2021 (15-19 noiembrie) – Curs de instruire: „Risk analysis and search Techniques” în format online which was held by Turkish National Police in TADOC.

2023 (08.05-11.05) – atelierul de lucru dedicat beneficiarilor finali, în cadrul proiectului RITHMS-HORIZON-CL3-2021-FCT-01, având la bază raportul Direcției managementul proiectelor cu nr.34/57-3782 din 19.04.2023, ord. IGP nr.228ef. din 21.04.2023. Bulgaria, Sofia.

2023 (05.06 – 14.07) – Cursul de instruire privind principiile fundamentale ale investigațiilor în baza surselor deschise „Fundamentals of Open Source Investigations Course”,

organizat în temeiul proiectului „Operațional Asistență în Moldova. Republica Moldova, Chișinău.

2023 (03-04.07) – Ședința anuală a proiectului analitic AP FURTUM, organizată sub egida OEP Europol, în cadrul căreia au fost prezentate tendințele actuale în domeniul crimei organizate contra patrimoniului. Proiectul analitic AP FURTUM. Scrisoarea DRU și AE a IGP nr.34/7-4873 int. din 31 mai 2023. Răspunsul INI nr.34/18/1-7447 din 06.06.2023. Regatul Țărilor de Jos, Haga.

2023 (05.07) – Ședința anuală „Inovare și cercetare în domeniul securității UE în EMPACT pentru combaterea criminalității grave și organizate”, desfășurată pe platforma LEEd (în format on-line). Republica Moldova, Chișinău.

2023 (07.03.2023 - prezent) – punct de contact în contextul participării Republicii Moldova în cadrul „Platformei multidisciplinare europene împotriva amenințărilor infracționale” EMPACT (Europol), pct.8 „Criminalitatea organizată contra patrimoniului. (Demersul NFP EU Security HUB Moldova nr.38/2964 din 07.03.2023.

2023 (12.05.2023 - prezent) – expert în cadrul proiectului Cercetare, Inteligență și Tehnologie pentru Patrimoniu și Securitatea Pieței - RITHMS-HORIZON-CL3-2021-FCT-01, în baza Ordinului Inspectoratului General al Poliției nr.154 din 15.05.2023.

2024 (04-07.03) – raportor, în baza Ordinului nr.91ef. din 01.03.2024, la Conferința anuală a acțiunii operaționale OA 2.5 Pink Diamond, organizată în cadrul Planului Operațional de Acțiuni EMPACT Organized Property Crime, Lyon (Franța).

2024 (04.04) – participant la forumul cercetătorilor și deținătorilor de bunuri culturale mobile. Sesiunea teoretico-practică în domeniul patrimoniului cultural mobil: sesiune de instruire în domeniul patrimoniului cultural mobil.

2024 (10-14.06.) – operațiunea PANDORA IX Cyber Patrol, Organizată în cadrul Planului Operațional de Acțiuni EMPACT Organized property crime, Acțiunea Operațională 3.1 Tematica: comercializarea bunurilor culturale, în special parvenite din regiuni implicate în conflicte militare.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE:

1. CHIRIȚA V., STAHURSCHI A. „Latura subiectivă a infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr.12, **tipul „C”**, decembrie 2019;

2. STAHURSCHI A. „Circumstanțele agravante ale infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”. Ediție specială, **tipul „C”**, august 2020;

3. STAHURSCHI A. „Subiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, **tipul „C”**, ianuarie 2020;

4. STAHURSCHI A. „Obiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale”. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, nr.2, **tipul „C”**, aprilie 2021;

5. CHIRIȚA V., STAHURSCHI A. „Attracting minors to criminal activity - normative method of committing harmful deed provided by the art.208 criminal code of the Republic of Moldova”. În: Матеріали міжнародної наукової конференції молодих учених „Полицейська mediaция як інструмент захисту прав та інтересів громадян”, м. Одеса: ОДУВС, 04.06.2021;

6. STAHURSCHI A. „Atragerea minorilor la activitatea criminală – modalitate normativă de comitere a faptei prejudiciabile prevăzute la art. 208 Cod penal al Republicii Moldova”. În: Revista științifico-practică „Legea și Viața”, **tipul „C”**, martie 2022;

7. CHIRIȚA V., STAHURSCHI A. „Atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale: parametrii statistic-criminologici și unele aspecte privind latentitatea”. În: Revista Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM,

ed. 16, **tipul „B”**, 2022;

8. CHIRIȚA V., STAHURSCHI A. ”Проблемы определения объекта и предмета преступления, предусмотренного ст. 208 УК Республики Молдова Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность или склонение их к аморальным действиям)”. În: Уголовно-правовые, уголовно-процессуальные и криминалистические проблемы преступлений, совершенных несовершеннолетними. Материалы Международной научно-практической конференций. Азербайджан, г. Баку, 17 апреля 2023, с. 259-269;

9. STAHURSCHI A. „Comparative criminal law elements regarding the offense provided for in article 208 criminal code of the Republic of Moldova”, În: Revista „Supremația Dreptului” SD, nr.1, 2023, **tipul „B”**, 11 decembrie 2023;

10. STAHURSCHI A. Elemente constitutive subiective privind atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale. În: Revista Națională de Drept, Nr.1 (249), anul 24(2023), **tipul „B”**, noiembrie 2023.

PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE

Internaționale:

a. Conferința internațională științifico-practică a tinerilor cercetători „Medierea polițienească ca instrument al ocrotirii drepturilor și libertăților cetățenilor”, organizată de către Academia de Poliție din Odesa, Ucraina, în parteneriat cu EUAM, 04.06.2021.

b. Conferința științifică cu participare internațională „Protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în procesul asigurării ordinii și securității publice”. Ediția I-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 9.12.2021.

c. Conferința internațională științifico-practică cu genericul „Probleme de drept penal, procesual-penal și criminologic”, cu participare on-line, organizată de Academia de Poliție a Republicii Azerbaidjan, 17.04.2023.

Naționale:

a. Conferința științifică a doctoranzilor „Criminalitatea în Republica Moldova – tendințe, probleme de prevenire și combatere”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25.09.2018.

b. Conferința științifică a studenților doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 24.01.2020.

c. Conferința științifică a studenților doctoranzi „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Ediția II-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 26.06.2020.

d. Conferința criminologică interuniversitară „Învățământul și cercetarea criminologică: aspecte naționale și regionale”, organizată de Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 20.03.2021,

e. Conferința științifică interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității - probleme, soluții și perspective”. Ediția a III-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 25.03.2021.

f. Conferința științifică națională cu participare internațională „Rolul științei în asigurarea securității naționale și a activității anticrimă”. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 21.12.2021.

g. Conferința științifică națională interuniversitară a studenților-doctoranzi cu genericul „Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”. Ediția a IV-a. Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 27.01.2022.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE:

Articole în reviste și culegeri științifice naționale și internaționale: 10 la tema tezei de doctor.

INFORMAȚII SUPLIMENTARE:

2017 (18.12) – deținătoarea Titlului onorific „Polițistul anului 2017”, pentru rezultate deosebite în activitatea specială de investigații. Republica Moldova, Chișinău.

LIMBI VORBITE:

Română (maternă), rusă (avansat), ucraineană (avansat), engleză (fluent).

DATE DE CONTACT:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Alba Iulia, 97, ap.78

Telefon: (078) 510280

E-mail: alina.stahurschi@igp.gov.md